

INFORMACJA

o pracy Rzecznika Praw Obywatelskich

lipiec – wrzesień 2011 r.

Spis treści

Część 1	3
I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków	3
II. Wystąpienia o charakterze generalnym	14
III. Kasacje do Sądu Najwyższego, skargi kasacyjne oraz skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia	54
IV. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji	66
V. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Zgłoszenia udziału w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych	69
VII. Opinie i stanowiska Rzecznika Praw Obywatelskich	74
VIII. Wystąpienia legislacyjne.....	76
IX. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika	78
Część 2	89
Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji w III kwartale 2011 r.	89
Część 3	141
Wybór spraw indywidualnych	141

Część 1

I. Informacje o wpływie i załatwianiu wniosków

Tabela 1. Wpływ do Rzecznika Praw Obywatelskich.

	III kwartał 2010	III kwartał 2011	%	Cały okres funkcjonowania instytucji RPO (1.01.1988 - 30.09.2011)
Wpływ ogółem	14 324	13 915	-2,9	1 143 682
w tym nowe sprawy	6 609	6 386	-3,4	685 642
Liczba odpowiedzi na wystąpienia RPO	4 874	4 109	-15,7	381 808

W III kwartale 2011 r. w Biurze RPO przyjęto 1551 interesantów oraz przeprowadzono 5738 rozmów telefonicznych, udzielając wyjaśnień i porad. Wysłano 16179 pism w 10229 prowadzonych sprawach, ponadto zarejestrowano 153 apele, listy otwarte, protesty bez oznaczenia wnioskodawcy.

Tabela 2. Rzecznik Praw Obywatelskich skierował:

	III kwartał 2011	2011
wystąpień problemowych	53	155
wniosków do Trybunału Konstytucyjnego o stwierdzenie niezgodności przepisów z aktem wyższego rzędu	4	12
zawiadomień do Trybunału Konstytucyjnego o przystąpieniu do postępowania ze skargi konstytucyjnej	4	10
pytań prawnych do Sądu Najwyższego	-	4
kasacji	26	58

skarg kasacyjnych do Sądu Najwyższego w sprawach cywilnych	-	1
skarg kasacyjnych do Sądu Najwyższego w sprawach pracy	1	1
skarg o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (prawo cywilne)	1	1
skarg kasacyjnych do Naczelnego Sądu Administracyjnego	-	2
wniosków do Naczelnego Sądu Administracyjnego o wykładnię przepisów	-	3
skarg do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych	3	10
przystąpił do postępowania sądowego	-	5
przystąpił do postępowania administracyjnego	-	2
Razem	92	264

Tabela 3. Sprawy rozpatrzone.

	Sposób rozpatrzenia sprawy		Liczba	%
1	2		3	4
Podjęto do prowadzenia	1	Razem (2+3)	2494	31,2
	2	podjęto do prowadzenia	2127	26,6
	3	w ramach wystąpienia o charakterze generalnym	367	4,6
Udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	4	Razem (5)	4703	58,8
	5	udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące środki działania	4703	58,8
Inne	6	Razem (7+9)	799	10,0

	7	przekazano wniosek wg. właściwości	111	1,4
	8	zwrócono się do wnioskodawcy o uzupełnienie wniosku	431	5,4
	9	nie podjęto **	257	3,2
Razem			7996	100,0

Sposób rozpatrzenia spraw

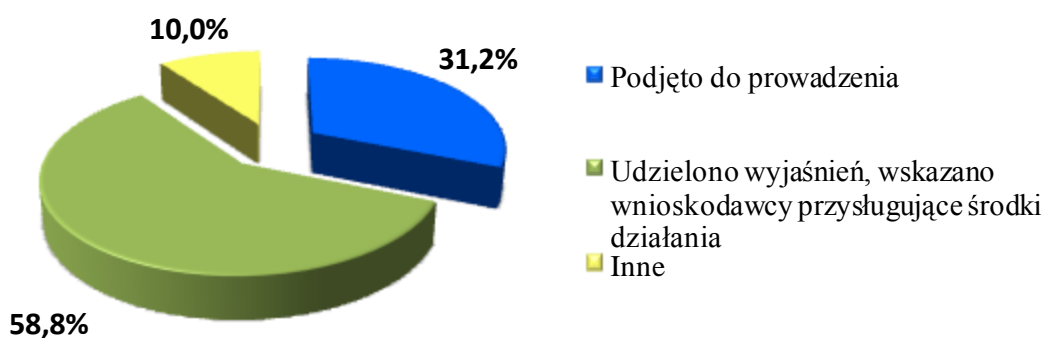


Tabela 4. Zakończenie postępowania w sprawach podjętych.

Efekty	Sposób zakończenia postępowania		Liczba	%
1	2		3	4
Uzyskano rozwiązanie oczekiwane przez wnioskodawcę	1	Razem (2+3)	356	15,7
	2	Zasadność zarzutów wnioskodawcy	244	10,8
	3	Uwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	112	4,9
Odstąpiono od dalszego prowadzenia sprawy	4	Razem (5+6)	254	11,3
	5	Toczące się postępowanie w sprawie (niewyczerpany tryb)	139	6,2
	6	Rezygnacja RPO z dalszego prowadzenia sprawy (obiektywne przyczyny)	115	5,1
	7	Razem (8+9+10)	1646	73,0

Nie uzyskano rozwiązania oczekiwanego przez wnioskodawcę	8	Niepotwierdzenie się zarzutów wnioskodawcy	1554	68,9
	9	Nieuwzględnienie wystąpienia generalnego RPO	79	3,5
	10	Wyczerpanie przez RPO możliwości działania	13	0,6
Razem			2256	100,0

Zakończenie spraw podjętych

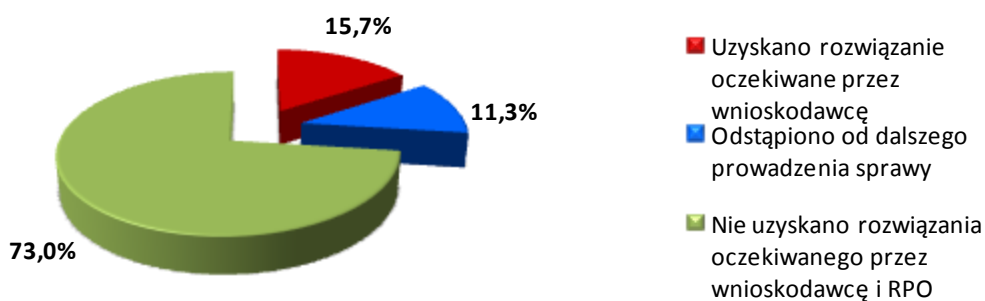
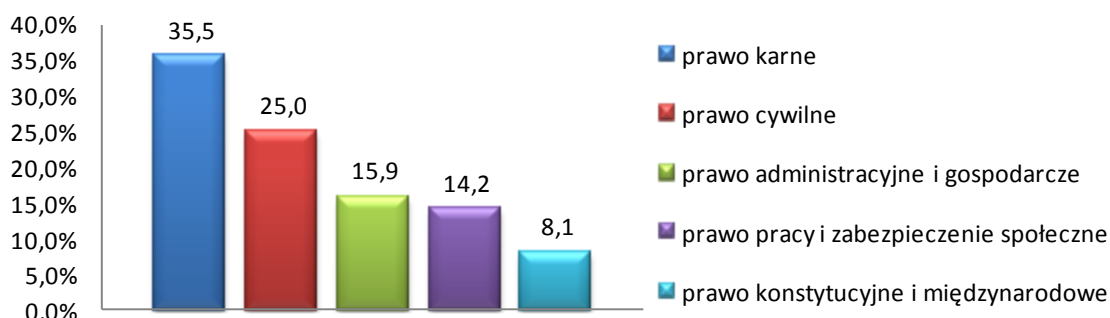


Tabela 5. Przedmiot nowych spraw (wniosków) skierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich (według właściwości zespołów merytorycznych)

		Liczba	%
1	prawo konstytucyjne i międzynarodowe	520	8,1
2	prawo karne	2266	35,5
3	prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	908	14,2
4	prawo cywilne	1596	25,0
5	prawo administracyjne i gospodarcze	1015	15,9
6	Krajowy mechanizm prewencji	26	0,4
7	inne	55	0,9
8	Razem	6 386	100,0

Wiodące problematyki spraw nowych



W Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich działają trzy Biura Pełnomocników Terenowych Rzecznika Praw Obywatelskich: we Wrocławiu (dla województw dolnośląskiego, lubuskiego i opolskiego), w Gdańsku (dla województw pomorskiego, zachodniopomorskiego i warmińsko – mazurskiego) i w Katowicach (dla województw śląskiego, małopolskiego i świętokrzyskiego), kierowane przez Pełnomocników terenowych Rzecznika Praw Obywatelskich.

W III kwartale 2011 r. do Biur Pełnomocników Terenowych wpłynęło 1448 pism, z czego 109 pism przekazano zgodnie z właściwością do Biura w Warszawie, a 128 pism przyjęto z Biura w Warszawie. Nowych spraw wpłynęło 735. Z ogólnej liczby 1551 interesantów w Biurach PT przyjęto 828. Przeprowadzono 1615 rozmów telefonicznych udzielając wyjaśnień i porad. Rozpatrzone 852 sprawy.

Tabela 6. Sprawy rozpatrzone w Biurach Pełnomocników Terenowych RPO.

Sposób rozpatrzenia sprawy	Liczba	%
podjęto do prowadzenia *	248	29,1
udzielono wyjaśnień, wskazano wnioskodawcy przysługujące mu środki działania	545	64,0

*) Pojęcie "sprawy podjętej do prowadzenia" dotyczy spraw wskazujących na możliwe istnienie naruszenia praw obywatelskich, w sprawach tych Rzecznik prowadzi postępowanie wyjaśniające (art. 8 ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich).

przekazano wniosek wg. właściwości	28	3,3
zwrócono się do wnioskodawcy o uzupełnienie wniosku	23	2,7
nie podjęto	8	0,9
razem	852	100

Tabela 7. Wiodące problematyki spraw nowych w Biurach Pełnomocników Terenowych RPO.

Przedmiot sprawy	Liczba	%
prawo cywilne	258	35,1
prawo karne	189	25,7
prawo administracyjne i gospodarcze	132	17,9
prawo pracy i zabezpieczenie społeczne	112	15,2
prawo konstytucyjne i międzynarodowe	36	4,9

Tabela 8. Spotkania i wizytacje Rzecznika Praw Obywatelskich, Zastępcy Rzecznika Praw Obywatelskich oraz pracowników Biura RPO w III kwartale 2011 r.

1.	Areszt Śledczy w Giżycku oraz Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Kętrzynie – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	14-15.07.2011 r.
2.	Spotkanie inauguracyjne powołanie Koalicji „Sprawna demokracja”, które odbyło się z inicjatywy Rzecznika Praw Obywatelskich przy wsparciu Programu 3 Polskiego Radia. Warszawa.	21.07.2011 r.
3.	Zakład Karny w Łupkowie oraz Zakład Karny w Jaśle – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	25-29.07.2011 r.
4.	Izba Wyrzeźwień w Zabrze – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	02.08.2011 r.
5.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z Sekretarzem Kolegium ds. Służb Specjalnych nt. kontrolowania pracy operacyjnej służb specjalnych i policji tak aby ich działania nie naruszały praw obywatelskich. Warszawa.	03.08.2011 r.

6.	Spotkanie Koalicji „Sprawna Demokracja” dot. zachęcenia osób z niepełnosprawnością i osób starszych do udziału w wyborach. Warszawa.	03.08.2011 r.
7.	Przystanek Woodstock. Spotkania w ramach „namiotu praw obywatelskich”. Kostrzyń n/Odrą.	04-06.08.2011 r.
8.	Szpital dla Nerwowo i Psychiczenie Chorych im. St. Kryzana w Stargardzie Gdańskim – badanie stanu przestrzegania praw pacjentów.	22-23.08.2011 r.
9.	Zakład Karny w Wadowicach i Zakład Karny w Trzebini – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	22-26.08.2011 r.
10.	Areszt Śledczy w Lublinie, Zakład Karny w Chełmie, Zakład Karny we Włodawie oraz Zakład Karny w Opolu Lubelskim – badanie przestrzegania praw osób osadzonych.	29.08.-02.09.2011 r.
11.	Spotkanie z Wojewodą Podlaskim, przedstawicielami Urzędu Miasta Białystok, Komendantem Wojewódzkim Policji oraz reprezentantami organizacji pozarządowych w sprawie incydentów o charakterze rasistowskim i ksenofobicznym.	30.08.2011 r.
12.	Udział Przedstawicieli Rzecznika Praw Obywatelskich w spotkaniu "Wspólnie dla bezpieczeństwa" zorganizowanym w Białymstoku przez Wojewodę Podlaskiego z przedstawicielami mniejszości narodowych w związku z ostatnimi incydentami o charakterze rasistowskim i ksenofobicznym.	05.09.2011 r.
13.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z Prezydentem Miasta Bytom któremu przekazano “Światelko wyborcze” – informacje zachęcające do podejmowania działań przez samorząd na rzecz umożliwienia udziału w najbliższych wyborach osobom starszym i osobom z niepełnosprawnością oraz z mieszkańcami dzielnicy Karbia w Bytomiu zagrożonych wykwaterowaniem. Bytom.	08.09.2011 r.
14.	Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Chojnicach oraz Schronisko dla Nieletnich w Chojnicach – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	08-09.09.2011 r.
15.	Spotkanie Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Zdrowia z organizacjami pozarządowymi reprezentującymi środowisko LGBT zorganizowane z inicjatywy Rzecznika Praw Obywatelskich.	13.09.2011 r.
16.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z Prezydentem Miasta Szczecin, Marszałkiem Województwa Zachodniopomorskiego oraz Wojewodą dotyczące problemów województwa oraz działań samorządu na rzecz umożliwienia udziału w wyborach osobom starszym i z niepełnosprawnością.	16.09.2011 r.
17.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy nr 14 im. Św. Faustyny, Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy nr 52 w Krakowie, Izba	19-23.09.2011 r.

	Dziecka w Krakowie oraz Izba Zatrzymań przy Oddziale Żandarmerii Wojskowej w Krakowie – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	
18.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z Prezydentem Gdańska a także Wiceprezydentem Gdyni, wręczenie „Światelka wyborczego” oraz udział Rzecznika Praw Obywatelskich w uroczystości ślubowania nowych radców prawnych. Gdańsk.	22-23.09.2011 r.
19.	Areszt Śledczy i Zakład Karny we Wrocławiu oraz Zakład Karny w Wołowie – badanie stanu przestrzegania praw osadzonych.	26-30.09.2011 r.
20.	Izba Zatrzymań przy Placówce Żandarmerii Wojskowej w Dęblinie – badanie w ramach Krajowego Mechanizmu Prewencji.	27.09.2011 r.

Tabela 9. Sympozja, seminaria i konferencje, w których uczestniczyli w III kwartale 2011 r. Rzecznik Praw Obywatelskich, Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich oraz pracownicy Biura RPO.

1.	Udział Rzecznika Praw Obywatelskich w uroczystości podpisania przez Prezydenta RP ustawy o zalegalizowaniu pobytu niektórych cudzoziemców na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz o zmianie ustawy o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i ustawy o cudzoziemcach. Warszawa.	26.08.2011 r.
2.	„Konferencja prasowa Rzecznika Praw Obywatelskich pod hasłem Jak zatrzymać rasizm?” Jej tematem były ostatnie wydarzenia o charakterze rasistowskim i ksenofobicznym w województwie podlaskim i na stadionach piłkarskich.	02.09.2011 r.
3.	Konferencja zorganizowana przez Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego nt. „Cyfrowo wykluczeni 2011”. Katowice.	02.09.2011 r.
4.	Konferencja naukowa zorganizowana przez Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej oraz Towarzystwo Ukraińskie nt. „Mniejszości narodowe, etniczne i językowe w Unii Europejskiej”. Lublin.	14.09.2011 r.
5.	IV Ogólnopolska Konferencja zorganizowana przez Wyższą Szkołę Bezpieczeństwa w Poznaniu nt. „Bezpieczeństwo. Świat – Europa – Polska”. Pyrzowice.	14.09.2011 r.
6.	XX Konferencja naukowa zorganizowana przez Polskie Stowarzyszenie Ubezpieczeń Społecznych nt. „Ewolucja ubezpieczeń społecznych w okresie transformacji ustrojowej”. Bydgoszcz.	14-16.09.2011 r.
7.	Konferencja zorganizowana przez Ministerstwo Edukacji Narodowej we współpracy m.in. z Rzecznikiem Praw Obywatelskich nt. „Stosowanie i wykonywanie środków	15.09.2011 r.

	wychowawczych, w tym środka tymczasowego, w kontekście specyfiki funkcjonowania młodzieżowych ośrodków wychowawczych i młodzieżowych ośrodków socjoterapii. Dymaczewo Nowe/Mosina.	
8.	Uroczyste wręczenie przez Rzecznika Praw Obywatelskich Odznaki Honorowej „Za zasługi dla Ochrony Praw Człowieka” Młcisławowi Lurie, członkowi Stowarzyszenia Poszkodowanych przez III Rzeszę Niemiecką.	15.09.2011 r.
9.	III Europejski Kongres Kobiet - przybliżenie działalności Rzecznika Praw Obywatelskich oraz przedstawienie inicjatywy „Sprawna Demokracja”. Warszawa.	17-18.09.2011 r.
10.	Konferencja zorganizowana przez Wyższą Szkołę Pedagogiczną Towarzystwa Wiedzy Powszechnej nt. „Rola edukacji w budowaniu społeczeństwa obywatelskiego i instytucji demokratycznych w ramach Partnerstwa Wschodniego”. Warszawa.	20.09.2011 r.
11.	Konferencja zorganizowana przez Ministerstwo Edukacji Narodowej we współpracy m.in. z Rzecznikiem Praw Obywatelskich nt. „Stosowanie i wykonywanie środków wychowawczych, w tym środka tymczasowego, w kontekście specyfiki funkcjonowania młodzieżowych ośrodków wychowawczych i młodzieżowych ośrodków socjoterapii”. Olsztyn.	21.09.2011 r.
12.	Debata zorganizowana przez Koalicję Alzheimerowską pod honorowym patronatem Rzecznika Praw Obywatelskich nt. „Czas na Narodowy Program Alzheimerowski w Polsce”. Warszawa.	21.09.2011 r.
13.	Wykład inauguracyjny Rzecznika Praw Obywatelskich na Uniwersytecie III Wieku oraz spotkanie w sprawie uchodźców czeczeńskich. Podkowa Leśna.	28.09.2011 r.
14.	V Seminarium Warszawskie zorganizowane przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych, dotyczące zagadnień ochrony praw człowieka w systemach prawnych Rady Europy i Unii Europejskiej. Warszawa.	29.09.2011 r.
15.	Konferencja nt. „Dziecko rodziców migrujących zawodowo”. Poznań.	29-30.09.2011 r.
16.	Konferencja Towarzystwa Pomocy Głuchoniewidomym pt "Bez audio i video? - Poznaj świat osób głuchoniewidomych". Konferencja promowała projekt "Wsparcie osób głuchoniewidomych na rynku pracy II - Weź spawy w swoje ręce" Warszawa.	30.09.2011 r.

Tabela 10. Współpraca międzynarodowa Rzecznika Praw Obywatelskich w III kwartale 2011 r.

1.	Spotkanie Europejskiego Zarządu Międzynarodowego Instytutu Ombudsmana, organizacji skupiającej przedstawicieli 50 państw, w Biurze RPO. Przedmiotem rozmów było podsumowanie dotychczasowych prac Zarządu oraz omówienie planowanych w najbliższym czasie seminariów i działań Instytutu.	01.07.2011 r.
2.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z przedstawicielami Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Republiki Macedonii przebywającymi w Polsce na zaproszenie Komendy Głównej Policji.	04.07.2011 r.
3.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z Janezem Lenarčićem Przewodniczącym Biura Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka OBWE, dotyczące realizacji programu Partnerstwa Wschodniego.	10.08.2011 r.
4.	Uroczyste wręczenie przez Rzecznika Praw Obywatelskich Odznaki Honorowej „Za zasługi dla Ochrony Praw Człowieka” Hansowi Gammeltoftowi-Hansenowi, Parlamentarnemu Ombudsmanowi Danii.	23.08.2011 r.
5.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z przedstawicielami Rosyjskiego Stowarzyszenia Kulturalno-Oświatowego w Polsce. Warszawa.	30.08.2011 r.
6.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z doradcą Biura Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka OBWE ds. Romów i Sinti nt. sytuacji społeczności Romskiej w Polsce. Warszawa.	30.08.2011 r.
7.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z przedstawicielami Ambasad państw Partnerstwa Wschodniego nt. projektu Współpracy Ombudsmanów Państw PW Unii Europejskiej.	31.08.2011 r.
8.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z przebywającymi w Polsce z inicjatywy Europejskiego Centrum Solidarności, liderami ruchów demokratycznych i dziennikarzami z Tunezji i Egiptu. Tematem spotkania były prawa człowieka w państwie demokratycznym.	06.09.2011 r.
9.	Spotkanie członków Koalicji „Porozumienie na rzecz wprowadzenia OPCAT” z przedstawicielami Adwokatury Ludowej Austrii nt. zasad współpracy Krajowego Mechanizmu Prewencji z organizacjami pozarządowymi.	12.09.2011 r.
10.	Europejskie Seminarium OPCAT AND OMBUDSMAN zorganizowane przez Rzecznika Praw Obywatelskich oraz International Ombudsman Institute, poświęcone kwestiom związanym z funkcjonowaniem Krajowych Mechanizmów Prewencji (KMP) oraz realizacją założeń Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego	13-14.09.2011 r.

	traktowania albo karania (OPCAT). Warszawa.	
11.	Konferencja nt. roli Krajowych Instytucji Praw Człowieka państw członkowskich Rady Europy w zapewnieniu sprawnej realizacji Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Madryt.	21-22.09.2011 r.
12.	Wizyta delegacji Republiki Mołdowy przebywającej w Polsce w ramach wizyty studyjnej przygotowującej reformę samorządową w tym kraju.	27.09.2011 r.
13.	Spotkanie Rzecznika Praw Obywatelskich z Komisarzem Praw Człowieka Rady Europy dotyczące uprawnień polskiego ombudsmana w zakresie Krajowego Mechanizmu Prewencji i organu ds. równego traktowania.	28.09.2011 r.

II. Wystąpienia o charakterze generalnym

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierowała wystąpienia o charakterze generalnym do:

1. Ministra Rozwoju Regionalnego (RPO-669513-V/11) z dnia 3 lipca 2011 r. - w sprawie zabezpieczenia środków finansowych wypłacanych beneficjentom funduszy unijnych w perspektywie finansowej w latach 2007 - 2013.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwracają się przedsiębiorcy ze skargami dotyczącymi zabezpieczenia środków finansowych wypłacanych beneficjentom funduszy unijnych w perspektywie finansowej w latach 2007-2013. Zgodnie z zasadami udzielania wsparcia finansowego, wypłacane środki zabezpieczane są wekslem in blanco wystawianym przez beneficjenta. Zabezpieczenie środków finansowych w postaci weksła in blanco nie jest kwestionowane. Skarżący wskazują jednakże, iż obowiązujący wzór takiego weksła rodzi obawy ponoszenia zbyt dużego ryzyka przez przedsiębiorców. Zaproponowany przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości wzór weksła in blanco nie zawiera sformułowania, iż remitentem jest Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości. Wywołuje to obawy, że gdy weksel znajdzie się w posiadaniu niepowołanych osób, będą mogły one wypełnić go niezgodnie z deklaracją wekslową i dochodzić zaspokojenia swoich roszczeń na drodze sądowej. Nadto deklaracja wekslowa nie jest podpisywana przez PARP. Zdaniem przedsiębiorców brak podpisu remitenta na deklaracji wekslowej, w przypadku sporu sądowego, spowoduje przesunięcie ciężaru dowodu zawarcia umowy określonej treści na dłużnika wekslowego. Natomiast brak na dokumencie daty wystawienia weksła in blanco może wywierać szczególnie niebezpieczne skutki w przypadku przedsiębiorców będących osobami prawnymi. Omyłkowe wpisanie przez PARP późniejszej daty niż data podpisania i wręczenia weksła, może spowodować powstanie osobistej odpowiedzialności osoby, która nie będzie posiadała już umocowania do reprezentowania tej osoby prawnej. Przedsiębiorcy wskazują, że w celu uniknięcia takich wątpliwości data wystawienia weksła in blanco powinna być podawana w momencie jego wręczenia. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o przedstawienie stanowiska w sprawie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Rozwoju Regionalnego (25.08.2011r.) przedstawił stanowisko PARP w sprawie zabezpieczeń w formie weksła in blanco w działaniach wdrażanych przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości. Zdaniem PARP zarzuty zgłaszane przez przedsiębiorców wydają się raczej teoretyczne i nie były dotychczas podnoszone przez beneficjentów na większą skalę, jednakże w celu uzyskania przez przedsiębiorców większej pewności, Agencja stoi na stanowisku, że możliwe jest częściowe uwzględnienie postulatów przedsiębiorców zgłaszanych przez Rzecznika Praw Obywatelskich. W szczególności możliwe jest wskazanie we wzorze weksła in blanco nazwy remitenta, czyli Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości. Wydaje się również dopuszczalne wskazanie przez beneficjenta daty wystawienia weksła, ponieważ jest to istotne dla oceny, czy wystawca miał prawo do skutecznego zaciągania zobowiązań

wekslowych. Nie wydaje się natomiast uzasadniony postulat podpisywania deklaracji wekslowej przez Agencję. Przepisy prawa wekslowego nie wymagają żadnej szczególnej formy porozumienia wekslowego. Ponadto obowiązek podpisywania deklaracji ze strony Agencji mógłby prowadzić do zbędnego przedłużenia procedury podpisywania umowy. Agencja uznała, że możliwe jest wprowadzenie w/w zmian we wzorze weksła in blanco w kolejnych konkursach ogłaszanych przez PARP. W odniesieniu do obecnie obowiązujących umów proponuje się, aby na wniosek beneficjentów dopuszczalne było wprowadzenie w drodze aneksu do umowy zmienionego wzoru weksła.

2. Ministra Sprawiedliwości (RPO-676881-II/11) z dnia 3 lipca 2011 r. - w sprawie braku możliwości zapoznania się przez pokrzywdzonego wykroczeniem z aktami sprawy po zakończeniu czynności wyjaśniających, w sytuacji, kiedy uprawniony organ nie wniesie do sądu wniosku o ukaranie.

Problematyka będąca przedmiotem wystąpienia Rzecznika Praw Obywatelskich wyłoniła się na tle spraw podejmowanych w Biurze RPO. Pokrzywdzony wykroczeniem - w sytuacji gdy otrzyma zawiadomienie o braku podstaw do wniesienia wniosku o ukaranie, bądź jeśli w ciągu miesiąca od powiadomienia o wykroczeniu organu uprawnionego do występowania w tych sprawach w charakterze oskarżyciela publicznego, nie zostanie powiadomiony o wniesieniu przez ten organ wniosku o ukaranie - może samodzielnie wnieść wniosek o ukaranie jako oskarżyciel posiłkowy (art. 27 § 2 k.p.w.). Nie przysługuje mu jednak prawo wglądu do akt. Nie mając wiedzy na temat dowodów zebranych w toku czynności wyjaśniających, pokrzywdzony nie jest w stanie ocenić, czy organ prowadzący te czynności zasadnie uznał, iż brak jest podstaw do wniesienia wniosku o ukaranie, a tym samym, czy istnieją przesłanki do wystąpienia z oskarżeniem posiłkowym samoistnym. Skoro na etapie postępowania przygotowawczego pokrzywdzony ma zapewnione prawo do przeglądania akt (por. art. 306 § 1 k.p.k.), to również takie prawo winno być zagwarantowane pokrzywdzonemu po zakończeniu czynności wyjaśniających, w sytuacji, kiedy uprawniony organ nie wniesie do sądu wniosku o ukaranie. Brak takiej możliwości może świadczyć o naruszeniu konstytucyjnego prawa pokrzywdzonego do sądu. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o poinformowanie o zajęтым stanowisku w przedstawionej sprawie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (04.08.2011 r.) podzielił pogląd o konieczności podjęcia działań zmierzających do ujednoczenia uprawnień pokrzywdzonego w omawianym zakresie przysługujących mu w toku postępowania karnego i postępowania w sprawach o wykroczenia. Dlatego też wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich wraz ze stanowiskiem Ministra Sprawiedliwości zostanie przekazane do Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Karnego przy Ministrze Sprawiedliwości, która opracowuje kompleksową nowelizację przepisów prawa karnego, w tym Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia, celem wykorzystania w prowadzonych pracach i rozważenia przygotowania odpowiednich zmian przepisów.

3. Ministra Sprawiedliwości (RPO-638789-II/10) z dnia 4 lipca 2011 r. - w sprawie pozostawiania w obrocie prawnym wyroków skazujących za czyny z art. 585 Kodeksu spółek handlowych.

Na mocy ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw został uchylony art. 585 Kodeksu spółek handlowych, a także nowelizowany został art. 296 Kodeksu karnego. Omawiane zmiany wejdą w życie z dniem 13 lipca 2011 r. Asumptem do wskazanych zmian był brak określoności czynu zabronionego z art. 585 k.s.h., co mogło rodzić wątpliwości natury konstytucyjnej. Wcześniejsze propozycje zmian art. 585 k.s.h., mające dookreślić znamiona czynu stypizowanego w tym przepisie, wprowadzały karalność narażenia na bezpośrednie niebezpieczeństwo wyrządzenia znacznej szkody majątkowej spółce handlowej. Byłby to więc typ narażenia na niebezpieczeństwo, którego odpowiednikiem jest czyn z art. 296 § 1 k.k. Wobec powyższego Komisja Kodyfikacyjna Prawa Karnego w opinii o „Projekcie nowelizacji art. 585 k.s.h. i innych przepisów kryminalizujących działanie na szkodę określonych podmiotów” wskazała, iż należałoby zastanowić się nad alternatywnym rozwiązaniem tj. skreśleniem art. 585 k.s.h. i wprowadzeniem do art. 296 k.k. odpowiednich zmian. Mając na względzie powołane wyżej zmiany legislacyjne wydaje się, iż do wyroków skazujących za czyny z art. 585 k.s.h. będzie mieć zastosowanie instytucja zatarcia skazania z mocy prawa określona w art. 4 § 4 k.k. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o zajęcie stanowiska w przedstawionej kwestii.

4. Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Ministra Edukacji Narodowej (RPO-610679-XVIII/09) z dnia 4 lipca 2011 r. – w sprawie zasad podejmowania przez słuchaczy i absolwentów kolegiów nauczycielskich studiów na uczelni, która sprawowała opiekę naukowo-dydaktyczną nad danym kolegium językowym.

Rzecznik Praw Obywatelskich wystąpiła do Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz Ministra Edukacji Narodowej z prośbą o wyjaśnienie wątpliwości dotyczących możliwości podejmowania przez słuchaczy i absolwentów kolegiów nauczycielskich studiów na uczelni, która sprawowała opiekę naukowo-dydaktyczną nad danym kolegium językowym oraz ich statusu jako studentów szkoły wyższej.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Edukacji Narodowej (25.07.2011 r.) wyjaśniła, iż rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 sierpnia 2006 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zakładów kształcenia nauczycieli zniosło możliwość przeprowadzenia równocześnie egzaminu dyplomowego i licencjackiego. Jednocześnie wprowadzono przepis przejściowy stanowiący, iż egzamin dyplomowy będzie mógł być połączony z egzaminem licencjackim i składany przed komisją powołaną przez rektora uczelni sprawującej opiekę naukowo – dydaktyczną, jeśli taka możliwość wynikała z zawartego porozumienia, nie dłużej jednak niż do 30 września 2008 r. W rozporządzeniu wskazano, iż strony są obowiązane określić w porozumieniu warunki i tryb podejmowania przez słuchaczy i absolwentów kolegium studiów w uczelni umożliwiających uzyskanie tytułu zawodowego licencjata. Ministerstwo Edukacji Narodowej nie zgadza się z poglądem, iż rozwiązania przyjęte w obecnej ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym uniemożliwiają wydawanie przez szkoły wyższe sprawujące opiekę naukowo-dydaktyczną

nad zakładami kształcenia nauczycieli dyplomów potwierdzających uzyskanie tytułu zawodowego licencjata. Porozumienia zawarte przez organy prowadzące kolegia z uczelniami w zakresie, w jakim umożliwiają absolwentowi, po zdaniu egzaminu dyplomowego, ubieganie się o dopuszczenie do egzaminu w uczelni oraz uzyskanie dyplomu i tytułu zawodowego licencjata, tracą moc z dniem 30 września 2015 r.

5. Ministra Zdrowia (RPO-676961-V/11) z dnia 5 lipca 2011 r. – w sprawie reformy systemu ubezpieczenia społecznego rolników.

W wyroku z dnia 26 października 2010 r. (sygn. akt K 58/07) Trybunał Konstytucyjny uznał art. 86 ust. 2 w związku z art. 86 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych w zakresie, w jakim określa zobowiązanie budżetu państwa do finansowania składek na ubezpieczenie zdrowotne wszystkich wskazanych w nim rolników i ich domowników, podlegających ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy ustawy, prowadzących działalność rolniczą bez względu na wysokość osiąganych przez nich przychodów, za niezgodny z art. 32 ust. 1 w związku z art. 84 i art. 2 Konstytucji RP. Przepis ten utraci moc obowiązującą w dniu 3 lutego 2012 r. Tymczasem z informacji prasowych (Gazeta Prawna z dnia 10 - 12 czerwca 2011 r. „Rząd zmusi rolników do płacenia za leczenie”) wynika, iż w grudniu 2010 r. odbyło się ostatnie posiedzenie międzyresortowego zespołu ds. reformy systemu ubezpieczenia społecznego rolników. Zaistniała sytuacja budzi obawy, czy w związku z tym przed dniem, w którym nastąpi utrata mocy dotychczas obowiązujących regulacji, dojdzie do ich nowelizacji. Przedstawiony problem dotyczy ponad 1,6 miliona rolników oraz członków ich rodzin, a niedotrzymanie terminu określonego przez Trybunał Konstytucyjny może spowodować, iż ta grupa społeczna nie będzie podlegała ubezpieczeniu. W związku z tym istnieje ryzyko, że od dnia 4 lutego 2012 r. osoby te będą musiały samodzielnie pokrywać koszty z tytułu pobieranych świadczeń zdrowotnych. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o poinformowanie o planowanych w sprawie działaniach.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia (11.07.2011 r.) poinformował, że organem właściwym do podjęcia prac legislacyjnych mających na celu wykonanie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 października 2010 r. (sygn. akt K 58/07) jest Międzyresortowy Zespół ds. Reformy Systemu Ubezpieczenia Społecznego Rolników.

6. Ministra Obrony Narodowej (RPO-675984-III/11) z dnia 6 lipca 2011 r. - w sprawie zasad ustalania świadczenia rekompensującego przysługującego żołnierzowi rezerwy.

Na tle skargi dotyczącej wysokości świadczenia rekompensującego przysługującego żołnierzowi rezerwy, który utrzymując się wyłącznie z działalności rolniczej odbył ćwiczenia wojskowe, Rzecznik powziął wątpliwości dotyczące zgodności z Konstytucją regulacji prawnej w sprawie zasad ustalania świadczenia pieniężnego takim osobom. W świetle art. 119a ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej żołnierzowi rezerwy, który odbył ćwiczenia wojskowe, z wyjątkiem ćwiczeń trwających do dwudziestu czterech godzin odbywanych w czasie lub

dniu wolnym od pracy, przysługuje świadczenie pieniężne rekompensujące utracone wynagrodzenie ze stosunku pracy lub stosunku służbowego albo dochód z prowadzonej działalności gospodarczej, które mógłby uzyskać w okresie odbywania ćwiczeń wojskowych. Zgodnie z upoważnieniem ustawowym zawartym w art. 119a ust. 8 tej ustawy, rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 1 lutego 2000 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania i wypłacania świadczenia pieniężnego żołnierzom rezerwy odbywającym ćwiczenia wojskowe określa szczegółowy sposób ustalania i wypłacania żołnierzowi rezerwy świadczenia pieniężnego rekompensującego utracone wynagrodzenie ze stosunku pracy lub stosunku służbowego albo dochód z prowadzonej działalności gospodarczej, które mógłby uzyskać w okresie odbywania ćwiczeń wojskowych, oraz zwrotu wydatków poniesionych z tego tytułu organom samorządu terytorialnego. Tymczasem w § 8 ust. 1 pkt 3 rozporządzenia uregulowano wysokość świadczenia wypłacanego żołnierzowi rezerwy, który utrzymuje się wyłącznie z działalności rolnej. W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich problematyka ta powinna zostać uregulowana w ustawie o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej.

Minister Obrony Narodowej (10.08.2011 r.), mając na względzie wątpliwości podniesione w wystąpieniu Rzecznika, poinformował, iż dostrzega potrzebę doprecyzowania podczas najbliższej nowelizacji art. 119a ust. 1 ustawy o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej, przez wskazanie w nim oprócz działalności gospodarczej, również „działalności rolniczej”.

7. Ministra Sprawiedliwości (RPO-677932-IV/11) z dnia 11 lipca 2011 r. – w sprawie braku uregulowań prawnych w Kodeksie postępowania cywilnego oraz ustawie o kosztach sądowych w sprawach cywilnych dotyczących zwolnienia stron postępowania od kosztów przeprowadzonej mediacji.

Rzecznik Praw Obywatelskich sygnalizuje w wystąpieniu problem braku uregulowań prawnych w ustawie z dnia 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawie z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, dotyczących zwolnienia stron postępowania od kosztów przeprowadzonej mediacji. Z uregulowań zawartych w k.p.c. wynika, że koszty mediacji ponoszą zawsze strony sporu. W tej sytuacji wiele osób nie decyduje się na skorzystanie z mediacji. Dla osób zwolnionych od kosztów sądowych korzystniejsze okazuje się przeprowadzenie całego postępowania przed sądem. W konsekwencji, ustawodawca - poprzez brak możliwości zwolnienia strony od kosztów mediacji na zasadach analogicznych jak w przypadku zwolnienia od kosztów sądowych, spowodował skutek odwrotny od zamierzonego - stworzył barierę ekonomiczną zniechęcającą do skorzystania z pojednawczego sposobu rozwiązywania sporów. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o ustosunkowanie się do argumentów przedstawionych w wystąpieniu, a jeżeli znajdą one akceptację, o podjęcie działań legislacyjnych zmierzających do wprowadzenia takich uregulowań prawnych, które umożliwią osobom decydującym się na mediację uzyskanie zwolnienia od jej kosztów, na zasadach analogicznych jak w przypadku kosztów sądowych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (19.08.2011 r.) podziela opinię o potrzebie zapewnienia stronom sporów w sprawach cywilnych jak najszerszego dostępu do

mediacji. Zaproponowane przez Rzecznika rozwiązanie dotyczące zwolnienia stron postępowania mediacyjnego – na zasadach analogicznych jak w przypadku zwolnienia od kosztów sądowych - od ponoszenia kosztów mediacji prowadzonej zarówno na podstawie postanowienia sądu, jak i na podstawie umowy stron, zasługuje na rozważenie. W ocenie Ministra Sprawiedliwości zasygnalizowana potrzeba wprowadzenia stosownych uregulowań prawnych wymaga jednak uprzedniej analizy wpływu postulowanego rozwiązania na skutki finansowe dla budżetu państwa. Przyjęcie postulowanego rozwiązania spowodowałoby bowiem zwiększenie wydatków Skarbu Państwa w związku z koniecznością pokrycia kosztów mediacji w przypadkach zwolnienia stron z ich ponoszenia. Ponadto wprowadzenie możliwości ubiegania się o zwolnienie od kosztów mediacji prowadzonej na podstawie umowy stron spowoduje zwiększenie wpływu spraw rozpatrywanych przez sądy.

8. Ministra Sprawiedliwości (RPO-666288-II/11) z dnia 13 lipca 2011 r. - w sprawie dopuszczalności zażalenia na postanowienie Sądu Najwyższego o zastosowaniu środka zapobiegawczego.

Rzecznik Praw Obywatelskich w ramach sprawowanej działalności, mającej na celu ochronę praw i wolności obywatelskich, spotkał się z problemem dopuszczalności zażalenia na postanowienie Sądu Najwyższego o zastosowaniu środka zapobiegawczego w postępowaniu kasacyjnym, wydane na podstawie art. 538 § 2 k.p.k. Z uwagi na istniejące w tej kwestii rozbieżności w orzecznictwie Sądu Najwyższego, Rzecznik uważa, że konieczne jest ich rozstrzygnięcie w drodze odpowiednich zmian legislacyjnych. Zasadnym byłoby wprowadzenie przepisu dopuszczającego zażalenie na postanowienie Sądu Najwyższego, wydane na podstawie art. 538 § 2 k.p.k. Zastosowanie środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania wkracza w sposób oczywisty w konstytucyjnie chronioną wolność osobistą człowieka. W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego wskazuje się, że „uregulowania ustawowe, na podstawie których możliwe jest pozbawienie wolności, muszą spełniać najwyższe wymagania, szczególnie co do stopnia precyzji. Ponadto, konstytucyjnie chronionym prawem w zakresie tymczasowego aresztowania jest prawo do dwuinstancyjnego postępowania (art. 78 i 176 Konstytucji RP). Z art. 78 zd. 1 Konstytucji RP można wywieść skierowany do prawodawcy postulat takiego kształtowania procedury, aby w miarę możliwości przewidziane w niej było prawo wniesienia przez stronę środka zaskarżenia. Odnosząc się do wynikającego z art. 78 i art. 176 ust. 1 Konstytucji RP prawa do zaskarżenia niekorzystnego orzeczenia do sądu wyższej instancji Trybunał podkreślił w wyroku z dnia 12 marca 2002 r., że przewidziana w Konstytucji RP możliwość wprowadzania wyjątków od tej zasady nie oznacza dowolności, a wprowadzane wyjątki muszą być uzasadnione. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o przedstawienie stanowiska w sprawie.

9. Ministra Infrastruktury (RPO-572441-I/07) z dnia 14 lipca 2011 r. – w sprawie dostosowania lokali obwodowych komisji wyborczych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych.

Rzecznik Praw Obywatelskich poświęca szczególną uwagę kwestii realizacji czynnego prawa wyborczego przez osoby niepełnosprawne. Pracownicy Biura RPO przeprowadzili w ostatnich latach wizytacje lokali obwodowych komisji wyborczych pod kątem dostosowania do potrzeb wyborców niepełnosprawnych. Pomimo działań podejmowanych przez PKW oraz organy samorządowe, wiele lokali obwodowych komisji wyborczych pozostaje niedostępnych dla osób niepełnosprawnych. Podczas kontroli pracownicy Biura RPO zwrócili uwagę na szereg barier architektonicznych nieuwzględnionych w obowiązującym rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 31 lipca 2001 r. w sprawie lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych, ani w projekcie nowego rozporządzenia Ministra Infrastruktury dotyczącego tej problematyki. Chodzi m.in. o dostosowanie furtek w ogrodzeniach przy lokalach obwodowych komisji wyborczych, podjazdów, toalet w lokalach wyborczych oraz zapewnienie miejsc parkingowych dla pojazdów przewożących osoby niepełnosprawne. Ponadto lokal obwodowej komisji wyborczej dostosowany do potrzeb wyborców niepełnosprawnych powinien mieć widoczne z daleka oznakowanie. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o rozważenie możliwości uwzględnienia proponowanych zmian w projekcie rozporządzenia w sprawie lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Infrastruktury (01.08.2011 r.) wyjaśnił, że w projekcie rozporządzenia Ministra Infrastruktury w sprawie lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych uwzględniono jedynie uwagę dotyczącą oznakowania kontrastującym kolorem krawędzi schodów. Pozostałe zagadnienia sygnalizowane w wystąpieniu Rzecznika wykraczają poza zakres delegacji ustawowej.

10. Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (RPO-662535-II/10) z dnia 15 lipca 2011 r. – w sprawie ograniczania przez dyrektorów niektórych jednostek penitencjarnych prawa więźniów do utrzymywania kontaktu w formie widzeń z dalszą rodziną oraz innymi osobami bliskimi.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają skargi skazanych na decyzje dyrektorów jednostek penitencjarnych, ograniczające prawo więźniów do utrzymywania kontaktu w formie widzeń z członkami ich dalszej rodziny oraz innymi osobami bliskimi. Zgodnie z art. 102 pkt 2 k.k.w. skazany ma prawo do utrzymywania więzi z rodziną i innymi osobami bliskimi, a art. 105 § 1 k.k.w. konkretyzuje to prawo, stanowiąc, iż skazanemu należy umożliwić utrzymywanie więzi przede wszystkim z rodziną i innymi osobami bliskimi przez m.in. widzenia. Tymczasem, dyrektorzy wielu jednostek penitencjarnych uznają, że prawem skazanego jest korzystanie z widzeń jedynie z osobami najbliższymi, o których mowa w art. 115 § 11 k.k. Od skazanych wymaga się złożenia na piśmie wniosku o zezwolenie na widzenie z krewnymi i powinowatymi oraz innymi osobami należącymi do rodziny, niejednokrotnie odmawiając na nie zgody. Dyrektorzy uzasadniają swoją decyzję faktem, że osoby te nie należą do osób najbliższych, więc nie spełniają kryteriów określonych w w/w artykule Kodeksu karnego. Zdaniem Rzecznika nieuprawnione jest

stosowanie definicji osoby najbliższej, określonej w art. 115 § 11 k.k, bowiem Kodeks karny wykonawczy nie odsyła w tej mierze do bezpośredniego lub chociażby odpowiedniego stosowania tego przepisu przy interpretacji art. 105 § 1 k.k.w. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o podjęcie stosownych działań zmierzających do usunięcia wskazanych naruszeń praw osób pozbawionych wolności.

Dyrektor Generalny Służby Więziennej (05.08.2011 r.) zgodził się ze stanowiskiem, że stosowanie interpretacji przepisu art. 105 § 4 k.k.w. w taki sposób, że skazany ma prawo do widzeń bez zgody dyrektora jednostki penitencjarnej tylko z osobami najbliższymi, określonymi w przepisie art. 115 § 11 Kodeksu karnego jest interpretacją zawężającą i nieuprawnioną. Pojęcie „członek rodziny”, którym posługuje się przepis art. 105 § 4 k.k.w. obejmuje większy krąg osób, niż pojęcie „osoby najbliższej”, o której mowa w art. 115 § 11 k.k. Na podstawie art. 105 § 4 k.k.w. skazany może korzystać z widzeń bez zgody dyrektora jednostki penitencjarnej nie tylko z w/w osobami najbliższymi, o których mowa w art. 115 § 11 k.k., ale także z dalszymi krewnymi w linii bocznej niż rodzeństwo oraz dalszymi powinowatymi w linii bocznej niż rodzeństwo małżonka, których w świetle art. 61 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego należy zaliczyć do członków rodziny skazanego. W celu zapobieżenia występowaniu wskazanych w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich naruszeń praw osób pozbawionych wolności w zakresie udzielania widzeń z członkami ich rodzin i innymi osobami bliskimi, stanowisko Dyrektora Generalnego Służby Więziennej przedstawione w odpowiedzi na wystąpienie RPO, zostanie przekazane dyrektorom okręgowym Służby Więziennej.

11. Ministra Sprawiedliwości (RPO-599333-II/08) z dnia 15 lipca 2011 r. – w sprawie funkcjonowania sędziowskiego nadzoru penitencjarnego.

Wyniki wizytacji przeprowadzanych przez pracowników Biura RPO w jednostkach penitencjarnych wskazują na systematyczną poprawę warunków socjalno-bytowych wykonywania kary pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania. Nie powoduje to jednak spadku liczby skarg kierowanych do Rzecznika przez osoby pozbawione wolności. Większość listów dotyczy niewłaściwego traktowania przez funkcjonariuszy, warunków socjalno-bytowych, opieki zdrowotnej oraz korespondencji i widzeń. Środki, jakimi dysponuje w tego typu sprawach Rzecznik Praw Obywatelskich mają charakter głównie postulatyczny. Sędziowie penitencjarni w ramach nadzoru dysponują natomiast środkami służącymi usuwaniu uchybień w funkcjonowaniu zakładu karnego lub aresztu śledczego. W wystąpieniu Rzecznik podkreśla trudności w dostępie do informacji o funkcjonowaniu sędziowskiego nadzoru penitencjarnego w praktyce. Analiza sprawozdań powizytacyjnych sędziów penitencjarnych niejednokrotnie wskazuje, że nie zawsze dostrzegają oni nieprawidłowości, które następnie stwierdzają pracownicy Biura RPO. Nie zawsze też zakresem wizytacji sędziowskiej obejmuje się wszystkie istotne w świetle norm prawa karnego wykonawczego obszary działalności nadzorowanych jednostek (sposób nagradzania i karanie dyscyplinarne osadzonych, praca komisji penitencjarnej, realizacja programów oddziaływań na skazanego). Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o przedstawienie stanowiska w poruszonych kwestiach.

Dyrektor Departamentu Wykonania Orzeczeń i Probacji w Ministerstwie Sprawiedliwości (24.08.2011 r.) wyjaśnił, że zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobu, zakresu i trybu sprawowania nadzoru penitencjarnego, wizytacje zakładów karnych przeprowadza się zgodnie z planem, nie rzadziej niż raz na cztery lata, a pozostałych jednostek nie rzadziej niż raz na dwa lata i obejmują one całokształt spraw podlegających kontroli i ocenie. Lustracje natomiast są przeprowadzane w uzasadnionych przypadkach z urzędu bądź na polecenie prezesa sądu okręgowego lub apelacyjnego, w celu zbadania określonej problematyki z zakresu działalności jednostki. Ministerstwo Sprawiedliwości co roku organizuje naradę nadzorczą sędziów penitencjarnych. Informacje o naradach zamieszczane są na stronie internetowej Ministerstwa. Zarówno lustracje, jak i wizytacje są przeprowadzane zasadniczo przez sędziów penitencjarnych, którym powierzone zostało pełnienie funkcji wizytatora. Sędziowie wyznaczeni na stanowisko sędziego wizytatora penitencjarnego są wybierani spośród sędziów wyróżniających się wiedzą prawniczą i doświadczeniem w zakresie czynności nadzorczych z danego sądu okręgowego i apelacyjnego.

Odpis sprawozdania z wizytacji zostaje przesłany Ministrowi Sprawiedliwości, Ministrowi Obrony Narodowej, Komendantowi Głównemu Policji lub Komendantowi Głównemu Straży Granicznej, Ministrowi Zdrowia i w niektórych przypadkach Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji. Z kolei odpis sprawozdania z lustracji przekazywany jest Ministrowi Sprawiedliwości lub Ministrowi Obrony Narodowej, gdy zachodzi potrzeba zawiadomienia właściwych organów o konieczności zmiany lub uchylenia przepisów sprzecznych z ustawą, ewentualnie zawiadomienia o rażących uchybieniach w zakresie prawidłowości funkcjonowania kontrolowanej jednostki.

12. Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (RPO-668469-IV/11) z dnia 18 lipca 2011 r. - w sprawie realizacji uprawnień funkcjonariuszy Policji oraz emerytów i rencistów policyjnych i uprawnionych członków ich rodzin do lokalu mieszkalnego będącego w dyspozycji ministra właściwego do spraw wewnętrznych lub podległych mu organów.

Problem opisany w wystąpieniu pojawił się na tle spraw badanych w Biurze RPO. Stosownie do art. 88 ust. 1 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji, policjantowi w służbie stałej przysługuje prawo do lokalu mieszkalnego w miejscowości, w której pełni służbę lub w miejscowości pobliskiej. Uprawnienie emerytowanych funkcjonariuszy Policji do lokalu mieszkalnego zostało przyznane w ustawie z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin. Zgodnie z art. 90 ustawy o Policji w brzmieniu nadanym w 2009 r., na lokale mieszkalne dla policjantów przeznacza się lokale będące w dyspozycji ministra właściwego do spraw wewnętrznych lub podległych mu organów. Jak poinformowało MSWiA, Policja kwateruje funkcjonariuszy w lokalach stanowiących własność gmin. Z informacji przekazanych przez Komendanta Stołecznego Policji przy rozpatrywaniu sprawy indywidualnej przez Biuro RPO wynikało, że

znowelizowany w 2009 r. art. 90 ustawy o Policji pozbawił Komendę Stołeczną Policji i Komendy Rejonowe na terenie Warszawy prawa do swobodnego dysponowania dotychczasowym zasobem mieszkaniowym (lokalami będącymi własnością miasta, w dyspozycji Policji). W praktyce zagwarantowane w ustawach prawo do lokalu mieszkalnego nie jest realizowane z uwagi na niezapewnienie wystarczającego zasobu lokali mieszkalnych, co jest nie do zaakceptowania z punktu widzenia konstytucyjnej zasady zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez to państwa prawa. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o zajęcie stanowiska w sprawie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji (10.08.2011 r.) poinformował, że w resorcie spraw wewnętrznych i administracji uprawnienia do lokalu mieszkalnego posiada znaczna liczba funkcjonariuszy służb mundurowych. Wielu z nich złożyło wnioski o przydział lokalu mieszkalnego, które oczekują obecnie na realizację z uwagi na brak wystarczającej liczby lokali, które mogłyby zostać wykorzystane na cele mieszkaniowe dla funkcjonariuszy. Na stan realizacji uprawnień mieszkaniowych funkcjonariuszy służb mundurowych w resorcie spraw wewnętrznych w decydującej mierze wpływa sytuacja gospodarcza kraju, działalność inwestycyjna uzależniona jest bowiem od środków budżetowych. Uprawnienia mieszkaniowe funkcjonariuszy nieposiadających lokali mieszkalnych w miejscu pełnienia służby lub w miejscowości pobliskiej realizowane są poprzez wypłatę równoważnika pieniężnego za brak lokalu mieszkalnego i pomoc finansową na uzyskanie lokalu lub domu we własnym zakresie.

13. Ministra Sprawiedliwości (RPO-665451-I/11) z dnia 19 lipca 2011 r. - w sprawie kary dyscyplinarnej polegającej na wydaleniu ze służby komornika sądowego oraz unormowania przewidującego obligatoryjne zawieszenie komornika sądowego w czynnościach.

W wyroku z dnia 18 października 2010 r. (sygn. akt K 1/09), wydanym na skutek wniosku Rzecznika Praw Obywatelskich, Trybunał Konstytucyjny uznał, że część przepisów ustaw o samorządach zawodowych, które z powodów dyscyplinarnych przewidują dożywotnie usunięcie z samorządu bez prawa ubiegania się o ponowny wpis, jest niezgodna z Konstytucją RP. W tym zakresie wyrok dotyczył samorządów zawodowych radców prawnych, adwokatów, rzeczników patentowych, pielęgniarek i położnych oraz lekarzy weterynarii. Analogicznej treści przepis znajduje się nadal w ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji. W myśl art. 72 ust. 4 tej ustawy, wydalenie ze służby komorniczej, będące jedną z kar dyscyplinarnych, pociąga za sobą zakaz powołania w przyszłości na stanowisko komornika lub asesora komorniczego. W ocenie Rzecznika ograniczenie to nie znajduje uzasadnienia. Ponadto Krajowa Rada Komornicza w piśmie do RPO zakwestionowała uregulowanie przewidujące bezwzględny obowiązek zawieszenia komornika sądowego w czynnościach przez Ministra Sprawiedliwości, w przypadku gdy przeciwko komornikowi prowadzone jest postępowanie o umyślne przestępstwo z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe (art. 15 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji). W opinii Rady powyższe rozwiązanie jest zbyt restrykcyjne i narusza zasadę

domniemania niewinności. Obligatoryjne zawieszenie ma miejsce także w sytuacji wniesienia przeciwko komornikowi subsydiarnego aktu oskarżenia. Krajowa Rada Komornicza proponuje ograniczenie okresu zawieszenia komornika np. do 6 miesięcy, a następnie pozostawienie decyzji o dalszym zawieszeniu w gestii organu prowadzącego postępowanie (sądu lub prokuratora). Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o poinformowanie o zajętych stanowiskach.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (06.09.2011 r.) podzielił pogląd Rzecznika, że wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 18.10.2010 r. rodzi potrzebę nowelizacji przepisów ustawy o komornikach sądowych i egzekucji. Trybunał Konstytucyjny nie badał wprawdzie zgodności przepisów tej ustawy z Konstytucją RP, jednak znajduje się w niej analogiczne rozwiązanie jak zakwestionowane przez Trybunał, dotyczące skutków wymierzenia komornikowi kary dyscyplinarnej w postaci wydalenia ze służby komorniczej. Rządowe Centrum Legislacji podjęło już prace nad projektem ustawy zmierzającej do wykonania wyroku Trybunału. W ramach prac legislacyjnych Minister Sprawiedliwości przedstawi również propozycję zmiany przepisu art. 72 ust. 4 omawianej ustawy. W resorcie zostały podjęte także wstępne prace legislacyjne przewidujące eliminację nadmiernej restrykcyjności rozwiązań przewidzianych w art. 15 ust. 1 i 2 tej ustawy. Projekt zakłada fakultatywność decyzji Ministra Sprawiedliwości o zawieszeniu komornika w czynnościach w przypadku prowadzenia przeciwko niemu postępowania karnego na skutek wniesienia przez subsydiarnego oskarżyciela posiłkowego aktu oskarżenia w trybie art. 55 § 1 k.p.k. i uzależnienie jej podjęcia od kwalifikacji prawnej czynu zarzucanego komornikowi. Z uwagi na status komornika sądowego jako funkcjonariusza publicznego Ministerstwo Sprawiedliwości nie przewiduje zmiany regulacji dotyczącej obligatoryjnego zawieszenia w czynnościach komornika sądowego w przypadku, gdy prowadzone jest przeciwko niemu postępowanie o umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe (art. 15 ust. 1 pkt 1).

14. Ministra Sprawiedliwości (RPO-502028-IV/05) z dnia 20 lipca 2011 r. – w sprawie konieczności wydania przepisów zapobiegających sytuacji, w której po utracie z dniem 17 listopada 2011 r. mocy obowiązującej przez art. 1046 § 4 k.p.c. dopuszczalna byłaby tzw. eksmisja na bruk.

Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 4 listopada 2010 r. (sygn. akt K 19/06) stwierdził niezgodność art. 1046 § 4 k.p.c. z Konstytucją RP. Przepis ten utraci moc obowiązującą z dniem 17 listopada 2011 r. W uzasadnieniu orzeczenia Trybunał stwierdził, że przyczyną odroczenia wejścia wyroku w życie jest konieczność zapobieżenia sytuacji, w której dopuszczalna stałaby się eksmisja z lokalu mieszkalnego bez dostarczenia dłużnikowi innego schronienia (pomieszczenia tymczasowego). Podjęte dotychczas działania legislacyjne, których celem miało być usunięcie stanu niekonstytucyjności obowiązujących regulacji prawnych zapobiegających tzw. eksmisjom na bruk, nie odnoszą się całościowo do uwag i wytycznych zawartych w orzeczeniach Trybunału Konstytucyjnego, a w konsekwencji nie mogą doprowadzić do usunięcia stwierdzonego przez Trybunał stanu niekonstytucyjności. O ile nie zostaną niezwłocznie podjęte działania w celu zmiany treści art. 1046 § 4 k.p.c. oraz kompleksowego

uregulowania problematyki pomieszczeń tymczasowych, zarówno w przepisach proceduralnych (k.p.c.), jak i w prawie materialnym (ustawa o ochronie praw lokatorów), z dniem 17 listopada 2011 r. ponownie dopuszczalna stanie się tzw. eksmisja na bruk. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o podjęcie działań legislacyjnych, których celem byłoby rzeczywiste, a nie pozorne, dostosowanie do standardów konstytucyjnych stanu prawnego w zakresie realizacji wyroków eksmisyjnych w stosunku do osób, którym sąd nie przyznał w wyroku prawa do lokalu zamiennego bądź socjalnego, a tym samym zapobieżenie realnej groźbie powrotu do sytuacji, w której prawnie dopuszczalna byłaby tzw. eksmisja na bruk.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (17.08.2011 r.) poinformował, że w Sejmie toczą się prace nad senackim projektem ustawy o zmianie ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (druk sejmowy nr 3278). Projekt ten ma na celu realizację postanowienia sygnalizacyjnego Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 marca 2008 r. (sygn. akt S 2/08), w którym Trybunał wskazał na potrzebę podjęcia inicjatywy ustawodawczej w przedmiocie jasnego określenia w ustawie z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego obowiązków gminy związanych ze wskazaniem tymczasowego pomieszczenia, o którym mowa w art. 1046 § 4 k.p.c.

W toku prac nad projektem w sejmowej Podkomisji nadzwyczajnej do rozpatrzenia senackiego projektu ustawy o zmianie ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego, posłowie podjęli decyzję o rozszerzeniu zakresu przedmiotowego projektowanej regulacji i zamieszczeniu w projekcie ustawy dodatkowych propozycji zmian w ustawie o ochronie praw lokatorów, jak również propozycji nowelizacji art. 1046 k.p.c. Przyjęte w dniu 28 lipca 2011 r. sprawozdanie Podkomisji nadzwyczajnej o senackim projekcie ustawy o zmianie ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego (druk sejmowy nr 3278) zawiera propozycje rozwiązań materialnoprawnych w ustawie z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego i proceduralnych w art. 1046 k.p.c., mających na celu realizację wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 listopada 2010 r. (sygn. akt K 19/06) i postanowienia sygnalizacyjnego z dnia 4 marca 2008 r. (sygn. akt S 2/08). Proponowane rozwiązania nie dopuszczają możliwości prowadzenia tzw. eksmisji na bruk osób, którym nie przysługuje prawo do lokalu socjalnego lub zamiennego.

15. Ministra – Członka Rady Ministrów (RPO-676961-V/11) z dnia 21 lipca 2011 r.
– w sprawie reformy systemu ubezpieczenia społecznego rolników.

Rzecznik Praw Obywatelskich sygnalizuje w wystąpieniu, iż w lutym 2012 r. straci moc obowiązującą art. 86 ust. 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. Przepis ten został uznany przez Trybunał Konstytucyjny za niezgodny z Konstytucją RP w zakresie, w jakim określa zobowiązanie budżetu państwa do finansowania składek na ubezpieczenie zdrowotne wszystkich wskazanych w nim rolników i ich domowników, podlegających ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy ustawy, prowadzących działalność rolniczą bez względu na

wysokość osiąganych przez nich przychodów. Wobec powyższego Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się do Ministra - Członka Rady Ministrów, będącego przewodniczącym Międzyresortowego Zespołu ds. Reformy Systemu Ubezpieczenia Społecznego Rolników, z prośbą o poinformowanie o planowanych działaniach w sprawie nowelizacji przepisu zakwestionowanego przez Trybunał Konstytucyjny.

Minister – Członek Rady Ministrów (29.07.2011 r.) w odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika poinformował, że trwają prace studialne, których celem jest przygotowanie rozwiązań możliwych do przyjęcia i wdrożenia przed dniem 4 lutego 2012 r. tj. dniem utraty mocy obowiązujących regulacji ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, uznanych wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego za niezgodne z Konstytucją RP. Zgodnie ze wstępną propozycją, poza możliwością opłacania składki zdrowotnej wyznaczonej na zasadzie ryczałtowej, której podstawą mogłaby być np. wielkość gospodarstwa wyrażona w hektarach fizycznych, każdy z rolników powinien posiadać prawo do wyliczenia składki zdrowotnej w oparciu o rzeczywiście uzyskany dochód. Natomiast ze środków budżetu państwa podlegałyby finansowaniu składki rolników nie uzyskujących dochodu, tak aby operacja ta nie spowodowała uszczuplenia środków będących w dyspozycji NFZ.

16. Ministra Infrastruktury (RPO-608061-V/11) z dnia 22 lipca 2011 r. – w sprawie dostępu do wykonywania zawodu pilota morskiego.

Zgodnie z ustawą z dnia 9 listopada 2000 r. o bezpieczeństwie morskim, usługi pilotowe mogą być wykonywane wyłącznie przez osoby posiadające kwalifikacje pilota morskiego, potwierdzone odpowiednim dokumentem. Jednym z wymogów uzyskania dyplomu pilota morskiego jest posiadanie praktyki w pilotowaniu statków, odbytej w charakterze kandydata na pilota morskiego. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 23 stycznia 2003 r. w sprawie kwalifikacji pilotów morskich nie określa jednak kryteriów decydujących o skierowaniu na praktykę, ani nie wskazuje podmiotu, który decydowałby o zakwalifikowaniu do odbycia praktyki. Jak wynika ze skargi skierowanej do Rzecznika, o dostępie do zawodu pilota morskiego decydują w praktyce przedsiębiorcy świadczący usługi pilotowe, mimo iż Kodeks morski przewiduje, że stacje pilotowe jedynie organizują i koordynują szkolenie kandydatów na pilotów. Prawodawca wprowadzając obowiązek wykazania się przez osobę wykonującą usługi pilotowe stosownymi kwalifikacjami, powinien także określić reguły postępowania kwalifikacyjnego. Obowiązujący w tym zakresie stan prawny budzi wątpliwości z punktu widzenia zgodności z konstytucyjną wolnością wyboru i wykonywania zawodu oraz wyboru miejsca pracy. Zastrzeżenia co do zgodności z konstytucyjną zasadą wolności gospodarczej dotyczą natomiast uregulowania w powyższym rozporządzeniu, a nie w ustawie, kompetencji dyrektora urzędu morskiego do wskazywania przedsiębiorcy utrzymującego i zarządzającego stacją pilotową. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o rozważenie przedstawionych uwag, a w razie ich podzielenia, o zmianę krytykowanego stanu prawnego.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Infrastruktury (26.08.2011r.) poinformował, iż w związku z trwającymi w Sejmie pracami nad projektem nowej ustawy o bezpieczeństwie morskim, Ministerstwo Infrastruktury opracowuje projekt rozporządzenia w sprawie

kwalifikacji zawodowych pilotów morskich. Szczegółowa odpowiedź dotycząca kwestii poruszonych w wystąpieniu zostanie przesłana w późniejszym terminie. Jednocześnie w odpowiedzi zapewniono, że wnioski zawarte w wystąpieniu Rzecznika zostaną wykorzystane w procesie tworzenia nowych aktów prawnych związanych z pilotażem i kwalifikacjami morskimi.

17. Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (RPO-673749-III/11) z dnia 25 lipca 2011 r. – w sprawie rozwiązań wprowadzonych w znowelizowanych rozporządzeniach Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji dotyczących umundurowania policjantów oraz wysokości i warunków przyznawania policjantom równoważnika pieniężnego w zamian za umundurowanie.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się Przewodniczący Zarządu Głównego NSZZ Policjantów, sygnalizując następujący problem. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 czerwca 1996 r. w sprawie trybu udzielania urlopu bezpłatnego i zwolnień od pracy pracownikom pełniącym z wyboru funkcje w związkach zawodowych oraz zakresu uprawnień przysługujących pracownikom w czasie urlopu bezpłatnego i zwolnień od pracy przewiduje, że w okresie urlopu bezpłatnego pracownik zachowuje prawo do umundurowania. Tymczasem w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 20 maja 2009 r. w sprawie umundurowania policjantów dodano zastrzeżenie, iż dla policjantów zwolnionych od obowiązku wykonywania zadań służbowych określonych w przepisach w/w rozporządzenia Rady Ministrów, okres używalności przedmiotów umundurowania wskazanych w załączniku do rozporządzenia wydłuża się o czas trwania zwolnienia. Z kolei w rozporządzeniu Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 26 marca 2010 r. w sprawie wysokości i warunków przyznawania policjantom równoważnika pieniężnego w zamian za umundurowanie, dodano przepis, zgodnie z którym wysokość równoważnika dla policjanta zwolnionego od wykonywania zadań służbowych na zasadach określonych w w/w rozporządzeniu Rady Ministrów ustala się z uwzględnieniem wydłużenia okresu używalności przedmiotów umundurowania o czas trwania tego zwolnienia. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o ocenę dopuszczalności wprowadzonych zmian w świetle ustawy o związkach zawodowych, z której wynika, iż nikt nie może ponosić ujemnych następstw z powodu przynależności do związku zawodowego lub pozostawania poza nim albo wykonywania funkcji związkowej.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji (24.08.2011 r.) przedstawił stanowisko, zgodnie z którym rozwiązania przewidziane w § 45 ust. 2 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 20 maja 2009 r. w sprawie umundurowania policjantów oraz w § 3 ust. 4 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 26 marca 2010 r. w sprawie wysokości i warunków przyznawania policjantom równoważnika pieniężnego w zamian za umundurowanie, nie naruszają gwarancji praw związkowych. Policjanci zwolnieni od obowiązku wykonywania zadań służbowych w związku z pełnieniem funkcji w organach związku zawodowego policjantów zachowują prawo do umundurowania oraz do równoważnika pieniężnego w zamian za umundurowanie. Policjanci pełniący funkcje

związkowe nie są zatem pozbawieni świadczeń przysługujących im w związku ze służbą, a jedynie zmienione są zasady ustalania tychże świadczeń, polegające na wydłużeniu okresu używalności przedmiotów umundurowania. Powyższa zmiana zasad ustalania uprawnienia do otrzymania bezpłatnego umundurowania lub, w przypadku, gdy policjantowi nie wydano przedmiotów umundurowania określonych w rozporządzeniu z dnia 20 maja 2009 r., równoważnika pieniężnego w zamian za umundurowanie uzasadniona jest tym, że wykonując w ramach służby zadania inne niż wynikające ze stosunku służby, a związane z reprezentowaniem praw i interesów zawodowych policjantów, policjanci pełniący funkcje związkowe nie wykonują zadań służbowych, podczas których obowiązani są do noszenia munduru.

18. Ministra Sprawiedliwości, do wiadomości Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (RPO-660929-I/10) z dnia 1 sierpnia 2011 r. - w sprawie potrzeby przyjęcia kompleksowego aktu prawnego dotyczącego osób transpłciowych oraz pilnej interwencji ustawodawcy w zakresie trybu prawnej zmiany płci metrykalnej.

Jednym z głównych zagadnień przedstawionych Rzecznikowi Praw Obywatelskich przez Fundację Trans-Fuzja, zajmującą się problemami osób transeksualnych, jest prawna droga zmiany płci metrykalnej. Obecnie jedyną podstawą prawną żądania zmiany płci jest powództwo oparte na art. 189 k.p.c. Uruchomione zostaje w ten sposób postępowanie, w którym osoba żądająca ustalenia musi pozywać swoich rodziców, a gdy ci nie żyją, ustanowionych w ich miejsce kuratorów. Z kierowanych do Rzecznika skarg wynika, że proces z udziałem najbliższych powoduje ogromne spustoszenie emocjonalne u stron. W ocenie Rzecznika konieczne jest uchwalenie kompleksowego aktu prawnego dotyczącego osób transeksualnych. Za najbardziej pożądane należałoby uznać stworzenie regulacji umożliwiającej dokonanie zmiany płci metrykalnej na podstawie oświadczenia transeksualisty popartego dwoma opiniami właściwych lekarzy, na wzór rozwiązań brytyjskich. Należałoby także uregulować skutki w sferze rodzinno-prawnej osoby transeksualnej, kwestię wymiany dokumentów, możliwość refundacji kosztów przebytych zabiegów, jak też wprowadzić swoisty kontratyp uchylający bezprawność dokonywanych zabiegów chirurgicznych. Do czasu wydania kompleksowej regulacji konieczne jest niezwłoczne wprowadzenie do polskiego prawa przepisów wyraźnie regulujących problem zmiany płci. Najwłaściwszym rozwiązaniem byłoby skorzystanie z instytucji sprostowania aktu urodzenia, ponieważ rozstrzygnięcie zapada w trybie postępowania nieprocesowego. Podobne rozwiązanie funkcjonuje w ustawodawstwie hiszpańskim. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o rozważenie możliwości podjęcia inicjatywy ustawodawczej mającej na celu wprowadzenie przepisów regulujących problematykę zmiany płci.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (22.09.2011 r.) podziela pogląd wyrażony w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich, że dotychczas ukształtowana w drodze orzecznictwa sądowego praktyka zmiany płci przy wykorzystaniu instrumentów cywilnoprawnych jest obciążona wieloma mankamentami i nie rozstrzyga wszystkich kwestii zapewniających zgodność działań, towarzyszących procedurom medycznym, z obowiązującym porządkiem prawnym. Niewątpliwie zachodzi konieczność rozwiązania

tego zagadnienia na drodze regulacji publicznoprawnej, poprzez opracowanie i uchwalenie aktu prawnego, który w kompleksowy sposób unormowałby sytuację osób transseksualnych. Uzasadnione wydaje się ponadto utworzenie międzyresortowego zespołu do opracowania stosownych rozwiązań prawnych w omawianym zakresie.

19. Ministra Sprawiedliwości (RPO-673676-IV/11) z dnia 3 sierpnia 2011 r. – w sprawie zastrzeżeń dotyczących treści przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego wprowadzających nadmiernie dolegliwe procedury dla mających pełną zdolność do czynności prawnych osób chorych psychicznie bądź niepełnosprawnych intelektualnie, chcących zawrzeć związki małżeńskie.

W kwietniu 2011 r. opinię publiczną poruszyła historia osoby dotkniętej konsekwencjami dziecięcego porażenia mózgowego, która napotkała trudności w zawarciu związku małżeńskiego. Kierownik Urzędu Stanu Cywilnego, na podstawie art. 5 w związku z art. 12 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, skierował do sądu wniosek o rozstrzygnięcie, czy w sprawie istnieje przeszkoda wyłączająca możliwość zawarcia małżeństwa. Sprawa nadal oczekuje na rozstrzygnięcie sądu. Do Rzecznika zwróciła się także Pełnomocnik Rządu ds. Równego Traktowania wskazując na dyskryminacyjny charakter przepisu art. 12 k.r.o. Na mocy art. 5 k.r.o. kierownik urzędu stanu cywilnego w razie wątpliwości co do istnienia okoliczności wyłączającej zawarcie zamierzonego małżeństwa zwraca się do sądu o rozstrzygnięcie, czy małżeństwo może być zawarte. Przepis art. 12 k.r.o. stanowi o zakazie zawierania małżeństw przez osoby dotknięte chorobą psychiczną albo niedorozwojem umysłowym; jedynie sąd może zezwolić takim osobom na zawarcie małżeństwa, o ile uzna, że stan zdrowia lub umysłu takiej osoby nie zagraża małżeństwu ani zdrowiu przyszłego potomstwa. Zdaniem Rzecznika oba przepisy wymagają zmian legislacyjnych. Rozwiązaniem minimalnym byłoby dostosowanie ich do aktualnej terminologii i stanu wiedzy, a także rezygnacja z przesłanek wiążących zgodę na zawarcie małżeństwa ze „zdrowiem przyszłego potomstwa”. Ponadto w świetle przepisów Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnościami, należy zastanowić się nad całkowitą rezygnacją z przeszkody małżeńskiej zawartej w art. 12 k.r.o. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o rozważenie zasadności podjęcia działań legislacyjnych w poruszanej kwestii.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (23.09.2011 r.) poinformował, że problematyka dotycząca zakazu zawierania małżeństw przez osoby dotknięte chorobą psychiczną albo niedorozwojem umysłowym pozostaje w zainteresowaniu działającej przy Ministrze Sprawiedliwości Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego. Mając na uwadze krytyczne oceny art. 12 k.r.o., wyrażane przez środowisko osób niepełnosprawnych oraz przez lekarzy psychiatrów, Komisja Kodyfikacyjna rozważa skreślenie tego przepisu, jak również art. 11 k.r.o. Osoba nie mająca kompetencji do zrozumienia znaczenia i skutków czynności prawnych może mieć poczucie odpowiedzialności wystarczające do sprostania obowiązkom małżeńskim. Z tych względów rozważa się wprowadzenie do Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego zamiast przepisów art. 11 i 12 nowej regulacji, zgodnie z którą nie będzie mogła zawrzeć małżeństwa osoba dotknięta zaburzeniami psychicznymi, które nie pozwalają tej osobie kierować swoim postępowaniem oraz uświadomić sobie znaczenia

i konsekwencji obowiązków wynikających z zawarcia małżeństwa. Powyższa norma nie stanowiłaby podstawy do unieważnienia małżeństwa. Taką podstawą (kontroli *ex post*) pozostałby art. 15 (1) k.r.o., określający przesłanki unieważnienia małżeństwa z powodu wad oświadczenia woli. Jednocześnie rozważa się zmianę art. 5 k.r.o, polegającą na zobowiązaniu kierownika urzędu stanu cywilnego w każdym przypadku, gdy dowie się o istnieniu przesłanek uniemożliwiających zawarcie małżeństwa lub powzięcie wątpliwości co do ich istnienia, do zwrócenia się do sądu o rozstrzygnięcie. Ponadto przewiduje się wprowadzenie odpowiednich zmian do Kodeksu postępowania cywilnego. Problematyka ta będzie przedmiotem posiedzenia plenarnego Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego w dniach 26-28 września 2011 r.

20. Ministra Sprawiedliwości (RPO-661717-IV) z dnia 3 sierpnia 2011 r. – w sprawie zakresu odpowiedzialności solidarnej najemcy lokalu mieszkalnego i stale zamieszkujących z najemcą osób pełnoletnich, za zapłatę czynszu i innych opłat należnych.

W wystąpieniu Rzecznik Praw Obywatelskich sygnalizuje, że sytuacja prawna pełnoletnich dzieci pozostających na utrzymaniu rodziców i wspólnie z nimi zamieszkujących, została na gruncie obowiązujących przepisów prawa zróżnicowana w zakresie ich odpowiedzialności solidarnej za zobowiązania związane z zajmowanym lokalem mieszkalnym. W świetle bowiem art. 688 (1) Kodeksu cywilnego za zapłatę czynszu i innych należnych opłat odpowiadają solidarnie z najemcą stale zamieszkujące z nim osoby pełnoletnie, gdy tymczasem ustawa z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych z odpowiedzialności tej wyłącza pełnoletnich zstępnych, stale zamieszkujących w lokalu, lecz pozostających na utrzymaniu osób, którym służy tytuł prawny do lokalu. W ocenie Rzecznika, zróżnicowanie to nie tylko nie znajduje prawnego uzasadnienia, narusza również konstytucyjną zasadę równości. W obu porównywanych regulacjach mamy do czynienia z osobami pełnoletnimi, pozostającymi na utrzymaniu rodziców i wspólnie z nimi zamieszkującymi, których sytuacja prawna została jednakże przez ustawodawcę odmiennie potraktowana. W ocenie Rzecznika rodzaj tytułu prawnego do lokalu - najem, spółdzielcze prawo, czy własność, nie ma żadnego znaczenia z punktu widzenia zakresu solidarnej odpowiedzialności osób zamieszkujących wraz z rodzicami. Zakres tej odpowiedzialności powinien być zatem określony w sposób analogiczny. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o zajęcie stanowiska w omawianym zakresie, a w razie podzielenia uwag przedstawionych w wystąpieniu, o zainicjowanie odpowiednich działań, które doprowadzą do ujednoczenia rozwiązań odnoszących się do rozpatrywanej kwestii prawnej.

21. Ministra Zdrowia (RPO-630971-V/09) z dnia 3 sierpnia 2011 r. - w sprawie dostępu osób bezdomnych do świadczeń zdrowotnych.

Rzecznik Praw Obywatelskich po raz kolejny podnosi sprawę niewystarczających rozwiązań prawnych w zakresie finansowania pomocy medycznej osobom bezdomnym. Podmiotowy zakres stosowania ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych stwarza możliwość korzystania ze świadczeń opieki zdrowotnej

finansowanych ze środków publicznych przez znaczną część bezdomnych. Ponadto zgodnie z ustawą o pomocy społecznej osobom bezdomnym i innym osobom nie mającym dochodu oraz możliwości uzyskania świadczeń na podstawie przepisów o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, może być przyznany zasiłek celowy na pokrycie części lub całości wydatków na świadczenia zdrowotne. Uzyskanie świadczeń zdrowotnych na podstawie powyższych regulacji poprzedzone jest sformalizowaną i skomplikowaną procedurą, niedostosowaną do istoty bezdomności. Istnieje bowiem grupa osób bezdomnych, która nie podejmie żadnych działań w kierunku uzyskania podstaw do korzystania ze świadczeń pomocy społecznej oraz opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. Niezbędne są zatem rozwiązania systemowe, które pozwolą na objęcie tych osób opieką medyczną. Zdaniem Rzecznika owe rozwiązania systemowe powinny polegać na stworzeniu podstaw prawnych oraz zapewnieniu źródeł i sposobu finansowania niezbędnych świadczeń medycznych oraz uproszczeniu procedur dostępu osób bezdomnych i nieubezpieczonych do zakładów opiekuńczo-leczniczych i zakładów pielęgnacyjno-opiekuńczych oraz domów pomocy społecznej. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o zajęcie stanowiska i podjęcie działań w tej sprawie.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia (12.09.2011 r.) poinformował, że Minister Zdrowia dostrzega problem osób, które z własnego wyboru nie korzystają z instrumentów pomocy społecznej, a zatem osób które nie będą mogły być objęte ubezpieczeniem zdrowotnym. Osoby takie mogą korzystać ze świadczeń opieki zdrowotnej na podstawie decyzji potwierdzającej prawo do tych świadczeń, wydanej w trybie art. 54 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. Procedura ustalania kryterium dochodowego, niezbędnego dla wydania tej decyzji, w konkretnych przypadkach może okazać się zbyt sformalizowana. Praktycznym problemem w tym zakresie okazuje się najczęściej ustalanie tożsamości osób, którym decyzja ma być wydana. Jednakże brak zbadania istnienia przesłanek uprawniających te osoby do otrzymania decyzji oznaczałoby ich wydawanie każdej osobie, bez względu na to, czy spełniałaby kryterium dochodowe, czy też nie. Wiązałoby się to również ze skutkami finansowymi dla całego systemu ochrony zdrowia oraz z koniecznością ponoszenia zwiększonych nakładów na ochronę zdrowia. W Ministerstwie Zdrowia trwają prace analityczne nad rozwiązaniami prawnymi, które znajdą się w planowanym projekcie ustawy zmieniającej ustawę o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. Przedmiotem rozważań będą również potencjalne możliwości zmian w procedurze wydawania decyzji potwierdzających prawo do świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, a projekt takiej nowelizacji z pewnością zostanie przedłożony do zaopiniowania Rzecznikowi Praw Obywatelskich.

22. Ministra Zdrowia (RPO-679315-V/11) z dnia 3 sierpnia 2011 r. – w sprawie kwalifikacji wymaganych od świadczeniodawców realizujących czynności z zakresu zaopatrzenia w środki pomocnicze i wyroby medyczne.

Rzecznik Praw Obywatelskich otrzymała wniosek zawierający zastrzeżenia dotyczące treści załącznika Nr 3 do zarządzenia Nr 58/2009/DSOZ Prezesa NFZ z dnia 29

października 2009 r. w sprawie określenia warunków zawierania i realizacji umów w rodzaju zaopatrzenie w wyroby medyczne będące przedmiotami ortopedycznymi oraz środkami pomocniczymi. Załącznik, ustalając warunki realizacji świadczeń zakładu, w każdym miejscu obsługi świadczeniobiorców, w godzinach realizacji świadczeń, stała obecność osoby z co najmniej wykształceniem średnim oraz kwalifikacjami nabytymi do dnia 10 lutego 2009 r. w ramach kursu z zakresu towaroznawstwa materiałów medycznych organizowanego zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 10 stycznia 2003 r. w sprawie kwalifikacji osób wydających produkty lecznicze w placówkach obrotu pozaaptecznego, a także wymogów jakim powinien odpowiadać lokal i wyposażenie tych placówek oraz punktów aptecznych. Wprowadzony cenzus czasowy uniemożliwia realizację świadczeń w omawianym zakresie przez osoby, które odbyły wymagany kurs i uzyskały zaświadczenie o jego ukończeniu po tej dacie. Wyjaśnienia NFZ w tej sprawie nie wydają się przekonujące, tym bardziej, że ustawa – Prawo farmaceutyczne, na podstawie której zostało wydane rozporządzenie z dnia 10 stycznia 2003 r., upoważniała jedynie do uregulowania kwalifikacji osób wydających produkty lecznicze w placówkach obrotu pozaaptecznego. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie oraz rozważenie potrzeby podjęcia działań w kierunku zmiany kwestionowanego przepisu załącznika Nr 3 do zarządzenia Nr 58/2009/DSOZ Prezesa NFZ.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia (17.08.2011 r.) nie podzielił stanowiska przedstawionego w wystąpieniu Rzecznika. Jednocześnie poinformował, że Minister Zdrowia badał zarządzenie Nr 58/2009/DSOZ Prezesa NFZ i nie stwierdził przekroczenia uprawnień przez Prezesa NFZ w zakresie określenia warunków zawierania umów w rodzaju zaopatrzenia w wyroby medyczne będące przedmiotami ortopedycznymi oraz środkami pomocniczymi.

23. Ministra Zdrowia (RPO-671700-V/11) z dnia 3 sierpnia 2011 r. – w sprawie zastrzeżeń co do zgodności z Konstytucją RP przepisów rozporządzenia Ministra Zdrowia w sprawie warunków bezpiecznego stosowania promieniowania jonizującego dla wszystkich rodzajów ekspozycji medycznej.

Rzecznik Praw Obywatelskich otrzymał do wiadomości kopię wystąpienia Prezesa Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Fizyki Medycznej skierowanego do Ministra Zdrowia, zawierającego zastrzeżenia co do zgodności z Konstytucją RP przepisów rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 18 lutego 2011 r. w sprawie warunków bezpiecznego stosowania promieniowania jonizującego dla wszystkich rodzajów ekspozycji medycznej. Z wyjaśnień Ministerstwa Zdrowia wynika, że podnoszone zastrzeżenia zostały już omówione z autorem wystąpienia i nie wymagają dodatkowego wyjaśnienia ze strony Ministerstwa Zdrowia. Powołane wyjaśnienie nie rozstrzyga jednakże wątpliwości, czy § 9 ust. 12 i ust. 16 w/w rozporządzenia mieści się w granicach upoważnienia ustawowego. Ustawa z dnia 29 listopada 2000 r. - Prawo atomowe, w art. 33c ust. 9 pkt 9 upoważnia Ministra Zdrowia do określenia, w drodze rozporządzenia, warunków bezpiecznego stosowania promieniowania jonizującego dla wszystkich rodzajów ekspozycji medycznej, o których mowa w art. 33a ust. 1, w tym m.in. zasad

wykonywania kontroli fizycznych parametrów urządzeń radiologicznych. Już samo pojęcie „zasad”, używane przez ustawę, budzi wątpliwości. Jednakże „zasady” wykonywania kontroli nie mogą być - nawet jeśli zostały nieprecyzyjnie użyte - traktowane jako upoważnienie do określenia w rozporządzeniu kręgu podmiotów uprawnionych do przeprowadzania testów eksploatacyjnych (§ 9 ust. 12 i ust. 16 w/w rozporządzenia). Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w niniejszej sprawie oraz rozważenie potrzeby podjęcia działań w kierunku zapewnienia zgodności przepisów omawianego rozporządzenia z upoważnieniem ustawowym.

24. Ministra Sprawiedliwości (RPO-675939-I/11) z dnia 8 sierpnia 2011 r. – w sprawie zasad wynagradzania tłumaczy przysięgłych.

Rzecznik Praw Obywatelskich otrzymała ostatnio skargi od tłumaczy przysięgłych dotyczące pogorszenia zasad wynagradzania tej grupy zawodowej. Skarżący wskazują na problem uniezależnienia w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie wynagrodzenia za czynności tłumacza przysięgłego, wysokości ich wynagrodzenia od wysokości przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w gospodarce narodowej. W ocenie skarżących regulacja § 2 ust. 1 rozporządzenia, która określa w sposób kwotowy stawki wynagrodzenia tłumacza przysięgłego oraz pozostawienie tych stawek na poziomie, jaki obowiązywał w 2004 r., spowodowało znaczący spadek wynagrodzenia tłumaczy w porównaniu do stanu sprzed wejścia w życie tego rozporządzenia. Kolejne zarzuty dotyczą § 2 ust. 2 rozporządzenia, w myśl którego za sporządzenie tłumaczenia - na wniosek zlecającego - w dniu zlecenia oraz w postępowaniu przyspieszonym stawki określone w ust. 1 podwyższa się o 100 %. Sformułowanie „sporządzenie tłumaczenia” jest w praktyce interpretowane przez zlecniodawców jako pisemne wykonanie zlecenia. Wyłącza to możliwość stosowania podwyższonej stawki za pilność w odniesieniu do tłumaczeń ustnych. Wprawdzie § 6 ust. 1 rozporządzenia nakazuje powiększać o 100 % wynagrodzenie za tłumaczenie ustne, lecz regulacja ta ma zastosowanie tylko w postępowaniu przyspieszonym. Ponadto zainteresowani wskazywali na znaczne opóźnienia w wypłacaniu im wynagrodzeń przez zlecniodawców. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o udzielenie informacji, czy planowane są zmiany rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie wynagrodzenia za czynności tłumacza przysięgłego, a w szczególności, czy planowane jest zwiększenie stawek tego wynagrodzenia.

25. Przewodniczącego Komisji Ustawodawczej Senatu RP, do wiadomości Ministra Sprawiedliwości (RPO-513931-I/11) z dnia 8 sierpnia 2011 r. - w sprawie wykonania orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego dotyczącego zabezpieczenia polegającego na zakazie publikacji w sprawach przeciwko środkom społecznego przekazu o ochronę dóbr osobistych.

Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o poinformowanie na temat stanu prac nad wykonaniem wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 9 listopada 2010 r. (sygn. akt K 13/07), ogłoszonym w Dzienniku Ustaw z dnia 19 listopada 2010 r. (Dz. U. Nr 217, poz. 1435). W wydanym na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich wyroku

Trybunał stwierdził niezgodność art. 755 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego z art. 14 oraz art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP przez to, że nie określa on ram czasowych na zabezpieczenie polegające na zakazie publikacji w sprawach przeciwko środkom społecznego przekazu o ochronę dóbr osobistych. Trybunał Konstytucyjny pozostawił ustawodawcy wybór mechanizmu gwarantującego wykonanie wyroku. Zmiana treści przepisu musi zatem zostać poprzedzona analizą dopuszczalnych rozwiązań oraz pracami nad wyborem optymalnej treści ustawy nowelizującej. Przepis art. 755 § 2 k.p.c. w obecnym brzmieniu straci moc obowiązującą z upływem 15 miesięcy od dnia ogłoszenia orzeczenia. Ewentualne opóźnienie w wykonaniu omawianego orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego znacznie utrudni dochodzenie praw wynikających z ochrony dóbr osobistych, a także będzie stanowiło naruszenie konstytucyjnej gwarancji wolności słowa oraz wolności prasy i innych środków społecznego przekazu.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (14.09.2011 r.) poinformował, że uchwalona przez Sejm w dniu 19 sierpnia 2011 r. ustawa o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 4497, druk senacki nr 1342), zawiera stosowną zmianę art. 755 § 2 k.p.c, uwzględniającą wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 9 listopada 2010 r., sygn. akt K 13/07. Regulacja przewiduje obowiązek sądu określania w postanowieniu o udzieleniu zabezpieczenia okresu, na który ma rozciągać się zakaz publikacji, z jednoczesnym zastrzeżeniem, że zakaz ten nie może trwać dłużej niż rok. Uprawnionemu przyznaje się jednak możliwość wystąpienia o dalsze zabezpieczenie, przed upływem okresu, na który orzeczono zakaz publikacji. Rozwiązanie takie miałyby na celu wymuszenie na uprawnionym ponownego wykazania podstaw zabezpieczenia w żądanej postaci i zobowiązanie sądu do kolejnego zbadania tych podstaw w połączeniu z oceną interesu publicznego, który może przemawiać za rozpowszechnieniem informacji. Może bowiem zdarzyć się tak, że racje przesądzające o zasadności tymczasowego zakazu publikowania określonych treści ulegną z różnych względów dezaktualizacji w toku postępowania (na przykład wskutek działań innych osób), co skłaniać powinno do ich ponownej oceny i ewentualnej odmowy kontynuacji zabezpieczenia w tej rygorystycznej postaci. Do przedmiotowej ustawy, Senat - uchwałą z dnia 13 września 2011 r. - wniósł poprawki (nie dotyczą one nowego art. 755 § 2 k.p.c), które zostaną rozpatrzone w trakcie 100. posiedzenia Sejmu.

26. Prezesa Naczelnej Rady Adwokackiej (RPO-678690-I/11) z 9 sierpnia 2011 r. - w sprawie uchwał Naczelnej Rady Adwokackiej dotyczących kosztów postępowań dyscyplinarnych.

Rzecznik Praw Obywatelskich otrzymała skargę na uchwałę Naczelnej Rady Adwokackiej nr 30/2008 z dnia 22 listopada 2008 r. dotyczącą kosztów postępowań dyscyplinarnych. W ocenie Rzecznika uchwała nr 30/2008 wykracza poza upoważnienie ustawowe w zakresie, w jakim przewiduje obciążenie kosztami postępowania dyscyplinarnego w przypadkach innych niż skazanie obwinionego. Zgodnie z art. 95l ust. 2 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze koszty postępowania dyscyplinarnego ponosi obwiniony w razie skazania, a w pozostałych przypadkach izba adwokacka.

Uchwała przewiduje natomiast pobieranie opłaty zryczałtowanej także w przypadku umorzenia postępowania na podstawie art. 95d ustawy (wypadki mniejszej wagi) oraz ukarania karą upomnienia przez dziekana rady.

Zastrzeżenia Rzecznika wzbudza także uchwała Prezydium Naczelnej Rady Adwokackiej Nr 40/2009 z dnia 14 lipca 2009 r. wydana zgodnie z dyspozycją § 6 uchwały Nr 30/2008, która stanowi instrukcję rozliczania kosztów postępowań dyscyplinarnych, w tym ryczałtów należnych dla sędziów i rzeczników dyscyplinarnych. Wątpliwości budzi powiązanie wysokości ryczałtów należnych rzecznikom dyscyplinarnym oraz sędziom dyscyplinarnym za prowadzenie spraw dyscyplinarnych z treścią wydanego w danej sprawie rozstrzygnięcia procesowego. Ponadto art. 95l ust. 1 ustawy Prawo o adwokaturze stanowi, iż koszty postępowania dyscyplinarnego stanowią wszelkie wydatki poniesione w związku z postępowaniem. Dlatego wątpliwości budzi przyjęte rozwiązanie zasądzania kosztów nie w ich rzeczywistej wysokości, lecz w wysokości ryczałtowej. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o przedstawienie wyjaśnień w sprawie oraz informacji, czy Naczelna Rada Adwokacka podejmuje działania mające na celu usunięcie wskazanych zastrzeżeń.

Prezes Wyższego Sądu Dyscyplinarnego Naczelnej Rady Adwokackiej (22.08.2011 r.) wyjaśnił, że wątpliwości wskazane w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich zostały dostrzeżone już wcześniej przez nowo wybrany skład Wyższego Sądu Dyscyplinarnego i Rzecznika Dyscyplinarnego Naczelnej Rady Adwokackiej. Podjęte zostały działania zmierzające do przyjęcia prawidłowych, opartych o obowiązujący stan prawny uregulowań. Rzecznik Praw Obywatelskich zostanie poinformowana o zakończeniu prac i podjęciu stosownej uchwały przez Naczelną Radę Adwokacką.

27. Ministra Zdrowia (RPO-680333-V/11) z dnia 11 sierpnia 2011 r. – w sprawie stosowania środków przymusu bezpośredniego wobec pacjentów, w przypadkach nie objętych przepisami ustawy o ochronie zdrowia psychicznego.

Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego dopuszcza możliwość zastosowania przymusu bezpośredniego wobec osób z zaburzeniami psychicznymi. Stosowanie przymusu bezpośredniego wymaga zachowania przewidzianej przez ustawodawcę procedury oraz podlega kontroli. Przesłanki do zastosowania przymusu bezpośredniego występują także w przypadku niektórych chorych somatycznie. Jednak problem ten nie został uregulowany, pomimo że ochrona praw pacjentów przemawia za koniecznością sprecyzowania warunków i dokonywania oceny zasadności zastosowania przymusu bezpośredniego, z uwzględnieniem bezpieczeństwa chorych i zabezpieczenia wykonania niezbędnych procedur medycznych. Obecnie środki przymusu bezpośredniego stosowane są poza oddziałami psychiatrycznymi niejednokrotnie bez uprzedzenia pacjenta i jego opiekunów, zachowania szczególnej ostrożności i dbałości o dobro chorego i jego godność. Omawiany problem był już przedmiotem wystąpienia Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 3 listopada 2008 r. do Ministra Zdrowia (RPO-595130-X/08). W odpowiedzi Ministra Zdrowia z dnia 1 grudnia 2008 r. znalazły się jedynie informacje o działaniach na rzecz ochrony praw pacjenta ówczesnego Biura Praw Pacjenta oraz wejściu w życie przepisów ustawy z dnia 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw

Pacjenta. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o podjęcie działań legislacyjnych w kierunku uregulowania sprawy stosowania przymusu bezpośredniego w przypadkach nie objętych przepisami ustawy o ochronie zdrowia psychicznego.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Zdrowia (23.08.2011 r.) stwierdził, iż wątpliwości podniesione w wystąpieniu Rzecznika, co do braku możliwości stosowania środków przymusu bezpośredniego wobec pacjentów przebywających w innych niż szpitale psychiatryczne podmiotach leczniczych, nie znajdują uzasadnienia w obowiązujących przepisach prawa. Mając świadomość występowania u pacjentów chorych somatycznie zaburzeń psychicznych, w ustawie z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego ustawodawca przewidział możliwość zastosowania, wobec tych pacjentów, określonych w ustawie środków przymusu bezpośredniego. Przywołana ustawa nie określa na jakim tle muszą występować zaburzenia psychiczne, aby można było zastosować przymus bezpośredni. Osoba ze schorzeniem neurologicznym, urazem, z zatruciem czy chorobą wewnętrzną, wykazująca inne zakłócenia czynności psychicznych, które zgodnie ze stanem wiedzy medycznej zaliczane są do zaburzeń psychicznych, spełnia przesłanki zawarte w definicji ustawowej „osoby z zaburzeniami psychicznymi” zawartej w art. 3 ust. 1 pkt 3 wspomnianej ustawy. Jednocześnie, uwzględniając trudności w interpretacji przepisów ustawy o ochronie zdrowia psychicznego przez stosujących je świadczeniodawców, jak również potrzebę ochrony praw pacjentów, przy okazji najbliższej nowelizacji przedmiotowej ustawy zaproponowane zostaną propozycje zmian przepisów regulujących opisaną problematykę, w celu uniknięcia wątpliwości i problemów interpretacyjnych.

28. Ministra Finansów (RPO-669340-V/11) z dnia 12 sierpnia 2011 r. – w sprawie skrócenia okresu przechowywania paragonów fiskalnych przez podatników - przedsiębiorców.

Przepisy rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 24 czerwca 2011 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie kryteriów i warunków technicznych, którym muszą odpowiadać kasy rejestrujące oraz warunków ich stosowania, przedłużają do dnia 31 grudnia 2012 r. okres przejściowy obowiązywania korzystnego dla przedsiębiorców terminu dwuletniego, zamiast pięcioletniego, przechowywania kopii dokumentów papierowych generowanych przez kasy fiskalne. Omawianą zmianę poprzedziły liczne publikacje na łamach prasy gospodarczej, w których podkreślano, że uzasadnieniem dla skrócenia okresu archiwizacji paragonów fiskalnych jest przede wszystkim okres, w jakim kopie te pozostają czytelne. Nadto, przechowywaniu podlegają wyłącznie paragony dokumentujące indywidualne transakcje, zaś raporty dobowe pozostają w pamięci kasy i zawsze istnieje możliwość ponownego ich wydrukowania łącznie z raportem miesięcznym. W ocenie Rzecznika dwuletni okres przechowywania kopii dokumentów kasowych sporządzonych na nośniku papierowym przy zastosowaniu kasy jest wystarczający dla zapewnienia bezpieczeństwa obrotu gospodarczego, niezbędnej ochrony konsumentów oraz interesów budżetu państwa. Za jego wprowadzeniem przemawiają zarówno aspekty techniczne przechowywania tych dokumentów, jak i interes przedsiębiorców, którzy ponoszą koszty ich archiwizacji. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o zajęcie stanowiska w sprawie, a w

szczegółności o rozważenie podjęcia inicjatywy ustawodawczej we wskazanym powyżej zakresie.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów (13.09.2011 r.) wyjaśnił, iż przejściowo skrócony okres przechowywania przez podatników kopii paragonów miał być stosowany do czasu, kiedy na rynku będą możliwe do nabycia kasy przystosowane do archiwizowania kopii paragonów na nośnikach elektronicznych oraz kiedy podatnik będzie miał możliwość wyboru stosowania kas zwykłych (drukujących kopie paragonów na nośniku papierowym) i kas wykorzystujących zapis kopii w postaci elektronicznej. Mimo znacznego zainteresowania kasami umożliwiającymi archiwizowanie kopii dokumentów na nośnikach informatycznych i dynamicznego wzrostu liczby tych kas, ich udział w ogólnej liczbie kas był stosunkowo nieduży. Z tego powodu Minister Finansów postanowił przedłużyć o jeden rok możliwość archiwizowania przez okres dwóch lat kopii papierowych dokumentów kasowych. Kwestia wprowadzenia stałego, krótszego terminu przechowywania dokumentów kasowych będzie szczegółowo analizowana, również w kontekście danych dotyczących liczby wprowadzonych do obrotu kas umożliwiających archiwizowanie kopii dokumentów kasowych na nośnikach elektronicznych.

29. Ministra Finansów (RPO-644954-V/10) z dnia 12 sierpnia 2011 r. – w sprawie braku możliwości skorzystania z ulgi rehabilitacyjnej z tytułu ponoszenia wydatków na opłacenie przewodników dla niepełnosprawnych dzieci.

Rzecznik Praw Obywatelskich skierowała wystąpienie w tej sprawie po zapoznaniu się ze skargą matki niepełnosprawnego, niedowidzącego dziecka, która w świetle art. 26 ust. 7a pkt 7 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, nie może skorzystać z ulgi rehabilitacyjnej przysługującej członkom rodziny, na których utrzymaniu pozostają osoby z niepełnosprawnością, w przypadku poniesienia wydatków na opłacenie przewodnika osoby niewidomej. Ten sam problem dotyczy również rodziców (opiekunów) małoletnich dzieci z poważną niepełnosprawnością narządów ruchu. Z wyjaśnień Ministerstwa Finansów wynika, że ustawodawca nie objął ulgą wydatków na przewodnika dla małoletnich, niewidzących dzieci z uwagi na to, że opieka nad nimi z reguły jest sprawowana przez rodziców. Nie jest to jednak w pełni trafne założenie. Ze względu bowiem na konieczność wykonywania pracy zarobkowej lub niepełnosprawność rodziców nie można wykluczyć sytuacji, gdy korzystanie z odpłatnej pomocy przewodnika będzie niezbędne. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o rozważenie możliwości podjęcia inicjatywy ustawodawczej, która doprowadziłaby do zmiany obowiązujących regulacji prawnych dotyczących wprowadzenia ulgi rehabilitacyjnej z tytułu ponoszenia wydatków na opłacenie przewodników dla niewidomych małoletnich dzieci oraz dzieci z poważną niepełnosprawnością narządu ruchu.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów (16.09.2011 r.) poinformował, iż ze względu na sytuację budżetową państwa brak jest obecnie możliwości rozszerzenia katalogu wydatków ponoszonych na cele rehabilitacyjne.

30. Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych, do wiadomości Przewodniczącego Komisji Administracji i Spraw Wewnętrznych Sejmu RP (RPO-

548554-I/07) z dnia 12 sierpnia 2011 r. – w sprawie rozwiązań proponowanych w projekcie nowelizacji ustawy o dostępie do informacji publicznej, dotyczących ponownego wykorzystania informacji sektora publicznego.

Rozpatrywany przez Sejm projekt nowelizacji ustawy o dostępie do informacji publicznej ma na celu implementację dyrektywy 2003/98/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 17 listopada 2003 r. w sprawie ponownego wykorzystywania informacji sektora publicznego. Rzecznik Praw Obywatelskich, podzielając pogląd o pilnej potrzebie przyjęcia regulacji prawnej określającej zasady ponownego wykorzystania informacji publicznej, zwraca uwagę na ewentualne negatywne skutki stosowania projektowanej ustawy dla prawa do prywatności i ochrony danych osobowych. Przyjęcie koncepcji szerokiego wykorzystywania informacji sektora publicznego wiąże się z wyrażeniem zgody na to, że zebrane dane o osobach bądź kategoriach osób, będą wykorzystywane w celu innym niż wyznaczony w przepisach będących podstawą prawną pozyskiwania określonych informacji. Kompilowanie danych osobowych i innych stanowiących informację publiczną, pochodzących z różnych źródeł, umożliwi tworzenie profili osobowych osób fizycznych, co może mieć negatywne konsekwencje w przypadku niewłaściwego sposobu wykorzystania takiej możliwości. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o poinformowanie, czy obowiązujące regulacje prawne będą stanowiły wystarczające mechanizmy ochronne przed możliwym naruszeniem prawa do prywatności i ochrony danych osobowych w związku z ponownym wykorzystaniem informacji sektora publicznego, w przypadku uchwalenia nowelizacji ustawy w proponowanym brzmieniu.

Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych (22.08.2011 r.) poinformował, że głównym problemem, na jaki zwrócił uwagę była kwestia niekorzystnych rezultatów, do jakich doprowadzić może ponowne wykorzystanie informacji publicznej w celach innych niż te, dla których te informacje wykorzystywać może podmiot publiczny dysponujący informacją. Zaniepokojenie budzi fakt, że informacja przekazana do ponownego wykorzystania może służyć do profilowania osoby fizycznej i wyciągania z kształtu takiego profilu wniosków, które mogą prowadzić do dyskryminacji osoby. Jednocześnie Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych wyraził pogląd, iż realizacja obowiązku informacyjnego opisanego w ustawie o dostępie do informacji publicznej oraz kontrola tego obowiązku przez GODO może być skutecznym środkiem do zapobieżenia niebezpieczeństwom związanym z profilowaniem osoby fizycznej. Niepokój budzi także brak rozróżnienia w polskim prawie pomiędzy jawnością formalną danych, które mogą stanowić informację publiczną, a tzw. „otwartością”, która nie jest w polskim prawie zdefiniowana. W sytuacji gdy brak jest definicji otwartości istnieje niepokojąca tendencja do traktowania informacji jawnej formalnie jako informacji możliwej do dowolnego przetwarzania. Kolejną kwestią wymagającą rozważenia, a której rozwiązanie wydaje się szczególnie trudne, jest jawność materialna i jakość informacji przekazywanych do ponownego wykorzystania. Powyższe zagadnienia powinny stać się tematem dyskusji prowadzonej przy udziale przedstawicieli zainteresowanych instytucji publicznych, organizacji społecznych zajmujących się ochroną praw człowieka oraz środowiska naukowego.

31. Ministra Pracy i Polityki Społecznej (RPO-673128-I/11) z dnia 19 sierpnia 2011 r. – w sprawie działań podejmowanych przez organy władzy publicznej na rzecz osób starszych.

Unia Europejska ogłosiła Rok 2012 Europejskim Rokiem Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej. Celem tej inicjatywy jest ułatwianie tworzenia kultury aktywności osób starszych w Europie w oparciu o zasadę społeczeństwa otwartego na wszystkie grupy wiekowe. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o poinformowanie o planowanych przez Ministra Pracy i Polityki Społecznej działaniach i programach wsparcia finansowego dla zainteresowanych podmiotów, w tym zwłaszcza organizacji pozarządowych chcących włączyć się w realizację celów Europejskiego Roku. W wystąpieniu Rzecznik podkreśla, że wyzwania wynikające z procesu starzenia się społeczeństw zostały wskazane w części strategicznej Programu polskiej prezydencji w Radzie UE i znalazły swe odzwierciedlenie w priorytetach w obszarze zatrudnienia i polityki społecznej: Solidarność pokoleń: w stronę demograficznej przyszłości Europy, Aktywna Europa (Europa, która pracuje), Partnerstwo obywatelskie: władze publiczne i organizacje pozarządowe w realizacji celów polityki społecznej.

Podstawowymi dokumentami opracowanymi w ramach ONZ dotyczącymi problematyki osób starszych są Międzynarodowy Plan Działań i Kwestii Starzenia się Społeczeństw przyjęty w 1982 r. w Wiedniu, a także Madrycki Międzynarodowy Plan Działania w Kwestii Starzenia się Społeczeństw z 2002 r. Polska przyjęła zobowiązanie do realizacji Planu Madryckiego. Stan jego wdrożenia oraz efekty podjętych działań powinny być oceniane co 5 lat. Obecnie trwa procedura Drugiego Przeglądu Okresowego. Raporty krajowe powinny zostać przygotowane do dnia 31 października 2011 r. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o poinformowanie o wypracowanym stanowisku w sprawie stanu wdrożenia Planu Madryckiego w Polsce.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej (09.09.2011 r.) poinformował, że opracowany został raport dotyczący realizacji przez Polskę działań na rzecz osób starszych, wpisujących się w Madrycki program działania na rzecz osób starszych. Przedstawione są w nim podjęte przez rząd w ostatnich latach działania w zakresie zmiany sposobu postrzegania osób starszych i ich roli w społeczeństwie, zwalczania dyskryminacji osób starszych, dostosowywania środowiska do potrzeb osób starszych, zapewniania godziwego poziomu życia, opieki i wsparcia osób starszych, polityki rynku pracy wobec starzenia się społeczeństwa, edukacji kierowanej do osób starszych, opieki zdrowotnej. Raport ma charakter roboczy. Został opracowany na życzenie Europejskiej Komisji Gospodarczej ONZ, zgodnie z wytycznymi Sekretariatu Komisji i będzie podstawą opracowania przez Sekretariat raportu przeglądowego dotyczącego wszystkich państw członkowskich Europejskiej Komisji Gospodarczej ONZ. Raport zostanie przedstawiony na konferencji regionalnej dotyczącej starzenia się, która odbędzie się we wrześniu 2012 r. w Wiedniu. Ponadto MPiPS jako koordynator Europejskiego Roku Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej 2012 przygotowuje Krajowy Plan Działania na rzecz Europejskiego Roku Aktywności Osób Starszych i Solidarności Międzypokoleniowej 2012.

32. Komendanta Głównego Policji (RPO-672816-VII/11) z dnia 25 sierpnia 2011 r.

- w sprawie przedłużających się pobytów nieletnich zatrzymanych w policyjnych izbach dziecka.

W zainteresowaniu Krajowego Mechanizmu Prewencji nadal pozostaje kwestia długich pobytów nieletnich w policyjnych izbach dziecka. Obserwując skalę problemu oraz wynikające z niego zagrożenia dla nieletnich zatrzymywanych w policyjnych izbach dziecka, Krajowy Mechanizm Prewencji stoi na stanowisku, iż należy pilnie podjąć wszelkie możliwe działania, aby pobyt dziecka w tego typu miejscu był jak najkrótszy. Podobne zalecenia każdorazowo formułuje Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom i Nieludzkiemu oraz Poniżającemu Traktowaniu lub Karaniu (CPT) podczas wizytacji polskich jednostek. W sprawozdaniach dla polskiego rządu z wizyt w 2004 r. i 2009 r. zalecił, aby władze polskie zrobiły wszystko w celu zapewnienia przestrzegania w praktyce przepisów prawnych podczas pobytu dzieci w policyjnych izbach dziecka. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o rozważenie propozycji Krajowego Mechanizmu Prewencji dotyczącej wprowadzenia praktyki informowania przez kierowników policyjnych izb dziecka sądu rodzinnego, na polecenie którego nieletni przebywa w policyjnej izbie dziecka, o upływającym lub zbyt długim terminie pobytu oraz wspólnego ustalenia sposobów dalszego postępowania z nieletnim. Informacja na ten temat powinna znaleźć swoje odzwierciedlenie w dokumentacji jednostki. Jednocześnie Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o ponowne zajęcie stanowiska w kwestii praktyki zapoznawania osób zatrzymanych z regulaminem pobytu w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia jednostek organizacyjnych Policji.

Zastępca Komendanta Głównego Policji (23.09.2011 r.) wyjaśnił, że większość proponowanych przez Komendę Główną Policji rozwiązań znalazło odzwierciedlenie w uchwalonych niedawno przez Sejm nowelizacjach ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich. Zmiany nie uwzględniły jednak propozycji określenia czasu pobytu nieletniego w policyjnej izbie dziecka po ogłoszeniu przez sąd orzeczenia o umieszczeniu nieletniego w schronisku dla nieletnich lub w innej placówce wymienionej w art. 40 § 6 pkt 4 u.p.n. Z dokonanych w Ministerstwie Sprawiedliwości ustaleń wynika, że regulacja ta powinna zostać uwzględniona podczas kolejnej nowelizacji przedmiotowej ustawy. Do komendantów wojewódzkich/Stołecznego Policji skierowane zostało wystąpienie, w którym zalecono m.in. monitorowanie czasu pobytu nieletnich w policyjnych izbach dziecka i każdorazowe informowanie właściwego sądu rodzinnego o upływającym lub zbyt długim terminie pobytu. Ponadto w Komendzie Głównej Policji trwają prace nad nowym rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, m.in. w sprawie pomieszczeń w jednostkach organizacyjnych Policji przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia oraz regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach, w ramach których zaproponowane zostaną rozwiązania polegające na zapewnieniu osobom umieszczonym w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia możliwości stałego wglądu do regulaminu pobytu.

33. Ministra Sprawiedliwości (RPO-499897-IV/05) z dnia 25 sierpnia 2011 r. - w sprawie umożliwienia osobom pokrzywdzonym niezgodnym z prawem działaniem komornika uczestniczenia w postępowaniu dyscyplinarnym przeciwko komornikowi poprzez nadanie statusu strony.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich napływają wnioski dotyczące regulacji prawnych w przedmiocie postępowania dyscyplinarnego w stosunku do osób wykonujących niektóre zawody prawnicze, między innymi komorników. Obecnie obowiązujące przepisy, a w szczególności ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji nie nadają pokrzywdzonemu, czyli osobie, której dobra zostały bezpośrednio naruszone nieprawidłowym działaniem komornika, przymiotu strony w postępowaniu dyscyplinarnym przeciwko temu komornikowi. W ocenie Rzecznika, regulacja dotycząca postępowania dyscyplinarnego wobec komorników sądowych powinna zostać znowelizowana w taki sposób, by umożliwić osobom pokrzywdzonym niezgodnym z prawem działaniem komornika uczestnictwo w postępowaniu dyscyplinarnym przeciwko temu komornikowi. Tego rodzaju zmiana ułatwiłaby pokrzywdzonemu ochronę jego praw, w szczególności dochodzenie roszczeń odszkodowawczych. Poza tym, nastąpiłaby również synchronizacja przepisów regulujących postępowania dyscyplinarne w stosunku do przedstawicieli innych zawodów. Brak bowiem uzasadnienia dla zróżnicowania sytuacji prawnej osób pokrzywdzonych działaniem komornika w stosunku do sytuacji tych osób, które zarzucają naruszenie prawa np. adwokatowi czy radcy prawnemu. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o rozważenie podjęcia odpowiednich prac legislacyjnych zmierzających do zmiany przepisów regulujących postępowanie dyscyplinarne przeciwko komornikowi poprzez nadanie statusu strony także osobie pokrzywdzonej niezgodnym z prawem działaniem komornika.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (26.09.2011 r.) stwierdził w odpowiedzi, iż z uwagi na charakter zawodu komornika, ewentualny pokrzywdzony nie powinien mieć inicjatywy uruchamiającej postępowanie dyscyplinarne. Jednocześnie poinformował, że zasadnym wydaje się wprowadzenie regulacji umożliwiających np. doręczenie pokrzywdzonemu prawomocnego odpisu orzeczenia dyscyplinarnego (wraz z uzasadnieniem, jeżeli zostało ono sporządzone), po to aby pokrzywdzony mógł zapoznać się z jego treścią i ewentualnie wykorzystać zawarte w orzeczeniu informacje w celu dochodzenia swoich roszczeń przed sądem powszechnym, w drodze roszczenia cywilnego. Alternatywnie rozważenia wymaga uprawnienie pokrzywdzonego do brania udziału w postępowaniu dyscyplinarnym, w charakterze oskarżyciela posiłkowego, po złożeniu przez niego stosownego oświadczenia. W takiej sytuacji konieczne byłoby zobowiązanie podmiotu, który złożył wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego, do powiadomienia ujawnionego pokrzywdzonego o takim uprawnieniu. Zmiany obowiązujących przepisów, w kierunku wskazanym w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich, zostaną przeanalizowane przy najbliższej nowelizacji ustawy o komornikach sądowych i egzekucji.

34. Ministra Środowiska (RPO-658256-IV/10) z dnia 30 sierpnia 2011 r. - w sprawie ograniczeń w korzystaniu ze sztucznych zbiorników wodnych.

Skarżący w pismach kierowanych do Rzecznika Praw Obywatelskich wskazują na powszechną praktykę zagradzania posesji położonych bezpośrednio nad sztucznymi zbiornikami wodnymi oraz brak środków prawnych skutecznie przeciwdziałających takim praktykom, niezgodnym z zasadami Prawa wodnego. Ustawa - Prawo wodne przyznaje „każdemu” prawo do powszechnego korzystania m.in. ze śródlądowych powierzchniowych wód publicznych. Prawo to obejmuje wszystkie wody publiczne, niezależnie od sposobu ich powstania - naturalnego czy z udziałem człowieka. Z prawem tym korelują określone obowiązki właścicieli gruntów przyległych do wody. Z art. 27 ust. 1 Prawa wodnego wynika zakaz grodzenia nieruchomości przyległych do powierzchniowych wód publicznych w odległości mniejszej niż 1,5 m od linii brzegu. Z kolei art. 28 ust. 2 ustawy gwarantuje prawo dostępu do wody. Części nieruchomości umożliwiające dostęp do wody wyznacza wójt, burmistrz lub prezydent miasta w drodze decyzji. Zdaniem Rzecznika, brak prawnej możliwości wytyczenia linii brzegowej sztucznych zbiorników wodnych może ograniczać zagwarantowane ustawowo prawa obywateli do powszechnego korzystania z wód publicznych. Przepis art. 15 ustawy Prawo wodne dotyczy bowiem ustalania linii brzegowej wyłącznie dla naturalnych zbiorników wodnych. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o przeanalizowanie podniesionego problemu oraz rozważenie podjęcia ewentualnych działań zmierzających do urealnienia prawa do powszechnego korzystania z wód publicznych, w tym także i tych powstałych przy ingerencji człowieka.

35. Ministra Sprawiedliwości (RPO-614782-IV/09) z dnia 30 sierpnia 2011 r. - w sprawie skutków prawnych nieprawidłowego doręczenia orzeczenia sądowego.

We wnioskach kierowanych do Rzecznika powraca problem dotkliwych konsekwencji procesowych wiążących się z wadliwym doręczeniem orzeczenia. Rzecznik nie zgadza się z prezentowanym przez Ministerstwo Sprawiedliwości poglądem, iż nie jest celowe wprowadzenie szczególnego środka prawnego, który służyłby wyłącznie w razie nieprawidłowego doręczenia orzeczenia. Pozwany, w stosunku do którego doręczenie nastąpiło na nieprawidłowy adres, znajduje się w niejasnej sytuacji procesowej. Środki prawne potencjalnie przysługujące pozwanemu (wniosek o doręczenie, sprzeciw, wniosek o przywrócenie terminu) wzajemnie się wykluczają, a wybór jednego z nich zamyka możliwość skorzystania z innego, z uwagi na upływ bardzo krótkich terminów procesowych. Bardzo istotnym problemem ujawniającym się w przypadku orzeczenia nieprawidłowo doręzonego, a funkcjonującego w obrocie prawnym jako orzeczenie prawomocne, jest możliwość wstrzymania postępowania egzekucyjnego. W praktyce sytuacje nieprawidłowych doręczeń występują bardzo często, bowiem przepisy prawne nie nakładają na doręczyciela obowiązku ustalenia, czy adresat zamieszkuje pod wskazanym na przesyłce adresem. W konsekwencji, na tle obecnej regulacji k.p.c. możliwe są liczne nadużycia. W ocenie Rzecznika celowym jest rozważenie przyjęcia takiej regulacji, która wskazywałaby na właściwy środek prawny w przypadku nieprawidłowego doręczenia w kontekście upływu terminu do dokonania czynności procesowej, a także regulacji zapewniającej jednocześnie wstrzymanie postępowania egzekucyjnego. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o ponowne przeanalizowanie problemu.

36. Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (RPO-677899-XVIII/11) z dnia 5 września 2011 r. - w sprawie praktyki odmawiania merytorycznego rozpatrzenia wniosku w sprawie przyznania świadczenia w drodze wyjątku, w sytuacji gdy wnioskodawca posiada prawo do innego świadczenia przyznanego w trybie zwykłym.

W związku z napływającymi do Rzecznika Praw Obywatelskich skargami, w których podnoszony jest problem braku możliwości nabycia prawa do renty lub emerytury w drodze wyjątku na podstawie art. 83 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, wątpliwości Rzecznika wzbudziła praktyka polegająca na odmowie merytorycznego rozpatrzenia wniosku w tej sprawie, w razie posiadania przez wnioskodawcę prawa do innego świadczenia przyznanego w trybie zwykłym. Z dokumentów załączonych do indywidualnych skarg wynika, iż w przypadku stwierdzenia, że osoba ubiegająca się o świadczenie w drodze wyjątku uprawniona jest do innego świadczenia przyznanego w trybie zwykłym (np. emerytury, renty, czy świadczenia przedemerytalnego), organ stwierdza bezprzedmiotowość postępowania na podstawie art. 105 § 1 ustawy z 14 czerwca 1960 r. - Kodeks postępowania administracyjnego. Obowiązujące przepisy nie przewidują możliwości pobierania świadczenia przyznanego na zasadach ogólnych w zbiegu ze świadczeniem przyznanym w drodze wyjątku, czy też wyboru pomiędzy tymi świadczeniami. Rzecznik Praw Obywatelskich uważa, że w opisanych powyżej sprawach powinny być wydawane decyzje załatwiająca sprawę co do istoty, wykazujące bezzasadność żądania strony, nie zaś decyzje o umorzeniu postępowania z uwagi na jego bezprzedmiotowość. Wobec powyższego Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w kwestii zmiany dotychczasowej praktyki we wskazanym zakresie.

Członek Zarządu ZUS (16.09.2011 r.) wyjaśniła, że orzecznictwo w zakresie sposobu załatwiania spraw o świadczenia w drodze wyjątku, gdy wnioskodawca posiada prawo do innego świadczenia przyznanego w trybie zwykłym, nie było konsekwentne i kształtowało się odmiennie na przestrzeni lat. W związku ze zmianą linii orzeczniczej Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie, aktualnie w sprawach osób ubiegających się o świadczenie w drodze wyjątku, które posiadają prawo do świadczenia w trybie zwykłym, wydawana jest decyzja merytoryczna załatwiająca sprawę co do istoty.

37. Ministra Sprawiedliwości (RPO-680900-I/11) z dnia 9 września 2011 r. - w sprawie dokumentów niezbędnych do zgłoszenia o przystąpieniu do egzaminu wstępnego na aplikację adwokacką.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich zwrócił się skarżący, który w tym roku przystępuje do egzaminu na aplikację adwokacką. W swoim liście poruszył problem wymaganych dokumentów niezbędnych do zgłoszenia o przystąpieniu do egzaminu wstępnego na aplikację adwokacką, o których mowa w art. 75c ust. 2 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze. W dniu 12 kwietnia 2011 r. na stronach Ministerstwa Sprawiedliwości pojawiło się ogłoszenie o wyznaczeniu przez Ministra Sprawiedliwości terminu egzaminu wstępnego na aplikację adwokacką (24 września 2011 r.), wraz z wykazem dokumentów, które powinny być dołączone do zgłoszenia o przystąpieniu do

egzaminu wstępnego. W wykazie wskazano m.in. na informację o niekaralności z Krajowego Rejestru Karnego, opatrzoną datą nie wcześniejszą niż miesiąc przed złożeniem zgłoszenia. Skarżący kwestionuje potrzebę uzyskiwania na tym etapie zaświadczenia, uznając jednocześnie ten wymóg za uzasadniony przy wpisie na listę aplikantów. Taką argumentację podzielił też ustawodawca uchylając wymóg zawarty w art. 75c ust. 2 pkt 5 Prawa o adwokaturze. Przepis ten został uchylony przez ustawę z dnia 25 marca 2011 r. o ograniczaniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców, która zaczęła obowiązywać od 1 lipca 2011 r. W dniu opublikowania informacji na stronie Ministerstwa Sprawiedliwości ustawa ta spoczywała w okresie *vacatio legis*. Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich wymóg dostarczenia informacji o niekaralności z Krajowego Rejestru Karnego nie jest zgodny obowiązującą ustawą i nie powinien być uwzględniony w ogłoszeniu.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (22.09.2011r.) poinformował, że w dniu 12 kwietnia 2011 r. na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości oraz w dzienniku „Gazeta Prawna” Minister Sprawiedliwości, na podstawie art. 75a ust. 4 i art. 75c ust. 1 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze, zamieścił ogłoszenie o egzaminie wstępnym na aplikację adwokacką. Ogłoszenie w dniu zamieszczenia zawierało wykaz aktualnie obowiązujących dokumentów wymaganych do zgłoszenia o przystąpieniu do egzaminu wstępnego na aplikację adwokacką.

Ustawa o ograniczeniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców, nowelizując w art. 3 pkt 1 lit. a ustawę - Prawo o adwokaturze, wprowadziła zmiany w zakresie dokumentów wymaganych do zgłoszenia o przystąpieniu do egzaminu wstępnego na aplikację adwokacką. Zgodnie z tą ustawą, zniesiony został obowiązek przedkładania, wraz ze zgłoszeniami o przystąpieniu do egzaminu wstępnego na aplikację adwokacką, informacji o niekaralności z Krajowego Rejestru Karnego, jednak dotyczyło to zgłoszeń składanych od dnia wejścia ustawy w życie, tj. od dnia 1 lipca 2011 r. Mając na uwadze wejście w życie ustawy o ograniczaniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców, Minister Sprawiedliwości zamieścił w dniu 5 lipca 2011 r. na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości ogłoszenie o aktualnie obowiązujących dokumentach, które powinny zostać załączone do zgłoszeń o przystąpieniu do egzaminu wstępnego na aplikację adwokacką, składanych po dniu 1 lipca 2011 r. Nie budzi wątpliwości, że w odniesieniu do zgłoszeń składanych po dniu 1 lipca 2011 r., nie jest wymagane przedłożenie wraz ze zgłoszeniem informacji o niekaralności z Krajowego Rejestru Karnego.

38. Ministra Środowiska (RPO-286012-IV/98) z dnia 12 września 2011 r. – w sprawie ograniczeń praw właścicieli nieruchomości należących do sieci obszarów Natura 2000 oraz nieruchomości znajdujących się na liście proponowanych obszarów tej sieci.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływa wiele skarg wskazujących na znaczne ograniczenia praw właścicieli nieruchomości należących do sieci obszarów Natura 2000 oraz nieruchomości znajdujących się na liście proponowanych obszarów tej sieci. Istniejące ograniczenia w zagospodarowaniu tych nieruchomości często uniemożliwiają ich wykorzystanie zgodnie z wolą właściciela, co obniża ich wartość rynkową i znacząco

utrudnia sprzedaż nieruchomości na wolnym rynku lub obciążenie jej prawami rzeczowymi bądź obligacyjnymi. Z treści skarg wynika, iż roszczenia o wykup lub odszkodowanie przewidywane przez ustawę o ochronie przyrody nie chronią wystarczająco praw właścicieli i nie mogą być uznane za efektywne środki gwarantujące poszanowanie konstytucyjnej zasady ochrony prawa własności. Nie zapewniają także równej ochrony wszystkich praw majątkowych. Ponadto wątpliwości natury konstytucyjnej budzi procedura umieszczania projektowanych obszarów Natura 2000 na liście sporządzanej przez Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska, a w szczególności charakter prawny listy. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o podjęcie prac legislacyjnych zmierzających do usunięcia nieprawidłowości, które naruszają konstytucyjne prawa właścicieli nieruchomości objętych ograniczeniami w zagospodarowaniu ze względu na ochronę środowiska naturalnego.

39. Ministra Środowiska (RPO-679585-V/11) z dnia 15 września 2011 r. – w sprawie kontroli przestrzegania decyzji ustalających warunki korzystania ze środowiska, prowadzonych przez wojewódzkich inspektorów ochrony środowiska.

W raporcie *„Informacja o wynikach kontroli: Wymierzanie przez Inspekcję Ochrony Środowiska administracyjnych kar pieniężnych oraz ich egzekwowanie (czerwiec 2011)”*, Najwyższa Izba Kontroli stwierdziła niepokojącą tendencję corocznego zmniejszania liczby kontroli prowadzonych przez wojewódzkich inspektorów ochrony środowiska, w trakcie których wykonywane są pomiary kontrolne ilości substancji i energii emitowanych przez podmioty do środowiska. Zwróciła także uwagę na niespójność przepisów prawnych, uniemożliwiająca wojewódzkim inspektorom ochrony środowiska dokonywanie - na podstawie pomiarów własnych wojewódzkich inspektorów - oceny spełniania przez podmioty warunków odprowadzania ścieków do wód lub do ziemi, określonych w pozwoleniach wodnoprawnych oraz wymierzanie administracyjnych kar pieniężnych w oparciu o wyniki tych pomiarów. Kontrola wykazała ponadto przypadki odraczania, a następnie zmniejszania i umarzania administracyjnych kar pieniężnych przez wojewódzkich inspektorów ochrony środowiska niezgodnie z przepisami ustawy Prawo ochrony środowiska. Zdaniem NIK, niezależnie od realizacji wniosków zawartych w wystąpieniach pokontrolnych, niezbędne jest podjęcie odpowiednich działań przez Ministra Środowiska w celu doprowadzenia do zmian w obowiązujących przepisach prawnych. W raporcie NIK zawarła również postulaty pod adresem nadzorowanych przez Ministra Środowiska organów administracji publicznej, tj. Głównego Inspektora Ochrony Środowiska, wojewódzkich inspektorów ochrony środowiska, a także wojewodów. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o poinformowanie o podjętych i planowanych działaniach zmierzających do spełnienia postulatów NIK.

40. Ministra Sprawiedliwości (RPO-661621-II/10) z dnia 15 września 2011 r. – w sprawie warunków i sposobu odbywania widzeń przez osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich wpływają wnioski od osób pozbawionych wolności, dotyczące kwestii warunków i sposobu odbywania widzeń przez osadzonych w zakładach

karnych i aresztach śledczych. Z ustaleń poczynionych w toku czynności podjętych przez Rzecznika wynika, że w znacznej liczbie jednostek widzenia odbywają się w salach, w których stoliki zestawione są w szeregu, a poszczególne stanowiska oddzielone od siebie przegrodami. Dyrektor Generalny Służby Więziennej w odpowiedzi na wcześniejsze wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich w tej sprawie przyznał, iż stosowanie przegród oddzielających osadzonych od rodzin, w sposób uniemożliwiający bezpośredni kontakt, jest sprzeczne z art. 105 k.k.w. Stwierdzenie to odnosiło się jednak tylko do przegród wykonanych z plastiku lub okratowania przy stolikach, tymczasem taką samą przegrodą są połączone stoliki, oddzielające skazanych od ich rodzin. Opisana praktyka stanowi nadmierną i nieuzasadnioną dolegliwość, a w związku z tym jest sprzeczna z art. 4 § 2 k.k.w. mówiącym, iż karę pozbawienia wolności wykonuje się w sposób humanitarny, z poszanowaniem godności ludzkiej skazanego. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o podjęcie działań zmierzających do zmiany istniejącej praktyki w opisanym zakresie i zapewnienia osobom pozbawionym wolności i ich rodzinom właściwych warunków odbywania widzeń.

41. Ministra Pracy i Polityki Społecznej (RPO-681736-III/11) z dnia 15 września 2011 r. – w sprawie pomocy państwa dla rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej, nie mających uprawnień do świadczeń rodzinnych z uwagi na przekroczenie kryterium dochodowego.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich napływa wiele skarg od osób, których rodziny znajdują się w trudnej sytuacji materialnej, a mimo to nie mogą liczyć na żadną pomoc finansową państwa z uwagi na przekroczenie kryterium dochodowego uprawniającego do świadczeń rodzinnych. W ustawie z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych zostały ustalone progi dochodowe będące podstawowym warunkiem uzyskania zasiłku rodzinnego. Mimo, że zgodnie z art. 18 ustawy progi dochodowe podlegają weryfikacji co 3 lata, z uwzględnieniem wyników badań prognozy wsparcia dochodowego rodzin, nie uległy one zmianie od wejścia w życie ustawy tj. od 1 maja 2004 r. Określone w ustawie niskie kryterium dochodowe na osobę w rodzinie powoduje, że pomoc finansową w postaci świadczeń rodzinnych mają szansę otrzymać jedynie rodziny skrajnie ubogie. Z danych statystycznych publikowanych przez resort pracy i polityki społecznej wynika jednoznacznie, iż utrzymywanie prognozy dochodowego na niezmięnionej przez okres 7 lat wysokości powoduje drastyczny spadek zarówno liczby osób uprawnionych do świadczeń rodzinnych, jak i liczby wypłaconych zasiłków rodzinnych. Analiza tych danych wskazuje, iż liczba wypłaconych zasiłków systematycznie spada. Tendencja taka budzi zaniepokojenie, gdyż nie jest ona wynikiem realnego wzrostu dochodów rodzin, a skutkiem braku waloryzacji ustawowych progów dochodowych. Powstaje zatem uzasadniona wątpliwość co do pełnego zakresu realizacji dyrektywy wyrażonej w art. 71 ust. 1 Konstytucji RP, z której wynika nakaz udzielania przez władze publiczne szczególnej pomocy rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej. W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w przedstawionej sprawie.

42. Ministra Zdrowia (RPO-683147-V/11) z dnia 19 września 2011 r. – w sprawie przyczyn ograniczenia w rozporządzeniu praw osób poważnie niedosłyszących i głuchych w zakresie ubiegania się o prawo jazdy.

Z dniem 29 czerwca 2011 r. weszło w życie rozporządzenie zmieniające dotychczasowe przepisy rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 7 stycznia 2004 r. w sprawie badań lekarskich kierowców i osób ubiegających się o uprawnienia do kierowania pojazdami. W brzmieniu obowiązującym do czerwca 2011 r. załącznik Nr 4 do tego rozporządzenia przewidywał, że osoby poważnie niedosłyszące, głuche, również z wszczepem ślimakowym lub głuchonieme mogą kierować pojazdem. Zmieniony przepis dotyczący sposobu oceny stanu narządu słuchu nie zawiera treści odnoszącej się do osób poważnie niedosłyszących i głuchych. W konsekwencji pozbawia te osoby możliwości ubiegania się o prawo jazdy i kierowania pojazdem silnikowym. Powyższa zmiana sytuacji tej grupy osób nie została wyjaśniona w uzasadnieniu do projektu rozporządzenia zmieniającego. W świetle uzasadnienia projektu omawianego rozporządzenia celem nowelizacji jest implementacja niektórych postanowień zawartych w dyrektywach unijnych, jednakże owe dyrektywy nie zakładają wprowadzenia omawianego ograniczenia praw osób głuchych i niedosłyszących. Zdaniem środowiska osób głuchych i niedosłyszących wprowadzenie omawianego ograniczenia ma charakter dyskryminacyjny, pozostający w sprzeczności z polityką równych szans oraz ograniczaniem skutków niepełnosprawności. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o wyjaśnienie przyczyn ograniczenia praw osób poważnie niedosłyszących i głuchych w zakresie ubiegania się o prawo jazdy oraz podjęcie działań legislacyjnych znoszących te ograniczenia.

43. Komendanta Głównego Policji (RPO-682684-II/11) z dnia 20 września 2011 r. – w sprawie ujawniania wizerunku osób prywatnych podczas akcji przeprowadzanych przez funkcjonariuszy organów ścigania.

Rzecznik Praw Obywatelskich sygnalizuje problem relacjonowania przez media czynności zatrzymań i przeszukań dokonywanych m.in. przez funkcjonariuszy Policji. W tych okolicznościach może dochodzić do naruszenia praw i wolności osób prywatnych, które są na nagraniach lub zdjęciach tj. prawa do prywatności, prawa do dobrego imienia czy prawa do autonomii informacyjnej. Co do zasady, upublicznianie filmów lub zdjęć z zasłoniętymi lub zniekształconymi twarzami osób, wobec których podejmowane są czynności przez funkcjonariuszy organów ścigania, nie stoi w sprzeczności z dyspozycją art. 130 ust. 2 Prawa prasowego, zakazującego publikacji bez zgody zainteresowanych danych osobowych i wizerunku osób, przeciwko którym toczy się postępowanie karne, jak również świadków, pokrzywdzonych i poszkodowanych. Jednak skargi wpływające do Rzecznika wskazują, że osoby zatrzymane lub u których przeprowadzane jest przeszukanie, są bez trudu rozpoznawane przez najbliższe otoczenie i ponoszą z tego powodu negatywne konsekwencje. W ocenie Rzecznika informacje o działaniach Policji powinny być przekazywane mediom w sposób uniemożliwiający zidentyfikowanie osób prywatnych uczestniczących w zatrzymaniach, czy przeszukaniach. Kolejnym niepokojącym aspektem problemu jest pochodzenie upublicznianych materiałów. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o zajęcie stanowiska w przedmiotowej sprawie.

44. Ministra Sprawiedliwości (RPO-672825-VII/11) z dnia 23 września 2011 r. – w sprawie stosowania w niektórych zakładach poprawczych kary przeniesienia wychowanka do innej placówki.

W trakcie wizytacji w placówkach dla nieletnich, w związku z pełnieniem przez Rzecznika Praw Obywatelskich zadań Krajowego Mechanizmu Prewencji, dostrzeżono, iż w niektórych zakładach poprawczych stosowana jest kara przeniesienia wychowanka do innej placówki. Wątpliwości Rzecznika budzi fakt, iż podstawą kar stosowanych w zakładach poprawczych nie są zapisy ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawie nieletnich, lecz rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich. W art. 95 § 3 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawie nieletnich, upoważniającym do wydania powyższego rozporządzenia ani zakres spraw przekazanych do uregulowania, ani wytyczne dotyczące jego treści, nie wskazują na możliwość określenia w nim katalogu środków dyscyplinarnych. Kolejna sporna kwestia dotyczy kary w postaci wystąpienia z wnioskiem o przeniesienie do innego zakładu tego samego rodzaju oraz wystąpienia z wnioskiem o przeniesienie do zakładu innego rodzaju. Zgodnie z Zaleceniami Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi, przeniesienie nieletniego nie powinno być stosowane jako kara. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o zajęcie stanowiska w sprawie objęcia przedmiotem regulacji ustawy tych spraw dotyczących nieletnich, które wykraczają poza upoważnienie ustawowe wyrażone w ustawie o postępowaniu w sprawie nieletnich oraz dostosowanie ich treści do Zaleceń Komitetu Ministrów Rady Europy.

45. Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji (RPO-683469-V/11) z dnia 23 września 2011 r. – w sprawie przepisów regulujących kwestię szkoleń kierowców, których odbycie powoduje zmniejszenie liczby punktów za naruszenie przepisów ruchu drogowego.

Przepisy regulujące materię szkoleń kierowców, których odbycie powoduje zmniejszenie liczby punktów za naruszenie przepisów ruchu drogowego, budzą istotne kontrowersje. Z treści § 8 ust. 6 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 20 grudnia 2002 r. w sprawie postępowania z kierowcami naruszającymi przepisy ruchu drogowego wynika, że odbycie szkolenia nie powoduje zmniejszenia liczby punktów otrzymanych za naruszenie przepisów ruchu drogowego wobec osoby, która przed jego rozpoczęciem dopuściła się naruszeń, za które suma punktów ostatecznych i wpisanych tymczasowo przekroczyła 24. W sprawach zatrzymania prawa jazdy oraz skierowania na kontrolne sprawdzenie kwalifikacji sądy administracyjne odmawiały zastosowania § 8 ust. 6 rozporządzenia uznając, że wykracza on poza granice upoważnienia ustawowego. W ocenie Rzecznika za takim stanowiskiem przemawiają istotne argumenty. Omawiany przepis rozporządzenia został wydany na podstawie art. 130 ust. 4 Prawa o ruchu drogowym. W interesującym zakresie upoważnienie ustawowe uprawniało ministra do określenia w rozporządzeniu liczby punktów odejmowanych z

tytułu odbytego szkolenia. Treść tego upoważnienia nie może z związku z tym być odczytywana jako umocowanie do określenia kategorii kierowców, którym pomimo odbytego szkolenia nie zmniejsza się liczby punktów otrzymanych za naruszenie przepisów ruchu drogowego. W związku z tym § 8 ust. 6 rozporządzenia wprowadza - jak się wydaje - nieznaną ustawie wyłączenie podmiotowe określonej w nim kategorii kierowców ze szkolenia, którego odbycie spowoduje zmniejszenie liczby punktów. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o zajęcie stanowiska w sprawie.

46. Ministra Infrastruktury (RPO-647386-IV/10) z dnia 23 września 2011 r. – w sprawie braku prawnej możliwości ubiegania się o zwrot nieruchomości nabytych przez gminy na podstawie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości.

Zawarta w art. 216 ust. 2 pkt 3 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami regulacja prawna przyznaje możliwość ubiegania się o zwrot nieruchomości nabytych przez Skarb Państwa na podstawie ustawy z dnia 29 kwietnia 1985 r. o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości. Zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich przepis ten jest niezgodny z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP w zakresie, w jakim wyłącza możliwość odpowiedniego stosowania przepisów art. 136 i następnych ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości wobec nieruchomości nabytych na rzecz gminy, na podstawie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości. Obecne zróżnicowanie prowadzi do sytuacji, w której możliwość żądania zwrotu nieruchomości wywłaszczonej na podstawie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości mają tylko podmioty wywłaszczone na rzecz Skarbu Państwa. Właściciele nieruchomości, którzy na podstawie tej ustawy zostali pozbawieni własności nieruchomości na rzecz gminy w drodze decyzji o wywłaszczeniu bądź na podstawie umowy, zostali z niezrozumiałych względów, pozbawieni przez ustawodawcę możliwości żądania zwrotu nieruchomości. Rozwiązanie to jest niezgodne z zasadą, że w razie niewykorzystania nieruchomości na cel publiczny aktualizuje się obowiązek jej zwrotu, wpływający z art. 21 ust. 2 Konstytucji RP. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o podjęcie ewentualnych działań legislacyjnych, których celem byłoby wprowadzenie regulacji umożliwiającej ubieganie się o zwrot nieruchomości nabytych przez gminy na podstawie ustawy o gospodarce gruntami i wywłaszczaniu nieruchomości.

47. Ministra Sportu i Turystyki (RPO-683033-I/11) z dnia 26 września 2011 r. – w sprawie przeciwdziałania wszelkim formom dyskryminacji, w tym rasizmowi, na stadionach piłkarskich.

W wystąpieniu Rzecznik Praw Obywatelskich podkreśla szczególnie obowiązek zapewnienia przez Polskę, jako współorganizatora Mistrzostw Europy Euro 2012, bezpieczeństwa na stadionach piłkarskich. Na uznanie zasługują inicjatywy polskich organizacji pozarządowych podejmujących działania w zakresie zapobiegania rasizmowi, ksenofobii i nietolerancji rasowej w sporcie. Przykładem może być zainicjowana przez Stowarzyszenie Nigdy Więcej kampania „Wykopmy rasizm ze stadionów”. Rzecznik Praw Obywatelskich duże nadzieje pokłada także we właściwym wdrażaniu przez poszczególne związki sportowe, w tym PZPN, postanowień deklaracji „Nie - dla rasizmu w sporcie”.

Ważnym elementem wywiązania się ze zobowiązania zapewnienia bezpieczeństwa na stadionach jest prewencja oraz gwarancja natychmiastowej i adekwatnej reakcji we wszystkich ewentualnych przypadkach przemocy, w tym zachowań o podłożu rasistowskim. Działania te wymagają współpracy i zaangażowania wielu podmiotów (w tym przede wszystkim Policji oraz organizatorów imprezy), naturalnym centrum ich koordynacji powinna być jednak administracja rządowa. W związku z powyższym Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o poinformowanie na temat aktualnego stanu przygotowania właściwych organów i służb państwowych w zakresie wdrażania procedur przeciwdziałania wszelkim formom dyskryminacji, w tym rasizmowi, na stadionach piłkarskich.

48. Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego (RPO-647605-I/11) z dnia 26 września 2011 r. - w sprawie długości urlopu wypoczynkowego udzielanego bibliotekarzom zatrudnionym w szkołach wyższych.

Do Rzecznika wpływają skargi bibliotekarzy zatrudnionych w szkołach wyższych, w sprawie długości udzielanego im urlopu wypoczynkowego. Dotyczy to pracowników zatrudnionych na stanowisku kustoszy i bibliotekarzy na podstawie mianowania przed wejściem w życie ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym. Nauczycielom akademickim przysługuje urlop wypoczynkowy w wymiarze 36 dni roboczych w ciągu roku. Art. 108 ustawy zalicza do kategorii nauczycieli akademickich, z grupy pracowników bibliotecznych, jedynie dyplomowanych bibliotekarzy oraz dyplomowanych pracowników dokumentacji i informacji naukowej. Art. 264 ust. 7 ustawy zawiera katalog stanowisk pracowników bibliotecznych, którzy zatrudnieni przed dniem wejścia w życie ustawy na podstawie mianowania pozostają mianowani na tym samym stanowisku i zasadach. Przepis ten nie jest interpretowany jednolicie przez uczelnie. W niektórych uczelniach pracowników tych traktuje się jak nauczycieli akademickich, w innych powołując się na art. 108 ustawy, jako pracowników nie będących nauczycielami akademickimi. Przyjęcie różnego statusu pracowniczego wpływa na wymiar urlopu wypoczynkowego. W pismach Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego wyrażono pogląd, iż art. 264 ust. 7 ustawy dotyczy jedynie podstawy i rodzaju nawiązania stosunku pracy, a nie uprawnień. Stanowisko resortu budzi wątpliwości w świetle jednolitego w tym zakresie orzecznictwa sądowego uznającego pracowników bibliotecznych wymienionych w art. 264 ust. 7 za nauczycieli akademickich. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o powiadomienie o zajęтым stanowisku, a w razie podzielenia poglądu, iż wymienionej grupie pracowników przysługuje prawo do urlopu w wymiarze 36 dni roboczych, o przedstawienie tego stanowiska rektorom szkół wyższych.

49. Ministra Pracy i Polityki Społecznej (RPO-673478-III/11) z dnia 26 września 2011 r. - w sprawie postulatów zadośćuczynienia osobom represjonowanym w latach 1980-1989.

Do Rzecznika Praw Obywatelskich kierowane są postulaty dotyczące zadośćuczynienia za represje osobom represjonowanym za walkę o wolną Polskę w latach 1980-1989. Wiele z tych osób żyje obecnie w bardzo trudnych warunkach materialnych. Problemu tego nie

rozwiązało wejście w życie ustawy z dnia 7 maja 2009 r. o zadośćuczynieniu rodzinom ofiar zbiorowych wystąpień wolnościowych w latach 1956-1989, ograniczona jest także możliwość przyznawania im świadczeń wyjątkowych na podstawie art. 83 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Również analiza uzasadnienia wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 marca 2011 r., stwierdzającego niekonstytucyjność dekretu o stanie wojennym oraz dekretu o postępowaniach szczególnych nie stwarza podstaw do rozszerzenia kręgu beneficjentów w stosunku do obowiązującej ustawy kombatanckiej. Na podstawie założeń nowelizacji prawa kombatanckiego, przyjętych przez Radę Ministrów w 2007 r., opracowany został projekt ustawy o uprawnieniach kombatanatów, uczestników walki cywilnej w latach 1914-1945, działaczy opozycji wobec dyktatury komunistycznej oraz niektórych ofiar represji systemów totalitarnych. Z informacji udzielonych Rzecznikowi wynika jednak, iż obecnie w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej nie są prowadzone prace w tym zakresie. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o przedstawienie stanowiska w kwestii wprowadzenia regulacji ustawowej dotyczącej zadośćuczynienia osobom represjonowanym w czasach PRL.

50. Ministra Sprawiedliwości (RPO-557282-II/11) z dnia 26 września 2011 r. – w sprawie stosowania instytucji zawieszenia biegu terminu do środka karnego w postaci pozbawienia skazanych odbywających karę pozbawienia wolności czynnego prawa wyborczego.

W toku badania indywidualnych skarg w Biurze RPO wyłoniła się problematyka dotycząca biegu terminu środka karnego w postaci pozbawienia skazanych, którzy odbywają karę pozbawienia wolności, czynnego prawa wyborczego do organów władzy publicznej. Zgodnie z art. 43 § 2 Kodeksu karnego, środki karne - pozbawienie praw publicznych oraz obowiązków i zakazy wymienione w art. 39 pkt 2 i 3 k.k., obowiązują od uprawomocnienia się orzeczenia, przy czym okres, na który te środki orzeczono, nie biegnie w czasie odbywania kary pozbawienia wolności, chociażby orzeczonej za inne przestępstwo. Zawieszenie biegu środków karnych w postaci pozbawienia praw publicznych i zakazów następuje tylko wówczas, gdy skazany przebywa w zakładzie karnym. Czas rzeczywistego trwania pozbawienia praw publicznych i zakazów wydłuża się ponad okres oznaczony w orzeczeniu sądowym, co oznacza, że pozbawienie praw publicznych, w tym czynnego prawa wyborczego do organów władzy publicznej, może trwać nawet i kilkadziesiąt lat. Zawieszenie biegu środka karnego w postaci pozbawienia czynnego prawa wyborczego do organów władzy publicznej w przekonaniu Rzecznika nie jest uzasadnione. Brak bowiem jednej z podstawowych przesłanek uzasadniających ograniczenie konstytucyjnego czynnego prawa wyborczego do organów władzy publicznej, a mianowicie istnienia interesu publicznego, dla którego takie ograniczenie mogłoby okazać się celowe. Możliwość uczestniczenia, nawet w ograniczonym zakresie, w życiu społecznym mogłaby być elementem resocjalizacji skazanych. Efekty omawianego ograniczenia są zatem niecelowe i nieproporcjonalne do ciężarów nakładanych przez nie na obywatela. Rzecznik Praw Obywatelskich prosi o informację,

czy przewidywane są zmiany legislacyjne, które stanowiłyby rozwiązanie przedstawionego problemu.

51. Ministra Finansów (RPO-677951-V/11) z dnia 26 września 2011 r. – w sprawie braku możliwości skorzystania z prawa do pełnego odliczenia podatku VAT związanego z nabyciem pojazdu przez osoby prowadzące działalność transportową przy pomocy karettek i ambulansów.

W skardze przedstawionej Rzecznikowi Praw Obywatelskich wnioskodawca podniósł, iż w stanie prawnym - obowiązującym w latach 2011 i 2012 - ukształtowanym ustawą z dnia 16 grudnia 2010 r. o zmianie ustawy o podatku od towarów i usług oraz ustawy o transporcie drogowym, osoby prowadzące działalność gospodarczą w zakresie transportu sanitarnego, polegającą na przewozie osób chorych, niepełnosprawnych oraz transporcie krwi i organów do transplantacji, które przy wykonywaniu tych usług korzystają z pojazdów odpowiednio przystosowanych do tego rodzaju działalności, posiadających homologację, jako pojazdy specjalne w rozumieniu przepisów prawa o ruchu drogowym (tzw. ambulansów, karettek), nie mogą korzystać z prawa do odliczenia podatku naliczonego związanego z nabyciem, użytkowaniem i eksploatacją przedmiotowych pojazdów. W ocenie Rzecznika pojazdy takie jak karetka, ambulans należą do szczególnej kategorii pojazdów przeznaczonych do wykonywania specjalnych funkcji, często związanych z ratowaniem najwyższego dobra, jakim jest życie ludzkie. W przypadku prowadzenia działalności polegającej na świadczeniu usług w zakresie transportu krwi, organów do transplantacji, czy transportu osób chorych, państwo powinno stwarzać jasne i niedyskryminujące warunki jej wykonywania. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o zajęcie stanowiska w przedmiotowej sprawie, a w szczególności o wyjaśnienie kryteriów, na podstawie których ustalono katalog przeznaczeń pojazdów zawarty w Załączniku do ustawy nowelizującej oraz wskazanie przesłanek, które przesądziły o tym, iż pojazdy specjalne, takie jak karetka, ambulans, nie znalazły się w przedmiotowym Załączniku.

52. Ministra Edukacji Narodowej (RPO-683177-I/11) z dnia 28 września 2011 r. - w sprawie umieszczania na świadectwie szkolnym osób, u których stwierdzono upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim, informacji o dostosowaniu programu nauczania do indywidualnych potrzeb ucznia.

Na spotkaniu Rzecznika Praw Obywatelskich z grupą posłów oraz przedstawicielami organizacji pozarządowych zajmujących się problematyką pomocy osobom niepełnosprawnym poruszona została kwestia umieszczania na świadectwie szkolnym osób, u których stwierdzone zostało upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim, informacji o dostosowaniu programu nauczania do ich indywidualnych możliwości i potrzeb. Przedmiotowe rozwiązanie zostało przewidziane w pkt 10 załącznika do rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 maja 2010 r. w sprawie świadectw, dyplomów państwowych i innych druków szkolnych. Wątpliwości co do zgodności z Konstytucją RP może budzić już sam fakt uregulowania tej materii w rozporządzeniu. Ponadto podobne ograniczenia są dopuszczalne tylko w sytuacji, gdy są podyktowane koniecznością

ochrony innych, konstytucyjnych wartości oraz są proporcjonalne do osiągnięcia celu, dla którego zostały ustanowione. Wydaje się, że umieszczanie informacji o dostosowaniu programu do indywidualnych potrzeb ucznia na świadectwie szkolnym nie jest uzasadnione obiektywnymi, uzasadnionymi względami. Fakt, iż każdy, kto będzie miał dostęp do świadectwa, uzyska informację o stwierdzeniu u ucznia upośledzenia umysłowego, może prowadzić do różnic w traktowaniu oraz powodować stygmatyzację. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o przedstawienie stanowiska Ministerstwa Edukacji Narodowej w opisanej sprawie oraz informacji o planowanych działaniach.

53. Ministra Edukacji Narodowej (RPO-683034-I/11) z dnia 29 września 2011 r. - w sprawie wprowadzenia w szkołach zajęć poświęconych problematyce przeciwdziałania rasizmowi.

Wielokrotne w ostatnim czasie doniesienia mediów o kolejnych przypadkach wydarzeń o charakterze rasistowskim oraz ksenofobicznym zwróciły uwagę Rzecznika Praw Obywatelskich na potrzebę podjęcia działań zmierzających do przeciwdziałania rasizmowi i ksenofobii w Polsce. Rasizm stanowi pogwałcenie gwarancji wolności i poszanowania praw człowieka, przez co jest zaprzeczeniem zasady demokratycznego państwa prawa. Konieczne jest przede wszystkim przeciwdziałanie aktom nietolerancji. Ogromne znaczenie w tym procesie odgrywa edukacja dzieci i młodzieży. Celem realizacji programów edukacyjnych powinno być przede wszystkim ukazanie uczniom różnorodności kulturowej, zapobieganie powstawaniu i utrwalaniu krzywdzących stereotypów, kształtowanie postawy otwartości i szacunku dla drugiego człowieka niezależnie od jego pochodzenia, wyznania i światopoglądu. Wiele organizacji pozarządowych oraz samorządów podejmuje działania zmierzające do popularyzowania idei tolerancji wśród uczniów, jednak prowadzone przez nie lekcje, warsztaty oraz programy trafiają wyłącznie do wąskiej grupy dzieci i młodzieży. Nie stanowią zatem kompleksowego rozwiązania problemu. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się o udzielenie informacji, czy w Ministerstwie trwają obecnie prace nad wprowadzeniem zajęć poświęconych problematyce przeciwdziałania rasizmowi w polskich szkołach, a także o przedstawienie stanowiska w sprawie możliwości zwiększenia nacisku na tę problematykę w ramach podstawy programowej kształcenia ogólnego.

III. Kasacje do Sądu Najwyższego, skargi kasacyjne oraz skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich wniosła następujące kasacje do Sądu Najwyższego:

RPO-587897-II/08 z dnia 6 lipca 2011 r. - kasacja na rzecz Henryka F. od prawomocnego wyroku Sądu Wojewódzkiego w Z. z 1961 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Powiatowego w Z. z 1960 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące naruszenie prawa materialnego, a mianowicie art. 133 § 1 k.k. z 1932 r. w związku z art. 4 ustawy z dnia 22 maja 1958 r. o zaostrzeniu odpowiedzialności karnej za chuligaństwo, polegające na przypisaniu Henrykowi F. popełnienia zarzucanego mu czynu, pomimo braku w jego działaniu znamion przestępstwa określonego w tych przepisach, co miało istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia. W uzasadnieniu kasacji Rzecznik podkreśla, iż zachowanie skazanego nie wyczerpywało znamion przestępstwa z art. 133 § 1 k.k. z 1932 r. w związku z art. 4 ustawy z dnia 22 maja 1958 r., zaś ściganie karne i skazanie Henryka F. miało formę politycznej represji na uczestnikach społecznego sprzeciwu wobec działań ówczesnej władzy. Rzecznik wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Wojewódzkiego w Z. oraz utrzymania nim w mocy wyroku Sądu Powiatowego w Z. i uniewinnienie Henryka F. od popełnienia przypisanego mu czynu.

RPO-664536-II/11 z dnia 8 lipca 2011 r. - kasacja na rzecz Macieja K. od prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w G. utrzymującego w mocy orzeczenie Sądu Rejonowego w G.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu orzeczeniu rażące naruszenie prawa procesowego, to jest art. 14 § 1 pkt 1 k.p.w., poprzez rozpoznanie przez Sąd Rejonowy w G. zażalenia ukaranego na zamykające drogę do wydania wyroku postanowienie tegoż Sądu o odmowie przywrócenia terminu do wniesienia sprzeciwu od wyroku nakazowego w sytuacji, gdy zgodnie z dyspozycją tego przepisu sądem odwoławczym właściwym do rozpoznania tego zażalenia był Sąd Okręgowy w P., co stanowi bezwzględną przyczynę odwoławczą określoną w art. 104 § 1 pkt 3a k.p.w. Rzecznik wnosi o uchylenie zaskarżonego postanowienia Sądu Rejonowego w G. i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w P., jako właściwemu, w celu rozpoznania środka odwoławczego.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 14 września 2011 r., sygn. akt V KK 249/11).

RPO-638017-II/10 z dnia 8 lipca 2011 r. - kasacja na rzecz Krzysztofa T. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w P., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w P.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu orzeczeniu rażące naruszenie prawa procesowego, to jest art. 5 § 1 pkt 9 k.p.w. w związku z art. 17 § 3 k.p.w. (w brzmieniu obowiązującym w dacie orzekania), w następstwie wyrażenia błędnego poglądu prawnego, że straż miejskiej przysługiwało uprawnienie oskarżyciela publicznego w sprawie o

wykroczenie, podczas gdy prawidłowa analiza stanu prawnego, obowiązującego w dacie orzekania, prowadzi do wniosku, że organ ten nie posiadał takiego uprawnienia, co skutkowało utrzymaniem w mocy orzeczenia dotkniętego bezwzględną przesłanką odwoławczą określoną w art. 104 § 1 pkt 7 k.p.w., w postaci braku skargi uprawnionego oskarżyciela. Rzecznik wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu II instancji oraz utrzymanego nim w mocy orzeczenia Sądu I instancji i umorzenie postępowania w stosunku do Krzysztofa T., z powodu braku skargi uprawnionego oskarżyciela i przedawnienia karalności wykroczenia.

RPO-673364-II/11 z dnia 11 lipca 2011 r. – kasacja na rzecz Marcina Z. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w Ś.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące naruszenie art. 79 § 1 pkt 1 k.p.k., polegające na zaniechaniu wyznaczenia oskarżonemu obrońcy z urzędu pomimo tego, że w chwili popełnienia czynu karalnego zarzuconego mu w akcie oskarżenia był on nieletni, a więc w sytuacji, kiedy udział obrońcy w postępowaniu karnym był obligatoryjny, co stanowi bezwzględną przyczynę odwoławczą określoną w art. 439 § 1 pkt 10 k.p.k. Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca wyrokowi Sądu Rejonowego w Ś. także rażące naruszenie art. 13 w związku z art. 18 § 1 pkt 2 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (w dacie wydania wyroku Dz.U. z 1982 r. Nr 35, poz. 228 z późn. zm.), polegające na wydaniu wyroku skazującego bez zastosowania instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary. Rzecznik wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w Ś. do ponownego rozpoznania.

RPO-645771-II/10 z dnia 11 lipca 2011 r. – kasacja na niekorzyść oskarżonych od prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w P., utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w P. o umorzeniu postępowania.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu postanowieniu rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie art. 433 § 1 k.p.k. w związku z art. 440 k.p.k. polegające tym, że Sąd odwoławczy, rozpoznając zażalenie oskarżycielki prywatnej, niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów, nie przekroczył z urzędu granic środka odwoławczego i utrzymał w mocy rażąco niesprawiedliwe orzeczenie Sądu pierwszej instancji, które zapadło z rażącym naruszeniem prawa procesowego, a mianowicie art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k., poprzez błędne uznanie, że w odniesieniu do oskarżonych zaistniała ujemna przesłanka procesowa w postaci powagi rzeczy prawomocnie osądzonej, podczas gdy uprzednie umorzenie dochodzenia wobec stwierdzenia braku danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia zarzucanego czynu, w sprawie prowadzonej przez Prokuraturę Rejonową w P., w której oskarżonym nie przedstawiono zarzutu jego popełnienia, ani nie przesłuchano ich w charakterze podejrzanych, nie spowodowało takiego stanu. Rzecznik wnosi o uchylenie zaskarżonego postanowienia i utrzymanego nim w mocy postanowienia Sądu Rejonowego w P. i przekazanie sprawy temu Sądowi do rozpoznania.

RPO-658953-II/10 z dnia 13 lipca 2011 r. - kasacja na rzecz Zygmunta S. od prawomocnego wyroku Sądu Wojewódzkiego w Z. z listopada 1960 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Powiatowego w Z. z lipca 1960 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące naruszenie prawa materialnego, a mianowicie art. 133 § 1 k.k. z 1932 r. w związku z art. 4 ustawy z dnia 22 maja 1958 r. o zaostrzeniu odpowiedzialności karnej za chuligaństwo, polegające na przypisaniu Zygmuntowi S. popełnienia zarzucanego mu czynu, pomimo braku w jego działaniu znamion przestępstwa określonego w tych przepisach, co miało istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia. Rzecznik wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Wojewódzkiego w Z. oraz utrzymanego nim w mocy wyroku Sądu Powiatowego w Z. i uniewinnienie Zygmunta S. od popełnienia przypisanego mu czynu.

Zygmunt S. brał udział w tzw. „wydarzeniach zielonogórskich 1960 r.”, gdzie doszło do brutalnej akcji sił milicyjnych, która spotkała się ze sprzeciwem społecznym. W tych szczególnych okolicznościach zachowanie skazanego nie wyczerpywało znamion przestępstwa z art. 133 § 1 k.k. z 1932 r. w związku z art. 4 ustawy z dnia 22 maja 1958 r. o zaostrzeniu odpowiedzialności karnej za chuligaństwo, zaś ściganie karne i skazanie Zygmunta S. miało formę politycznej represji na uczestnikach społecznego sprzeciwu wobec działań ówczesnej władzy.

RPO-509551-II/05 z dnia 14 lipca 2011 r. - kasacja na rzecz Joanny R. od prawomocnego wyroku Sądu Apelacyjnego w G., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Okręgowego w G.

Wnioskodawczyni była tymczasowo aresztowana podczas stanu wojennego za prowadzenie działalności opozycyjnej. W uzasadnieniu kasacji Rzecznik Praw Obywatelskich stwierdza, iż błędne jest stanowisko Sądu drugiej instancji, że prawomocne postanowienie sądu o oddaleniu wniosku o zasądzenie od Skarbu Państwa odszkodowania i zadośćuczynienia za oczywiście niesłuszne tymczasowe aresztowanie, z powodu złożenia go po upływie terminu wskazanego w art. 489 pkt 2 k.p.k. z 1969 r., stworzyło ujemną przesłankę procesową w postaci powagi rzeczy osądzonej, która skutecznie uniemożliwiła dochodzenie przez wnioskodawczynię roszczeń będących przedmiotem wniosku w trybie ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w G. oraz utrzymanego nim w mocy orzeczenia Sądu I instancji i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w G. do rozpoznania.

RPO-631109-II/09 z dnia 15 lipca 2011 r. - kasacja na rzecz Zygmunta S. od prawomocnego wyroku Sądu Wojewódzkiego w W. z dnia 30 kwietnia 1968 r., zmieniającego wyrok Sądu Powiatowego w W. z dnia 9 marca 1968 r.

Zaskarżone niniejszą kasacją orzeczenie zapadło na tle wydarzeń Marca 1968 r. Doszło wówczas do wybuchu fali społecznego protestu przeciwko działaniom władz, które w drodze decyzji administracyjnych wprowadzały ograniczenia podstawowych swobód obywatelskich, w tym przypadku swobody wyrazu przekonań w drodze twórczości

artystycznej. Decyzja Głównego Urzędu Cenzury o „zdjęciu z afisza” przedstawienia teatralnego „Dziadów” wyzwoliła wybuch społecznego protestu przeciwko totalitarnym działaniom władz. Protest ten, który swoim zakresem objął głównie tereny warszawskich uczelni i w którym też głównie uczestniczyła młodzież, w pewnym zakresie przeniósł się poza tereny uczelniane na ulice Warszawy. Ówczesna władza natychmiast zaczęła propagandowo przedstawiać te wydarzenia, jako sprowokowane przez elementy chuligańskie zamieszki uliczne i do ich stłumienia użyła znacznych sił Milicji Obywatelskiej oraz tzw. „aktywu robotniczego”. W następstwie brutalnej akcji tych sił oraz późniejszych działań doszło do wielu przypadków, w których represje dotyczące protestujących przybrały też postać orzeczeń sądowych. Rzecznik wnosi o uchylenie zaskarżonego orzeczenia Sądu Wojewódzkiego w W. oraz zmienionego nim orzeczenia Sądu Powiatowego w W. i uniewinnienie Zygmunta S. od popełnienia przypisanego mu czynu.

RPO-638260-II/10 z dnia 21 lipca 2011 r. - kasacja na rzecz Franciszka K. od prawomocnego wyroku Wojskowego Sądu Rejonowego w W. z 1952 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące naruszenie przepisów prawa (art. 3 k.w.p.k. i art. 240 k.w.p.k.), w następstwie dokonania dowolnej analizy zebranego w sprawie materiału dowodowego oraz oparcia wyroku o okoliczności nieujawnione w toku przewodu sądowego, co skutkowało skazaniem Franciszka K. za czyn określony w dekrecie z dnia 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa, mimo braku ku temu podstaw. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku i uniewinnienie oskarżonego od popełnienia przypisanego mu czynu.

RPO-670311-II/11 z dnia 25 lipca 2011 r. - kasacja na rzecz Ireny Z. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w Z.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące naruszenie art. 8 ust. 4 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (ustawy lutowej), w następstwie błędnego przyjęcia, że prawomocne zasądzenie w wyniku rewizji nadzwyczajnej odszkodowania stoi na przeszkodzie zasądzeniu zadośćuczynienia za doznaną krzywdę wynikłą z wykonania orzeczenia, które, przed wejściem w życie ustawy lutowej, tym nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia zostało uchylone, w sytuacji, gdy przepis ten daje możliwość pozytywnego orzekania o zadośćuczynieniu, gdyż stanowi ono możliwe do dochodzenia przez uprawnione podmioty, w przypadku spełnienia przesłanki do stwierdzenia nieważności orzeczenia, odrębne świadczenie kompensujące negatywne następstwa tego orzeczenia, co skutkowało oddaleniem wniosku o zasądzenie również zadośćuczynienia. Rzecznik wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu w Z. do ponownego rozpoznania w przedmiocie zadośćuczynienia.

RPO-675112-II/11 z dnia 26 lipca 2011 r. - kasacja na niekorzyść oskarżonego od prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w G. utrzymującego w mocy postanowienie Sądu Rejonowego w G.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu orzeczeniu rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa karnego procesowego, to jest art. 433 § 1 k.p.k. w związku z art. 440 k.p.k. polegające na tym, że Sąd odwoławczy, rozpoznając zażalenie pełnomocnika oskarżycielki prywatnej na postanowienie Sądu I instancji o umorzeniu - na podstawie art. 491 § 1 k.p.k. - postępowania wobec niestawiennictwa oskarżycielki prywatnej i jej pełnomocnika na posiedzeniu pojednawczym bez usprawiedliwionej przyczyny, nie przekroczył z urzędu granic środka odwoławczego i utrzymał w mocy rażąco niesprawiedliwe orzeczenie Sądu I instancji, bowiem zapadło ono z rażącym naruszeniem art. 491 § 1 k.p.k. w związku z art. 117 § 1 k.p.k., wobec braku zawiadomienia drugiego z pełnomocników oskarżycielki prywatnej, o terminie posiedzenia pojednawczego, co skutkowało jego nieobecnością. Rzecznik wnosi o uchylenie zaskarżonego postanowienia oraz utrzymanego nim w mocy postanowienia Sądu Rejonowego w G. i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do rozpoznania.

RPO-669387-II/11 z dnia 26 lipca 2011 r. - kasacja na rzecz Władysława O. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w O. utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w B.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące naruszenie prawa karnego materialnego, polegające na uznaniu Władysława O. za winnego popełnienia przypisanego mu czynu, mimo braku w jego działaniu wszystkich znamion przestępstwa określonego w przepisie Kodeksu karnego, co miało istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia i wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz utrzymanego w nim w mocy orzeczenia Sądu Rejonowego i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w B. do ponownego rozpoznania.

RPO-629828-II/09 z dnia 27 lipca 2011 r. - kasacja na rzecz Mariana S. od prawomocnego wyroku Sądu Najwyższego z 1952 r., którym utrzymano w mocy wyrok Sądu Wojewódzkiego w W. z 1951 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu orzeczeniu rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie art. 385 k.p.k. z 1928 r. w związku z art. 383 pkt 4 k.p.k. z 1928 r. w związku z art. 3 lit. a k.p.k. z 1928 r., w następstwie braku wyjścia poza zarzuty środka zaskarżenia i utrzymania w mocy, po rozpoznaniu rewizji oskarżonego wniesionej z powodu niewspółmierności kary, wyroku Sądu pierwszej instancji, który zapadł z naruszeniem przepisów dekretu z dnia 22 stycznia 1946 r. o odpowiedzialności za klęskę wrześnieową i faszyzację życia państwowego, wobec przypisania oskarżonemu popełnienia czynów opisanych w tych przepisach, mimo braku w jego działaniu ich znamion i który z tego powodu był oczywiście niesprawiedliwy. Rzecznik wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku i utrzymanego nim w mocy wyroku Sądu pierwszej instancji i uniewinnienie oskarżonego od popełnienia przypisanych mu przestępstw.

RPO-637146-II/09 z dnia 28 lipca 2011 r. - kasacja na rzecz Bogdana O. od prawomocnego postanowienia Sądu Apelacyjnego w G., którym utrzymano w mocy postanowienie Sądu Okręgowego w G.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu orzeczeniu rażące i mające istotny wpływ na treść postanowienia naruszenie art. 433 § 2 k.p.k., w następstwie braku rozpoznania podniesionego w zażaleniu wnioskodawcy zarzutu obrazy przez Sąd pierwszej instancji art. 11 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego i braku wskazania w uzasadnieniu, dlaczego zarzut ten nie był zasadny, co skutkowało utrzymaniem w mocy zaskarżonego postanowienia. Rzecznik wnosi o uchylenie postanowienia Sądu Apelacyjnego i przekazanie mu sprawy do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

RPO-624347-II/09 z dnia 29 lipca 2011 r. - kasacja na rzecz Mariana D. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w R. z 1976 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie prawa karnego procesowego, to jest art. 3 § 1 k.p.k. z 1969 r. (dalej: k.p.k.), art. 313 § 1 k.p.k. i art. 357 k.p.k., w następstwie rozpoznania sprawy z wyłączeniem zasady obiektywizmu, braku wyjaśnienia decydujących dla zakresu odpowiedzialności oskarżonego kwestii i w konsekwencji oparcia go o okoliczność nieujawnioną w toku przewodu sądowego, co skutkowało przedwczesnym wyrokowaniem. Rzecznik wnosi o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i umorzenie postępowania z uwagi na przedawnienie karalności czynu.

RPO-597716-II/08 z dnia 29 lipca 2011 r. - kasacja na rzecz Eugeniusza D. od prawomocnego wyroku Wojskowego Sądu Garnizonowego w K. z 1970 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące naruszenie prawa karnego materialnego, polegające na przypisaniu Eugeniuszowi D. popełnienia czynu określonego w przepisach Kodeksu karnego Wojska Polskiego, mimo braku w jego działaniu znamion przestępstwa, co miało istotny wpływ na treść zaskarżonego orzeczenia. Rzecznik wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku Wojskowego Sądu Garnizonowego w K. i uniewinnienie Eugeniusza D. od popełnienia przypisanego mu czynu.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 14 września 2011 r., sygn. akt WK 6/11).

RPO-625690-II/09 z 1 sierpnia 2011 r. - kasacja na rzecz Adama P. od prawomocnego wyroku Sądu Powiatowego w S. z 1967 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi, w części dotyczącej uznania Adama P. winnym popełnienia czynu określonego w dekreście z dnia 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa, rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia naruszenie prawa karnego materialnego, polegające na przypisaniu Adamowi P. popełnienia czynu opisanego w przepisie w/w dekretu, pomimo braku w jego działaniu znamion określonego tam przestępstwa. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i uniewinnienie

oskarżonego od popełnienia przypisanego mu czynu, a w konsekwencji o uchylenie również orzeczenia o wymierzeniu kary łącznej.

RPO-635408-II/09 z dnia 2 sierpnia 2011 r. - kasacja na rzecz Bernarda D. od prawomocnego wyroku Sądu Apelacyjnego w B. z 1950 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące i mające istotny wpływ na treść orzeczenia, naruszenie przepisu dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r. przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa, polegające na przypisaniu Bernardowi D. popełnienia przypisanego mu czynu, mimo braku w jego działaniu znamion przestępstwa określonego w tym przepisie. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w B. i uniewinnienie Bernarda D. od popełnienia przypisanego mu czynu.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 21 września 2011 r., sygn. akt III KK 277/11).

RPO-642707-II/10 z dnia 2 sierpnia 2011 r. - kasacja na rzecz Jana S. od prawomocnego wyroku Sądu Najwyższego z 1961 r., którym utrzymano w mocy wyrok Sądu Wojewódzkiego w K. z 1960 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie art. 385 k.p.k. z 1928 r. w związku z art. 383 pkt 4 k.p.k. z 1928 r. w związku z art. 3 lit. a k.p.k. z 1928 r., w następstwie braku wyjścia poza zarzuty środka zaskarżenia i utrzymania w mocy, po rozpoznaniu rewizji obrońcy oskarżonego wniesionej z powodu niewspółmierności kary, wyroku Sądu pierwszej instancji, który zapadł z naruszeniem przepisu dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa, wobec przypisania Janowi S. popełnienia czynu opisanego w tym przepisie, mimo braku w jego działaniu znamion tego przestępstwa i który z tego powodu był oczywiście niesprawiedliwy. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku i utrzymanego nim w mocy wyroku Sądu pierwszej instancji i uniewinnienie oskarżonego od popełnienia przypisanego mu czynu.

RPO-647969-II/10 z dnia 2 sierpnia 2011 r. – kasacja od prawomocnego postanowienia Sądu Wojewódzkiego w W. z listopada 1991 r. w części oddalającej wniosek Marii M. o zasądzenie odszkodowania za represjonowanie jej męża.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu orzeczeniu rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego, wskutek wyrażenia błędnego poglądu prawnego, że stosownie do treści art. 8 ust. 3 ustawy, roszczenie o odszkodowanie może być ogłoszone tylko przez osobę, której wyrok (uznany za nieważny) bezpośrednio dotyczy, co skutkowało oddaleniem żądania wnioskodawczyni, podczas gdy zdanie drugie art. 8 ust. 1 zawiera rozszerzenie kręgu podmiotów uprawnionych do zgłoszenia takiego żądania, m.in. o małżonka represjonowanego. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie

postanowienia w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie Sądowi Okręgowemu w W. do ponownego rozpoznania.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 26 września 2011 r., sygn. akt II KK 202/11).

RPO-664700-II/11 z dnia 25 sierpnia 2011 r. – kasacja na rzecz Pawła S., Sebastiana K. oraz Jarosława C. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w K., utrzymującego w mocy, w zaskarżonej części, wyrok Sądu Rejonowego w B. oraz od tegoż wyroku Sądu Rejonowego w B.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca tym wyrokom rażące i mające istotny wpływ na ich treść naruszenie prawa materialnego (przepisu ustawy z dnia 16 lipca 1998 r. Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw), polegające na uznaniu Pawła S., Sebastiana K. i Jarosława C. za winnych przypisanych czynów, mimo braku w ich działaniu wszystkich znamion przestępstwa określonego w tym przepisie. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w K. oraz utrzymanego nim w mocy, w zaskarżonej części, wyroku Sądu Rejonowego w B. oraz wyroku tegoż Sądu w odniesieniu do Jarosława C. i umorzenie postępowania wobec wszystkich oskarżonych, wobec przedawnienia karalności czynu.

RPO-662791-II/10 z dnia 25 sierpnia 2011 r. – kasacja na rzecz Norberta S. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w L., zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w L.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa procesowego, to jest art. 433 § 1 k.p.k. i art. 439 § 1 pkt 8 k.p.k., polegające na tym, że rozpoznając apelacje obrońcy i prokuratora, Sąd odwoławczy nie wyszedł poza granice podniesionych w nich zarzutów i w efekcie utrzymał w mocy zaskarżony wyrok Sądu pierwszej instancji, w tym zakresie, w jakim oskarżony uznany został winnym występku w sytuacji, gdy jedno z zachowań składających się na czyn ciągły, było już przedmiotem rozpoznania w innej sprawie, a więc w tym zakresie zaistniała powaga rzeczy osądzonej, co skutkowało wystąpieniem bezwzględnej przesłanki odwoławczej. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w L., w tym zakresie, w jakim utrzymał on w mocy orzeczenie Sądu pierwszej instancji i przekazanie mu sprawy do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym, w tej części.

RPO-669110-II/11 z 16 września 2011 r. - kasacja na rzecz Piotra G. od prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w G. z dnia 4 lutego 2011 r.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu postanowieniu rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa karnego procesowego, to jest art. 105 § 1 i 2 k.p.k., polegające na wyrażeniu błędnego poglądu, że możliwa jest ingerencja w treść merytoryczną orzeczenia odwoławczego, w zakresie jego podstawy prawnej oraz istoty, w drodze sprostowania oczywistej omyłki pisarskiej, co skutkowało w postanowieniu Sądu Okręgowego w G. z dnia 1 lutego 2011 r. o uchyleniu zaskarżonego przez Piotra G. zarządzenia o odmowie przyjęcia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie

uzasadnienia wyroku, skreśleniem w podstawie prawnej § 2 art. 437 k.p.k. i wpisaniem w sentencji orzeczenia w miejsce „uchylić” „utrzymać w mocy”, co zmieniło istotę merytoryczną tego orzeczenia. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego postanowienia.

RPO-645902-II/10 z dnia 19 września 2011 r. - kasacja na rzecz Jerzego G. od prawomocnego wyroku Sądu Powiatowego w B.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące naruszenie art. 22 dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa, polegające na uznaniu Jerzego G. za winnego przypisanego mu czynu, pomimo braku w jego działaniu znamion przestępstwa określonego w tym przepisie, co miało istotny wpływ na treść orzeczenia. Rzecznik Praw Obywatelskich wnosi o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i uniewinnienie Jerzego G. od popełnienia przypisanego mu czynu. W uzasadnieniu kasacji Rzecznik przywołuje m.in. treść wyroku z dnia 14 stycznia 2009 r. (sygn. akt V KK 123/08), w którym Sąd Najwyższy stwierdził, że: *„W latach czterdziestych i pięćdziesiątych ubiegłego wieku, wykładnia przepisów art. 22 i 29 dekretu z dnia 13 czerwca 1946 r. o przestępstwach szczególnie niebezpiecznych w okresie odbudowy Państwa, nie była rzetelnym i niezależnym stosowaniem prawa przez organy wymiaru sprawiedliwości, ale przykładem podporządkowania sądownictwa doraźnym celom politycznym, w tym przypadku - tłumienia wszelkich przejawów krytyki i niezadowolenia wobec totalitarnego porządku politycznego i całkowitego podporządkowania Związkowi Radzieckiemu.”*. Przedstawione poglądy i oceny Sądu Najwyższego mają pełne zastosowanie w realiach niniejszej kasacji.

RPO-663696-II/10 z dnia 21 września 2011 r. - kasacja na rzecz Grzegorza G. i Krzysztofa S. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w G. utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w M.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące i mające istotny wpływ na jego treść naruszenie prawa karnego materialnego, to jest art. 280 § 1 k.k., w następstwie zaaprobowania wyrażonego przez Sąd I instancji błędnego poglądu prawnego, że wierzytelność o której mowa w art. 191 § 2 k.k. musi spełniać warunek należności i wymagalności w rozumieniu prawa cywilnego, a sprawca musi mieć świadomość, iż wierzytelność ta jest prawnie należna i wymagalna, podczas gdy prawidłowa analiza prowadzi do wniosku, że kryterium takiej oceny nie wynika z treści tego przepisu, co skutkowało błędnym uznaniem oskarżonych za winnych popełnienia występku z art. 280 § 1 k.k., zamiast prawidłowo z art. 191 § 2 k.k. Rzecznik wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu II instancji oraz utrzymanego nim w mocy orzeczenia Sądu I instancji i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w M. do ponownego rozpoznania.

RPO-666755-II/11 z dnia 26 września 2011 r. - kasacja na rzecz Krzysztofa C. od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w D.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi rażące naruszenie prawa procesowego, mogące mieć istotny wpływ na jego treść, to jest art. 93 § 2 k.p.w., wskutek

bezzasadnego uznania, iż okoliczności czynu przypisanego ukaranemu i jego wina nie budzą wątpliwości, co w konsekwencji doprowadziło do wydania wyroku nakazowego, podczas gdy w świetle dowodów dołączonych do wniosku o ukaranie, zarówno wina, jak i okoliczności czynu zarzucanego obwinionemu budziły poważne wątpliwości, co winno skutkować skierowaniem sprawy do rozpoznania na rozprawie i wyjaśnieniem wszystkich istotnych dla merytorycznego rozstrzygnięcia okoliczności. Rzecznik wnosi o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Rejonowego w D. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniosła następującą skargę kasacyjną:

RPO-681135-III/11 z dnia 7 września 2011 r. - skarga kasacyjna od wyroku Sądu Okręgowego Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w B. wydanego w sprawie o zapłatę nagrody jubileuszowej.

Rzecznik zarzuca temu wyrokowi naruszenie prawa materialnego przez błędną jego wykładnię, tj.: art. 22 § 1 Kodeksu pracy, z którego wynika obowiązek pracodawcy zatrudniania pracownika za wynagrodzeniem - poprzez przyjęcie, że nagroda jubileuszowa nie jest wynagrodzeniem w rozumieniu wskazanego przepisu, tylko nagrodą, czyli świadczeniem dodatkowym o całkowicie innym pochodzeniu oraz przepisów załącznika nr 4 pkt 1 i 4 do Zakładowego Układu Zbiorowego Pracy odsyłających do zarządzenia MPiPS z dnia 23 grudnia 1989 r. wydanego na mocy nieobowiązującego już art. 79 K.p. - w zakresie ustalania okresów pracy i innych okresów uprawniających do nagrody jubileuszowej (§ 2 ust. 1 pkt 2), bez uwzględnienia przy wykładni tego przepisu art. 183c § 1 i 2 K.p., co oznacza niewliczanie do okresu pracy uprawniającego do nagrody jubileuszowej okresu zatrudnienia w prywatnych zakładach pracy, które nie zostały upaństwowione lub przejęte przez uspołecznione zakłady pracy, powodujące niezgodne z prawem różnicowanie prawa do jednakowego wynagradzania osób wykonujących jednakową pracę lub pracę jednakowej wartości. Rzecznik zarzuca temu wyrokowi także naruszenie prawa materialnego przez niewłaściwe jego zastosowanie, tj.: nieuwzględnienie art. 9 § 4 K.p. stanowiącego, że postanowienia układów zbiorowych pracy naruszające zasadę równego traktowania w zatrudnieniu nie obowiązują, oraz naruszenie konstytucyjnych praw człowieka i obywatela, tj. art. 32 Konstytucji RP, wyrażającego zasadę równości wobec prawa i niedyskryminacji, poprzez nieuprawnione różnicowanie uprawnień do nagrody jubileuszowej w zależności od stosunków własnościowych pracodawcy oraz art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP, obejmującego ochroną prawną własność i inne prawa majątkowe, do których zalicza się nagrodę jubileuszową.

Rzecznik Praw Obywatelskich wniosła następującą skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia:

RPO-654800-IV/10 z dnia 26 września 2011 r. – skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w K., zmieniającego wyrok Sądu I instancji poprzez oddalenie powództwa w sprawie przeciwko „W.” S.A. o zapłatę.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca temu wyrokowi naruszenie prawa materialnego tj. art. 36 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego w związku z § 11 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 marca 1975 r. w sprawie pobierania od najemców lokali mieszkalnych kaucji zabezpieczającej utrzymanie lokali w należyтым stanie, polegające na niezastosowaniu wymienionych przepisów, a przez to uznanie, że zasady zwrotu kaucji mieszkaniowych nie mają zastosowania do wkładu mieszkaniowego, skutkujące odmową zwrotu wpłaconego przed laty wkładu mieszkaniowego. Rzecznik zarzuca temu wyrokowi również naruszenie konstytucyjnych praw człowieka i obywatela tj. art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP, przewidujących ochronę prawną własności i innych praw majątkowych, do których zaliczyć należy prawo do wkładu mieszkaniowego. Zaskarżony wyrok niezgodny jest z art. 36 ust. 1 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego. Przez wydanie zaskarżonego wyroku powodom została wyrządzona szkoda majątkowa, odpowiadająca wartości świadczenia pieniężnego zasądzonego na ich rzecz przez Sąd Rejonowy w M., którego powodowie zostali pozbawieni wskutek niezgodnego z prawem wyroku Sądu II instancji.

Sąd Najwyższy wydał następujące orzeczenia w sprawie kasacji wniesionych przez Rzecznika Praw Obywatelskich:

RPO-554612-II/07 z dnia 11 czerwca 2008 r. – kasacja na rzecz Jarosława S. od wyroku Sądu Okręgowego w W. utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w W.

Kasacja oddalona (postanowienie z dnia 2 marca 2011 r., sygn. akt II KK 174/08).

RPO-657332-II/10 z dnia 3 lutego 2011 r. – kasacja na niekorzyść Mirosława W. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w P., zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w B.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 13 lipca 2011 r., sygn. akt II KK 25/11).

RPO-601445-II/08 z dnia 4 marca 2011 r. – kasacja na rzecz Reginy K. od prawomocnego wyroku Sądu Wojewódzkiego w Z. z dnia 26 września 1960 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Powiatowego w Z. z dnia 2 września 1960 r.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 27 lipca 2011 r., sygn. akt V KK 84/11).

RPO-666723-II/11 z dnia 4 marca 2011 r. – kasacja na rzecz Jerzego B. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w W. z grudnia 2006 r.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 10 sierpnia 2011 r., sygn. akt V KK 82/11).

RPO-616930-II/09 z dnia 4 marca 2011 r. – kasacja na rzecz Jerzego B. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w W. z września 2006 r.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 23 sierpnia 2011 r., sygn. akt V KK 83/11).

RPO-661781-II/10 z dnia 17 marca 2011 r. – kasacja na niekorzyść Stefana N. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 14 lipca 2011 r., sygn. akt III KK 77/11).

RPO-666679-II/11 z dnia 1 czerwca 2011 r. - kasacja na rzecz Jacka K. od prawomocnego wyroku Sądu Rejonowego w O.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 26 lipca 2011 r., sygn. akt II KK 128/11).

RPO-672025-II/11 z dnia 6 czerwca 2011 r. - kasacja na rzecz Marii B. od prawomocnego wyroku nakazowego Sądu Rejonowego w B.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 21 lipca 2011 r., sygn. akt III KK 189/11).

RPO-578429-II/08 z dnia 16 czerwca 2011 r. - kasacja na rzecz Krzysztofa Ś. od prawomocnego wyroku łącznego Sądu Rejonowego w G.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 24 sierpnia 2011 r., sygn. akt III KK 199/01).

RPO-662940-II/10 z dnia 27 czerwca 2011 r. – kasacja na rzecz Kazimierza C. od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w W., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w W.

Kasacja uwzględniona (wyrok z dnia 30 sierpnia 2011 r., sygn. akt V KK 228/11).

IV. Skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych, skargi kasacyjne do Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz przystąpienia do postępowań przed sądami administracyjnymi i organami administracji

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich wniosła następujące skargi do Wojewódzkich Sądów Administracyjnych:

RPO-604767-XX-08 z dnia 6 lipca 2011 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na uchwałę Rady Miejskiej w P. z dnia 8 kwietnia 2002 r. w sprawie ustalenia zasad polityki czynszowej.

Rzecznik Praw Obywatelskich zaskarża w całości powyższą uchwałę, zarzucając naruszenie art. 7 ust. 1, art. 8 pkt 1, art. 8a ust. 2 oraz art. 21 ust. 1 pkt 1 i art. 21 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego oraz art. 7 i art. 94 Konstytucji RP i wnosi o stwierdzenie nieważności zaskarżonego aktu prawa miejscowego.

Zgodnie z art. 21 ust. 2 pkt 4 ustawy o ochronie praw lokatorów wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy powinien zawierać m.in. zasady polityki czynszowej oraz warunki obniżania czynszu. Przyjęcie jednego z elementów składowych wieloletniego programu (zasad polityki czynszowej) jako samodzielnej uchwały, stanowi istotne naruszenie prawa, które winno skutkować stwierdzeniem nieważności uchwały. W jej miejsce powinna zostać podjęta nowa uchwała, stanowiąca wieloletni program gospodarowania mieszkaniowym zasobem gminy. Stosownie do art. 21 ust. 2 w/w ustawy, rada gminy jest upoważniona do określania zasad polityki czynszowej, jednak nie może konkretyzować składników czynszu, co znalazło się w § 3 ust. 1 i 2 uchwały. Ponadto w § 7 i § 8 uchwały Zarząd Miejski upoważniony został do podwyższania stawek czynszu za najem lokali do maksymalnych granic określonych ustawowo oraz do stosowania bliżej nieokreślonych, dodatkowych czynników podwyższających. Omawianą regulację należy uznać za naruszającą zasady sprawiedliwości społecznej oraz zasadę legalizmu. Przepisy zaskarżonej uchwały bez podstawy prawnej upoważniły Burmistrza do dowolnego określania stawek czynszu, co wykracza poza ustawowe kompetencje organu wykonawczego gminy.

RPO-661366-V/10 z dnia 11 lipca 2011 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na niektóre postanowienia Regulaminu strefy płatnego parkowania w Ł., stanowiącego załącznik do uchwały Rady Miejskiej w Ł. w sprawie ustalenia strefy płatnego parkowania pojazdów samochodowych na drogach publicznych w Ł. oraz opłat za parkowanie w tej strefie i sposobu ich pobierania.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca tej uchwale w zaskarżonym zakresie rażące naruszenie art. 94 Konstytucji RP w związku z art. 13 ust. 1 pkt 1 i art. 13b ust. 4 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych i wnosi o stwierdzenie nieważności uchwały w tej części.

W § 3 ust. 2 Regulaminu Rada Miejska nałożyła na kierowców obowiązek umieszczania za przednią szybą pojazdu dowodu wniesienia opłaty za parkowanie, zaś w § 3 ust. 4 postanowiła, że jako uiszczenie opłaty za parkowanie należy traktować łączne wykonanie wspomnianego obowiązku wraz z faktycznym wniesieniem opłaty za parkowanie. Ponadto, w § 4 pkt 1 i 2 Regulaminu organ stanowiący określił, że za parkowanie w strefie z uiszczoną opłatą uważa się parkowanie pojazdów z umieszczonym w widocznym miejscu za przednią szybą pojazdu ważnym biletom parkingowym albo ważnym abonamentem parkingowym. W ocenie Rzecznika, przedmiotowe regulacje zostały wydane z przekroczeniem upoważnienia wynikającego z art. 13b ust. 4 pkt 3 ustawy o drogach publicznych. Stosownie do tego przepisu, ustalając strefę płatnego parkowania, rada gminy (miasta) określa wysokość stawek opłat za parkowanie, może wprowadzić opłaty abonamentowe lub zryczałtowane oraz zerową stawkę opłaty dla niektórych użytkowników dróg, a także określa sposób pobierania opłaty za parkowanie. Akty prawa miejscowego, jako akty podstawowe muszą być wydawane wyłącznie w oparciu o wyraźne, a nie jedynie o domniemane, upoważnienie ustawowe i tylko w granicach w tym upoważnieniu zakreślonych.

RPO-682059-V/11 z dnia 5 września 2011 r. - skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na uchwałę Rady Miasta S. w sprawie ustalenia strefy płatnego parkowania, opłat za parkowanie pojazdów samochodowych na drogach publicznych Miasta S. oraz sposobu ich parkowania.

Rzecznik Praw Obywatelskich zarzuca tej uchwale w zaskarżonym zakresie rażące naruszenie art. 94 Konstytucji RP w związku z art. 13b ust. 4 i 7 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych i wnosi o stwierdzenie nieważności uchwały w tej części.

W myśl art. 94 Konstytucji RP, organy samorządu terytorialnego, na podstawie i w granicach upoważnień zawartych w ustawie, ustanawiają akty prawa miejscowego obowiązujące na obszarze działania tych organów. Akty prawa miejscowego, jako akty podstawowe muszą zatem być wydawane wyłącznie w oparciu o wyraźne, a nie jedynie domniemane upoważnienie ustawowe i tylko w granicach zakreślonych w tym upoważnieniu. Opłaty za parkowanie na drogach publicznych w strefie płatnego parkowania pobiera zarząd drogi, a w przypadku jego braku - zarządca drogi (art. 13b ust. 7 ustawy o drogach publicznych). Organem właściwym do pobierania opłat za parkowanie na drogach publicznych w mieście S. jest Zarząd Dróg i Transportu Miejskiego, tymczasem z postanowień zaskarżonej uchwały wynika, że podmiotem pobierającym opłaty za parkowanie, za wyjątkiem opłat za bilety, jest biuro strefy płatnego parkowania. Powierzenie kompetencji w zakresie pobierania opłat za parkowanie jednostce organizacyjnej, która nie jest zarządem drogi, było działaniem stojącym w sprzeczności z art. 13b ust. 7 ustawy o drogach publicznych. Niekonstytucyjne są także postanowienia uchwały, które wprowadzają obowiązek umieszczenia biletu, abonamentu oraz dowodu uiszczenia opłaty zryczałtowanej za przednią szybą pojazdu. Ustawodawca upoważnił rady gmin (miast) jedynie do ustalenia trybu postępowania kierowców, którego celem jest przekazanie na rzecz zarządu drogi należnej opłaty za parkowanie.

Wojewódzkie Sądy Administracyjne wydały następujące orzeczenia w sprawach skarg wniesionych przez Rzecznika Praw Obywatelskich:

RPO-654804-III/10 z dnia 28 października 2010 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w G. na uchwałę Nr XXXVIII/360/10 Rady Gminy Z. w sprawie odmowy udzielenia zgody na wypowiedzenie warunków pracy i płacy radnemu gminy.

Skarga odrzucona (postanowienie z dnia 30 sierpnia 2011 r., sygn. akt IV SA GI 1010/10).

RPO-649722-III/09 z dnia 22 marca 2011 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na bezczynność Burmistrza Miasta w przedmiocie nierozpoznania wniosku z dnia 22 listopada 2010 r. o przyznanie prawa do zasiłku rodzinnego wraz z dodatkami na rzecz czworga dzieci.

Skarga uwzględniona (wyrok z dnia 19 maja 2011 r., sygn. akt II SAB/Lu 19/11). Wojewódzki Sąd Administracyjny zobowiązał Burmistrza Miasta do rozpoznania wniosku o przyznanie prawa do zasiłku rodzinnego oraz dodatków do zasiłku – w terminie 1 miesiąca od daty zwrotu akt administracyjnych wraz z prawomocnym wyrokiem.

RPO-671498-V/2011 z dnia 28 kwietnia 2011 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na § 16 pkt 4 - 7 uchwały nr XXVII/269/08 Rady Miejskiej W. z dnia 25 września 2008 r. w sprawie ustalenia szczegółowych zasad utrzymania czystości i porządku na terenie miasta W.

Skarga uwzględniona (wyrok z dnia 8 sierpnia 2011 r., sygn. akt II SA/GI 368/11).

RPO-671643-V/2011 z dnia 28 kwietnia 2011 r. – skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego na § 35 ust. 1-3 oraz § 36 ust. 1-3 Uchwały nr XX/503/08 Rady Miasta G. z dnia 28 lutego 2008 r. w sprawie Regulaminu utrzymania czystości i porządku na terenie miasta G.

Skarga uwzględniona (wyrok z dnia 17 sierpnia 2011 r., sygn. akt II SA/Gd 476/11).

V. Wnioski do Trybunału Konstytucyjnego. Zgłoszenia udziału w postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych

W okresie objętym Informacją Rzecznik Praw Obywatelskich skierowała następujące wnioski do Trybunału Konstytucyjnego:

RPO-662364-II/10 z dnia 18 lipca 2011 r. - w sprawie zasad porozumiewania się podejrzanego tymczasowo aresztowanego ze swoim obrońcą.

Przeprowadzona w wyniku wpływających do Rzecznika skarg analiza przepisów normujących zasady porozumiewania się podejrzanego tymczasowo aresztowanego ze swoim obrońcą budzi zasadnicze wątpliwości z punktu widzenia standardów konstytucyjnych. Zaskarżone przepisy art. 73 § 2 i 3 k.p.k. wprowadzają ograniczenia w zakresie swobody kontaktów podejrzanego z obrońcą. Istota tych ograniczeń sprowadza się do możliwości zastrzeżenia przez prokuratora obecności swojej albo osoby trzeciej podczas widzenia podejrzanego z obrońcą (art. 73 § 2 k.p.k.), a także do możliwości kontroli korespondencji z obrońcą (art. 73 § 3 k.p.k.). Wątpliwości Rzecznika budzi nie tyle sam fakt wprowadzenia krótkotrwałego ograniczenia w zakresie swobody kontaktu obrońcy z podejrzanym i brak środka zaskarżenia, lecz przyjęte przez ustawodawcę kryterium wprowadzenia takiego ograniczenia. Ograniczenie może bowiem zostać wprowadzone „w szczególnie uzasadnionym wypadku.” W rezultacie to nie ustawodawca wyznacza w tym zakresie granice korzystania z konstytucyjnego prawa do obrony, co jest wymogiem art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, lecz prokurator. Prowadzi to do wniosku, że art. 73 § 2 k.p.k. jest niezgodny z art. 42 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP przez to, że pozostawia prokuratorowi nadmierną swobodę w określaniu ostatecznego kształtu przejściowego ograniczenia konstytucyjnego prawa do obrony. Powyższy problem jeszcze wyraźniej rysuje się na tle art. 73 § 3 k.p.k. dającego prokuratorowi możliwość zastrzeżenia kontroli korespondencji podejrzanego z obrońcą. Przepis ten nie tylko nie określa elementów treściowych wprowadzanego ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnego prawa do obrony, lecz także narusza istotę tego prawa. W rezultacie art. 73 § 3 k.p.k. jest niezgodny z art. 42 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP.

RPO-665402-III/11 z dnia 28 lipca 2011 r. - w sprawie wysokości dodatku do zasiłku rodzinnego z tytułu samotnego wychowywania dziecka.

Na opisany we wniosku problem wskazał Rzecznik Praw Dziecka. Również w skargach kierowanych do RPO zarzuca się kwestionowanym przepisom, że pozbawiają one prawa do dodatku z tytułu samotnego wychowywania trzeciego i następnych dzieci. Przepisy art. 11a ust. 3 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych ustalają maksymalną sumę dodatków z tytułu samotnego wychowywania dziecka na 340,00 zł miesięcznie, co przy kwocie tego dodatku w wysokości 170,00 zł na dziecko oznacza, że dodatek może być przyznany jedynie dla dwojga dzieci osoby samotnie je wychowującej. Podobny wniosek należy wyprowadzić z brzmienia art. 11a ust. 4 w stosunku do osoby samotnie wychowującej dziecko niepełnosprawne. Samotne wychowywanie kolejnych dzieci (trzeciego i następnych) nie zwiększa wysokości kwoty przysługującego dodatku,

mimo że sytuacja materialna samotnych rodziców posiadających troje i więcej dzieci jest niewątpliwie trudniejsza. W opinii Rzecznika skoro ustawodawca uznał potrzebę udzielenia wsparcia ze środków publicznych osobom samotnie wychowującym dzieci, to nie można znaleźć racjonalnych przesłanek uzasadniających wyeliminowanie możliwości uzyskania prawa do dodatku z tytułu samotnego wychowywania dziecka na trzecie i następne dzieci w rodzinie. Zaskarżone przepisy art. 11a ust. 3 oraz art. 11a ust. 4 ustawy o świadczeniach rodzinnych są niezgodne z zasadą równości (art. 32 ust. 1 Konstytucji RP) w związku z zasadą szczególnej pomocy państwa rodzinom niepełnym (art. 71 ust. 1 Konstytucji RP) oraz zasadą sprawiedliwości społecznej (art. 2 Konstytucji RP). Ponadto art. 11a ust. 4 ustawy jest niezgodny z zasadą pomocy osobom niepełnosprawnym (art. 69 Konstytucji RP) oraz z art. 23 ust. 2 w związku z art. 3 Konwencji o Prawach Dziecka.

RPO-662587-II/11 z dnia 1 sierpnia 2011 r. – w sprawie dostępu poszczególnych służb do danych telekomunikacyjnych.

Regulacje prawne dotyczące kontroli operacyjnej mają charakter gwarancyjny. Ich głównym celem jest wykluczenie arbitralności działań podejmowanych w tym zakresie przez organy władzy publicznej. Kontrola operacyjna jest zarządzana przez sąd, ma charakter subsydiarny i dotyczy co do zasady ściśle określonych czynów zabronionych. Materiały uzyskane w wyniku kontroli operacyjnej podlegają zniszczeniu, gdy okażą się nieprzydatne dla prowadzonego postępowania.

Oprócz kontroli operacyjnej, służby takie jak: Policja, wywiad skarbowy, CBA, ABW, Straż Graniczna, Żandarmeria Wojskowa, Służba Kontrwywiadu Wojskowego, posiadają także inne uprawnienia, których istota sprowadza się do ingerencji w tajemnicę komunikowania się. Stan prawny obowiązujący w tym zakresie jest niezgodny z art. 49 oraz art. 51 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP oraz art. 8 Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Zaskarżone przez Rzecznika przepisy regulujące materię dostępu do danych telekomunikacyjnych przez służby, nie precyzują celu gromadzenia danych. Ponadto przepisy te nie wskazują kategorii osób, w stosunku do których niezbędne jest respektowanie ich tajemnicy zawodowej. Warunkiem uzyskania dostępu do danych telekomunikacyjnych nie jest wyczerpanie innych, mniej ingerujących w sferę praw lub wolności obywatelskich, możliwości pozyskania niezbędnych informacji. Pozyskiwanie w tym trybie danych nie podlega zewnętrznej formie kontroli. Istotną część danych telekomunikacyjnych gromadzonych przez służby nie podlega zniszczeniu także wtedy, gdy dane te okazały się nieprzydatne z punktu widzenia realizowanych zadań.

RPO-483054-II/04 z dnia 9 sierpnia 2011 r. - w sprawie braku możliwości zaskarżenia zarządzenia prezesa sądu w przedmiocie odmowy wyznaczenia obrońcy z urzędu oraz postanowienia sądu w przedmiocie cofnięcia wyznaczenia obrońcy z urzędu.

Na tle badanych w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich spraw ujawnił się ogólny problem dotyczący braku regulacji dotyczących możliwości złożenia zażalenia na zarządzenie prezesa sądu w przedmiocie odmowy wyznaczenia obrońcy z urzędu stronie, która złożyła wniosek w trybie art. 78 § 1 Kodeksu postępowania karnego oraz na

postanowienie sądu w przedmiocie cofnięcia wyznaczenia obrońcy z urzędu. W ocenie Rzecznika przepis art. 81 § 1 k.p.k. w zakresie, w jakim nie przewiduje zaskarżenia zarządzenia prezesa sądu w przedmiocie odmowy wyznaczenia obrońcy z urzędu stronie, która złożyła wniosek w trybie art. 78 § 1 k.p.k. oraz przepis art. 78 § 2 k.p.k. w zakresie, w jakim nie przewiduje zaskarżenia postanowienia sądu w przedmiocie cofnięcia wyznaczenia obrońcy z urzędu - są niezgodne z konstytucyjnymi standardami zaskarżalności i instancyjności orzeczeń określonymi w art. 78 i art. 176 ust. 1 Konstytucji RP i stanowią zaprzeczenie sprawiedliwości proceduralnej, niezasadnie tym samym ograniczając prawo do sądu, które statuuje art. 45 ust. 1 Konstytucji RP i prawo do obrony wyrażone w art. 42 ust. 2 Konstytucji RP.

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenia w sprawie wniosków Rzecznika Praw Obywatelskich:

RPO-555284-IV/07 z dnia 14 lipca 2008 r. - w sprawie przepisu dotyczącego wskaźników zmian cen nieruchomości.

Wniosek oddalony (wyrok z dnia 21 lipca 2011 r., sygn. akt K 23/08).

RPO-572961-III/07 z dnia 15 stycznia 2009 r. - w sprawie niektórych przepisów ustawy o nadzorze nad rynkiem finansowym, pozwalających na wyłączenie pracowników Urzędu Komisji Nadzoru Finansowego z korpusu służby cywilnej.

Wniosek oddalony (wyrok z dnia 15 czerwca 2011 r., sygn. akt K 2/09).

Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosiła udział w następujących postępowaniach w sprawie skarg konstytucyjnych:

RPO-675433-II/11 z dnia 8 lipca 2011 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej Jacka Piotra L., dotyczącej przedłużenia aresztu oraz zawiadamiania obrońcy osoby, wobec której ma być zastosowane tymczasowe aresztowanie, o terminie przesłuchania (sygn. akt SK 10/11).

RPO-678392-IV/11 z dnia 1 września 2011 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej Anny N., dotyczącej uzasadnienia niezaskarżalnych orzeczeń sądu, wydanych na skutek rozpoznania skargi na czynności komornika (sygn. akt SK 14/11).

Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawiła następujące stanowisko: art. 357 § 2 zdanie 2 w związku z art. 13 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego - w zakresie, w jakim zwalnia sąd z obowiązku sporządzenia uzasadnienia postanowienia wydanego na posiedzeniu niejawnym, oddalającego skargę na czynność komornika w postaci zajęcia wierzytelności - jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 oraz art. 2 Konstytucji RP.

W ocenie Rzecznika Praw Obywatelskich, kwestionowana w skardze konstytucyjnej norma, która zwalnia sąd z obowiązku uzasadnienia orzeczenia oddalającego skargę na czynność komornika w postaci zajęcia wierzytelności, stanowi nadmierne ograniczenie prawa do sądu, a ściślej: prawa do sprawiedliwie ukształtowanej procedury, która powinna opierać się na zaufaniu obywatela do państwa i prawa. W sytuacji, gdy skarga na czynności komornika rozpoznawana jest na posiedzeniu niejawnym, a uzasadnienie orzeczenia nie jest sporządzane, eliminowane są: samokontrola sądu oraz czynnik indywidualnej akceptacji orzeczenia przez stronę. Strona postępowania może zaskarżać kolejne czynności komornika i otrzymywać z sądu wyłącznie orzeczenia oddalające skargę, co nie służy ani akceptacji orzeczenia, ani umocnieniu poczucia zaufania społecznego i demokratycznej kontroli nad wymiarem sprawiedliwości.

RPO-680536-II/11 z dnia 16 września 2011 r. - zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej Jacka D., dotyczącej przepisu Kodeksu spółek handlowych przewidującego odpowiedzialność karną za działanie na szkodę spółki (sygn. akt SK 19/11).

Rzecznik Praw Obywatelskich w przedstawionym stanowisku stwierdziła, iż art. 585 § 1 ustawy z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych, w brzmieniu na dzień złożenia skargi konstytucyjnej, nie zachowuje wymaganej precyzji określenia znamion czynu zagrożonego karą, przez co jest niezgodny z art. 2 (zasada zaufania obywatela do państwa i prawa) i art. 42 ust. 1 Konstytucji RP (zasady *nullum crimen sine lege* oraz *nulla poena sine lege*) w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP (zasada proporcjonalności).

Zaskarżony przepis został uchylony z dniem 13 lipca 2011 r., jednak w obrocie prawnym pozostają wyroki skazujące za czyny z art. 585 § 1 k.s.h. W tym stanie rzeczy, w ocenie Rzecznika, wydanie orzeczenia w niniejszej sprawie wydaje się konieczne dla ochrony konstytucyjnych wolności i praw skarżącego. Uregulowanie art. 585 § 1 k.s.h. - w brzmieniu na dzień złożenia skargi konstytucyjnej - budziło w doktrynie zasadnicze zastrzeżenia i wątpliwości interpretacyjne. Przesłanką odpowiedzialności z art. 585 § 1 k.s.h. było - określone nieprecyzyjnie - „działanie na szkodę spółki”. Brak bliższego sprecyzowania penalizowanych czynności stał się powodem określenia tej regulacji mianem „kauczukowa”, gdyż obejmowała ona każde zachowanie zmierzające do ograniczenia lub uniemożliwienia osiągnięcia przez spółkę zamierzonych celów.

Zgodnie z orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego zasada określoności przepisów prawa stanowi uszczegółowienie zasady poprawnej (przyzwoitej) legislacji, która z kolei źródło swe znajduje w zasadzie zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa wywiedzionej z podstawowej zasady demokratycznego państwa prawa, o której mowa w art. 2 Konstytucji RP. Konstytucyjna zasada określoności przepisów prawa determinuje przede wszystkim obowiązek ustawodawcy zachowania należytej poprawności, precyzji i jasności przepisów prawnych. Ogólne wymagania wynikające z zasady określoności przepisów prawa w odniesieniu do przepisów prawno-karnych precyzuje art. 42 ust. 1 Konstytucji RP, zgodnie z którym „*Odpowiedzialności karnej podlega ten tylko, kto dopuścił się czynu zabronionego pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego*

popelnienia. Zasada ta nie stoi na przeszkodzie ukaraniu za czyn, który w czasie jego popelnienia stanowił przestępstwo w myśl prawa międzynarodowego”.

RPO-680689-IV/11 z dnia 23 września 2011 r. – zgłoszenie udziału w postępowaniu w sprawie skargi konstytucyjnej Magdaleny Z., dotyczącej wyłączenia możliwości zaskarżenia czynności opisu i oszacowania w terminie tygodniowym od doręczenia dłużnikowi protokołu z tej czynności (sygn. akt SK 18/11).

Trybunał Konstytucyjny wydał następujące orzeczenie w sprawie skargi konstytucyjnej z udziałem Rzecznika Praw Obywatelskich:

RPO-599525-IV/08 z dnia 6 listopada 2008 r. - zgłoszenie udziału w sprawie skargi konstytucyjnej Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska”.

Wniosek oddalony (wyrok z dnia 12 lipca 2011 r., sygn. akt SK 49/08).

VII. Opinie i stanowiska Rzecznika Praw Obywatelskich

1. RPO-682911-I/11 z dnia 12 września 2011 r. - wystąpienie do Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania, Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych oraz Pełnomocnika Prezesa Rady Ministrów ds. Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu w sprawie działań podejmowanych przez organy administracji rządowej na rzecz przestrzegania zasady równego traktowania.

Rzecznik Praw Obywatelskich zobowiązana jest między innymi do monitorowania stanu przestrzegania zasady równego traktowania i zakazu dyskryminacji z jakiegokolwiek przyczyny, w tym w szczególności ze względu na wiek oraz niepełnosprawność. Zgromadzone dane stanowiąc będą podstawę sformułowania przez Rzecznika stosownej informacji, kierowanej do Parlamentu i opinii publicznej, o której mowa w art. 19 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich, zawierającej wnioski oraz rekomendacje dotyczące działań, które należy podjąć w celu zapewnienia w Rzeczypospolitej Polskiej przestrzegania zasady równego traktowania. W związku z powyższym, Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca się z prośbą o przedstawienie informacji o działaniach zrealizowanych przez Pełnomocnika Rządu ds. Równego Traktowania, Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych oraz Pełnomocnika Prezesa Rady Ministrów ds. Przeciwdziałania Wykluczeniu Społecznemu, w szczególności w zakresie przeciwdziałania wykluczeniu osób starszych oraz osób z niepełnosprawnością, a także koordynacji działań instytucji rządowych, samorządowych i organizacji pozarządowych w tym zakresie.

2. RPO-681288-V/11 z dnia 13 września 2011 r. - wystąpienie do Pełnomocnika Rządu do Spraw Równego Traktowania w sprawie ochrony praw osób należących do mniejszości romskiej.

Problemy mniejszości romskiej są przedmiotem stałego zainteresowania Rzecznika Praw Obywatelskich. Rzecznik utrzymuje kontakty z organami administracji publicznej właściwymi w sprawach mniejszości oraz z organizacjami społecznymi i kulturalnymi tej mniejszości, a także organizacjami pozarządowymi zajmującymi się problematyką przeciwdziałania rasizmowi, dyskryminacji i ksenofobii. Sytuacja, w jakiej znajduje się mniejszość romska jest szczególnie niekorzystna w porównaniu z innymi grupami obywateli, w tym także z innymi mniejszościami. Część społeczności romskiej nadal żyje w głębokim ubóstwie i nie ma realnych możliwości poprawy swojej sytuacji. Niski poziom wykształcenia (a w licznych przypadkach także analfabetyzm) oraz brak kwalifikacji zawodowych niezbędnych do podjęcia konkurencji na rynku pracy przyczyniają się do marginalizowania i wykluczania członków tej grupy z życia społecznego. Osoby narodowości romskiej szczególnie narażone są także na dyskryminację oraz akty agresji o podłożu rasistowskim. W dalszym ciągu problemem pozostaje zapewnienie dzieciom narodowości romskiej należytego dostępu do edukacji. Sprawy dotyczące mniejszości romskiej rozpatrywane są także przez Rzecznika w trybie indywidualnym, na podstawie skarg wpływających do Biura RPO. Skargi, których przedmiotem jest naruszanie praw osób należących do mniejszości romskiej najczęściej dotyczą problemów z zakresu

pomocy społecznej i mieszkalnictwa. Sporadycznie natomiast wpływają i rozpoznawane są skargi dotyczące nierównego - zdaniem skarżących - traktowania Romów przez organy ścigania, organy administracji publicznej, służbę zdrowia czy też podmioty gospodarcze.

VIII. Wystąpienia legislacyjne

1. RPO-674564-V/11 z dnia 3 lipca 2011 r. - wystąpienie do Sekretarza Stanu w Kancelarii Prezydenta RP w sprawie prac nad reformą samorządu terytorialnego oraz wzmocnieniem udziału mieszkańców w jego funkcjonowaniu.

W związku z prowadzonymi pod auspicjami Prezydenta RP pracami nad reformą samorządu terytorialnego oraz wzmocnieniem udziału mieszkańców w jego funkcjonowaniu, Rzecznik Praw Obywatelskich przedstawiła uwagi dotyczące wstępnego projektu ustawy o wzmocnieniu udziału mieszkańców w samorządzie terytorialnym, współdziałaniu gmin, powiatów i województw oraz o zmianie niektórych ustaw. W opinii Rzecznika projekt w obecnym kształcie zawiera rozwiązania budzące poważne wątpliwości konstytucyjne. Ze względu na szeroki zakres proponowanych regulacji oraz liczne mankamenty merytoryczne i prawne nie jest możliwe szybkie opracowanie jego wersji nie budzącej głębokich zastrzeżeń. Jednocześnie Rzecznik sygnalizuje kilka wybranych problemów obecnych od lat w skargach otrzymywanych od obywateli, organizacji pozarządowych oraz osób prawnych. Jednym z takich zagadnień jest instytucja skarg uregulowana w Kodeksie postępowania administracyjnego, będąca w praktyce ułomnym i niejednokrotnie iluzorycznym środkiem ochrony prawnej. Za zasadne uznać należy pilne przeprowadzanie reformy tej instytucji. Istotnym problemem pozostaje bezczynność organów w udzielaniu odpowiedzi na pisma mieszkańców lub niepodejmowanie działań koniecznych w danej sytuacji. Rzecznik postuluje rozszerzenie kompetencji Samorządowych Kolegiów Odwoławczych o rozpatrywanie zażaleń na bezczynność organów gminy. Zwiększenie udziału mieszkańców w funkcjonowaniu samorządu terytorialnego to nie tylko rozszerzenie uprawnień obywateli do współrządzenia, lecz również zapewnienie dostępu do urzędów osobom niepełnosprawnym, czyli likwidacja wciąż licznych barier architektonicznych. Rzecznik Praw Obywatelskich zwróciła uwagę także na problem nieprzystosowania większości stron internetowych instytucji publicznych do potrzeb osób niewidomych i niedowidzących.

2. RPO-674713-I/11 z dnia 8 sierpnia 2011 r. - wystąpienie do Sekretarza Stanu w Kancelarii Prezydenta RP w sprawie konieczności podjęcia działań na rzecz poprawy jakości tworzonego prawa.

W obszarze zainteresowań Rzecznika Praw Obywatelskich pozostaje kwestia jakości tworzonego prawa. Rzecznik otrzymuje wiele wniosków obywateli wskazujących na niedoskonałość lub niejasność przepisów stanowiących podstawę rozstrzygnięcia ich indywidualnej sprawy. Jednym z problemów związanych ze stanowieniem prawa w Polsce są częste zmiany przepisów, co wynika nie tylko z niedoskonałości regulacji dotyczących procesu stanowienia prawa, ale także z praktyki działania organów prawodawczych. Procedura wnoszenia projektów zmian przepisów przez parlamentarzystów nie wprowadza daleko idących ograniczeń. Nowelizacja może zostać przyjęta szybko, bez prowadzenia konsultacji czy zasięgnięcia opinii ekspertów. Odmiennie uregulowana jest wyłącznie kwestia zgłaszania projektów rządowych (przepisy przewidują m.in. konsultacje

międzyresortowe). Podobnie wygląda sytuacja stosowania przepisów wprowadzających obowiązkowe uzupełnienie treści projektu o ocenę skutków regulacji, gdzie problemem są nierzetelne opisy stanu faktycznego. Rzecznik Praw Obywatelskich zwraca uwagę na następujące problemy: brak lub niewłaściwe sformułowanie przepisów przejściowych, opóźnienia w usuwaniu z systemu prawnego norm nieaktualnych, brak realizacji upoważnień do wydania aktów wykonawczych do ustaw, przekraczanie przez organy władzy wykonawczej granic upoważnienia ustawowego, opóźnienia w implementacji prawa unijnego do krajowego porządku prawnego. Problemem pozostaje brak realizacji wielu orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego, chociaż sytuacja uległa polepszeniu ze względu na monitorowanie wykonywania wyroków przez Rządowe Centrum Legislacji oraz Komisję Ustawodawczą Senatu. Rzecznik Praw Obywatelskich postuluje wprowadzenie systemu opisującego każdą ingerencję w tekst projektu i wiążącą go z konkretną grupą wnioskodawców, jak również wyraża stałą gotowość współpracy w zapewnieniu dobrej jakości tworzonego prawa.

IX. Reakcje na wcześniejsze wystąpienia Rzecznika

1. RPO-562607-V/07 z dnia 6 lipca 2010 r. - w sprawie braku regulacji prawnych, których celem byłoby zapewnienie ochrony interesów obywateli będących klientami firm deweloperskich w procesie inwestycyjnym.

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (18.07.2011 r.) udzielił odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich skierowane do Prezesa Rady Ministrów. Z uwagi na konieczność podjęcia inicjatywy ustawodawczej mającej na celu usunięcie luki prawnej, na której istnienie wskazał Trybunał Konstytucyjny w postanowieniu sygnalizacyjnym z dnia 2 sierpnia 2010 r. (sygn. S 3/10), Prezes Rady Ministrów pismem z dnia 26 maja 2011 r. wskazał Prezesa UOKiK jako organ, który we współpracy z Ministrem Infrastruktury oraz Ministrem Sprawiedliwości jest właściwy do podjęcia stosownych działań w tym zakresie. W dniu 10 czerwca 2011 r. do łaski marszałkowskiej wpłynął poselski projekt ustawy o ochronie praw nabywcy lokalu mieszkalnego lub domu rodzinnego (druk nr 4349), który zawiera m. in. rozwiązania dotyczące określenia praw i obowiązków stron umowy deweloperskiej, środków ochrony nabywców lokalu w danym przedsięwzięciu deweloperskim, w tym zasad prowadzenia otwartego mieszkaniowego rachunku powierniczego oraz zamkniętego mieszkaniowego rachunku powierniczego, uregulowania kwestii gwarancji bankowej i umowy ubezpieczeniowej związanej z przedsięwzięciem deweloperskim oraz zasad prowadzenia postępowania upadłościowego wobec dewelopera oraz banku. Prezes UOKiK przy wsparciu Ministra Infrastruktury oraz Ministra Sprawiedliwości aktywnie współpracował w trybie roboczym przy tworzeniu konkretnych rozwiązań, które znalazły się w przedmiotowym projekcie. Obecnie Prezes UOKiK przygotowuje stanowisko Rządu do w/w poselskiego projektu ustawy. W opinii Prezesa UOKiK rozwiązania przedstawione w przedmiotowym projekcie czynią zadość zaleceniom Trybunału Konstytucyjnego zawartym w postanowieniu sygnalizacyjnym (sygn. S 3/10).

2. RPO-630817-IV/09 z dnia 10 stycznia 2011 r. – w sprawie dochodzenia świadczeń pieniężnych wyrażonych w walutach obcych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (31.08.2011 r.) nawiązując do odpowiedzi z dnia 28 lutego 2011 r. poinformował, że działająca przy Ministrze Sprawiedliwości Komisja Kodyfikacyjna Prawa Cywilnego podzieliła stanowisko, iż wskutek zmiany art. 358 k.c. dokonanej ustawą z dnia 23 października 2008 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz ustawy - Prawo dewizowe należy rozważyć potrzebę dokonania zmian w Kodeksie postępowania cywilnego, które pozwalałyby na efektywne funkcjonowanie nowych rozwiązań materialnoprawnych. Komisja podejmie prace nad przygotowaniem projektu nowych rozwiązań procesowych w przedmiotowym zakresie.

3. RPO-654691-I/10 z dnia 29 marca 2011 r. – w sprawie wątpliwości dotyczących projektu założeń do projektu ustawy o języku migowym i innych środkach wspierania komunikowania się.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej (09.09.2011 r.) wyjaśnił, iż propozycja partnerów społecznych w zakresie rozszerzenia projektu założeń do projektu ustawy o języku migowym i innych środkach wspierania komunikowania się, o obszar edukacji i wymiaru sprawiedliwości, nie została uwzględniona ze względu na fakt, że obszary te zostały uregulowane w innych aktach prawnych. Celem projektowanej regulacji było prawo osób uprawnionych do skorzystania z pomocy osoby przybranej przez siebie w kontaktach z instytucjami publicznymi, służbami ratowniczo-interwencyjnymi oraz zakładami opieki zdrowotnej w dowolnie wybranym czasie oraz zapewnienie możliwości prawidłowej obsługi osób uprawnionych w kontaktach z instytucjami publicznymi poprzez skorzystanie z tłumaczy Polskiego Języka Migowego, Systemu Językowo-Migowego i Sposobów komunikowania się osób głuchoniemych lub pracowników posługujących się Polskim Językiem Migowym lub Systemem Językowo-Migowym. W dniu 28 lipca 2011 r. został uchwalony przez Sejm poselski projekt ustawy o języku migowym i innych środkach wspierania komunikowania się (druk nr 4324), który zawiera większość z rozwiązań zaproponowanych w projekcie założeń, dlatego też dalsze prowadzenie prac nad projektem założeń można uznać za bezzasadne. Uchwalona ustawa zawiera mechanizmy weryfikujące jej rozwiązania, co pozwoli na analizę ewentualnych prac nad zmianą przepisów.

4. RPO-665472-III/11 z dnia 13 kwietnia 2011 r. – w sprawie funkcjonowania Centrum Szkolenia na Potrzeby Sił Pokojowych oraz naboru kandydatów do Narodowych Sił Rezerwowych.

Minister Obrony Narodowej (20.09.2011 r.) wyjaśnił, iż na obecnym etapie tworzenia NSR przewidywane jest elastyczne podejście do generalnie stosowanej reguły naboru terytorialnego, podyktowane kompleksowymi potrzebami uzupełnieniowymi Sił Zbrojnych RP. System motywacyjny przewidziany dla żołnierzy NSR obejmuje uprawnienia i należności o charakterze niematerialnym, w tym możliwość podnoszenia kwalifikacji i wykształcenia na koszt wojska. Ponadto żołnierze NSR są uprawnieni do otrzymywania rekompensaty finansowej w sytuacji, gdy uposażenie otrzymywane za czas służby będzie niższe od wynagrodzenia ze stosunku pracy oraz ochronę stosunku pracy na czas pozostawania na kontrakcie. Przewiduje się przyznanie żołnierzom NSR prawa do nagrody w sytuacji, gdy zrealizowali roczny program szkolenia oraz uzyskali pozytywną opinię służbową. Prace legislacyjne nad wprowadzeniem tej dodatkowej zachęty materialnej są obecnie finalizowane. MON doskonalili procedury rekrutacyjne, tak aby zachęcały one potencjalnych ochotników do podejmowania wysiłku związanego ze służbą w ramach NSR. Proces przygotowań do wykonywania zadań poza granicami państwa realizowany był dotychczas przez Centrum Szkolenia na Potrzeby Sił Pokojowych i Centralną Grupę Wsparcia Współpracy Cywilno-Wojskowej. Doświadczenia z procesu przygotowania polskich żołnierzy do pełnienia misji poza granicami kraju oraz zmiany charakteru polskiego zaangażowania w operacje wojskowe wynikające z członkostwa Polski w NATO i UE, jak również potrzeba racjonalizacji struktur Sił Zbrojnych RP legły u podstaw zmian organizacyjnych, polegających na rozformowaniu wymienionych jednostek wojskowych i utworzeniu na ich bazie Centrum Przygotowań do Misji

Zagranicznych. Minister zapewnił, że organy kadrowe dokładają starań, aby jak najlepiej wykorzystać potencjał kadrowy rozformowywanych jednostek, a żołnierzom, którzy utracili swoje stanowiska służbowe, stworzyć warunki dalszej służby w innych jednostkach wojskowych.

5. RPO-661691-II/10 z dnia 21 kwietnia 2011 r. – w sprawie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie sposobu postępowania z protokołami przesłuchań i innymi dokumentami lub przedmiotami, na które rozciąga się obowiązek zachowania tajemnicy państwowej, służbowej albo związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (07.09.2011 r.) poinformował, że w Ministerstwie Sprawiedliwości przygotowano projekt rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie sposobu sporządzania, przechowywania i udostępniania protokołów przesłuchań oskarżonych, świadków, biegłych i kuratorów, a także innych dokumentów lub przedmiotów, na które rozciąga się obowiązek zachowania w tajemnicy informacji niejawnych albo zachowania tajemnicy związanej z wykonywaniem zawodu lub funkcji. Projekt rozporządzenia w dniu 11 sierpnia 2011 r. został przekazany do konsultacji społecznych. Obecnie trwa analiza zgłoszonych uwag. Na pierwszą dekadę września zaplanowano przekazanie projektu rozporządzenia do zaopiniowania Oceny Skutków Regulacji oraz uzgodnień międzyresortowych. Powodem podjęcia prac legislacyjnych była potrzeba dostosowania obecnie obowiązującego rozporządzenia do zmian wprowadzonych ustawą z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych. W treści projektowanego rozporządzenia zawarto regulację, która prowadzi do derogacji obecnie obowiązującego rozporządzenia.

6. RPO-662685-IV/10 z dnia 9 maja 2011 r. – w sprawie wątpliwości dotyczących zachowania przez emerytowanych funkcjonariuszy Policji uprawnień do równoważnika pieniężnego za remont zajmowanego lokalu mieszkalnego oraz równoważnika za brak lokalu mieszkalnego.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji (02.08.2011 r.) odnosząc się do wniosku o podjęcie działań legislacyjnych, zmierzających do wyeliminowania wątpliwości odnośnie prawa emerytów i rencistów policyjnych do równoważników pieniężnych, którzy legitymują się ostatecznymi decyzjami o przyznaniu im przedmiotowych świadczeń, stwierdził, że równoważnik za remont lokalu mieszkalnego przysługiwał do dnia 1 stycznia 2006 r., zaś równoważnik za brak lokalu przysługiwał do dnia 12 maja 2005 r., jedynie na podstawie przepisów rozporządzeń, które przyznawały go wprost emerytom czy rencistom. Ewentualne przyznanie emerytom i rencistom uprawnień do omawianych równoważników wymagałoby zmiany przepisów ustawy z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin. Poinformował też, że wyeliminowanie z obrotu prawnego

ostatecznych decyzji administracyjnych przyznających emerytom i rencistom policyjnym prawo do równoważników pieniężnych za remont lokalu, może nastąpić w trybach przewidzianych w Kodeksie postępowania administracyjnego.

7. RPO-675127-IV/11 z dnia 19 maja 2011 r. – w sprawie wynagrodzenia mediatorów w sprawach cywilnych niemajątkowych.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (01.07.2011 r.) poinformował, że strony procesu przystępując do mediacji ze skierowania sądu, są zorientowane w wysokości ponoszonych przez siebie kosztów, wynikających z uczestniczenia w mediacji, w sprawach wskazanych w § 2 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości 30 dnia listopada 2005 r. w sprawie wysokości wynagrodzenia i podlegających zwrotowi wydatków mediatora w postępowaniu cywilnym. Przy ustalaniu wysokości wynagrodzenia mediatora, z uwzględnieniem kryterium nakładu pracy, sąd proponując stronom procedurę mediacji nie byłby w stanie podać jej kosztów. Strony nie miałyby wówczas możliwości wyrażenia dobrowolnej zgody na mediację, co przeczy podstawowej zasadzie tej procedury. W Ministerstwie prowadzone są prace nad projektami zmian rozporządzeń Ministra Sprawiedliwości w przedmiocie ryczału za prowadzenie mediacji w sprawach karnych i nieletnich sprawców czynów karalnych oraz wynagrodzenia za usługę mediacyjną w sprawach cywilnych. Projektowana regulacja dotyczy podwyższenia ryczału/wynagrodzenia o stawkę podatku VAT. Ponadto w wyniku konsultacji społecznych do Ministerstwa Sprawiedliwości wpłynęła w dniu 6 czerwca 2011 r. opinia Społecznej Rady ds. Alternatywnych Metod Rozwiązywania Konfliktów i Sporów, w której Rada wskazuje na potrzebę zmian systemowych w zakresie kosztów mediacji i podwyższenie wynagrodzenia mediatora we wszystkich rodzajach mediacji. Rada sugeruje także zmianę przepisów dotyczących kosztów sądowych w sprawach cywilnych, w taki sposób, aby z mediacji mogły skorzystać strony postępowania sądowego o niskich dochodach.

8. RPO-646286-III/10 z dnia 25 maja 2011 r. – w sprawie braku zgodności z prawem unijnym niektórych przepisów ustawy o Państwowej Straży Pożarnej oraz rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji w sprawie pełnienia służby przez Strażaków Państwowej Straży Pożarnej.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji (07.07.2011 r.) nie zgodził się z uwagami zawartymi w wystąpieniu Rzecznika i przedstawił stanowisko, zgodnie z którym ustanowiony w ustawie o Państwowej Straży Pożarnej oraz wydanym na jej podstawie rozporządzeniu w sprawie pełnienia służby przez strażaków Państwowej Straży Pożarnej wymiar i rozkład czasu służby oraz czasu wolnego od służby nie pozostaje w sprzeczności z postanowieniami dyrektywy 2003/88/WE. Jednocześnie wyjaśnił, że w każdej jednostce organizacyjnej Państwowej Straży Pożarnej obowiązuje ustalany przez kierownika danej jednostki harmonogram służby, który poprzez szczegółowe określenie dni i godzin służby (zgodnie z normą 40 godzin tygodniowo) poszczególnych funkcjonariuszy pożarnictwa oraz przysługujących im dni i godzin

wolnych od służby zapewnia równomierne rozłożenie czasu służby oraz czasu wolnego w przyjętym w danej jednostce okresie rozliczeniowym.

9. RPO-630993-II/09 z dnia 26 maja 2011 r. – w sprawie zasadności stosowania wobec adwokata przez prokuratora środka zapobiegawczego w postaci zawieszenia w czynnościach służbowych lub w wykonywaniu zawodu.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (31.08.2011 r.) nie zgodził się z argumentacją przedstawioną w wystąpieniu Rzecznika stwierdzając, że obowiązujące rozwiązanie dotyczące środka zapobiegawczego, o którym mowa w art. 276 k.p.k. nie wymaga zmiany. Wykonywanie przez przedstawicieli zawodów zaufania publicznego czynności zawodowych pomimo przedstawionego zarzutu popełnienia przestępstwa związanego z wykonywaniem takiego zawodu w wielu wypadkach mogłoby budzić społeczny sprzeciw, a w niektórych sytuacjach wręcz negatywnie wpływać na wizerunek wymiaru sprawiedliwości, jak również obniżyć zaufanie do określonej grupy zawodowej. Interes prawny przedstawiciela każdej grupy zawodowej (nie zaś tylko osób wykonujących zawody określone w art. 180 § 2 k.p.k.), skutecznie zabezpiecza sądowa kontrola stosowania środków zapobiegawczych, w tym nałożony na sąd obowiązek niezwłocznego rozpoznania zażalenia. W wypadku nieuzasadnionego zastosowania przez prokuratora środka zapobiegawczego z art. 276 k.p.k., jego decyzja procesowa stanowić będzie przedmiot niezwłocznej weryfikacji dokonywanej przez powołany do rozpoznania zażalenia sąd. Wyklucza to zatem możliwość arbitralnego i nie podlegającego kontroli posługiwania się przez prokuratora tym instrumentem procesowym.

10. RPO-671958-III/11 z dnia 30 maja 2011 r. - w sprawie stanu przestrzegania praw obywatelskich oraz warunków szkolenia i pełnienia służby, a także najistotniejszych problemów żołnierzy w 21 Brygadzie Strzelców Podhalańskich.

Minister Obrony Narodowej (12.07.2011 r.) szczegółowo odniósł się do problemów poruszonych w wystąpieniu Rzecznika. W opinii Ministra procedury kadrowe (w tym awansowe i wyznaczania na stanowiska służbowe) są zgodne z obowiązującymi przepisami. Czas ich trwania spowodowany jest koniecznością dopełnienia wszystkich warunków formalnych. Zakres koniecznych badań lekarskich, a także wysokość mieszkaniowego ekwiwalentu pieniężnego dla szeregowych zawodowych wynikają z przepisów rozporządzeń MON. Odnosząc się do kwestii ograniczonych możliwości odbycia przeszkolenia w Centrum Szkolenia Wojsk Lądowych Minister poinformował, że w Wojskach Lądowych prowadzone są prace umożliwiające zwiększenie liczby szkolonych kandydatów na podoficerów. Pomocą rekonwersyjną objęci są wszyscy żołnierze zawodowi i w szczególnych przypadkach także członkowie ich rodzin. Żołnierzom służby kontraktowej umożliwiono korzystanie po 3 latach służby wojskowej z pomocy w zakresie doradztwa zawodowego. Wnioski i doświadczenia z udziału w PKW w misjach poza granicami kraju są wdrażane na bieżąco do praktyki szkoleniowej realizowanej w kraju oraz do procesu przygotowania poszczególnych komponentów w ramach PKW w zakresie, w jakim pozwalają na to przepisy prawa i możliwości obiektów szkoleniowych. Pododdziały zawodowe SZ RP realizują szkolenie programowe według

nowego 3-letniego modelu szkolenia, który uwzględni doświadczenia z misji poza granicami kraju. W 21 Brygadzie Strzelców Podhalańskich funkcjonują trzy stanowiska przeznaczone dla prawników.

11. RPO-672816-VII/11 z dnia 1 czerwca 2011 r. – w sprawie przypadków długotrwałego pobytu nieletnich w policyjnych izbach dziecka.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji (07.07.2011 r.) wyjaśnił, że w orzeczeniach sądowych kończących postępowanie w sprawie nieletniego sprawcy czynu karalnego, sąd zazwyczaj stwierdza, że do czasu znalezienia miejsca w orzeczonej placówce nieletni będzie przebywać w policyjnej izbie dziecka. Wydaje się, że przyczyną takiego stanu rzeczy jest niewystarczająca liczba miejsc we wskazanych placówkach, nieadekwatna do liczby wydawanych przez sąd postanowień. W ocenie MSWiA nie można mówić o nieuzasadnionym przetrzymywaniu dziecka w policyjnej izbie dziecka w sytuacji, w której sąd w ciągu 72 godzin od momentu zatrzymania nieletniego wydał postanowienie o jego umieszczeniu w schronisku dla nieletnich, jednak z powodu braku wolnych miejsc w schronisku, nieletni musi oczekiwać w policyjnej izbie dziecka. Nadrzędnym celem Policji w tego typu sytuacjach jest bowiem dobro nieletniego i zapewnienie mu należytej opieki, a co się z tym wiąże, niezwłoczne wykonanie postanowienia sądu i przekonwojowanie nieletniego do schroniska.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (11.07.2011 r.) poinformował, że propozycje zmian przepisów ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich wypracowane przez Międzyresortowy Zespół do Spraw Poprawy Skuteczności Wykonywania Orzeczeń Sądowych zostały włączone do senackiego projektu nowelizacji tej ustawy. Obecnie projekt został skierowany do sejmowej Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka (druk 4171). Wykorzystanie miejsc w schroniskach dla nieletnich utrzymuje się na poziomie 70%, co umożliwi Okręgowym Zespołom Nadzoru Pedagogicznego natychmiastowe wystawianie nieletnim skierowań do schronisk bezpośrednio po wpłynięciu wniosku i stosownej dokumentacji. Po wystawieniu przez OZNP skierowania, sądy niezwłocznie przesyłają właściwej jednostce policji nakaz doprowadzenia. Przypadki przedłużających się pobytów nieletnich w policyjnych izbach dziecka nie mają więc swojego źródła w podległym Ministrowi Sprawiedliwości systemie kierowania do schronisk. Przyczyną tego stanu rzeczy nie jest również brak miejsc w schroniskach. Ponadto Departament Wykonania Orzeczeń i Probacji Ministerstwa Sprawiedliwości prowadzi aktualizowany cotygodniowo monitoring wykorzystania miejsc w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich, co umożliwia podejmowanie niezbędnych działań w celu wyeliminowania ewentualnych trudności.

12. RPO-668187-III/11 z dnia 1 czerwca 2011 r. – w sprawie problemu zwolnienia od zajęć służbowych żołnierza zawodowego w razie konieczności sprawowania osobistej opieki nad najbliższymi członkami rodziny.

Minister Obrony Narodowej (12.07.2011 r.) nie podzielił argumentacji zawartej w wystąpieniu Rzecznika. Zdaniem Ministra rozwiązania zawarte w wojskowej ustawie pragmatycznej dotyczące sprawowania osobistej opieki nad najbliższym członkiem

rodziny nie powodują ograniczenia praw rodzicielskich żołnierzy zawodowych i nie naruszają konstytucyjnych standardów ochrony praw rodzicielskich, jak również nie naruszają zasady równości wobec prawa.

13. RPO-663177-V/10 z dnia 1 czerwca 2011 r. – w sprawie działań podejmowanych przez Urząd Transportu Kolejowego na rzecz ochrony praw pasażerów.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Infrastruktury (11.07.2011 r.) poinformował, że w związku z odnotowywanym pogorszeniem jakości usług świadczonych w zakresie transportu kolejowego Urząd Transportu Kolejowego dokonał licznych kontroli, w wyniku których za dostrzeżone nieprawidłowości zostały nałożone kary na odpowiedzialne podmioty. Na podstawie kontroli przeprowadzonych w grudniu 2010 r. Prezes UTK skierował do przewoźników zalecenia przypominając im o obowiązkach wynikających z przepisów Rozporządzenia (WE) nr 1371/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady. Kolejne kontrole realizowane przez UTK wykazują stopniowy spadek uchybień w zakresie obsługi pasażerów. Można zatem stwierdzić, że podjęte działania osiągnęły swój cel w postaci poprawy jakości świadczonych usług. W odpowiedzi poinformowano ponadto, że Ministerstwo Infrastruktury nie ma wpływu na wysokość środków przeznaczonych na funkcjonowanie UTK. Urząd we własnym zakresie zgłasza do Ministerstwa Finansów zapotrzebowanie na środki w projekcie budżetu państwa. Ministerstwo Infrastruktury pozytywnie opiniowało wnioski Urzędu o zwiększenie środków na realizację powierzonych mu zadań. Projekt nowelizacji ustawy z dnia 28 marca 2003 r. o transporcie kolejowym w zakresie zwiększenia uprawnień Prezesa UTK został przyjęty przez Radę Ministrów i skierowany do dalszych prac w Sejmie. Pierwsze czytanie projektu ustawy przewidziano na posiedzeniu Komisji Infrastruktury w dniu 14 lipca 2011 r.

14. RPO-661085-III/11 z dnia 1 czerwca 2011 r. – w sprawie braku należytej ochrony ubezpieczeniowej rolników, którzy zachorowali na choroby zawodowe prowadząc dodatkową działalność gospodarczą.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Pracy i Polityki Społecznej (25.08.2011 r.) nie podzielił stanowiska wyrażonego w wystąpieniu Rzecznika i wyjaśnił, że sytuacja rolników prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą była w resorcie pracy wnikliwie analizowana. Wspierając inicjatywy tworzenia nowych miejsc pracy na obszarach wiejskich nie powinno się jednocześnie doprowadzać do zachwiania generalnych zasad systemu ubezpieczeń społecznych. Co do zasady powszechne ubezpieczenie społeczne jest ubezpieczeniem obowiązkowym. Przepisy nie wykluczają w kilku przypadkach możliwości dobrowolnego przystąpienia do niektórych ubezpieczeń społecznych. Dobrowolnie można ubezpieczyć się w zakresie ubezpieczenia emerytalnego i rentowych oraz ubezpieczenia chorobowego. Natomiast ubezpieczeniem, które ma wyłącznie obowiązkowy charakter jest ubezpieczenie wypadkowe. Ustawodawca dokonując w 1999 roku zmiany modelu systemu ubezpieczenia społecznego nie zdecydował się na samoistne funkcjonowanie ubezpieczenia wypadkowego, czy też nadanie mu charakteru dobrowolności. Towarzyszy ono zawsze ubezpieczeniom emerytalno-rentowym i jest obowiązkowe.

15. RPO-657989-XX/10 z dnia 6 czerwca 2011 r. – w sprawie braku jednoznacznych przepisów regulujących możliwość odtwarzania akt administracyjnych.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji (13.07.2011 r.) poinformował, że do MSWiA nie wpływały do tej pory uwagi dotyczące kwestii poruszonych w wystąpieniu Rzecznika Praw Obywatelskich. W przedmiotowym zakresie istnieje utrwalona linia orzecznictwa sądów administracyjnych, zgodnie z którą, gdy zachodzi konieczność odtworzenia akt postępowania administracyjnego, na zasadzie analogii znajdują zastosowanie przepisy art. 716-729 Kodeksu postępowania cywilnego. W ocenie MSWiA przygotowanie nowelizacji Kodeksu postępowania administracyjnego polegającej na uregulowaniu w nim wprost procedury odtworzenia akt administracyjnych, obecnie nie wydaje się konieczne. Niemniej jednak MSWiA w pracach nad kolejną nowelizacją Kodeksu postępowania administracyjnego rozważy problematykę sygnalizowaną przez Rzecznika Praw Obywatelskich.

16. RPO-665674-VII/11 z dnia 8 czerwca 2011 r. – w sprawie nieujawniania faktycznego przeludnienia przez dyrektorów niektórych placówek penitencjarnych.

Dyrektor Generalny Służby Więziennej (05.07.2011 r.) wyjaśnił, że przytoczone w wystąpieniu Rzecznika zalecenia Centralnego Zarządu Służby Więziennej mają na celu mobilizowanie dyrektorów jednostek penitencjarnych - poprzez nałożenie pewnych obowiązków - do podjęcia wszelkich możliwych działań w celu minimalizowania skutków przeludnienia. W konsekwencji bowiem wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 26 maja 2008 r. (sygn. akt SK 25/07) stwierdzającego niekonstytucyjność art. 248 § 1 k.k.w., od dnia 6 grudnia 2009 r. każdy osadzony, który nie ma zapewnionej ustawowej normy powierzchni w celi mieszkalnej, ma prawo żądać zadośćuczynienia z tytułu naruszenia jego dóbr osobistych. W incydentalnych przypadkach potwierdził się fakt przebywania osadzonych w celi przejściowej poza ustawowy termin, a także zarzut osadzenia w celach izolacyjnych osadzonych, wobec których nie była wykonywana kara dyscyplinarna. Fakt takiego naruszenia miał miejsce w kilku jednostkach penitencjarnych. Wskazane nieprawidłowości zostaną wyeliminowane, wraz z pozyskaniem dodatkowych miejsc w celach mieszkalnych. W odpowiedzi zapewniono ponadto, iż wszystkie prezentowane statystyki odpowiadają stanowi faktycznemu. Należą do nich zarówno opracowywana w cyklu tygodniowym „Informacja o zaludnieniu oddziałów mieszkalnych w jednostkach penitencjarnych”, jak również informacja zawarta w sprawozdaniach miesięcznych, dostępne na stronie internetowej Służby Więziennej.

17. RPO-674712-I/11 z 20 czerwca 2011 r. - w sprawie barier, na jakie napotykały osoby niepełnosprawne podczas korzystania z usług pocztowych.

Prezes Zarządu Poczty Polskiej S.A. (20.07.2011 r.) przedstawił najważniejsze działania podjęte przez Spółkę w celu zapewnienia osobom niepełnosprawnym równego i nieograniczonego dostępu do świadczonych usług. Na koniec 2010 roku wskaźnik poziomu przystosowania placówek pocztowych do obsługi osób niepełnosprawnych wyniósł 91,3% ogólnej ich liczby (podjazdy, transportery, windy, pochylnie lub

sygnalizacja dźwiękowa). Wszystkie nowoprojektowane obiekty oraz te, które przechodzą generalny remont, zapewniają osobom niepełnosprawnym warunki do bezpośredniego korzystania z usług pocztowych. Poczta Polska S.A. często napotyka trudności przy realizacji prac przystosowawczych do obsługi osób niepełnosprawnych. Dotyczą one m.in. lokalizacji placówki pocztowej w obiekcie najmowanym, braku możliwości technicznych w zakresie adaptacji budynku, uwarunkowań prawnych. Urzędy pocztowe posiadają wykaz osób niepełnosprawnych, do których listonosze nie tylko doręczają listy, paczki czy przekazy, ale wielokrotnie załatwiają też inne sprawy pocztowe np. przyjmują przesyłki nierejestrowane. Warunkiem jest tylko wcześniejszy kontakt telefoniczny z miejscowym urzędem pocztowym. Dodatkowo nadawcze skrzynki pocztowe zainstalowane są w miejscach umożliwiających korzystanie z nich przez osoby niepełnosprawne. Poczta Polska S.A. na bieżąco prowadzi monitoring stopnia realizacji dyspozycji wydanych przez organy kontroli zewnętrznych obejmujących także problematykę zapewnienia osobom niepełnosprawnym dostępu do usług świadczonych w urzędach pocztowych.

18. RPO-659550-II/10 z dnia 21 czerwca 2011 r. - w sprawie wykonywania przez skazanych połączeń z aparatów telefonicznych samoinkasujących, na koszt odbiorcy.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (21.07.2011 r.) w odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika wyjaśnił, iż wykładnia językowa art. 105b k.k.w. w sposób jasny i nie budzący wątpliwości ustala znaczenie jego treści bez potrzeby sięgania do wykładni systemowej, celowościowej czy historycznej. W opinii Ministerstwa Sprawiedliwości praktyka administracji jednostek penitencjarnych dopuszczająca korzystanie z samoinkasujących aparatów telefonicznych przez skazanego wyłącznie na jego koszt wynika wprost z treści art. 105b k.k.w., w konsekwencji brak jest podstaw do kwestionowania jej prawidłowości. Zdaniem Ministerstwa Sprawiedliwości trudna byłaby do zaakceptowania interpretacja omawianej normy prawnej zaproponowana przez Rzecznika. Niemniej jednak Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości podziela opinię co do celowości rozważenia zmiany brzmienia przepisu tak, aby skazany mógł prowadzić rozmowy z samoinkasującego aparatu telefonicznego również na koszt rozmówcy za jego uprzednią zgodą – mając na uwadze wagę i znaczenie resocjalizacyjnego celu uprawnienia osadzonego do podtrzymywania kontaktów ze światem zewnętrznym.

19. RPO-674986-IV/11 z dnia 22 czerwca 2011 r. - w sprawie podstaw prawnych zawieszenia postępowania cywilnego w przypadku skierowania przez sąd powszechny pytania prawnego do Trybunału Konstytucyjnego.

Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (19.08.2011 r.) przedstawił stanowisko zgodnie z którym, w przypadku skierowania przez sąd pytania prawnego do Trybunału Konstytucyjnego, uprawnione jest stosowanie analogii legis. Podstawą prawną wnioskowania per analogiam powinien być art. 390 § 1 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem, jeżeli przy rozpoznawaniu apelacji powstanie zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości, sąd może przedstawić to zagadnienie do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu, odraczając rozpoznanie sprawy. Natomiast okoliczność, że w ocenie sądu

określone unormowanie prawne nasuwa wątpliwości co do konstytucyjności, nie uprawnia sądu orzekającego w innej sprawie do powstrzymania się od orzekania (zawieszenia postępowania). Jeżeli sąd orzekający nie ma wątpliwości co do konstytucyjności przepisu prawnego, to obowiązany jest rozstrzygnąć sprawę na podstawie obowiązującego stanu prawnego. W razie wątpliwości, od których wyjaśnienia zależy rozstrzygnięcie sprawy, sąd powinien przedstawić je Trybunałowi Konstytucyjnemu w pytaniu prawnym, z własną argumentacją. Jednocześnie w odpowiedzi poinformowano, że zagadnienie dotyczące procesowych skutków przedstawienia przez sąd pytania prawnego Trybunałowi Konstytucyjnemu będzie przedmiotem ponownych rozważań działającej przy Ministrze Sprawiedliwości Komisji Kodyfikacyjnej Prawa Cywilnego podczas prac nad nową ustawą procesową.

20. RPO-458685-II/03 z dnia 27 czerwca 2011 r. - w sprawie profesjonalizacji usług mediacyjnych, wprowadzenia obowiązku szkoleń dla mediatorów, okresowej ich oceny i procedury odwołania oraz wykorzystania tej instytucji w różnych postępowaniach.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości (29.07.2011 r.) poinformował o działaniach podejmowanych przez Ministerstwo Sprawiedliwości w celu zwiększenia zainteresowania instytucją mediacji, zarówno organów procesowych, jak i stron sporu lub konfliktu karnego. Działania realizowane są w dwóch obszarach: upowszechnienia mediacji i rozbudowy sieci koordynatorów ds. mediacji oraz szkoleń dla sędziów, referendarzy, kuratorów, a także pracowników punktów obsługi interesanta i biur podawczych. Uwagi zgłoszone w wystąpieniu Rzecznika będą stanowiły materiał do przeprowadzenia analizy na temat kwalifikacji i profesjonalizacji usług mediacyjnych w sprawach sporów cywilnych oraz weryfikacji mediatora. Kontrowersje natomiast budzi wprowadzenie certyfikacji mediatorów. W dniu 19 października 2011 r. w Warszawie zostanie zorganizowana konferencja z okazji Międzynarodowego Dnia Mediacji, której tematem będzie m.in. problematyka kwalifikacji, profesjonalizmu i certyfikacji usług mediacyjnych.

21. RPO-141421-IV/93 z dnia 30 czerwca 2011 r. - w sprawie nieruchomości „zamrożonych” przez plany zagospodarowania przestrzennego pod inwestycje celu publicznego.

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Infrastruktury (26.07.2011 r.) wyjaśnił, iż należałoby rozważyć potrzebę wprowadzenia odpowiednich regulacji określających zasady finansowania inwestycji publicznych realizowanych na podstawie planów miejscowych. Natomiast modyfikacja przepisów dotyczących odszkodowań, choć złagodziłaby negatywne skutki obecnej sytuacji, miałyby również negatywne konsekwencje i nie rozwiązałyby w pełni przedstawionego problemu.

Część 2

Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji w III kwartale 2011 r.

1. Wprowadzenie

Na koniec trzeciego kwartału 2011 r. 61 państw było Stroną Protokołu fakultatywnego do Konwencji ONZ w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (zwanego dalej OPCAT lub Protokołem). Spośród nich 36 państwa wyznaczyły krajowe mechanizmy prewencji¹.

Zadania Krajowego Mechanizmu Prewencji (zwanego dalej KMP lub Mechanizmem) wykonuje w Polsce Rzecznik Praw Obywatelskich (dalej RPO), przeprowadzając wizytacje zapobiegawcze w miejscach zatrzymań, celem ochrony osób pozbawionych wolności przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem².

Do realizacji zadań Mechanizmu wyznaczony jest jeden Zespół wizytujący wszelkiego rodzaju miejsca zatrzymań, o których mowa w art. 4 OPCAT. W skład Zespołu „Krajowy Mechanizm Prewencji” w Biurze RPO wchodzi osiem osób. Obsada personalna Zespołu nie pozwala na pełną realizację zadań zaplanowanych w harmonogramie wizytacji KMP w roku 2011 r., dlatego też w zależności od potrzeb - w wizytacjach biorą również udział pracownicy Zespołu Prawa Karnego. Wsparcie Zespołu „KMP” stanowią również pracownicy Biur Pełnomocników Terenowych RPO z Gdańska, Wrocławia oraz Katowic.

W okresie od 1 lipca do 30 września 2011 r. pracownicy wskazanych powyżej Zespołów przeprowadzili 12 wizytacji różnego rodzaju miejsc zatrzymań, położonych na terenie całej Polski.

W dniu 30 września 2011 r. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej podpisał ustawę z dnia 18 sierpnia 2011 r. o zmianie ustawy o Rzeczniku Praw Obywatelskich. Dokonana nowelizacja związana była z potrzebą realizacji ciążących na Polsce zobowiązań

¹ Albania, Armenia, Azerbejdżan, Chile, Chorwacja, Cypr, Dania, Estonia, Kambodża, Kostaryka, Francja, Gruzja, Gwatemala, Hiszpania, Honduras, Lichtenstein, Luksemburg, Malediwy, Mali, Malta, Mauritius, Meksyk, Niemcy, Nigeria, Nowa Zelandia, Paragwaj, Polska, Republika Czeska, Republika Mołdowy, Republika Macedonii, Senegal, Słowenia, Szwecja, Szwajcaria, Wielka Brytania, Urugwaj - www.apr.ch, dane na dzień 30 września 2011 r.

² Art. 3 OPCAT

międzynarodowych wynikających z Protokołu Fakultatywnego, w tym potrzeby uregulowania uprawnień Mechanizmu do przetwarzania danych osobowych. Ustawa wejdzie w życie po upływie 30 dni od ogłoszenia w Dzienniku Ustaw.

Poniżej zaprezentowano wyniki wizytacji przeprowadzonych w trzecim kwartale 2011 r. w różnego rodzaju miejscach zatrzymań, ze wskazaniem zasadniczych problemów, jakie w nich dostrzeżono, a także działania podejmowane w ramach współpracy krajowej i międzynarodowej Krajowego Mechanizmu Prewencji. Przedstawione zostały również wnioski z wizytacji miejsc pozbawienia wolności w drugim kwartale 2011 r., których nie ujęto w poprzednim raporcie.

2. Spotkania i konferencje w Polsce

Przedstawicielki Zespołu "Krajowy Mechanizm Prewencji" wzięły udział w drugim i trzecim cyklu konferencji regionalnych na temat "Stosowanie i wykonywanie środków wychowawczych, w tym środka tymczasowego, w kontekście specyfiki funkcjonowania młodzieżowych ośrodków wychowawczych i młodzieżowych ośrodków socjoterapii" (dalej MOW, MOS), zorganizowanej w dniu 15 września br. w Poznaniu oraz w dniu 21 września br. w Olsztynie przez Ministerstwo Edukacji Narodowej we współpracy z Ministrem Pracy i Polityki Społecznej, Rzecznikiem Praw Obywatelskich, Rzecznikiem Praw Dziecka oraz Ośrodkiem Rozwoju Edukacji. Celem konferencji było usystematyzowanie i upowszechnianie wiedzy na temat stosowania oraz wykonywania środków wychowawczych ze szczególnym uwzględnieniem środków wychowawczych polegających na umieszczeniu nieletnich w młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i młodzieżowych ośrodkach socjoterapii, a także stosowania środka tymczasowego na podstawie art. 26 Ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz podkreślenie wagi środowiskowych działań profilaktycznych. Przedstawicielki KMP omówiły funkcjonowanie Krajowego Mechanizmu Prewencji jako metody poprawy jakości pracy w MOW i MOS.

3. Współpraca międzynarodowa Krajowego Mechanizmu Prewencji

W dniach 13 - 14 września 2011 r. w Warszawie, odbyło się zorganizowane przez Rzecznika Praw Obywatelskich oraz Międzynarodowy Instytut Ombudsmanów (IOI) Europejskie Seminarium OPCAT AND OMBUDSMAN. Wśród uczestników znaleźli się m.in. Ombudsmeni i przedstawiciele instytucji zajmujących się ochroną praw człowieka z 15 krajów, Krzysztof Kwiatkowski -

Minister Sprawiedliwości, Ryszard Kalisz - przewodniczący Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka, Rafael Ribó - Ombudsman Katalonii oraz przewodniczący sekcji europejskiej Międzynarodowego Instytutu Ombudsmanów, prof. Irena Lipowicz, Rzecznik Praw Obywatelskich i dyrektor europejskiej sekcji Międzynarodowego Instytutu Ombudsmanów, prof. Zbigniew Lasocik - przedstawiciel Podkomitetu ONZ ds. Zapobiegania Torturom i Innemu Okrutnemu, Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (SPT), Mauro Palmo – członek Europejskiego Komitetu ds. Zapobieganiu Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT), Barbara Bernath, przedstawicielka Stowarzyszenia na rzecz Zapobiegania Torturom (APT) oraz *Halina Bortnowska, zasłużona działaczka na rzecz praw człowieka*. Spotkanie poświęcone było kwestiom związanym z funkcjonowaniem krajowych mechanizmów prewencji oraz realizacją założeń Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania.

Po zakończonej konferencji, w dniu 14 września 2011 r., miało miejsce spotkanie przedstawicieli Adwokatury Ludowej Austrii z pracownikami Zespołu KMP. Podczas spotkania Zastępca RPO, Pan Stanisław Trociuk, przybliżył historię powstania Mechanizmu oraz problemy jakie były związane z przejściem tej roli przez polskiego Ombudsmana. Ponadto, przedstawiona została metodologia realizowanych w Polsce wizytacji. Przedstawiciele austriackiego urzędu interesowały się szczególnie narzędzia jakie są do dyspozycji wizytujących w przypadku odrzucenia zawartych w raportach powizytacyjnych rekomendacji oraz problemy jakie występują w trakcie realizowanych czynności.

4. Współpraca z organizacjami pozarządowymi

W dniu 12 września 2011 r. w ramach Europejskiego Seminarium OPCAT AND OMBUDSMAN, w Biurze Rzecznika Praw Obywatelskich odbyło się spotkanie członków Koalicji "Porozumienie na rzecz wprowadzania OPCAT" z przedstawicielami Adwokatury Ludowej Austrii (urzędu ombudsmana). Tematem rozmów były zasady współpracy Krajowego Mechanizmu Prewencji z organizacjami pozarządowymi. Podczas spotkania omówiono historię powstania Koalicji oraz zasady współpracy z Zespołem „Krajowy Mechanizm Prewencji” w Biurze RPO. Ponadto, delegacja austriacka uzyskała informację na temat sposobu doboru uczestników, którzy chcą działać w ramach Porozumienia.

5. Szkolenia

W dniach od 1 do 2 lipca 2011 r. członkowie Krajowego Mechanizmu Prewencji oraz Zespołów wspomagających KMP uczestniczyli w szkoleniu pt.: „Metody przeprowadzania rozmów indywidualnych z trudnym interesantem”.

Szesnastogodzinny warsztat poświęcony był: komunikacji interpersonalnej, sztuce prowadzenia rozmów, asertywności w relacjach z klientem i przełożonymi oraz diagnozie i rozpoznawaniu podstawowych mechanizmów klienta. Drugi moduł szkolenia odbędzie się w dniach od 14 do 15 października 2011 r.

6. Jednostki penitencjarne

W trzecim kwartale 2011 r. wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji objęły jeden areszt śledczy³ (dalej: AŚ) oraz cztery zakłady karne⁴ (dalej: ZK). W niniejszym raporcie przedstawiono również wnioski z wizytacji Zakładu Karnego w Koronowie i Zakładu Karnego w Nowogardzie, które zostały przeprowadzone w drugim kwartale 2011 r. Ustalenia dokonane w trakcie wizytacji Zakładu Karnego w Wadowicach zostaną przedstawione w kolejnym sprawozdaniu kwartalnym.

6.1. Warunki bytowe

W wizytowanych jednostkach stan techniczny pomieszczeń był bardzo zróżnicowany.

Krajowy Mechanizm Prewencji uznał, iż warunki panujące w pawilonie „C” Zakładu Karnego w Nowogardzie są na tyle dotkliwie, że mogą prowadzić do okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania. W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji brak wystarczającej powierzchni do swobodnego poruszania się, niedrożna wentylacja, niewystarczające oświetlenie, silne zagrzybienie i wilgoć cel, wyeksploatowany sprzęt kwaterunkowy, niezabudowane kąciki sanitarne powodują, że warunki w celach są szczególnie uciążliwe i nie spełniają standardów zawartych w instrumentach prawa międzynarodowego oraz prawa krajowego. Zgodnie bowiem z Europejskimi Regułami Więziennymi [Zalecenia Rec (2006)2] „pomieszczenia udostępnione dla więźniów, a w szczególności pomieszczenia przeznaczone do spania, są urządzone w sposób respektujący ludzką godność i tak dalece jak to jest możliwe prywatność oraz spełniają wymogi zdrowotne i higieniczne, przy czym właściwą uwagę przykładają się do ich warunków klimatycznych oraz w szczególności do powierzchni podłogi, ilości powietrza mierzonego w metrach kubicznych, oświetlenia, ogrzewania oraz wentylacji. We wszystkich miejscach, w których więźniowie przebywają, pracują lub się zbierają: okna są wystarczająco duże, aby więźniowie mogli czytać lub pracować przy świetle naturalnym w zwykłych warunkach oraz by umożliwić dostęp świeżego powietrza, chyba że jest tam odpowiedni system klimatyzacji;

³ Areszt Śledczy w Giżycku (14.07.2011 r.)

⁴ Zakład Karny w Łupkowie (26 – 27 .07.2011 r.), Zakład Karny w Jaśle (27-28.07.2011 r.), Zakład Karny w Wadowicach (23-24.08.2011 r.), Zakład Karny w Trzebinii (24-25.08.2011 r.)

sztuczne światło odpowiada uznanym standardom technicznym; system alarmowy umożliwia więźniom bezzwłoczne skontaktowanie się z personelem więzienia” (Reguła 18.1, 18.2.). Ponadto, reguła 19.3. odnosi się również do zapewnienia właściwych warunków sanitarnych wskazując, iż „więźniowie mają bezpośredni dostęp do pomieszczeń sanitarnych, które są higieniczne i respektują prywatność”. Europejski Komitet Zapobiegania Torturom (dalej: CPT) w swych standardach także podkreśla, iż „dostęp do światła naturalnego i świeżego powietrza jest podstawowym elementem życia, do którego uprawniony jest każdy osadzony; poza tym pozbawienie osadzonych dziennego światła i świeżego powietrza generuje warunki sprzyjające rozprzestrzenianiu się chorób, a zwłaszcza gruźlicy” (par. 30 Fragmentu Jedenastego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (2001) 16]).

W Zakładzie Karnym w Koronowie zastrzeżenia wizytujących wzbudziły warunki sanitarne panujące w celach wieloosobowych. W ocenie przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji, pomimo że przepisy krajowe nie określają maksymalnej pojemności cel mieszkalnych w jednostkach penitencjarnych, to jednak odwołując się do ogólnych zasad wyrażonych przede wszystkim w aktach prawa międzynarodowego, należy stwierdzić, iż warunki sanitarno-higieniczne panujące w celach mieszkalnych kilkunastoosobowych nie zapewniają standardów minimalnych, tak aby można było mówić o poszanowaniu praw i godności przebywających w nich osób. Podobne stanowisko wyraził CPT, który w § 29 Jedenastego Sprawozdania Ogólnym [CPT/Inf (2001) 16] zauważył, iż: „W wielu krajach wizytowanych przez Komitet, zwłaszcza w Europie Środkowej i Wschodniej, osadzonych często umieszcza się w celach wieloosobowych, w których koncentruje się całość lub większa część życia codziennego, tj. sen i aktywność dzienna, włącznie z higieną osobistą. Komitet zgłasza zastrzeżenia do samej idei takiego kwaterowania osadzonych w zamkniętych zakładach karnych. Zastrzeżenia te są tym większe, gdy w omawianych celach panuje znaczne zatłoczenie i niezdrowe warunki. Rzecz jasna, kwaterowanie w dużych celach wieloosobowych może być w pewnych krajach determinowane różnymi czynnikami, w tym kulturowymi. Tym niemniej na temat cel, w których żyją i śpią dziesiątki osadzonych razem, można powiedzieć więcej złego niż dobrego. Duże cele wieloosobowe nieodłącznie wiążą się z brakiem prywatności życia codziennego osadzonych. Ponadto, istnieje wysokie ryzyko zastraszenia i przemocy. Cele wieloosobowe sprzyjają rozwojowi subkultur przestępczych i ułatwiają utrzymanie spójności takich organizacji. Utrudniają także – jeśli nie uniemożliwiają – sprawowanie właściwej kontroli przez personel penitencjarny; ściślej rzecz ujmując, w razie niepokojów w zakładzie karnym trudno uniknąć zaangażowania pomocy o znacznej sile. W systemie dużych cel wieloosobowych właściwe kwaterowanie poszczególnych osadzonych, oparte na indywidualnej ocenie ryzyka i potrzeb, staje się zadaniem prawie niemożliwym. Wskazane wyżej problemy zwiększają się jeszcze, gdy przekroczono rozsądny poziom zapelnienia tych cel; poza tym w takiej sytuacji łatwiej o **znaczne pogorszenie panujących warunków na skutek przeciążenia wspólnych urządzeń, takich jak umywalki czy toalety, a także niewystarczającej wentylacji**”. Również zgodnie z Regułą 19.3 Zalecenia Rec(2006)2 Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy w sprawie Europejskich Reguł Więziennych (dalej

Europejskie Reguły Więzienne) „więźniowie mają bezpośredni dostęp do pomieszczeń sanitarnych, które są higieniczne i respektują prywatność”. Podobnie przyjęto we Wzorcowych Regułach Minimum Postępowania z Więźniami (Nowy Jork 1984), w Regule 12 stanowiąc: „Instaluje się odpowiednie urządzenia sanitarne, umożliwiające każdemu więźniowi załatwienie potrzeby fizjologicznej w każdym czasie, w czystych i przyzwoitych warunkach”. Przywołane powyżej standardy międzynarodowe uznawane są za pewne minimum warunków uznawanych za możliwe do przyjęcia przez państwa członkowskie Rady Europy oraz Narody Zjednoczone. Krajowy Mechanizm Prewencji w pełni podziela stanowisko wyrażone w powyższych standardach oraz podkreśla potrzebę zapewnienia odpowiednich warunków sanitarno-higienicznych w celach kilkunastoosobowych. **W ocenie przedstawicieli Mechanizmu, wyodrębnienie jednej toalety dla 16-stu osób nie umożliwia osobie pozbawionej wolności załatwienia potrzeby fizjologicznej w każdym czasie, co więcej może stanowić źródło konfliktów między współosadzonymi.**

Wizytujący nie mieli zastrzeżeń do warunków bytowych panujących w Areszcie Śledczym w Giżycku.

Wyżywienie oferowane w jednostkach, zdaniem większości osób pozbawionych wolności, z którymi rozmawiano, było dobre. Odnotowano nieliczne uwagi dotyczące zbyt małych porcji wydawanych posiłków.

Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował: zapewnienie w trybie pilnym osadzonym w pawilonie „C” odpowiednich warunków bytowych, zgodnych z przepisami prawa krajowego oraz uznawanymi w tym zakresie standardami międzynarodowymi lub wyłączenie go z użytkowania (ZK Nowogard); przeprowadzenie remontu generalnego budynku celkowego (ZK Koronowo); przystosowanie celi mieszkalnej do potrzeb osoby niepełnosprawnej (ZK Łupków, ZK Jasło), wyposażenie łóżek piętrowych w drabinki i zabezpieczenia lub dokonanie wymiany łóżek na inne, o konstrukcji gwarantującej bezpieczeństwo osadzonych (ZK Trzebinia, ZK Łupków, ZK Jasło); wyposażenie kabin prysznicowych w zasłony zapewniające poczucie intymności kąpiącym się (ZK Trzebinia); wymianę mebli znajdujących się na wyposażeniu cel mieszkalnych (ZK Trzebinia), zapewnienie sprawnej wentylacji w celach mieszkalnych oraz w łaźniach (ZK Nowogard).

Dyrektor Zakładu Karnego w Łupkowie poinformował Mechanizm o trwających i planowanych pracach remontowych mających na celu poprawę warunków bytowych w jednostce, w tym planowanej etapowej wymianie łóżek spełniających standardy bezpieczeństwa. Dyrektor placówki w Koronowie zobowiązał się zaś do wystąpienia do Dyrektora Okręgowego z wnioskiem w sprawie wykonania niezbędnych inwestycji oraz przyznania środków finansowych na wymianę łóżek dla osadzonych. Do dnia sporządzenia niniejszego Raportu, Krajowy Mechanizm Prewencji nie otrzymał odpowiedzi na

rekomendacje wydane w wyniku przeprowadzonych czynności w ZK Trzebinia, AŚ Giżycko, ZK Nowogard oraz ZK Jasło.

6.2. Prawo do opieki medycznej

Krajowy Mechanizm Prewencji każdorazowo bada dostęp osób pozbawionych wolności do opieki zdrowotnej. Generalnie realizacja tego prawa została oceniona pozytywnie. Jednakże, podczas wizytacji Zakładu Karnego w Trzebini ustalono, że w jednostce nie jest realizowana profilaktyczna opieka zdrowotna. Zgodnie ze standardami CPT *„zadania opieki zdrowotnej w zakładzie karnym nie powinny ograniczać się do leczenia pacjentów z dolegliwościami. Opiece zdrowotnej powinno się także powierzyć obowiązki w zakresie medycyny społecznej i profilaktycznej”* (§ 52 Trzeciego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (93) 12]). **Zdaniem Krajowego Mechanizmu Prewencji wszystkie osoby pozbawione wolności powinni być objęte profilaktyczną opieką zdrowotną.**

W Zakładzie Karnym w Nowogardzie KMP stwierdził braki kadrowe głównie w zakresie średniego personelu medycznego oraz stomatologa. Ponadto Mechanizm ustalił, iż badanie osadzonych odbywa się w obecności funkcjonariusza Służby Więziennej, który razem z lekarzem i pacjentem przebywa w gabinecie lub stoi na korytarzu – wówczas badanie odbywa się przy otwartych drzwiach. Należy podkreślić, iż stojąca na korytarzu osoba jest w stanie usłyszeć treść rozmowy pacjenta z lekarzem. **Krajowy Mechanizm Prewencji stoi na stanowisku, iż obecność funkcjonariusza niewykonującego zawodu medycznego w trakcie udzielania świadczeń zdrowotnych osadzonemu w każdym przypadku powinna mieć charakter wyjątkowy i znajdować zastosowanie wyłącznie wtedy, gdy wymaga tego bezpieczeństwo osoby wykonującej świadczenie zdrowotne, na wyraźne polecenie personelu medycznego.** Europejski Komitet Zapobiegania Torturom również wyraził swoje wątpliwości w tej kwestii. Uznał on, że *„niektóre sytuacje podczas badania lekarskiego wymagają zapewnienia bezpieczeństwa personelowi medycznemu. Jednakże nie ma usprawiedliwienia dla obecności funkcjonariuszy więziennych podczas badania. Ich obecność jest szkodliwa dla stworzenia właściwej relacji lekarz – pacjent i zazwyczaj niepotrzebna dla zapewnienia bezpieczeństwa. Powinny być zatem wymyślone alternatywne rozwiązania, które pogodziłyby konieczność zapewnienia bezpieczeństwa oraz poufności badań medycznych. Jedną z możliwości jest zainstalowanie systemu przyzywowego, z którego lekarz mógłby skorzystać przywołując służbę więzienną, za każdym razem gdy znajdzie się w sytuacji zagrożenia”*. [(Zalecenia

Europejskiego Komitetu ds. Przeciwdziałania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu zawarte w raporcie CPT/(2011) 20 paragraf 123)].

W Zakładzie Karnym w Jasle nie wyodrębniono pomieszczenia izby chorych. Zgodnie z § 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 marca 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad tworzenia, przekształcania, likwidacji, organizacji, zarządzania i kontroli zakładów opieki zdrowotnej dla osób pozbawionych wolności⁵ więziennymi zakładami opieki zdrowotnej są m.in.: ambulatoria z izbą chorych. Rozporządzenie to nie przewiduje funkcjonowania ambulatorium bez izby chorych. Nadto trzeba zauważyć, że stan zdrowia osoby chorej z reguły wymaga izolacji zapewniającej choremu konieczny dla poprawy stanu spokój. Izolacja taka jest też gwarancją bezpieczeństwa pozostałych skazanych.

W Areszcie Śledczym w Giżycku niepokój wizytujących wzbudziły przeterminowane lekarstwa, które znajdowały się w apteczce u stomatologa.

W związku z powyższym Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił: udzielanie świadczeń medycznych poza zasięgiem słuchu i wzroku funkcjonariuszy służby więziennej (ZK Nowogard); usunięcie przeterminowanych medykamentów (AŚ Giżycko); objęcie osób pozbawionych wolności profilaktyczną opieką medyczną (ZK Trzebinia); wyodrębnienie w placówce izby chorych (ZK Jasło).

6.3. Traktowanie osadzonych oraz środki przymusu bezpośredniego

Z rozmów przeprowadzonych z osadzonymi wynika, iż sposób ich traktowania przez funkcjonariuszy SW wizytowanych jednostek jest dobry. Rozmówcy odpowiedzieli przecząco na pytanie, czy funkcjonariusze Służby Więziennej naruszyli ich nietykalność osobistą lub niewłaściwie potraktowali. Nie byli też świadkami takich niedozwolonych zachowań wobec innych osadzonych. Jedynie w Zakładzie Karnym w Jasle odebrane przez Mechanizm uwagi dotyczyły zwracania się przez niektórych funkcjonariuszy bez zachowania grzecznościowej formy „pan”. Należy przypomnieć, że zgodnie z treścią art. 27 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej⁶ funkcjonariusze i pracownicy Służby Więziennej w postępowaniu wobec osób pozbawionych wolności są obowiązani w szczególności szanować ich prawa i godność. Na konieczność wykonywania z poszanowaniem godności ludzkiej kary, środków karnych, zabezpieczających i zapobiegawczych wskazuje również treść art. 4 kodeksu karnego wykonawczego⁷ (dalej k.k.w.). Zgodnie z Zasadą nr 1 Zbioru zasad mających na celu ochronę wszystkich osób poddanych jakiegokolwiek formie aresztowania bądź uwięzienia cyt.: „*Wszystkie osoby*

⁵ Dz. U. z 2002 r. Nr 55, poz. 409 ze zm.

⁶ Dz. U. z 2010 r. Nr 79, poz. 523 ze zm.

⁷ Dz. U. z 1997 r. Nr 90, poz. 557 ze zm.

podane jakiegokolwiek formie aresztowania bądź uwięzienia będą traktowane w sposób humanitarny i z szacunkiem dla godności przyrodzonej istocie ludzkiej” (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 43/173 z dnia 9 grudnia 1988 r.).

6.3.1. Środki przymusu bezpośredniego

Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zapoznali się z nagraniami z dwóch przypadków umieszczenia osadzonych w celi zabezpieczającej w Areszcie Śledczym w Giżycku. Przedmiotowe nagrania wykazały, iż ten środek przymusu bezpośredniego stosowany był prawidłowo, z pełnym poszanowaniem godności osoby osadzonej.

W Zakładzie Karnym w Jaśle oraz w Zakładzie Karnym w Trzebini w latach 2010 – 2011 nie stosowano żadnych środków przymusu bezpośredniego.

6.4. Odpowiedzialność dyscyplinarna

W wizytowanych jednostkach penitencjarnych nie stosowano kar i nagród przewidzianych w kodeksie karnym wykonawczym⁸. Żaden ze skazanych, z którymi rozmawiano nie skarżył się na naruszenia w omawianym obszarze, ponadto większość rozmówców wskazywała na to, że nie byli w ogóle karani.

6.5. Prawo do informacji

Realizacja prawa osób pozbawionych wolności do informacji stanowi jedną z gwarancji poszanowania praw człowieka. W związku z tym Krajowy Mechanizm Prewencji każdorazowo weryfikuje dostęp osadzonych do informacji.

Wszyscy osadzeni przebywający w wizytowanych jednostkach penitencjarnych są informowani o swoich prawach i obowiązkach zaraz po przyjęciu, wówczas zapoznają się z porządkiem wewnętrznym placówki. Ponadto, w razie wątpliwości, osadzeni mają możliwość uzyskania pomocy od wychowawcy.

Jednakże, w bibliotece Zakładu Karnego w Trzebini i w Zakładzie Karnym w Nowogardzie brakowało egzemplarzy Kodeksu karnego wykonawczego oraz innych aktów prawnych, a także „Informatorów dla cudzoziemców”⁹ w języku angielskim, francuskim,

⁸ patrz: art. 138 i art. 143 k. k. w. (Dz. U. z 1997 r. Nr 90, poz. 557 ze zm.)

⁹ Zbiór praw i obowiązków przygotowanych w oparciu o Kodeks karny wykonawczy, rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności i rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania.

niemieckim, rosyjskim i arabskim. **Zdaniem Mechanizmu, we wszystkich miejscach detencji winny znajdować się, przetłumaczone na podstawowe języki, prawa i obowiązki osób zatrzymanych lub uwięzionych i być udostępniane przebywającym w nich cudzoziemcom.** Europejskie Reguły Więzienne [Zalecenia Rec (2006)2] stanowią, iż *„w momencie przyjęcia i tak często jak jest to potrzebne również później, wszyscy więźniowie są informowani pisemnie i ustnie w języku, który rozumieją o przepisach, regulujących dyscyplinę więzienną oraz o ich prawach i obowiązkach w zakładzie karnym”* (Reguła 30.1.). Ponadto, CPT podkreśla, iż *„Prawa osób pozbawionych wolności nie mają wielkiej wartości, jeżeli osoby zainteresowane nie są świadome, iż przysługują im takie prawa”* (§ 44 Dwunastego Raportu generalnego CPT, [CPT/Inf (2002)15]).

Na znajdujących się na korytarzach oddziałów mieszkalnych Zakładu Karnego w Trzebinii tablicach nie umieszczono adresów instytucji, do których osadzeni mogą się zwrócić w razie potrzeby. **W opinii wizytujących skazani powinni mieć stały dostęp do adresów m.in. Sądu Okręgowego, Rzecznika Praw Obywatelskich, jak również Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka.**

Wśród osadzonych nie jest upowszechniana wiedza na temat rozstrzygnięć Trybunału Konstytucyjnego oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka i ich skutków (ZK Trzebinia, ZK Łupków, ZK Jasło, ZK Koronowo). **W ocenie przedstawicieli KMP, informowanie o orzecznictwie wskazanych wyżej Trybunałów, mogłoby odbywać się za pomocą audycji emitowanej w radiowęźle.**

Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił: uzupełnienie zbiorów biblioteki o aktualne egzemplarze Kodeksu karnego wykonawczego oraz „Informatory dla cudzoziemców” (ZK Trzebinia, ZK Nowogard); umieszczenie w widocznym miejscu, na korytarzach oddziałów adresów instytucji, które zajmują się ochroną praw osób pozbawionych wolności (ZK Trzebinia), informowanie osadzonych, np. w ramach zajęć kulturalno – oświatowych bądź za pomocą radiowęzła, o prawnych i praktycznych skutkach wyroków Trybunału Konstytucyjnego oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawach, które bezpośrednio dotyczą osób osadzonych (ZK Trzebinia, ZK Łupków, ZK Jasło, ZK Koronowo). Dyrektor Zakładu Karnego w Łupkowie pozytywnie odniósł się do przedstawionej w tym zakresie rekomendacji, informując o udostępnieniu orzeczeń ETPCz w kąciku czytelnicy oraz o upowszechnianiu wiedzy o wyrokach poprzez audycje radiowęzłowe.

6.5. Prawo do skargi

Prawo osób pozbawionych wolności do złożenia skargi i jej rozpatrzenia w sposób bezstronny jest jednym z podstawowych środków ochrony przed niewłaściwym traktowaniem.

Osoby pozbawione wolności w wizytowanych jednostkach najczęściej składały skargi na: warunki bytowe (ZK Koronowo), opiekę medyczną (ZK Łupków, ZK Koronowo), traktowanie przez funkcjonariuszy SW (ZK Łupków, ZK Koronowo, ZK Jasło). W Zakładzie Karnym w Trzebini nie odnotowano skarg dotyczących niewłaściwego traktowania osób pozbawionych wolności.

6.6. Personel

W działach penitencjarnych wizytowanych zakładów i aresztu pracują osoby legitymujące się wyższym wykształceniem. W każdej z jednostek osoby pozbawione wolności mają zapewnioną opiekę psychologiczną. Jednakże Dyrektor Zakładu Karnego w Trzebini wskazał, iż nadmiar pracy biurowej powoduje realizację nałożonych zadań kosztem rosnących nadgodzin. Również psycholog jednostki zgłosił wizytującym potrzebę dodatkowego etatu, aby móc w pełni realizować powierzone mu zadania i programy. Podobnie w Zakładzie Karnym w Jaśle, wizytujący zwrócili uwagę na fakt, że średnia liczba osadzonych przypadających na wychowawcę wynosi 100. KMP przypomina, że - zgodnie ze stanowiskiem CPT: „w przypadku niewystarczającej liczby personelu może okazać się niezbędna praca w godzinach nadliczbowych, w celu utrzymania podstawowego poziomu bezpieczeństwa i systemu zaopatrzenia na terenie zakładu karnego. Taki stan rzeczy może łatwo doprowadzić do wysokiego poziomu stresu wśród personelu i jego przedwczesnego „wypalenia”, co może wzmocnić napięcie obecne w każdym zakładzie karnym” (Fragment § 26 Jedenastego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (2001) 16]).

Pracownicy Zakładu Karnego w Nowogardzie systematycznie biorą udział w kursach specjalistycznych, m.in. dla oddziałowych, dla dowódców zmian, dla starszych wychowawców i wychowawców oraz kurs specjalistyczny „Lider klubu pracy”. Mając na względzie wymogi europejskie w tym zakresie **Krajowy Mechanizm Prewencji podkreśla, że personel pracujący z osobami pozbawionymi wolności winien przechodzić systematyczne szkolenia dotyczące praw i obowiązków osób przebywających w miejscach detencji.** Zgodnie bowiem z Europejskimi Regułami Więziennymi [Zalecenia Rec (2006)2]: „Kierownictwo zapewnia, by w trakcie pracy zawodowej cały personel utrzymywał i poszerzał swoją wiedzę i kwalifikacje poprzez

uczestnictwo w organizowanych w odpowiednich odstępach czasowych wewnętrznych kursach i poprzez ogólny rozwój” (reguła 81.2). „Szkolenie całego personelu obejmuje wiedzę w zakresie międzynarodowych i regionalnych instrumentów i standardów praw człowieka, w szczególności dotyczy to Europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, Europejskiej Konwencji o zapobieganiu torturom oraz niehumanicznemu lub poniżającemu traktowaniu, jak również stosowania Europejskich Reguł Więziennych” (81.4).

Niemal połowę kadry Zakładu Karnego w Łupkowie stanowiły funkcjonariuszki Służby Więziennej. Przyjęta przez kierownictwo polityka kadrowa jednostki jest zgodna ze standardem CPT, który w § 23 Dziesiątego Raportu Generalnego Europejskiego Komitetu Zapobiegania Torturom [CPT/Inf (2000) 13] stwierdził „(...) *mieszany skład personelu pod względem płci jest ważnym środkiem zabezpieczenia przeciwko maltretowaniu w miejscach pozbawienia wolności. Obecność przedstawicieli płci męskiej i żeńskiej wśród personelu może mieć dobroczynny skutek zarówno pod względem etosu dozoru jak i w związku ze wspieraniem stopnia normalności w miejscach pozbawienia wolności*”.

Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował: rozważenie możliwości zapewnienia drugiego etatu psychologa (ZK Trzebinia); uwzględnienie w planach szkoleniowych personelu przeprowadzenie kursu w zakresie międzynarodowych instrumentów i standardów praw człowieka (ZK Nowogard).

6.7. Zatrudnienie i nauczanie

Osadzeni zatrudniani są głównie przy pracach na rzecz jednostki (obsługa pralni, kuchni, warsztatu, magazynów, prace porządkowe) oraz u kontrahentów zewnętrznych. W każdej placówce część skazanych wykonuje nieodpłatną pracę publiczną na rzecz samorządu oraz organizacji społecznych. Warto wskazać, że skazani z Zakładu Karnego w Trzebini mieli bardzo duży wkład we wzmocnienia wałów przeciwpowodziowych na Wiśle podczas powodzi na terenie powiatu chrzanowskiego w 2010 r.

Pozbawieni wolności mają możliwość uczestniczenia w szkoleniach i kursach podnoszących kwalifikacje zawodowe (np. brukarz, tynkarz, budowlany, komputerowy, glazurnik, malarz). W Zakładzie Karnym w Łupkowie realizowano projekt „Cykl szkoleniowo-aktywizacyjny służący podniesieniu kwalifikacji zawodowych osób pozbawionych wolności oraz przygotowaniu ich do powrotu na rynek pracy po zakończeniu odbywania kary pozbawienia wolności” w ramach Programu Operacyjnego

Kapitał Ludzki współfinansowanego przez Unię Europejską ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. W Zakładzie Karnym w Jaśle uwagę wizytujących zwrócił fakt przeszkolenia skazanych z zakresu udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej, co KMP uznaje za dobrą praktykę.

Wśród wizytowanych jednostek szkoła funkcjonuje jedynie w Zakładzie Karnym w Koronowie. W skład szkoły wchodzi: Liceum Ogólnokształcące oraz Szkoła Zawodowa kształcąca w zawodzie kucharza małej gastronomii.

Osadzeni, z którymi przeprowadzono rozmowy nie zgłaszali uwag dotyczących warunków ich zatrudnienia.

6.8. Działalność kulturalno-oświatowa i sportowa

Osadzeni przebywający w każdej z wizytowanych jednostek mają zapewniony dostęp do świetlicy i bibliotek, w każdej palcówce ponadto funkcjonuje radiowęzeł emitujący programy radiowe stacji ogólnopolskich oraz audycje własne o różnicowanej tematyce, w tym konkursy, pogadanki tematyczne, recenzje książek. We wszystkich organizowane są programy kulturalno – oświatowe z zakresu aktywności twórczej, turnieje, koncerty muzyczne, wystawy, spotkania z ciekawymi ludźmi oraz imprezy okolicznościowe.

W Zakładzie Karnym w Trzebini skazanym oferuje się głównie możliwość udziału w zajęciach sportowych. Nie są realizowane codzienne zajęcia innego rodzaju (specjalistyczne oddziaływania resocjalizacyjne). **Krajowy Mechanizm Prewencji przypomina, że** *„do podstawowych zadań Służby Więziennej należy prowadzenie oddziaływań penitencjarnych i resocjalizacyjnych wobec osób skazanych na karę pozbawienia wolności, przede wszystkim przez organizowanie pracy sprzyjającej zdobywaniu kwalifikacji zawodowych, nauczania, zajęć kulturalno-oświatowych, zajęć z zakresu kultury fizycznej i sportu oraz specjalistycznych oddziaływań terapeutycznych”*¹⁰. Ponadto, zgodnie ze stanowiskiem Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu *„Kluczowe znaczenie dla dobrego samopoczucia osadzonych ma odpowiedni program ich aktywności (praca, nauka, sport, itd.). Odnosi się to do wszystkich ośrodków pozbawienia wolności, zarówno do zakładów karnych, jak i aresztów śledczych”*(§ 47 Drugiego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (92) 3]). **W związku z powyższym, w ocenie KMP należy poszerzyć ofertę oddziaływań penitencjarnych.**

¹⁰ art. 2 ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej, Dz. U. z 2010 r. Nr 79, poz. 523 ze zm.

Pola spacerowe w Areszcie Śledczym w Giżycku oraz Zakładzie Karnym w Trzebini nie są wyposażone w sprzęt do ćwiczeń. Zgodnie zaś z Regułą 21 Wzorcowych reguł minimum postępowania więźniami [Nowy Jork 1984] „*Każdy więzień, który nie wykonuje pracy na zewnątrz, powinien mieć możliwość stosownych zajęć na świeżym powietrzu przynajmniej przez godzinę dziennie, jeżeli pozwalają na to warunki pogodowe. Więźniowie w młodym wieku, a także pozostali osadzeni, których wiek i stan fizyczny na to pozwala, powinni w czasie tych zajęć móc ćwiczyć fizycznie oraz wypoczywać. W tym celu należy zapewnić stosowne urządzenia i wyposażenie*”. Dyrektor jednostki w Trzebini zadeklarował zapewnienie odpowiedniego sprzętu do ćwiczeń na świeżym powietrzu.

6.9. Prawo do kontaktów ze światem zewnętrznym oraz utrzymywania więzi z rodziną

W zakresie możliwości i warunków korzystania z widzeń wizytujący pozytywnie ocenili realizację tego prawa. Mechanizm nie odnotował również uwag od osadzonych w zakresie korespondencji.

Pozytywnie ocenić należy praktykę w Areszcie Śledczym w Giżycku, w którym osoby tymczasowo aresztowane mają możliwość porozumienia się ze swoim obrońcą lub pełnomocnikiem zarówno osobiście w Areszcie, jak też telefonicznie. Kontakt telefoniczny z obrońcą lub pełnomocnikiem zapewniany jest po uprzednim zgłoszeniu tymczasowo aresztowanego i weryfikacji numeru. Natomiast w Zakładzie Karnym w Nowogardzie obowiązuje zakaz prowadzenia rozmów telefonicznych przez tymczasowo aresztowanych, który obejmuje również kontakty z obrońcą lub pełnomocnikiem, o których mowa w art. 215 § 1 k.k.w¹¹.

Krajowy Mechanizm Prewencji wielokrotnie informował o potrzebie uchylenia całkowitego zakazu prowadzenia rozmów telefonicznych przez osoby tymczasowo aresztowane ze swoim obrońcą lub pełnomocnikiem będącym adwokatem lub radcą prawnym podczas nieobecności innych osób oraz umożliwieniu wykonywania takich rozmów z poszanowaniem tajemnicy i bez ograniczeń częstotliwości kontaktów¹².

W Zakładach Karnych w Trzebini, Łupkowie oraz Jaśle nie wyodrębniono pokoju do udzielania widzeń w oddzielnym pomieszczeniu, bez osoby dozorującej, o którym mowa w art. 138 § 1 pkt 3 k.k.w. i którego wyposażenie określa rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2003 r. w sprawie warunków bytowych osób

¹¹ Dz. U. z 1997 r. Nr 90, poz. 557 ze zm.

¹² Patrz: Raport Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji w I i II kwartale 2011 roku

osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych¹³. W ocenie KMP, brak pomieszczenia umożliwiającego wykonanie wymienionej nagrody w wizytowanej jednostce, stanowi naruszenie wymienionych przepisów i uprawnień osadzonych, którzy spełniają warunki otrzymania tego typu nagrody.

W związku z powyższym Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił: wprowadzenie do porządku wewnętrznego zapisów uprawniających tymczasowo aresztowanych do komunikowania się telefonicznie z obrońcami lub pełnomocnikami (AŚ Giżycko, ZK Nowogard, ZK Koronowo); rozważenie możliwości zorganizowania pomieszczenia do odbywania widzenia, bez osoby dozorującej (ZK Trzebinia, ZK Jasło).

6.10. Prawo do wykonywania praktyk religijnych

W wizytowanych placówkach stworzone zostały dla skazanych odpowiednie możliwości do wykonywania praktyk i korzystania z posług religijnych. Praktyki te odbywają się w kaplicy więziennej lub wyznaczonych do tego celu salach. Opieka duszpasterska nad skazanymi sprawowana jest przez kapelana katolickiego, jednakże działalność na terenie jednostek prowadzą również przedstawiciele innych wyznań i związków wyznaniowych.

Rozmówcy, którzy uczęszczają na msze św., pozytywnie ocenili możliwość uczestnictwa w praktykach religijnych. Jednakże w Zakładzie Karnym w Nowogardzie wizytujący spotkali się z oskarżeniami wobec administracji jednostki o ksenofobię. Deklarujący wyznanie islamskie i buddyjskie wielokrotnie wnosili zarzuty dotyczące braku diety wyznaniowej, czynienia im utrudnień w użytkowaniu przedmiotów kultu czy kierowania wobec nich wyrażen obrażających ich wiarę. Ustosunkowując się do ww. zarzutów Dyrektor jednostki uznał, że brak jest podstaw do uznania ich za zasadne. Jednakże, aby wyjść naprzeciw potrzebom tych osób na początku 2010 r. wprowadzono w jednostce dietę o charakterze wyznaniowym.

7. Zakłady poprawcze oraz schroniska dla nieletnich

Krajowy Mechanizm Prewencji przeprowadził jedną wizytację w schronisku dla nieletnich¹⁴. Ustalenia dokonane w jej trakcie zostaną przedstawione w kolejnym sprawozdaniu kwartalnym. Poniżej natomiast zaprezentowano wyniki z wizytacji Zakładu

¹³ Dz. U. z 2003 r. Nr 186, poz.1820

¹⁴ Schronisko dla nieletnich w Chojnicach (08.09.2011 r.)

Poprawczego w Nowem oraz Zakładu Poprawczego w Świeciu (dalej: ZP), przeprowadzonych w drugim kwartale 2011 r.

7.1. Warunki bytowe

Stan techniczny wizytowanych placówek był bardzo dobry. Dobre warunki zapewnione zostały wychowankom zarówno w internatach, jak i w szkołach. Niemniej jednak wątpliwości osób wizytujących wzbudziła sytuacja panująca w sypialniach grupy terapeutyczno – leczniczej Zakładu Poprawczego w Świeciu. Pokoje te wyposażono jedynie w 2 łóżka i leżący na ziemi materac, bez szafek nocnych czy innego, zbliżonego do warunków domowych wyposażenia i przyjaznego nieletnim wystroju wnętrz. Na szczególną krytykę w tym zakresie zasługuje praktyka umieszczania chłopców na leżących na ziemi materacach. Wyjaśnienie Kierownika Internatu, iż dzieje się tak z powodu nocnego moczenia się niektórych osób, nie zostały zaakceptowane przez Krajowy Mechanizm Prewencji ze względu na uznanie, iż istnieje możliwość skutecznej ochrony łóżka i jego otoczenia przed przemakaniem płynów ustrojowych, bez konieczności redukcji przeznaczonego wyposażenia. Podkreślenia wymaga fakt, że zgodnie ze stanowiskiem CPT: „*Miejsca, w których młode osoby śpią i prowadzą aktywność życiową powinny być – oprócz odpowiedniej wielkości, oświetlenia i wentylacji – właściwie umeblowane, dobrze urządzone i dostarczać odpowiednich wrażeń wzrokowych. Młodym ludziom powinno się pozwolić na przechowywanie rozsądnej ilości rzeczy osobistych, jeśli przeciwko temu nie przemawiają przeważające względy bezpieczeństwa*” (§29 Dziewiątego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (99) 12]). Pomieszczenia opisanych sypialni wykorzystywane były również jako izby przejściowe, izby chorych oraz izby izolacyjne. Płynność przeznaczenia tych pomieszczeń utrudniła KMP ocenę, czy ich wyposażenie i wykorzystanie jest prawidłowe. Wątpliwe jest też, czy wychowanek umieszczony w izbie przejściowej ma możliwość korzystania, jak stanowi dokument: „*Regulamin funkcjonowania grupy terapeutyczno-leczniczej i izby przejściowej*”, m.in. z radia i telewizji. W dniu wizytacji w pomieszczeniach izb brak było urządzeń, które by to umożliwiały, a zapisy dotyczące izby przejściowej nie wskazały, aby nieletni mógł korzystać z urządzeń znajdujących się w którejś ze świetlic.

W Zakładzie Poprawczym w Nowem izba izolacyjna nie spełniała wymogów określonych w § 5 ust. 1 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 22 lutego 2011 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu użycia środków przymusu bezpośredniego wobec nieletnich umieszczonych w zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich, młodzieżowych ośrodkach wychowawczych i młodzieżowych ośrodkach socjoterapii¹⁵, ponieważ nie była wyposażona w przymocowane do podłogi krzesło, stół oraz łóżko.

W obu wizytowanych jednostkach warunki panujące w niektórych pomieszczeniach sanitarnych wzbudziły zastrzeżenia Krajowego Mechanizmu Prewencji. Kabiny prysznicowe nie posiadały przesłon gwarantujących intymność korzystającym z prysznicy chłopcom oraz mat antypoślizgowych. W Zakładzie Poprawczym w Nowem

¹⁵ Dz. U. z 2011 r. Nr 48, poz. 248

murek odgradzający pisuar od umywalk był zbyt niski aby zapewnić prywatność, a monitoring u strażnika nie posiadał funkcji zamazywania obrazu intymnych części ciała. Zalecenia CM/Rec(2008)11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi nakazują „młodociani mają mieć dostęp do pomieszczeń sanitarnych, które są higieniczne i respektują prywatność”(Reguła 65.2).

Zarówno Zakład Poprawczy w Świeciu, jak i w Nowem nie jest dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych. Specyfika Zakładów daje podstawy do uznania, że do grona wychowanków dołączyć może osoba np. poruszająca się na wózku inwalidzkim. W aktualnym stanie nie będzie ona mogła samodzielnie korzystać z urządzeń sanitarnych, czy też poruszać się po terenie placówki.

W wizytowanych placówkach Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował: ściśle ustalenie przeznaczenia pomieszczeń izb: chorych, przejściowych i izolacyjnych oraz wyposażenie ich w sposób zgodny z ich przeznaczeniem (ZP Świecie); dostosowanie izby izolacyjnej do wymogów zawartych w wyżej wymienionym Rozporządzeniu (ZP Nowe); wyodrębnienie w internacie placówki sypialni dla niezakaźnie chorych członków grupy terapeutyczno-leczniczej, które swym wyglądem i wyposażeniem nie będą różnić się od innych sypialni dla wychowanków Zakładu (ZP Świecie); dostosowanie placówki do potrzeb osoby niepełnosprawnej (ZP Świecie, ZP Nowe); wyposażenie pomieszczeń sanitarnych, w których znajdują się miski ustępowe i pisuary w umywalki do mycia rąk (ZP Świecie); wyposażenie kabin prysznicowych i WC w przesłony lub drzwi gwarantujące intymność korzystającym z nich chłopcom (ZP Świecie, ZP Nowe); wyposażenie pomieszczeń sanitarnych w suszarki do wieszania wypranej przez wychowanków bielizny (ZP Świecie, ZP Nowe).

W odpowiedzi na wydane w tym zakresie rekomendacje, Dyrektor ZP w Świeciu zobowiązał się do oznaczenia poszczególnych pomieszczeń oraz wyposażenia ich w sposób odpowiadający warunkom pomieszczenia mieszkalnego, zainstalował przesłony, w taki sposób aby zakrywały one miejsca intymne kąpiących się oraz wyjaśnił, że kąpiel podopiecznych odbywa się w kłapkach basenowych, zaś zainstalowanie umywalk w toaletach zostanie uwzględnione w najbliższych planach remontowych. Aktualna sytuacja finansowa uniemożliwia również dostosowanie Zakładu do potrzeb osoby z niepełnosprawnością, jednakże potrzeba ta zostanie zgłoszona organom nadrzędnym w nowym roku budżetowym.

7.2. Personel

Zgodnie z uzyskanymi od kierownictwa wizytowanych placówek informacjami kryterium doboru personelu jest nie tylko odpowiednie wykształcenie, ale również chęć pracy w specyficznych warunkach zakładu. W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji obowiązujące w obu Zakładach kryteria doboru personelu są niezwykle ważne dla zagwarantowania właściwego traktowania wychowanków. Uczestnictwo pracowników kadry pedagogicznej w dodatkowych szkoleniach, pogłębianie wiedzy z dodatkowych

dziedzin oraz bezkonfliktowa współpraca, również zmniejszają prawdopodobieństwo wystąpienia złego traktowania wychowanków.

Kontrole osobiste wychowanków wykonywane są przez pracowników płci męskiej. Zaznaczyć należy, że w składzie kadry placówek znajdują się również kobiety. Zgodnie ze stanowiskiem CPT zróżnicowanie personelu pod względem płci to kolejne zabezpieczenie przed złym traktowaniem w miejscach pozbawienia wolności, szczególnie jeśli chodzi o nieletnich cyt: *„Obecność personelu zarówno płci męskiej, jak i żeńskiej może mieć korzystny wpływ tak w sensie etosu opiekuńczego, jak i w sprzyjaniu poczuciu normalności w miejscu pozbawienia wolności i ma to pozytywny wpływ na pracę z wychowankami”* (§26 Dziewiątego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (99) 12]).

Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował: zwiększenie zatrudnienia na stanowiskach ochrony w celu zapewnienia bezpieczeństwa Zakładu oraz spełnienia wymogów zapisanych w Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich¹⁶ (dalej: Rozporządzenie w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich); zapewnienie pracownikom pedagogicznym oraz ochronie ZP udziału w szkoleniach podnoszących ich kwalifikacje i umiejętności zawodowe (ZP Nowe).

7.3. Traktowanie

W Zakładzie Poprawczym w Świeciu największe wątpliwości Krajowego Mechanizmu Prewencji wzbudziły zasady obowiązujące w grupie terapeutyczno – leczniczej. Zgodnie z *„Regulaminem funkcjonowania grupy terapeutyczno-leczniczej i izby przejściowej”* (dalej: Regulamin grupy), w grupie tej powinni być umieszczani nie tylko chorzy somatycznie wychowankowie, ale również chłopcy w różnym stanie psychicznym np. ujawniający zaburzenia nastroju polegające na występowaniu złego samopoczucia, ciągłego niezadowolenia, rozdrażnienia, zrzędlivosti. Do grupy tej mogą trafić oraz zgłosić się samodzielnie zarówno wychowankowie wcześniej umieszczeni w którejś z grup wychowawczych, jak i nowoprzybyli (przebywający w izbie przejściowej). W grupie tej mogą też nocować chłopcy moczący się, zgłaszający wychowawcy stany lękowe lub ujawniający znaczne zaburzenia snu. Zważywszy na specyfikę placówki, należy zauważyć, że w oparciu o Regulamin grupy, formalnie umieszczony w grupie lub skierowany na noclegi może zostać praktycznie każdy wychowanek placówki. O opuszczeniu grupy przez wychowanka decyduje lekarz psychiatra w porozumieniu z kierownikiem internatu i psychologiem. Uwagę osób wizytujących zwrócił fakt, że Regulamin grupy nie wskazuje na terminy zobowiązujące wskazane osoby do podejmowania tej decyzji. Co więcej, w świetle zapisów Regulaminu grupy, wychowankowie przebywający w grupie

¹⁶ Dz. U. z 2001 r. Nr 124, poz. 1359 ze zm.

terapeutyczno-leczniczej z innych powodów niż choroby somatyczne, nie podlegają „Regulaminowi Zakładu Poprawczego w Świeciu”, zawierającemu informację o szeregu uprawnień przebywających w placówce chłopców. W analizowanej dokumentacji placówki nie znaleziono spisanych praw i obowiązków podopiecznych przebywających w grupie terapeutyczno-leczniczej. Z Regulaminu grupy wynika również, że jej wychowankowie z założenia nie uczestniczą w zajęciach szkolnych, warsztatowych i internatowych. Nie przewidziano zindywidualizowania tej kwestii, gdyż włączenie do zajęć następuje dopiero po opuszczeniu grupy. Krajowy Mechanizm Prewencji stwierdził zatem, że i w tej sferze dochodzi do ograniczenia uprawnień zakwalifikowanych do tej grupy wychowanków. Zgodnie bowiem z § 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji roku szkolnego w szkołach w zakładach poprawczych i w schroniskach dla nieletnich¹⁷: „wychowankowi umieszczonemu w izbie przejściowej zakładu poprawczego lub schroniska dla nieletnich, a także w grupie schroniska interwencyjnego, szkoła zapewnia udział w zajęciach dydaktyczno-wychowawczych organizowanych dla ogółu wychowanków, a w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa - w zajęciach indywidualnych, według ustalonego przez dyrektora szkoły tygodniowego rozkładu zajęć”.

Uwagę osób wizytujących zwrócił też fakt, iż zgodnie z „Procedurami postępowania w wydarzeniach nadzwyczajnych w Zakładzie Poprawczym w Świeciu” wskazana jest izolacja w grupie terapeutyczno-leczniczej szczególnie agresywnie zachowujących się wychowanków. Zgodnie z Regulaminem grupy, w przypadkach nagłych, zagrażających bezpośrednio własnemu życiu lub życiu czy zdrowiu innych osób, wychowankowie tacy również umieszczani są w grupie terapeutyczno-leczniczej. **W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji odseparowanie wychowanka w celach bezpieczeństwa powinno trwać jak najkrócej i być stosowane w ostateczności, wówczas gdy inne oddziaływania nie przyniosły rezultatu.**

Wielu nieletnich w Zakładzie Poprawczym w Nowem wskazywało, że wychowawcy celowo im szkodzą wymierzając kary nieadekwatne do popełnionego przewinienia. Pojawiły się także zarzuty, iż chłopcy byli siłą doprowadzani do izb indywidualnych oddziaływań, co należy uznać za zastosowanie środka przymusu bezpośredniego, które nie zostało ujawnione w odpowiednim rejestrze. Z analizowanych w trakcie wizytacji Zakładu w Nowem dokumentów wynika, że w przypadku niszczenia mienia zakładowego i agresywnej postawy wychowanka, która zagrażała bezpieczeństwu stosowano środek przymusu bezpośredniego w postaci krótkotrwałego użycia siły w celu iniekcji środka uspokajającego. Zdaniem Krajowego Mechanizmu Prewencji przymusowe podawanie leków uspokajających jest sprzeczne z art. 95a § 4 Ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich¹⁸ (dalej u.p.n.), który stanowi, iż: „Wobec nieletniego można stosować następujące środki przymusu bezpośredniego: 1) siłę fizyczną; 2) umieszczenie w izbie izolacyjnej; 3) założenie pasa obezwładniającego lub kaftana bezpieczeństwa”, jak również z § 5 w/w przepisu stanowiącym, że „Środki przymusu bezpośredniego, o których mowa w § 4 pkt 2 i 3 stosuje się wyłącznie wobec nieletniego umieszczonego w zakładzie

¹⁷ Dz. U. z 2004 r. Nr 188, poz. 1947

¹⁸ Dz. U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178 ze zm.

*poprawczym lub schronisku dla nieletnich, jedynie w przypadku, o którym mowa w § 1 pkt 1 (usiłowanie targnięcia się nieletniego na życie lub zdrowie własne albo innej osoby)”. W żadnym z wymienionych przepisów ustawodawca nie przewidział iniekcji leków uspokajających, jako dozwolonego środka przymusu bezpośredniego. **Działanie takie w ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji jest niedopuszczalne, ponieważ nie znajduje odzwierciedlenia w obowiązujących przepisach prawa.***

Zarówno w dokumentacji z zastosowania izb indywidualnych oddziaływań, jak i izb przejściowych, brak było zapisów czy wychowankowie skorzystali z prawa do godzinnego spaceru. Dodatkowo wizytujący zauważyli brak pełnej informacji o tym, czy wychowanek skontaktował się z rodziną oraz brak adnotacji lekarza czy zbadał wychowanek po zgłoszonym przez niego problemie zdrowotnym. **W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji należy rejestrować wszystkie informacje o osobie, która przebywa w izbie indywidualnych oddziaływań oraz umożliwić jej kontakt telefoniczny, listowny, jak również osobisty - poprzez odwiedziny - najbliższych osób nieletniego podczas pobytu w izbie indywidualnych oddziaływań.**

Na podstawie dokonanych czynności Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił: stosowanie środka przymusu bezpośredniego w oparciu o przepisy ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich (ZP Świecie); zaniechanie przymusowej iniekcji leków uspokajających i stosowanie jedynie dopuszczalnych prawem środków przymusu bezpośredniego wobec nieletnich (ZP Nowe); umożliwienie wychowankom przebywającym w izbie przejściowej bezpośredniego kontaktu z rodziną (ZP Nowe); odnotowywanie w protokołach pobytu osób przebywających w izbach specjalnych, wszelkich informacji o reakcji personelu Zakładu na zgłaszane przez wychowanków prośby i uwagi (ZP Nowe); umożliwienie wychowankom przebywającym w izbie przejściowej oraz izbie indywidualnych oddziaływań skorzystania z godzinnego spaceru (ZP Nowe).

W odpowiedzi na stwierdzone przez Mechanizm nieprawidłowości, Dyrektor Zakładu Poprawczego w Świeciu poinformował, że długoletnia praktyka wskazuje, że ze względów psychicznych korzystniejsze jest umieszczenie moczących się chłopców w oddzielnym pomieszczeniu na czas snu. Jednakże zwrócił się do Narodowego Funduszu Zdrowia w Bydgoszczy o przyznanie refundacji pampersów dla moczących się nieletnich oraz zobowiązał się do zakupu nieprzemakalnych materacy i umieszczenie ich na łóżkach. Na decyzji o wyłączeniu wychowanka z grupy będzie wypisywany termin jego trwania. Wskazał również, że wychowankowie grupy terapeutyczno – leczniczej, którzy przebywają w niej z powodu choroby somatycznej, podlegają takiemu samemu regulaminowi jak pozostali nieletni, zaś dla pozostałych zostanie opracowany odrębny regulamin.

7.4. Dyscyplinowanie

Z rozmów z wychowankami Zakładu Poprawczego w Świeciu i w Nowem nie wynikało, aby wobec chłopców stosowano nadmierne czy niesłuszne restrykcje oraz stosowano odpowiedzialność zbiorową. Niepokojące jednak, w ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji, są relacje wychowanków o stosowaniu kary w postaci zakazu rozmów telefonicznych z rodzicami oraz umieszczenie w izbie przejściowej na określony czas, nawet powyżej 1 tygodnia. **W ocenie KMP stosowanie kary w postaci zakazu rozmów z rodziną jest niedopuszczalną praktyką**, o czym mówi Reguła 61 Narodów Zjednoczonych dotycząca Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113) „*Każdy nieletni powinien mieć prawo, przy czym, jeśli zachodzi potrzeba należy mu w jego realizowaniu udzielić pomocy, do utrzymania kontaktu listowego lub telefonicznego, co najmniej 2 razy w tygodniu z osobą przez niego wybraną, chyba, że zostało mu ono odebrane na drodze prawnej. Każdy nieletni powinien mieć prawo otrzymywania korespondencji*”. Również, zgodnie z Zaleceniami CM/Rec(2008)11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi, kara ograniczająca kontakty z rodziną nie powinna być stosowana chyba, że dane przewinienie ma związek z takim kontaktem „*Przewinienie nie obejmuje ograniczenia kontaktów z rodziną lub wizyt, chyba że przewinienie to jest związane z takimi kontaktami lub wizytami*” (Reguła 95.6).

Z treści zawartych w Regulaminie *Zasad postępowania przy stosowaniu środków dyscyplinarnych* (dalej: *Zasad*) Zakładu Poprawczego w Świeciu nie wynika, kto może złożyć wniosek o zastosowanie kary. Wiadome jest natomiast, że przed wymierzeniem środka dyscyplinarnego Dyrektor Zakładu przeprowadza postępowanie wyjaśniające, podczas którego wysłuchuje wychowanka. Procedura ta tylko częściowo odpowiada międzynarodowym normom w omawianym obszarze, nie jest bowiem czytelne, czy wychowanek ma prawo odwołania się od zastosowanego środka. Należy podkreślić, iż zgodnie z Regulacjami Narodów Zjednoczonych Dotyczącymi Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113), *przepisy wydawane przez właściwą władzę administracyjną z uwzględnieniem podstawowych cech, potrzeb i praw nieletniego, powinny określać:*

- (a) zachowania stanowiące przekroczenia dyscyplinarne;
- (b) rodzaj i czas trwania wymierzonych kar dyscyplinarnych;
- (c) władzę właściwą do wymierzania kar;
- (d) władzę właściwą do rozpoznania odwołań (Zasada 68).

Kolejnym problemem dotyczącym treści *Zasad* jest fakt, że nie uwzględniają one konieczności zasięgnięcia opinii rady zakładu w przypadku niektórych z wymienionych w Regulaminie środków dyscyplinujących: nieudzielenia przepustki lub urlopu wychowankowi zakładu oraz wystąpienia z wnioskiem do innego zakładu tego samego rodzaju lub innego rodzaju, co jest niezgodnie z § 71 ust.2 Rozporządzenia w sprawie

zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich¹⁹. Mimo treści § 71 ust. 1 pkt. 12 i 13 ww. Rozporządzenia, kara w postaci „przeniesienia do innej placówki”, zgodnie z Zaleceniami CM/Rec(2008)11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi nie powinna być stosowana: „*Młodociani nie mogą być przenoszeni w ramach środka dyscyplinarnego*” (Zalecenie 97). **Krajowy Mechanizm Prewencji uważa zatem, że przeniesienie do innego ośrodka nie powinno być wskazane w katalogu kar wymierzanych przez personel placówki.**

W związku z powyższym Krajowy Mechanizm rekomendował: wyłączenie z katalogu kar informacji o możliwości przeniesienia wychowanka do innej placówki oraz środków dyscyplinujących, które w przypadkach nieuzasadnionych wymogami bezpieczeństwa ograniczają wychowankom kontakty z rodziną i uniemożliwiają wychowankowi udział w zajęciach szkolnych (ZP Świecie); zawarcie w „*Regulaminie Zakładu Poprawczego w Świeciu*” informacji o prawie wychowanka do odwołania się od zastosowanego wobec niego środka dyscyplinującego i uwzględnienie konieczności zasięgnięcia opinii rady zakładu w przypadku niektórych z wymienionych w Regulaminie środków dyscyplinujących; rzetelne prowadzenie „*Księgi nagród*” oraz „*Księgi środków dyscyplinarnych*” (ZP w Nowem).

Dyrektor placówki w Świeciu poinformował KMP, iż Regulamin Zakładu Poprawczego zostanie poszerzony we wskazanym przez wizytujących zakresie. Jednakże wskazał, że wyłączenie z katalogu kar informacji o możliwości przeniesienia do innej placówki nie leży w gestii placówki, a ponadto jest zgodne z obowiązującymi przepisami prawa krajowego.

Mając na uwadze standardy międzynarodowe, ustalenia KMP oraz stanowiska Dyrektorów wizytowanych placówek, Rzecznik Praw Obywatelskich w dniu 23 września 2011 r. skierował wystąpienie²⁰ do Ministra Sprawiedliwości w sprawie stosowanej w niektórych zakładach poprawczych kary przeniesienia wychowanka do innej placówki. Wątpliwości Rzecznika wzbudził ponadto fakt, iż podstawą stosowanych w zakładach poprawczych kar nie są zapisy u.p.n, lecz rozporządzenie w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich. Rzecznik zwrócił się do Ministra Sprawiedliwości z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie objęcia przedmiotem regulacji ustawy tych spraw dotyczących nieletnich, które wykraczają poza upoważnienie ustawowe wyrażone w ustawie o postępowaniu w sprawie nieletnich oraz dostosowanie ich treści do Zaleceń Komitetu Ministrów Rady Europy.

7.5. Prawo do informacji

¹⁹ Dz. U. z 2001 r. Nr 124, poz. 1359 ze zm.

²⁰ RPO-672825-VII/11

W obu wizytowanych placówkach przyjmowani do nich chłopcy są informowani o obowiązujących zasadach. Z relacji wychowanków wynika, że mają pewną orientację w zakresie przysługujących im w placówce uprawnień i obowiązków.

Wykaz osób i instytucji, do których mogą zwracać się wychowankowie w sprawach dotyczących przestrzegania przepisów i zasad obowiązujących w Zakładzie Poprawczym w Nowem wywieszony jest na wszystkich tablicach informacyjnych Zakładu. Brak tej praktyki wizytujący stwierdzili w Zakładzie w Świeciu.

W związku z tym Mechanizm rekomendował: udostępnienie wychowankom w miejscach dla nich łatwo dostępnych wykazu osób i instytucji, do których mogą zwracać się w sprawach dotyczących przestrzegania przepisów i zasad obowiązujących w placówce, a także „Regulaminu Zakładu Poprawczego w Świeciu” i innych, dotyczących chłopców aktów normatywnych (ZP Świeciu).

Dyrektor jednostki odnosząc się do wskazanej rekomendacji wyjaśnił, że prawa i obowiązki oraz spis instytucji, do których nieletni może się odwołać wywieszono są w pokojach wychowawców oraz gabinecie psychologiczno – pedagogicznym. **Jednakże, w opinii KMP adresy instytucji stojących na straży praw człowieka, powinny być wywieszono w takim miejscu aby dostęp do nich nie był uzależniony od zgody osób trzecich.**

7.6. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

Wizytujący każdorazowo weryfikują, czy nieletni mają możliwość skorzystania z przysługujących im uprawnień do kontaktu z rodziną oraz osobami najbliższymi. W tym zakresie spotkano nieprawidłowości w ZP w Nowem. W placówce tej nieletnich obowiązywał zakaz osobistego telefonowania do rodziców lub opiekunów zaraz po przyjeździe do placówki. Dodatkowo zgodnie z „Regulaminem korzystania z aparatu telefonicznego w Zakładzie Poprawczym w Nowem” prowadzona jest kontrola wszystkich rozmów telefonicznych polegająca na odbywaniu rozmów w obecności wychowawcy i odnotowaniu informacji, do kogo wychowanek dzwoni. **Zdaniem Krajowego Mechanizmu Prewencji zapis w/w Regulaminu oraz stosowana przez pracowników Zakładu praktyka nie ma oparcia w przepisach ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich.**

W tym samym Zakładzie, podczas rozmów z chłopcami, osoby wizytujące otrzymały informacje dotyczące prowadzenia przez personel placówki stałej kontroli korespondencji wychowanków (zarówno przychodzącej jak i wychodzącej). Należy przy tym podkreślić, iż praktyka taka stoi w sprzeczności z art. 66 § 3 u.p.n.²¹. **W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji, poza sytuacjami związanymi z koniecznością zapewnienia bezpieczeństwa wychowankowi lub innym osobom, stała kontrola korespondencji wychowanków nie znajduje uzasadnienia.** Jest też sprzeczna z Konwencją o Prawach Dziecka uchwaloną przez Organizację Narodów Zjednoczonych 20 listopada 1989 r.²², zgodnie z którą każde dziecko pozbawione wolności ma prawo utrzymywać kontakty ze swoją rodziną poprzez korespondencję i wizyty, z wyłączeniem

²¹ Ibidem.

²² Dz. U. 1991 r. Nr 120, poz. 526 ze zm.

sytuacji wyjątkowych²³. Korespondencja nieletniego może być kontrolowana przez dyrektora zakładu, placówki lub schroniska bądź przez upoważnionego przez niego pracownika pedagogicznego, wyłącznie w przypadkach powzięcia uzasadnionego podejrzenia, iż zawiera ona treści godzące w porządek prawny, bezpieczeństwo zakładu, placówki lub schroniska, w zasady moralności publicznej bądź może wpłynąć niekorzystnie na przebieg toczącego się postępowania lub resocjalizacji nieletniego. W razie stwierdzenia takich treści, korespondencji nie doręcza się, powiadamiając o tym nieletniego oraz sąd rodzinny wykonujący orzeczenie, podając powody tej decyzji. Ponadto, nieletniego poucza się o prawie do złożenia zażalenia, o którym mowa w art. 38 u.p.n.²⁴. Zatrzymaną korespondencję włącza się do akt osobowych nieletniego.

Nieuprawniona jest również praktyka stosowana w Zakładzie Poprawczym w Świeciu, polegająca na ograniczaniu kontaktu z rodziną w trakcie pobytu wychowanków w izbie przejściowej, po przyjęciu do placówki, co może trwać do 14 dni.

Nadto, obowiązujące w obu placówkach Regulaminy określające zasady kontaktu wychowanka z osobami spoza Zakładu, w udostępnionym wizytującym brzmieniu, nie uwzględniały możliwości bezpośredniego kontaktu wychowanków z innymi osobami, niż ich rodzice, rodzeństwo czy opiekunowie. Możliwość ograniczenia lub zakazania przez dyrektora zakładu kontaktów wychowanka z osobami spoza placówki daje art. 66§ 4 u.p.n.²⁵, ale wyłącznie w przypadku gdy kontakt ten stwarza zagrożenie dla porządku prawnego, dla bezpieczeństwa zakładu, placówki lub schroniska czy też niekorzystnie wpływa na przebieg toczącego się postępowania lub na proces resocjalizacji nieletniego. Co więcej, o każdym przypadku odmowy kontaktu nieletniego z osobami spoza zakładu, placówki lub schroniska dla nieletnich dyrektor ma obowiązek niezwłocznie zawiadomić nieletniego i sąd rodzinny wykonujący orzeczenie, informując zarazem o powodach takiej decyzji. Sąd rodzinny może decyzję dyrektora uchylić.

Zalecenia CM/Rec(2008)11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi sprawę tę regulują w następujący sposób: „*Wykonywanie wspólnotowych sankcji lub środków alternatywnych w jak największym stopniu musi respektować istniejące konstruktywne sieci społeczne osób młodocianych oraz relacje z ich rodzinami*” (Reguła 32). „*Nieletni mają mieć możliwość porozumiewania się listownie – bez ograniczenia liczby listów, oraz jak najczęściej to możliwe, przez telefon lub za pomocą innych form komunikacji, ze swoimi rodzinami, innymi osobami i przedstawicielami zewnętrznych organizacji oraz otrzymywania regularnych wizyt tych osób*” (Reguła 83). „*Uzgodnienia dotyczące wizyt powinny umożliwiać młodocianym utrzymanie i rozwój relacji rodzinnych w możliwie jak najbardziej normalny sposób oraz zapewniać możliwości reintegracji społecznej*” (Reguła 84). Prawo do kontaktu z rodziną oraz innymi osobami bliskimi opisane jest również w innych międzynarodowych wytycznych, m.in. wśród Reguł Narodów Zjednoczonych dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Reguła 59, 60, 61).

²³ Art. 37 Konwencji o Prawach Dziecka

²⁴ Dz. U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178 ze zm.

²⁵ Ibidem

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił: umożliwienie wychowankom przebywającym w izbie przejściowej kontaktu z rodziną, również w formie odwiedzin i telefonów (ZP Świecie, ZP Nowe); zmianę „Regulaminów” w zakresie zasad kontaktu wychowanka z osobami spoza Zakładu, poprzez uwzględnienie możliwości bezpośredniego kontaktu wychowanków z innymi osobami, niż ich rodzice czy opiekunowie prawni oraz w zakresie kontroli korespondencji wychowanków, poprzez wykluczenie zasady kontrolowania całej korespondencji wszystkich wychowanków i możliwości zatrzymywania wszelkiej korespondencji (ZP Świecie, ZP Nowe).

Dyrektor Zakładu w Świeciu pozytywnie odniósł się do rekomendacji dotyczącej dokonania zmian we wskazanej dokumentacji, jednocześnie poinformował Mechanizm, że nie stwarza on żadnych problemów w kontakcie z rodziną nieletniego umieszczonego w izbie przejściowej.

7.7. Prawo do ochrony zdrowia

W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji Zakład Poprawczy w Świeciu wypełnia w sposób należyty obowiązki związane z właściwą ochroną zdrowia swoich podopiecznych. Jednakże stosowana w placówce praktyka poddawania wychowanków testom na obecność narkotyków w organizmie wyłącznie w przypadkach uzasadnionych podejrzanym zachowaniem dziecka powinna mieć odzwierciedlenie w zapisach wewnętrznych procedur. W dokumencie pt.: *„Procedura przyjęcia do zakładu nieletniego: nowego, powracającego z urlopu, przepustki, doprowadzonego przez policję (ucieczka, niepowrót)”*, widniał zapis, z którego wynikało, że każdy wychowanek powracający z urlopu lub przepustki poddawany jest testom na obecność narkotyku w organizmie. **W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji testowanie powinno służyć kontroli abstynencji, zgodnie ze standardami leczenia i nie powinno być metodą kontroli wszystkich wychowanków, w tym osób nie objętych leczeniem z uzależnień.**

Natomiast wychowankowie Zakładu Poprawczego w Nowem podczas rozmów z przedstawicielami KMP skarżyli się na opiekę zdrowotną, w tym m.in. na brak specjalistycznego leczenia oraz stosowanie maści i „tabletek do ssania” na wszelkie zgłoszone przez nich dolegliwości. Chłopcy, aby skorzystać z opieki zdrowotnej, muszą zgłaszać pracownikowi pedagogicznemu potrzebę wizyty w ambulatorium. Pracownik ten, zgodnie z zapisem *„Procedury doprowadzenia nieletnich do pielęgniarki, lekarza na terenie zakładu i poza nim (umieszczenie w szpitalu)”*, decyduje o tym czy konieczne jest by wychowanek poszedł do pielęgniarki. Krajowy Mechanizm Prewencji ustalił, iż badanie nieletnich odbywa się w obecności pracownika ochrony, który razem z lekarzem i pacjentem przebywa w gabinecie lub stoi na korytarzu – wówczas wizyta odbywa się przy

otwartych drzwiach. Należy podkreślić, iż stojąca na korytarzu osoba jest w stanie usłyszeć treść rozmowy pacjenta z lekarzem. **Krajowy Mechanizm Prewencji stoi na stanowisku, iż obecność osób niewykonujących zawodu medycznego w trakcie udzielania świadczeń zdrowotnych wychowankowi, w każdym przypadku powinna mieć charakter wyjątkowy i znajdować zastosowanie wyłącznie wtedy, gdy wymaga tego bezpieczeństwo osoby wykonującej świadczenie zdrowotne. W przeciwnym razie, naruszane jest prawo do intymności i poszanowania godności nieletnich oraz prawo do tajemnicy medycznej.**

Dodatkowo „*Procedura doprowadzenia nieletnich do pielęgniarki, lekarza na terenie zakładu i poza nim (umieszczenie w szpitalu)*”, w ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji, nie reguluje tego na jakiej podstawie pracownik pedagogiczny podejmuje decyzję o skierowaniu czy też odmowie skierowania wychowanka do pielęgniarki lub lekarza. Podkreślenia wymaga też fakt, że z przedstawionego przez Zakład Poprawczy wykazu pracowników i posiadanego przez nich wykształcenia wynika, że żaden z pracowników pedagogicznych nie ma dodatkowego wykształcenia z zakresu ochrony zdrowia. Wizytujący odnotowali fakt, iż w dniu kontroli w izbie przejściowej znajdowała się jedna osoba, która do Zakładu została przetransportowana poprzedniego dnia ok. godz. 14.00 i przez blisko dobę nie została poddana wstępnym badaniom lekarskim. W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji, Zakład Poprawczy w Nowem nie wypełnia w sposób należyty obowiązków związanych z właściwą ochroną zdrowia swoich podopiecznych. Uchybienia dotyczą przeprowadzania badań w asyście pracownika niemedycznego, braku profilaktyki zdrowotnej oraz dostępu do opieki medycznej.

W związku z poczynionymi ustaleniami, Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował: udzielanie świadczeń medycznych poza zasięgiem słuchu i wzroku pracowników niemedycznych oraz odpowiednią zmianę treści „*Procedur doprowadzenia nieletnich do pielęgniarki, lekarza na terenie zakładu i poza nim*”(ZP Nowe) oraz zmianę dokumentu pt.: „*Procedura przyjęcia do zakładu nieletniego: nowego, powracającego z urlopu, przepustki, doprowadzonego przez policję (ucieczka, niepowrót)*”, poprzez modyfikację zapisu, dającego obecnie podstawę do poddawania każdego powracającego z urlopu lub przepustki wychowanka testom na obecność narkotyków w organizmie (ZP Świecie).

Zgodnie z udzieloną przez Dyrektora placówki w Świeciu informacją, rekomendowany przez Mechanizm zapis został zmieniony.

7.8. Prawo do edukacji

Dla przebywających w obu placówkach chłopców organizowane są zajęcia szkolne, warsztaty terapii zajęciowej, zajęcia wychowawczo-opiekuńcze, a także kulturalno-

oświatowe i sportowo-rekreacyjne. Do wychowanków adresowane są także programy przyuczające do zawodu: ślusarz, spawacz i pomocnik murarza (ZP Świecie) oraz stolarz, ślusarz, murarz-betoniarz i kucharz małej gastronomii (ZP Nowe). Nieletni w placówce w Świeciu, których stan zdrowia nie pozwala na przyuczenie do zawodu, uczestniczą w warsztatach terapii zajęciowej.

Dodatkowo zespół diagnostyczno - korekcyjny Zakładu Poprawczego w Nowem prowadzi terapie i warsztaty grupowe takie jak: proorientacja zawodowa (program autorski dot. usamodzielnienia się wychowanka, efektem końcowym jest otrzymanie „*Informatora dla wychowanków zwalnianych z Zakładu Poprawczego w Nowem*”), psychoprofilaktyka uzależnień. Dla grupy readaptacyjnej dodatkowo prowadzone są warsztaty rozwoju osobistego, warsztaty koncentracji uwagi (program pilotażowy), socjoterapia z arteterapią oraz zajęcia indywidualne, które głównie oparte są o indywidualne programy resocjalizacji. Szeroką ofertę w tym zakresie Krajowy Mechanizm Prewencji uznaje za dobrą praktykę.

W obu placówkach dostępna jest biblioteka z odpowiednimi do wieku wychowanków książkami.

Z informacji uzyskanych w toku wizytacji Zakładu Poprawczego w Świeciu wynika, że problemem jest brak podstaw prawnych do przekazywania pieniędzy za wykonaną pracę ich autorom – wychowankom Zakładu. Nadto podmiot nadzorujący funkcjonowanie zakładów poprawczych – Minister Sprawiedliwości – nie uwzględnia problemu praktycznej niemożności przeprowadzenia nauki zawodu w tego typu placówce. Ze względu na stan chłopców, można ich jedynie przyuczać do zawodu.

7.9. Prawo do praktyk religijnych

Z informacji uzyskanych w rozmowach z wychowankami jak i personelem placówek wynika, że prawo do praktyk religijnych jest respektowane. Wizytujący nie stwierdzili obowiązkowego udziału chłopców w praktykach religijnych. Sytuację tę należy ocenić jako prawidłową.

8. Młodzieżowe Ośrodki Wychowawcze oraz Młodzieżowe Ośrodki

Socjoterapii

W trzecim kwartale 2011 r. przedstawiciele Krajowego Mechanizmu przeprowadzili wizytacje dwóch młodzieżowych ośrodków wychowawczych²⁶. Ustalenia dokonane w trakcie wizytacji tych placówek zostaną przedstawione w kolejnym sprawozdaniu kwartalnym. W niniejszym raporcie natomiast zaprezentowane zostały wyniki wizytacji Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii w Ustce (dalej MOS), przeprowadzonej w II kwartale 2011 r.

²⁶ Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy im. św. Siostry Faustyny w Krakowie (20-21.09.2011 r.), Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Krakowie (22.09.2011 r.)

8.1. Warunki bytowe

Zdaniem członków KMP warunki bytowe we wszystkich pomieszczeniach MOS, z wyjątkiem sanitariatów, były bardzo dobre. W dwóch toaletach brakowało drzwi oraz kranu w umywalce, w kilku prysznicach były zdemontowane słuchawki, z dwóch ciekła woda, brakowało zasłonek prysznicowych. Zgodnie z Regułą 65.2 Zaleceń CM/Rec(2008)11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi: *„Młodociani mają mieć dostęp do pomieszczeń sanitarnych, które są higieniczne i respektują prywatność”*. **W ocenie KMP stworzenie warunków w pomieszczeniach sanitarnych zapewniających intymność nieletnich jest obowiązkiem kierownictwa placówki.**

Wychowankowie, z którymi przeprowadzono indywidualne rozmowy, pozytywnie ocenili warunki bytowe panujące w placówce. Nieletni chwalili również wydawane w Ośrodku posiłki, podkreślając, że jest możliwość skorzystania z dodatkowej porcji. Niektórzy podnosili brak owoców, jogurtów czy warzyw.

W zakresie warunków bytowych w wizytowanej placówce Mechanizm rekomendował: zapewnienie właściwego funkcjonowania sanitariatów w Ośrodku, w tym wyposażenie stanowisk prysznicowych w zasłonki gwarantujące kąpiącym się poczucie intymności oraz wzbogacenie diety nieletnich w warzywa i owoce.

Dyrektor MOS poinformowała KMP, iż dokonano niezbędnych napraw sprzętu w sanitariatach oraz uzupełniono braki zasłonek prysznicowych. Wyjaśniła ponadto, że jadłospis opracowywany jest z uwzględnieniem norm żywieniowych odpowiednich dla grupy wiekowej podopiecznych MOS.

8.2. Ochrona przed poniżającym traktowaniem albo karaniem

W wizytowanej placówce wątpliwości wizytujących wzbudziły niektóre z zapisów obowiązującego w MOS katalogu kar. Zawiera on między innymi karę „usunięcia z placówki lub przeniesienia do innego Ośrodka”. Zgodnie z Zaleceniami CM/Rec(2008)11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi tego typu kara nie powinna być stosowana (Zalecenie 97: *Młodociani nie mogą być przenoszeni w ramach środka dyscyplinarnego*). **Krajowy Mechanizm Prewencji nie kwestionuje**

samej instytucji przeniesienia wychowanka, lecz umieszczenie tego środka w katalogu środków dyscyplinarnych.

Wątpliwości KMP budzi również konsekwencja niewłaściwego zachowania wychowanka w postaci „przydzielenia dodatkowego zakresu obowiązków, praca poza kolejnością”. Wskazać należy, że zgodnie z Regułami Narodów Zjednoczonych Dotyczące Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113) praca nie może stanowić kary dyscyplinarnej (Reguła 67). Ponadto, **w opinii KMP taka kara jest niedopuszczalna, gdyż może prowadzić w praktyce do pejoratywnego postrzegania przez wychowanka pracy, a to zaś - skutecznie zniechęć do poszukiwania w przyszłości zatrudnienia.**

Zastrzeżenia członków Mechanizmu dotyczyły również kilku kryteriów oceny zachowania systemu motywacyjnego. W zależności od liczby uzyskanych przez wychowanka punktów, nieletni może znaleźć się w jednej z pięciu grup (naganna, nieodpowiednia, podstawowa, dobra i wyróżniająca). Tylko wychowankowie zaliczeni do grupy dobrej mają możliwość wyjść na zajęcia sportowe na salę gimnastyczną czy też skorzystania z wyjazdu na basen. **W ocenie przedstawicieli Krajowego Mechanizmu Prewencji dbanie o kondycję fizyczną, a w związku z tym możliwość korzystania z sal do ćwiczeń oraz uprawiania sportów powinna być dostępna dla każdego wychowanka, nie tylko dla wychowanków zakwalifikowanych do grupy dobrej bądź wyróżniającej.** Traktowanie tego typu zajęć jako przywileju jest nieuzasadnione. Nie ulega wątpliwości, iż aktywność fizyczna dobrze wpływa na właściwy rozwój młodych osób. Zgodnie z Zaleceniem CM/Rec(2008)11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi *„działania w ramach systemu powinny mieć na celu edukację, rozwój osobisty i społeczny, szkolenie zawodowe, resocjalizację i przygotowanie do wyjścia na wolność. Mogą obejmować: (...) wychowanie fizyczne i sport; kreatywne sposoby spędzania wolnego czasu i hobby* (Reguła 77). W związku z powyższym, **Krajowy Mechanizm Prewencji stoi na stanowisku, iż aktywności sportowe powinny być udostępniane jak najszerszej grupie nieletnich.**

W załączniku określającym zasady przyznawania punktacji wychowankom zawarto deprecjonujące wyrażenia np. „0 punktów w obszarze kultura osobista – wychowanek jest brudasem, niechlujem (...)”. **W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji tego typu sformułowania są stygmatyzujące i nie powinny być zawarte w systemie punktacji wychowanków.** Kolejny wątpliwy w swej treści zapis dotyczył maksymalnej oceny w

zakresie wykroczenia, przestępstwa i patologii – „wychowanek nie dokonał żadnych przestępstw, wykroczeń, patologii, a wręcz im przeciwdziałała, pomaga w wykryciu sprawców czynów zabronionych.” Takie sformułowanie może powodować, że wychowanek będzie postrzegany w grupie jako donosiciel i z pewnością zniechęca wychowanków do starania się o uzyskanie wysokiej liczby punktów w tym obszarze.

W rozmowach indywidualnych wychowankowie przyznali, iż w placówce są stosowane kary zbiorowe np. bieganie wokół Ośrodka, robienie pompek, bieganie dookoła boiska, stanie w szeregu do czasu, aż ktoś przyzna się do winy. Opisane sytuacje stoją w sprzeczności z Regulami Narodów Zjednoczonych Dotyczącymi Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113): „*Sankcje zbiorowe mają być zakazane*” (Reguła 67).” *Dyscyplinarne karanie nieletniego powinno być dozwolone wyłącznie w ściśle wytyczonych granicach obowiązującego prawa i regulaminów*” (Reguła 70). Ponadto, **stosowanie kary polegającej na wykonywaniu ćwiczeń fizycznych jest niewłaściwym oddziaływaniem. Zdaniem przedstawicieli Mechanizmu, tego typu kary mogą zaowocować u nieletnich wypaczeniem właściwego obrazu ćwiczeń służących wzmocnieniu kondycji fizycznej.**

W związku z powyższym KMP zalecił: skorygowanie systemu kar i nagród poprzez usunięcie zapisu o karze w postaci pracy na rzecz Ośrodka; zaprzestanie stosowania odpowiedzialności zbiorowej oraz kar w postaci ćwiczeń fizycznych; wyeliminowanie przypadków stosowania kary w postaci przeniesienia do innej placówki; usunięcie stygmatyzujących sformułowań z zasad przyznawania punktów za zachowanie wychowanków oraz usunięcie z tablic wywieszonych na korytarzach imiennych informacji o uzyskanej punktacji wychowanków.

Według wyjaśnień Dyrektora placówki nie ma nic nieuzasadnionego w ujęciu w systemie kar zapisu o przeniesieniu do innego ośrodka, zaś kara w postaci pracy nie prowadzi do pejoratywnego jej postrzegania. Do pozostałych rekomendacji KMP odniesiono się pozytywnie. Sprawa MOS w Ustce pozostaje wciąż przedmiotem zainteresowania Krajowego Mechanizmu Prewencji.

8.3. Prawo do informacji

Wychowanek zaraz po przyjęciu do MOS zapoznawany jest z regulaminem placówki, wychowawca wyjaśnia wszelkie wątpliwości nieletniego w tym zakresie, omawia plan dnia. Po zapoznaniu z obowiązującymi w Ośrodku prawami i obowiązkami, wychowanek podpisuje kontrakt wstępny dotyczący pobytu w placówce. Po miesiącu wychowawca

grupowy sporządza z nim kontrakt indywidualny dotyczący pobytu w Ośrodku. Jednakże w MOS brakowało udostępnionych w widocznym miejscu adresów instytucji takich jak np. Rzecznika Praw Dziecka, Rzecznika Praw Obywatelskich, Sędziego Sądu Rejonowego, a także regulaminu i statutu Ośrodka. Wywieszony był natomiast program punktowy za zachowania w poszczególnych dziedzinach.

Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił wywieszenie w miejscach ogólnie dostępnych (korytarze) adresów ww. instytucji. Dyrektor MOS wyjaśniła, że plakaty z informacjami dotyczącymi numerów telefonów do instytucji stojących na straży przestrzegania praw nieletnich wywieszono na drzwiach gabinetu psychologa i pedagoga.

8.4. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym – ochrona więzi rodzinnych

W rozmowach indywidualnych żaden z wychowanków nie wskazał, aby istniały jakiegokolwiek przeszkody ze strony placówki w zakresie odwiedzin zarówno przez rodzinę jak i kolegów. Wychowankowie mogą korzystać z telefonów komórkowych po wyrażeniu pozytywnej opinii przez Zespół Wychowawczy.

W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym w wizytowanej jednostce jest realizowane prawidłowo.

8.5. Prawo do opieki medycznej

Placówka nie zatrudnia lekarza i pielęgniarki. Wychowankowie, w razie problemów zdrowotnych korzystają z opieki medycznej w lokalnej przychodni.

Nieletni nie są poddawani badaniom profilaktycznym np. stomatologicznym czy ginekologicznym. Brak zapewnienia wychowankom badań profilaktycznych jest niezgodny z Zaleceniami CM/Rec(2008)11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi, tj. Regułą 71.: „*Młodociani powinni otrzymywać profilaktyczną opiekę medyczną i edukację w zakresie zdrowia*”, oraz Regułą 75.: „*Opieka zdrowotna w instytucjach dla nieletnich nie powinna ograniczać się do leczenia chorych pacjentów, ale powinna być rozszerzona na medycynę społeczną i profilaktykę oraz nadzorowanie żywienia*”.

Członkowie KMP stwierdzili również niewykonanie badań nowoprzyjętym do placówki wychowankom.

Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował: zapewnienie nowoprzyjętym nieletnim wstępnych badań lekarskich, opracowanie procedury podawania leków oraz zagwarantowanie wychowankom profilaktycznej opieki medycznej. Dyrektor placówki poinformowała KMP, że nowoprzyjęci wychowankowie posiadają zaświadczenie lekarskie dotyczące stanu zdrowia, zaś w przypadku jego braku wychowawca przeprowadza z nim na ten temat rozmowę. Kadra pedagogiczna MOS odmówiła podjęcia odpowiedzialności podawania wychowankom leków, w związku z czym Dyrektor nie przychylił się do rekomendacji opracowania stosownej procedury

8.6. Oddziaływania wychowawcze i terapeutyczne

Wychowankowie placówki mają zagwarantowany szeroki dostęp do różnego typu zajęć w ramach prowadzonego procesu resocjalizacyjnego. Oddziaływania wychowawcze i resocjalizacyjne prowadzone są przez wychowawców, psychologa i pedagoga poprzez m.in. zajęcia grupowe, spotkania indywidualne, organizowanie wycieczek i kół zainteresowań. W ocenie KMP ważną rolę w procesie wychowawczym pełni stałe towarzyszenie nieletnim w codziennych zajęciach. W placówce odbywają się zajęcia z socjoterapii, trening zastępowania agresji ART, program profilaktyczny START, warsztaty z doradztwa zawodowego oraz zajęcia profilaktyczne.

8.7. Prawo do nauki

W wizytowanej placówce prawo do nauki realizowane było prawidłowo.

8.8. Prawo do wykonywania praktyk religijnych

W rozmowach indywidualnych wszyscy nieletni przyznali, że obecność na mszy św. jest obowiązkowa. Tymczasem, Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej²⁷ w art. 53 zapewnia każdemu wolność sumienia i religii, która obejmuje wolność wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru oraz ustanawia zakaz zmuszania do uczestniczenia w praktykach religijnych. Również standardy zawarte w instrumentach prawa międzynarodowego wyraźnie wskazują na konieczność zapewnienia wszystkim wolności myśli, sumienia i wyznania. Reguły Narodów Zjednoczonych Dotyczące Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113) w zakresie posług religijnych głoszą: *„Każdemu nieletniemu należy pozwolić na zaspokajanie potrzeb jego życia religijnego i duchowego. Jeżeli w zakładzie przebywa*

²⁷ Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.

wystarczająca liczba nieletnich jednego wyznania, należy powołać przedstawiciela tego wyznania, aby odprawiał dla nich obrzędy. Każdy nieletni ma prawo do przyjmowania wizyt duchownych swojego wyznania, uczestniczenia w obrzędach, ale także do nieuczestniczenia w nich i do swobody odmowy poddawania się religijnej edukacji i indoktrynacji” (Reguła 48). Z kolei w brzmieniu Zalecenia CM/Rec(2008)11 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie europejskich reguł dla młodocianych przestępców objętych sankcjami lub środkami alternatywnymi *wolność myśli, sumienia i wyznania młodocianych powinna być respektowana* (Zalecenie 87.1). *Instytucjonalny reżim powinien być zorganizowany w takim stopniu, w jakim możliwe jest praktykowanie przez młodocianych ich religii i przekonań, uczestnictwo w nabożeństwach lub spotkaniach prowadzonych przez upoważnionych przedstawicieli religii i wyznań, przyjmowanie wizyt prywatnych przedstawicieli religii lub wyznań oraz posiadanie ksiąg lub materiałów informacyjnych dotyczących ich religii lub przekonań* (Zalecenie 87.2). *Młodociani nie mogą być zmuszani do praktykowania religii, wyznania, uczestnictwa w nabożeństwach religijnych lub spotkaniach, udziału w praktykach religijnych lub akceptowania wizyt przedstawicieli którejkolwiek religii lub wyznania* (Zalecenie 87.3). Obowiązek uczestnictwa w mszach św. wbrew woli wychowanka godzi również w Konwencję o Prawach Dziecka²⁸, która w art. 14 stwierdza „Państwa-Strony będą respektowały prawo dziecka do swobody myśli, sumienia i wyznania”. W związku z powyższym, **w ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji należy wyeliminować praktykę zmuszania nieletnich do uczestniczenia w nabożeństwach**. Kierownictwo placówki zaprzeczyło istnieniu tego typu obowiązkowi tłumacząc, że tylko ci nieletni, którzy zadeklarowali swoją chęć do wyjścia do kościoła mają obowiązek uczestniczyć w nabożeństwie.

8.9. Prawo do rekreacji i wypoczynku

W placówce prowadzone są liczne koła zainteresowań, w weekendy organizowane są rajdy na orientację, wycieczki do lasu, biegi, wycieczki rowerowe, nordic walking, spływy kajakowe. Nieletni mogą korzystać z boiska asfaltowego oraz z „Orlika”.

²⁸ Dz. U. z 1991 r. Nr 120, poz. 526 ze zm.

9. Policyjne Izby Dziecka

W III kwartale 2011 r. Krajowy Mechanizm Prewencji nie przeprowadzał wizytacji w policyjnych izbach dziecka (dalej PID). Poniżej przedstawiono wnioski z wizytacji Policyjnej Izby Dziecka w Bydgoszczy, w Kielcach oraz w Gorzowie Wielkopolskim, przeprowadzonych w II kwartale bieżącego roku.

9.1. Legalność pobytu

Wizytujący każdorazowo weryfikowali długość pobytu nieletnich umieszczonych w PID. W dwóch²⁹ z wizytowanych placówek stwierdzono przypadki pobytu nieletnich dłużej niż określają to przepisy u.p.n. – art. 40 § 6 i § 7³⁰, przy czym

najdłuższy pobyt trwał 18 dni (PID Bydgoszcz). Komendanci wizytowanych jednostek wyjaśniali, iż powyższe sytuacje spowodowane były długim terminem oczekiwania na znalezienie przez właściwy okręgowy zespół nadzoru pedagogicznego miejsca w schronisku, w którym miał być umieszczony nieletni. **Krajowy Mechanizm Prewencji każdorazowo podkreśla, że policyjne izby dziecka nie są placówkami dostosowanymi do dłuższych pobytów nieletnich, przywołując zalecenia Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom (CPT).**

Sprawa przedłużających się pobytów nieletnich w PID jest w stałym zainteresowaniu Rzecznika Praw Obywatelskich. W dniu 1 czerwca 2011 r. Rzecznik skierował wystąpienie³¹ w tej sprawie do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Ministra Sprawiedliwości. W odpowiedzi z dnia 1 czerwca 2011 r. Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji wyjaśnił, że przyczyną przedłużających się pobytów nieletnich w PID jest niewystarczająca liczba miejsc w schroniskach dla nieletnich. Jednakże Sekretarz Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości, w odpowiedzi na przedmiotowe wystąpienie, wskazał, że wykorzystanie miejsc w schroniskach dla nieletnich utrzymuje się na poziomie 70%, co umożliwia natychmiastowe umieszczanie nieletnich w tych placówkach.

W związku z otrzymanymi odpowiedziami, w dniu 25 sierpnia 2011 r., Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich skierował wystąpienie³² do Komendanta Głównego Policji w sprawie przedłużających się pobytów nieletnich zatrzymanych w policyjnych izbach

²⁹ PID w Gorzowie Wielkopolskim, PID w Bydgoszczy

³⁰ Dz. U. z 2010 r. Nr 33, poz. 178 ze zm.

³¹ RPO-672816-VII/11

³² RPO-672816-VII/11, RPO-668208-VII/11

dziecka. Powołując się na zalecenia Europejskiego Komitetu ds. Zapobiegania Torturom i Nieludzkiemu oraz Poniżającemu Traktowaniu lub Karaniu (CPT), Zastępca Rzecznika zwrócił się z prośbą o rozważenie propozycji każdorazowego informowania przez kierowników policyjnych izb dziecka sądu rodzinnego, na polecenie którego nieletni przebywa w placówce, o wpływającym lub zbyt długim terminie pobytu. W odpowiedzi na ww. wystąpienie Komendant podzielił przywołane powyżej stanowisko Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, z treści którego wynika, że przedłużający się pobyt nieletnich w PID jest następstwem oczekiwania na znalezienie miejsca w orzeczonej w postanowieniu sądu placówce. Komendant wskazał ponadto, że wystąpił z wnioskiem o podjęcie prac legislacyjnych związanych z uregulowaniem czasu pobytu nieletniego w PID po ogłoszeniu przez sędziego rodzinnego postanowienia o umieszczeniu w stosownej placówce.

9.2. Personel

Mechanizm weryfikuje każdorazowo możliwość podnoszenia kwalifikacji i umiejętności przez funkcjonariuszy pracujących w PID. Zgodnie ze standardami CPT ogranicza to znacznie ryzyko niewłaściwego traktowania przebywających w tych warunkach nieletnich. W tym zakresie spotkano nieprawidłowości w Izbie w Gorzowie Wlkp., w której funkcjonariusze nie mają organizowanych systematycznych, interdyscyplinarnych szkoleń i kursów w zakresie pracy z nieletnimi, w tym z pomocy przedmedycznej. Zgodnie z zaleceniami Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom i Nieludzkiemu oraz Poniżającemu Traktowaniu lub Karaniu (CPT) *„Cały personel, łącznie z osobami wykonującymi wyłącznie obowiązki w zakresie dozoru, powinien przechodzić profesjonalne szkolenie, zarówno w czasie przyjęcia do pracy, jaki i w jej trakcie, a także otrzymywać odpowiednie wsparcie z zewnątrz oraz nadzór w wykonywaniu ich obowiązków. Ponadto zarządzanie takimi ośrodkami powinno być powierzone osobom z zaawansowanymi umiejętnościami przywódczymi, które mają zdolność skutecznego reagowania na złożone i rywalizujące ze sobą potrzeby, zarówno ze strony osób nieletnich, jak i personelu”* (§ 33 Dziewiątego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (99) 12]. Stanowisko to znajduje odzwierciedlenie także w regulach międzynarodowych, zgodnie z którymi *„personelowi pracującemu z nieletnimi pozbawionymi wolności, umożliwia się systematyczne szkolenia z zakresu wiedzy i umiejętności zawodowych, w szczególności z psychologii dziecka, pracy socjalnej i wychowawczej z dzieckiem, a także międzynarodowych standardów i norm dotyczących praw człowieka i praw dziecka”* [pkt

85 Reguł Narodów Zjednoczonych Dotyczących Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności (Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego 45/113)].

Każda z wizytowanych placówek zatrudnia kobiety, których obecność zapewnia każdorazowo dokonywanie przeszukań przez osoby tej samej płci.

W związku z tym **Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował:** przeprowadzenie szkolenia dla personelu Izby z zakresu udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej. W odpowiedzi na wydaną w tym zakresie rekomendację, Komendant Miejski Policji w Gorzowie Wlkp., poinformował Mechanizm, iż zaplanowano szkolenie z przedmiotowej tematyki.

9.3. Warunki bytowe

Warunki bytowe panujące w wizytowanych Izbach należy ocenić jako dobre. Wszystkie pomieszczenia, z których korzystają nieletni są czyste i zadbane.

Zastrzeżenia wizytujących wzbudził fakt nie wydawania nieletnim umieszczonym w Izbie w Kielcach bielizny. Odnotowana nieprawidłowość stanowi nie tylko niespełnienie obowiązku wynikającego z powszechnie obowiązujących przepisów prawa, ale może wiązać się również z dużą niedogodnością dla nieletnich, szczególnie dla przebywających w jednostce dziewcząt.

9.4. Traktowanie

W placówce w Gorzowie Wlkp. oraz w Kielcach osoby wizytujące nie miały zastrzeżeń co do traktowania osób nieletnich przez funkcjonariuszy PID. Natomiast z niepokojącą sytuacją spotkano się podczas wizytacji PID w Bydgoszczy, podczas której na twarzy nieletniego widoczne były obrażenia w postaci zasinienia i otarcia naskórka. Poinformował on wizytujących, że został pobity przez policjantów podczas zatrzymania i przesłuchania w Komisariacie Policji w Nakle. Z informacji uzyskanej od nieletniego wynika, że został on poddany obdukcji lekarskiej, zaś fakt pobicia zgłoszono prokuraturze. Z uwagi na brak dostępu do danych osobowych Krajowy Mechanizm Prewencji nie był w stanie zweryfikować opisanego zdarzenia. Jednakże kierując się zasadami zawartymi w instrumentach prawa międzynarodowego oraz stanowiskami Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom i Nieludzkiemu oraz Poniżającemu Traktowaniu lub Karaniu (CPT), Krajowy Mechanizm Prewencji podkreśla, że **zatrzymanie przez funkcjonariuszy policji, przesłuchanie i izolacja są dla młodego człowieka traumatycznym przeżyciem. Te szczególne okoliczności wywołują poczucie strachu,**

osamotnienia, niepewności i przygnębienia. Z uwagi na nieukształtowaną jeszcze osobowość oraz dojrzałość fizyczną i psychiczną dziecka, jest ono bardziej, aniżeli osoba dorosła, narażone na złe traktowanie oraz wszelkiego rodzaju nadużycia, przede wszystkim w okresie bezpośrednio po zatrzymaniu. W związku z tym wszystkie osoby odpowiedzialne za zatrzymanie, przesłuchanie i izolację nieletniego winny dbać o to, aby jego prawa były szczególnie chronione, bez względu na powód zatrzymania i uwięzienia.

9.5. Dyscyplinowanie

Wizytujący nie mieli zastrzeżeń co do stosowanych w PID w Bydgoszczy oraz w PID Kielcach środków dyscyplinujących. Jedynie w placówce w Gorzowie Wlkp. dokument regulujący pobyt nieletnich nie zawierał katalogu kar i nagród, które mogą stanowić konsekwencje zachowania umieszczonych w Izbie dzieci. W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji należy zmienić treść omawianego dokumentu poprzez jej uzupełnienie, zgodnie z § 6 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 21 stycznia 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad pobytu nieletnich w policyjnych izbach dziecka³³, o nagrody oraz kary możliwe do zastosowania w PID, tj. ustną pochwałą lub upomnienie. Zgodnie z otrzymanym przez Mechanizm wyjaśnieniem Komendanta, Regulamin pobytu nieletnich w PID został uzupełniony we wskazanym zakresie.

9.6. Prawo do informacji

W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji, funkcjonariusze pełniący służbę w wizytowanych jednostkach, w sposób należyty informują wychowanków o przysługujących im prawach. Nieletni w chwili przyjęcia zapoznawani są ze swoimi prawami i obowiązkami.

Jedynе **zalecenie Krajowego Mechanizmu Prewencji** w tym zakresie dotyczyło zamieszczenia w ogólnodostępnym miejscu informacji z adresami instytucji, do których wychowankowie mogą zwrócić się w sytuacji naruszenia ich praw, w tym do: Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka, Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, sędziów rodzinnych. **Krajowy Mechanizm Prewencji uważa, że każdemu nieletniemu pozbawionemu wolności należy umożliwić stały dostęp do adresów instytucji, do których mogą się zwrócić w sytuacji, gdy ich prawa nie są przestrzegane. Adresy**

³³ Dz. U. z 2002 r. Nr 10 poz. 104 ze zm.

instytucji powinny znajdować się w ogólnodostępnym i widocznym dla nieletnich miejscu, tak by wgląd do nich nie był uzależniony od decyzji personelu lub innych czynników. Komendanci jednostek Policji w Bydgoszczy i Gorzowie Wlkp. poinformowali o zrealizowaniu zalecenia KMP.

9.7. Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym

W PID w Gorzowie Wlkp. oraz w Kielcach prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym realizowane jest prawidłowo. Wątpliwości Krajowego Mechanizmu Prewencji wzbudziła praktyka udzielania widzeń każdorazowo w obecności funkcjonariusza policji pełniącego służbę (PID Bydgoszcz). **Zdaniem Mechanizmu obecność funkcjonariuszy podczas odwiedzin rodziców lub opiekunów nieletniego powinna być stosowana tylko w uzasadnionych, wyjątkowych przypadkach, które mogą godzić w bezpieczeństwo placówki, nieletniego lub osób odwiedzających, lub w sytuacji, gdy sąd wyda pisemne polecenie udzielenia widzenia w obecności personelu Izby. W przeciwnym razie jest to naruszeniem prawa nieletniego do ochrony tajemnicy komunikowania się.**

Również w placówce w Bydgoszczy nieletni nie mają możliwości wykonywania rozmów telefonicznych. Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom (CPT), w sprawozdaniu dla polskiego rządu z wizyty w Polsce w 2004 r. [(Rada Europy, Strasburg, 11.04.2005 r.); CPT (2005)3] zaleca, *aby władze polskie podjęły następujące kroki w policyjnych izbach dziecka: stworzenie większych możliwości podtrzymywania kontaktów z rodzinami, szczególnie należy pozwolić na regularne wizyty rodzin, poza wyjątkowymi przypadkami, które są umotywowane okolicznościami. Nadto, dzieci powinny mieć pozwolenie na korzystanie z telefonu* (paragraf 44). **Biorąc pod uwagę, że pobyt nieletniego w placówce jest dla niego trudnym doświadczeniem, to świadomość posiadania bliskich i utrzymywania z nimi kontaktu jest niezwykle potrzebna i może wpłynąć korzystnie na jego dalsze funkcjonowanie. W związku z tym w ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji należy dążyć, aby kontakt ten odbywał się w warunkach zapewniających prywatność, swobodną formę wypowiedzi oraz możliwy był również w formie telefonicznej.**

W odpowiedzi na wydaną w tym zakresie rekomendację, Komendant Miejski Policji w Bydgoszczy poinformował Mechanizm, że w świetle obowiązujących przepisów prawa krajowego, korzystanie z telefonu przez nieletniego umieszczonego PID nie jest możliwe, gdyż może spowodować utrudnianie zbierania materiału dowodowego. Jednakże

wprowadzona została zasada odbywania odwiedzin nieletnich bez obecności funkcjonariusza.

9.8. Prawo do ochrony zdrowia

Krajowe przepisy w zakresie funkcjonowania policyjnych izb dziecka nie określają obowiązku przeprowadzania badań lekarskich wobec każdego nowoprzybyłego nieletniego. Prawo do opieki lekarskiej realizowane jest poprzez wezwanie pogotowia ratunkowego w sytuacji, gdy stan zdrowia nieletniego budzi wątpliwości (PID Bydgoszcz, PID Gorzów Wlkp). **Jednakże Krajowy Mechanizm Prewencji uważa, iż każdego nowoprzyjętego nieletniego należy w miarę możliwości poddawać badaniu.** Podobną opinię wyraził Komitet ds. Zapobiegania Torturom i Nieludzkiemu oraz Poniżającemu Traktowaniu lub Karaniu (CPT), w sprawozdaniu dla polskiego rządu z wizyty w Polsce w 2004 r. [(Rada Europy, Strasburg, 11.04.2005 r.); CPT (2005)3]. W § 44 CPT zalecił *„zapewnienie wszystkim nowoprzybyłym bezzwłoczne badanie medyczne i regularne wizyty lekarskie lub pielęgniarские”*. Świadczenia lekarskie winny odbywać się w pomieszczeniu przystosowanym do tego celu oraz powinny być odpowiednio dokumentowane. Ponadto, z uwagi na silny stres towarzyszący nieletniemu bezpośrednio po zatrzymaniu oraz podczas pobytu w warunkach izolacji, wskazane jest zapewnienie mu właściwej opieki psychologicznej.

Badanie nieletniego przebywającego w Izbie w Gorzowie Wlkp. oraz w Bydgoszczy odbywa się w obecności pracownika Izby. **Krajowy Mechanizm Prewencji stoi na stanowisku, iż obecność funkcjonariusza niewykonującego zawodu medycznego w trakcie udzielania świadczeń zdrowotnych zatrzymanym w każdym przypadku powinna mieć charakter wyjątkowy i znajdować zastosowanie wyłącznie wtedy, gdy wymaga tego bezpieczeństwo osoby wykonującej świadczenie zdrowotne. W związku z tym Mechanizm zaleca, aby udzielanie świadczeń odbywało się poza zasięgiem słuchu i wzroku personelu Izby. W przeciwnym razie naruszane jest prawo do intymności i poszanowania godności zatrzymanych oraz prawo do tajemnicy medycznej.**

Wizytujący nie mieli zastrzeżeń do realizacji prawa do ochrony zdrowia w PID w Kielcach.

W odpowiedzi na wydane rekomendacje, Komendanci jednostek Policji w Bydgoszczy i Gorzowie Wlkp. poinformowali Mechanizm, iż badania lekarskie nieletnich

odbywać się będą poza zasięgiem wzroku i słuchu personelu Izby Dziecka, zaś przeprowadzenie badania przed osadzeniem w placówce jest czynnością fakultatywną.

9.9. Oddziaływania kulturalno – oświatowe

W wizytowanych Izbach Mechanizm pozytywnie ocenił dostęp do organizowanych zajęć wychowawczych. W ciągu dnia wychowankowie spędzają czas w świetlicach, każdego dnia nieletni mogą korzystać z zajęć na świeżym powietrzu, o ile warunki atmosferyczne na to pozwalają. Jednakże funkcjonariusze pełniący służbę w dniu wizytacji placówki w Kielcach zwrócili uwagę na fakt, że brak urządzeń umożliwiających uprawianie sportu na świeżym powietrzu (przykładowo: bramki do piłki nożnej, tablice do koszykówki), w sposób znaczny ogranicza im krąg zajęć, które mogliby organizować dla nieletnich. W Izbie w Gorzowie Wlkp. zajęcia organizowane dla nieletnich odbywają się jedynie w świetlicy Izby. Placówka ta, ze względów architektonicznych, pozbawiona jest placu spacerowego.

Izby prowadzą ponadto działalność profilaktyczną ukierunkowaną na potrzeby społeczne: „Wpływ palenia tytoniu na organizm człowieka”, „Alkoholizm wśród młodzieży” (PID Kielce), punkt konsultacyjny, telefon zaufania, spotkania z młodzieżą w szkołach i w Izbie (PID Gorzów Wlkp.). Jedynie w placówce w Bydgoszczy, w ocenie KMP, oddziaływania opisywane w *Książce zajęć kulturalno – oświatowych* wskazują na mało urozmaicony program zajęć.

Wątpliwości Krajowego Mechanizmu Prewencji budzi zaliczanie do oddziaływań kulturalno - oświatowych działalności wykrywczej i rozpoznawczej prowadzonej z nieletnimi na potrzeby procesowe (PID Gorzów Wlkp). Według wyjaśnień Komendanta Miejskiego Policji w Gorzowie Wlkp. zgodnie z art. 1 ust. 1 pkt 4 Ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji³⁴ do podstawowych zadań Policji należy m.in. „*wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców*”, ponadto na podstawie § 7 ust. 1 Zarządzenia nr 1619 Komendanta Głównego Policji z dnia 3 listopada 2010 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań przez policjantów w zakresie przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich oraz działań podejmowanych na rzecz małoletnich, Policja zobowiązana jest do: wykrywania popełnionych czynów karalnych i ujawniania nieletnich sprawców oraz wykonywania w tym zakresie czynności

³⁴ Dz. U. z 2007 r. Nr 43, poz. 277 ze zm.

wynikających z art. 37 u.p.n.³⁵. oraz art. 308 kodeksu postępowania karnego³⁶. Jednakże, zdaniem Krajowego Mechanizmu Prewencji działania te, nie mieszczą się we wspomnianych oddziaływaniach i powinny zostać z nich usunięte. Należy także podkreślić z całą stanowczością, iż **prowadzenie „pracy wykrywczej” znacznie utrudnia pełnienie przez Policyjne Izby Dziecka naczelnej funkcji opiekuńczo-wychowawczej zarezerwowanej dla placówek tego typu. Zatrzymani nieletni często szukają oparcia i zrozumienia wśród wychowawców. Wytworzenie więzi emocjonalnej między zatrzymanym, a pracownikiem Izby jest bardzo pomocne w dalszych oddziaływaniach wychowawczych, natomiast działania mające na celu uzyskanie od nieletniego informacji potrzebnych do pracy operacyjno-rozpoznawczej mogą przyczynić się do postrzegania wychowawców pracujących w tych placówkach w sposób pejoratywny. To zaś nie sprzyja tworzeniu właściwych warunków wychowawczych i pozytywnej atmosfery. Jeśli zatem personel wizytowanej Izby prowadzi z nieletnimi działania wykrywczo - rozpoznawcze, Krajowy Mechanizm Prewencji rekomenduje ich zaprzestanie.**

Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował: podejmowanie działań zmierzających do prowadzenia konstruktywnych zajęć dla zatrzymanych dzieci z naciskiem położonym na edukację (PID Bydgoszcz); zwiększenie gamy oddziaływań sportowo-rekreacyjnych w celu zminimalizowania braku placu spacerowego (PID Gorzów Wlkp.); wyposażenie pola spacerowego w bramkę do piłki nożnej i/lub tablicę do koszykówki, w celu urozmaicenia oferowanych nieletnim zajęć na świeżym powietrzu (PID Kielce).

W odpowiedzi na wydane rekomendacje, Komendanci jednostek Policji w Bydgoszczy i Gorzowie Wlkp. poinformowali Mechanizm o wdrożeniu zaleceń powizytacyjnych, jednocześnie Komendant Miejski Policji w Gorzowie Wlkp. wyjaśnił, iż w związku z zadaniami nałożonymi na Policję, funkcjonariusze pełniący służbę w PID nadal będą realizowali działania wykrywczo – rozpoznawcze.

10. Izby wytrzeźwień

³⁵ Dz. U. KGP z 2010 r. Nr 11, poz. 64

³⁶ Dz. U. z 1997 r. Nr 89, poz. 555 ze zm.

W III kwartale 2011 r. Krajowy Mechanizm Prewencji przeprowadził wizytację jednej izby wytrzeźwień³⁷ (dalej IW), z której ustalenia przedstawione zostaną w kolejnym raporcie kwartalnym. W niniejszym natomiast zaprezentowano wnioski z wizytacji Izby Wytrzeźwień w Grudziądzu oraz w Ambulatorium Kontrolowanego Trzeźwienia w Gorzowie Wlkp. (dalej: Ambulatorium), przeprowadzonych w II kwartale 2011 r.

10.1. Personel

Pracownicy wizytowanych placówek corocznie uczestniczą w szkoleniach z zakresu udzielenia pierwszej pomocy, stosowania środków przymusu bezpośredniego oraz profilaktyki rozwiązywania problemów alkoholowych. Zadania wymagające zapewnienia intymności pacjentów wykonywane są przez pracowników tej samej płci. W każdej z placówek dyżurował terapeuta, przeprowadzający profilaktyczne rozmowy z osobami zwalnianymi z Izby.

Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował zwiększenie wymiaru czasu pracy konsultanta do pełnego etatu (IW Grudziądz). Prezydent Miasta Grudziądza wyjaśnił jednak, że ze względów finansowych nie ma możliwości realizacji zalecenia KMP, jednakże zostania ono rozważone w kolejnym roku budżetowym.

10.2. Warunki bytowe

Warunki bytowe wizytowanych placówek w opinii Mechanizmu są dobre. Jedynie w Ambulatorium w Gorzowie Wlkp. brakowało zasłon prysznicowych, koniecznych w przypadku, gdy drzwi wejściowe do łazienki nie mogą być zamykane przez osobę kąpiącą się. Kolejnym problemem jest niedostosowanie łazienek do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz konieczność renowacji sal sypialnych. W IW w Grudziądzu pomieszczenie przebieralni jest monitorowane. **W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji zainstalowanie w tym miejscu kamery, bez funkcji zakrywania intymnych części ciała pacjentów oraz obejmującej swoim zasięgiem całe pomieszczenie, może powodować naruszenie intymności i prywatności osób przebierających się.**

Mechanizm zalecił: wyodrębnienie w przebieralni miejsca, niedostępnego dla kamery (IW Grudziądz); wyposażenie kabin prysznicowych w zasłony; renowację pomieszczeń placówki, dostosowanie łazienek do potrzeb osób niepełnosprawnych (Ambulatorium Gorzów Wlkp.). Rekomendacje Mechanizmu, wydane na podstawie dokonanego oglądu zostały zrealizowane, zaś w planach remontowych placówki w Gorzowie Wlkp. ujęto zalecane prace.

³⁷ Izba Wytrzeźwień w Zabrze (02.08.2011 r.)

10.3. Traktowanie przez personel placówki

W obu placówkach Krajowy Mechanizm Prewencji stwierdził przypadki obowiązkowego przebierania pacjentów. Co więcej, w Izbie w Grudziądzu zauważono przypadek używania siły fizycznej podczas rozbierania zatrzymanej kobiety, mimo iż jej ubrania nie były zabrudzone. Zgodnie z zapisem z monitoringu, czynności związane ze zdejmowaniem pacjentce bluzki i bielizny dokonywane były przez dwóch mężczyzn (opiekunów zmiany), w rozbieralni obecna była również kobieta (pełniąca wówczas dyżur porządkowa), która przyglądała się tej sytuacji. Paragraf 10 Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 4 lutego 2004 r. w sprawie trybu doprowadzania, przyjmowania i zwalniania osób w stanie nietrzeźwości oraz organizacji izb wytrzeźwień i placówek utworzonych lub wskazanych przez jednostkę samorządu terytorialnego³⁸ stanowi: „*Osobom przyjętym do izby lub placówki można wydać na czas pobytu odzież zastępczą*”. Nie jest to równoznaczne ze zobowiązaniem osoby przyjmowanej do placówki do przyjmowania i przebierania się w taką odzież. Nie stanowi także podstawy do siłowego zmuszania osoby odmawiającej przebrania się do zmiany ubrania. Użycie siły wobec człowieka, w takim, jak opisany przypadku, narusza jego prawa i godność osobistą. Europejski Trybunał Praw Człowieka przypomina, analogicznie do sytuacji rewizji osobistych, że rozkaz rozebrania się powinien wynikać z konieczności zachowania bezpieczeństwa³⁹. **Krajowy Mechanizm Prewencji zaleca zatem zaprzestanie praktyki przymusowego rozbierania pacjentów izb wytrzeźwień, która może prowadzić do ich poniżającego traktowania oraz uwrażliwić pracowników Izby na postępowanie, z osobami w niej umieszczonymi, z poszanowaniem godności ludzkiej.**

Inne nagranie z monitoringu przedstawiało przyjęcie do IW w Grudziądzu mężczyzny, który został dowieziony przez Policję z interwencji domowej (do zatrzymania doszło ok. 23.00, w miejscowości oddalonej od Grudziądza ok. 50 km.). Uwagę Krajowego Mechanizmu Prewencji zwrócił fakt, iż mężczyzna miał na sobie jedynie bieliznę osobistą, nie miał butów. Zatrzymanie i przewiezienie do Izby mężczyzny w niekompletnym stroju (mimo iż do interwencji doszło w mieszkaniu zatrzymanego), w ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji było zaniedbaniem ze strony funkcjonariuszy Policji, którzy powinni umożliwić mu zabranie przynajmniej podstawowych rzeczy. **Taką**

³⁸ Dz. U. z 2004 r. Nr 20, poz. 192 ze zm.

³⁹ Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 31 marca 2009 r. w sprawie Sprawa Wiktoro przeciwko Polsce, skarga nr 141612/02

sytuację, zdaniem Mechanizmu, należy uznać za poniżające traktowanie przez Policję. Biorąc pod uwagę, że na wyposażeniu Izby nie ma zastępczego obuwia, mężczyzna podczas swojego pobytu w niej poruszał się boso.

W placówce w Grudziądzu przedstawiciele Mechanizmu ustalili zastosowanie wobec pacjenta środka przymusu bezpośredniego w postaci kaftana bezpieczeństwa oraz przywiązania do łóżka w zwykłej sali. W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji, środek przymusu bezpośredniego w postaci przywiązania do łóżka w niewyodrębnionej do tego celu sali, został zastosowany w niewłaściwy sposób, bez oparcia w obowiązujących przepisach prawa. **Sytuację taką należy uznać za niedopuszczalną, mogącą prowadzić do okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania.**

Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił: odstąpienie od procedury polegającej na przymusowej zmianie odzieży (IW Grudziądz, Ambulatorium Gorzów Wlkp.); stosowanie przymusu bezpośredniego zgodnie z przepisami prawa, przeprowadzanie dodatkowych szkoleń w zakresie postępowania z osobami nietrzeźwymi oraz stosowania środków przymusu bezpośredniego (IW Grudziądz). Prezydent Miasta Grudziądza poinformował Mechanizm o realizacji wydanych rekomendacji, w tym o zaprzestaniu przymusowego rozbierania pacjentów. W związku wątpliwościami kierownictwa Ambulatorium w Gorzowie Wlkp., dotyczącymi przebierania w odzież zastępczą pacjentów wyrażających sprzeciw i koniecznością zapewnienia maksymalnego bezpieczeństwa placówki, Krajowy Mechanizm Prewencji wyjaśnił, że praktyka zobowiązania wszystkich pacjentów do przebierania się i siłowe przebieranie tych, którzy nie chcą zmienić odzieży na zastępczą, jest nieprawidłowa. **Mechanizm nie stoi na stanowisku, aby nie odbierać od osób przyjmowanych do placówki elementów odzieży zawierającej przedmioty, które mogą ewentualnie posłużyć do wyrządzenia krzywdy człowiekowi lub zniszczenia mienia placówki.**

10.4. Prawo do informacji

Izba Wyrzeźwień w Grudziądzu nie posiada regulaminu przeznaczonego dla osób w niej umieszczanych, co powoduje, że osoby te nie mają możliwości zapoznania się ze swoimi prawami, obowiązkami i zasadami pobytu. Podobnie w Ambulatorium w Gorzowie Wlkp. nie przyjęto żadnej procedury informowania osób przyjmowanych do placówki o obowiązujących w niej zasadach. W wizytowanych pomieszczeniach nie ujawniono także wywieszonych na ścianach informacji o instytucjach, do których mogą zwracać się pacjenci np. o Rzeczniku Praw Obywatelskich.

Zgodnie z zasadą 13 Rezolucji Zgromadzenia Ogólnego ONZ z dnia 9 grudnia 1988 r. przyjętej pod nazwą Zbiór zasad ochrony wszystkich osób poddanych jakiegokolwiek formie zatrzymania lub uwięzienia *„każdy, w chwili swojego aresztowania oraz w momencie rozpoczęcia pozbawienia go wolności lub uwięzienia lub niezwłocznie po tym momencie, otrzyma od organu władzy odpowiedzialnego za jego aresztowanie,*

pozbawienie go wolności lub uwięzienie odpowiednio, informacje na temat jego praw wraz z ich objaśnieniem oraz na temat sposobu, w jaki może z nich skorzystać”. Podobne stanowisko zajmuje CPT, który podkreśla, iż „*prawa osób pozbawionych wolności nie mają większej wartości, jeśli osoby te nie są świadome ich istnienia*” (§ 44 Dwunastego Sprawozdania Ogólnego CPT [CPT/Inf (2002)15]).

Niewątpliwie świadomość przysługujących praw stanowi jedną z podstawowych gwarancji przeciwko złemu traktowaniu. **W związku z powyższym Krajowy Mechanizm Prewencji zalecił:** sporządzenie oraz udostępnienie w widocznym dla wszystkich miejscu regulaminu przeznaczonych dla osób przebywających w izbie wytrzeźwień (IW Grudziądz, Ambulatorium Gorzów Wlkp.) oraz informacji o instytucjach zajmujących się ochroną przestrzegania praw człowieka, do których mogą zwracać się pacjenci (Ambulatorium Gorzów Wlkp.). Zgodnie z informacją udzieloną przez Dyrektorów wizytowanych jednostek, zalecenia Mechanizmu w tym zakresie zostały zrealizowane.

10.5. Prawo do ochrony zdrowia

Opiekę medyczną nad pacjentami obu placówek sprawują lekarze wchodzący w skład każdej zmiany. Badania odbywają się w czystych i wydzielonych pomieszczeniach. Lekarz Ambulatorium w Gorzowie Wlkp. zasygnalizował wizytującym, że w placówce przydałoby się więcej leków służących udzielaniu pierwszej pomocy. Wizytujący zwrócili także uwagę na brak sprzętu do ratowania życia. W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji, w tego typu placówce sprzęt taki jest niezbędny. Co więcej, Ambulatorium powinno być wyposażone zgodnie z wykazem produktów leczniczych oraz listą sprzętu medycznego i aparatury diagnostycznej, określonym w załączniku do rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 4 lutego 2004 r. w *sprawie trybu doprowadzenia, przyjmowania i zwalniania osób w stanie nietrzeźwości oraz organizacji izb wytrzeźwień i placówek utworzonych lub wskazanych przez jednostkę samorządu terytorialnego*⁴⁰.

W związku z tym, **Mechanizm rekomendował** zakup dodatkowych leków oraz urządzeń służących ratowaniu życia. Zgodnie z informacją zwrotną, apteczka Ambulatorium w Gorzowie Wlkp. została uzupełniona o wskazane przez lekarza lekarstwa.

11. Pomieszczenia dla osób zatrzymanych jednostek organizacyjnych

Policji

⁴⁰ Dz. U. z 2004 r. Nr 20 poz.192 ze zm.

W trzecim kwartale 2011 r. dokonano wizytacji dwóch pomieszczeń dla osób zatrzymanych przy jednostkach organizacyjnych Policji⁴¹ (dalej PdOZ lub Izba). Ustalenia dokonane przez Krajowy Mechanizm Prewencji podczas wizytacji tych placówek przedstawione zostaną w kolejnym sprawozdaniu kwartalnym. W niniejszym zaś zaprezentowano wnioski z wizytacji PdOZ w Katowicach, PdOZ w Grudziądzu, PdOZ w Drawsku Pomorskim oraz PdOZ w Gorzowie Wielkopolskim, przeprowadzonych w II kwartale 2011 r.

11.1. Traktowanie

We wszystkich wizytowanych Izbach przeszukań dokonuje funkcjonariusz tej samej płci co zatrzymany. Wątpliwości osób wizytujących dotyczyły miejsc przeznaczonych do kontroli osobistej (PdOZ Gorzów Wlkp., PdOZ Grudziądz). W ocenie KMP przeprowadzanie kontroli osobistej na korytarzu, w zasięgu monitoringu (PdOZ Grudziądz) oraz bezpośrednio przy drzwiach zewnętrznych Izby (PdOZ Gorzów Wlkp.) może naruszać godność osób kontrolowanych.

Oferta szkoleniowa dla policjantów pełniących dyżur w PdOZ w Grudziądzu i Drawsku Pomorskim nie ma ścisłego związku z pracą z zatrzymanymi. **Krajowy Mechanizm Prewencji uznaje, że właściwe przeszkolenie funkcjonariuszy Policji bezpośrednio pracujących z zatrzymanymi zmniejsza prawdopodobieństwo wystąpienia złego traktowania.** Personel Izby powinien wiedzieć, jak pracować z trudnymi osobami bez wyrządzania im krzywdy, jak udzielać osobom w różnym stanie fizycznym czy psychicznym pierwszej pomocy (i uaktualniać sukcesywnie wiedzę oraz udoskonalać umiejętności w omawianym obszarze), jak radzić sobie ze stresem i agresją. Zgodnie ze standardami Europejskiego Komitetu Zapobiegania Torturom (CPT)⁴², nie ma lepszej gwarancji przeciwko złemu traktowaniu osoby pozbawionej wolności niż dobrze wyszkolony funkcjonariusz policji czy służby więziennej. CPT kładzie szczególny nacisk na konieczność rozwijania umiejętności w zakresie komunikacji interpersonalnej.

Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował: przeprowadzanie kontroli osobistych w miejscu zapewniającym intymność oraz poszanowanie godności osób kontrolowanych; wyposażenie cel 3 - osobowych w trzy miejsca siedzące (PdOZ Grudziądz, PdOZ Gorzów Wlkp.); przeprowadzenie szkoleń dla funkcjonariuszy

⁴¹ Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Kętrzynie (15.07.2011 r.), Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych przy Komendzie Powiatowej Policji w Chojnicach (09.09.2011 r.)

⁴² patrz: Fragment Drugiego Sprawozdania Ogólnego [CPT/Inf (92) 3] dot. szkoleń funkcjonariuszy służb porządku publicznego

Policji pełniących służbę w Izbie (PdOZ Grudziądz, PdOZ Drawsko Pomorskie). Komendant Wojewódzki Policji w Szczecinie oraz Komendant Miejski Policji w Grudziądzu poinformowali Mechanizm o wdrożeniu zalecanych zmian. Do dnia sporządzenia niniejszego Raportu Mechanizm nie otrzymał stanowiska Komendanta nadzorującego PdOZ w Gorzowie Wlkp. w sprawie wydanych zaleceń.

11.2. Prawo do informacji

W Izbie w Gorzowie Wlkp., w Katowicach oraz w Drawsku Pomorskim wątpliwości przedstawicieli Mechanizmu budzi sposób zapoznania się osoby zatrzymanej z treścią *Regulaminu pobytu osób umieszczonych w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia*. Nie jest czytelne, czy zatrzymani otrzymują informację o możliwości późniejszego wystąpienia o udostępnienie im treści regulaminu i jak w praktyce realizowane jest ich prawo do zapoznania się z nim w celi. Wyjątkiem jest Izba w Grudziądzu, gdzie w każdym pomieszczeniu umieszczona jest informacja o podstawowych prawach osoby zatrzymanej.

Obowiązek poinformowania osób zatrzymanych o przysługujących im uprawnieniach wraz z pouczeniem co do sposobu skorzystania z tychże, niebudzący wątpliwości na gruncie prawa krajowego, stanowi jedną z zasad dotyczących postępowania z osobami zatrzymanymi, zawartych w Rezolucji Zgromadzenia Ogólnego ONZ z dnia 9 grudnia 1988 r. przyjętej pod nazwą „Zbiór zasad ochrony wszystkich osób poddanych jakiegokolwiek formie zatrzymania lub uwięzienia”. Zasada 13 przywołanego dokumentu stanowi, iż *„każdy, w chwili swojego aresztowania oraz w momencie rozpoczęcia pozbawienia go wolności lub uwięzienia lub niezwłocznie po tym momencie, otrzyma od organu władzy odpowiedzialnego za jego aresztowanie, pozbawienie go wolności lub uwięzienie odpowiednio, informacje na temat jego praw wraz z ich objaśnieniem oraz na temat sposobu, w jaki może z nich skorzystać”*. **W ocenie Krajowego Mechanizmu Prewencji niezbędna jest zatem zmiana sposobu zapoznawania się osób zatrzymanych z treścią regulaminu pobytu w PdOZ na taki, który będzie dawał im gwarancję przyswojenia jego postanowień w warunkach wolnych od pośpiechu i konieczności wykonywania innych czynności. Optymalnym rozwiązaniem stwierdzonego w Izbie problemu jest, zdaniem Krajowego Mechanizmu Prewencji, powieszenie informacji dotyczących uprawnień zatrzymanych i reguł ich pobytu w PdOZ na wewnętrznej stronie pokoi, w których przebywają.**

W powyższej kwestii Zastępca Rzecznika Praw Obywatelskich skierował w dniu 25 sierpnia 2011 r. wystąpienie⁴³ do Komendanta Głównego Policji. W odpowiedzi Komendant poinformował Rzecznika, że do wszystkich komendantów skierował wystąpienie w celu zwiększenia nadzoru nad realizacją uprawnień osób umieszczanych w PdOZ, w szczególności w zakresie zapoznawania ich z regulaminem pobytu. Jednocześnie wskazał, iż w Komendzie Głównej Policji trwają prace nad nowym rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, w którym zaproponowane zostaną rozwiązania polegające na zapewnieniu osobom umieszczonym w PdOZ możliwości stałego wglądu do regulaminu pobytu.

11.3. Warunki bytowe

Warunki bytowe zagwarantowane osobom zatrzymanym w wizytowanych Izbach wzbudziły wątpliwości KMP. W Izbie w Grudziądzu w pomieszczeniach 3 - osobowych znajdowały się tylko 2 miejsca siedzące, co oznacza, że w przypadku osadzenia 3 osób, jedna z nich zmuszona jest cały czas korzystać z miejsca przeznaczonego do snu, nawet podczas spożywania posiłku. W każdym z pokoi panowała wysoka temperatura i pomimo wentylacji grawitacyjnej było w nich duszno. Osoba zatrzymana, z którą rozmawiano wskazała, że nie otrzymała napoju do ugaszenia pragnienia i piła wodę z kranu przy okazji pobytu w toalecie.

Podczas wizytacji Izby w Drawsku Pomorskim wizytujący ujawnili fakt, że osoba zatrzymana dostała do picia wodę z kranu.

Nadto, stwierdzono: zagrzybienie ścian (PdOZ Drawsko Pomorskie, PdOZ Gorzów Wlkp.), brak mydła oraz papieru w sanitariatach (PdOZ Grudziądz, PdOZ Drawsko Pomorskie), brak miejsca przeznaczonego na rzeczy osobiste chorych zakaźnie osób zatrzymanych, brak kompletów bielizny pościelowej (PdOZ Gorzów Wlkp.). Jedyne wygląd pomieszczeń oraz korytarzy PdOZ w Katowicach, ze względu na niedawno zakończony remont, wywarł na wizytujących bardzo dobre wrażenie.

Komendant Wojewódzki Policji w Szczecinie oraz Komendant Miejski Policji w Grudziądzu poinformowali Mechanizm o wydaniu stosownych poleceń mających na celu realizację wydanych zaleceń.

11.4. Prawo do ochrony zdrowia

⁴³ RPO-672816-VII/11, RPO-668208-VII/11

Krajowy Mechanizm Prewencji każdorazowo weryfikuje sposób realizowania przez funkcjonariuszy Policji prawa osób zatrzymanych do ochrony ich zdrowia. Podczas wizytacji w PdOZ w Gorzowie Wlkp. jeden zatrzymany poinformował, iż nie został przebadany przez lekarza, mimo iż zgłosił takie żądanie z uwagi na fakt, że został pobity przez funkcjonariuszy Policji, podczas przesłuchania. Osoba ta okazała również wizytującym ślady urazów. W protokole zatrzymania tej osoby widniała adnotacja o zgłoszeniu przez nią żądania zbadania przez lekarza. W aktach osobowych zatrzymanego znajdowała się zaś sporządzona przez funkcjonariusza Policji notatka, z której wynika, że zatrzymany miał w chwili zatrzymania zaczerwienienia skóry na prawym i lewym boku.

W opinii KMP, w zaistniałej sytuacji należało poddać zatrzymanego badaniom lekarskim w celu wyjaśnienia sprawy, a także podjęcia ewentualnego leczenia. Zgodnie z Rezolucją Zgromadzenia Ogólnego ONZ nr 43/173, z dnia 9 grudnia 1988, „osobie aresztowanej lub uwięzionej, tak szybko po przyjęciu do miejsca aresztowania lub uwięzienia, jak będzie to możliwe, zostanie zaproponowane odpowiednie badanie lekarskie (...)” (zasada 24). Obowiązek zapewnienia niezbędnych badań lekarskich osobie zatrzymanej, która ma widoczne obrażenia ciała, wynika również z § 1 ust. 1 pkt 1 Rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 21 czerwca 2002 w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję⁴⁴. Tymczasem w aktach osobowych zatrzymanego znajdowało się jedynie wydane przez lekarza zaświadczenie o braku przeciwwskazań do przebywania w Izbie, w którym to zaświadczeniu nie odniesiono się w żaden sposób do zgłaszanych przez zatrzymanego urazów. Zważywszy na fakt, iż zatrzymany jednoznacznie żądał zbadania przez lekarza w tym zakresie, a jego obrażenia były widoczne i stwierdzone przez funkcjonariusza Policji, zaistniała sytuacja może być w opinii KMP uznana za naruszenie prawa osoby zatrzymanej do należytej opieki medycznej. Na wniosek wizytujących zatrzymany został niezwłocznie przetransportowany do pobliskiego szpitala, gdzie poddano go obdukcji, w wyniku której stwierdzono „stan po urazie żeber” i skierowano go na dodatkowe badania. W związku z tym, iż zatrzymany nie wyraził zgody na podjęcie przez wizytujących stosownych czynności wyjaśniających, został on poinformowany o prawie do zgłoszenia faktu pobicia do prokuratury.

W zakresie uwag dotyczących opieki medycznej trzeba także zwrócić uwagę, iż w jednostce w Katowicach oraz Gorzowie Wlkp. ustalono, że badanie lekarskie osób zatrzymanych przeprowadzane jest w obecności funkcjonariusza Policji. Jest to niezgodne ze standardami międzynarodowymi. Zgodnie z § 42 Dwunastego Sprawozdania Ogólnego Europejskiego Komitetu do Spraw Zapobiegania Torturom oraz Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu [CPT/Inf (2002)12] „wszystkie badania lekarskie osób zatrzymanych w areszcie policyjnym muszą być

⁴⁴ Dz. U. z 2002 r. Nr 97, poz. 880

przeprowadzane poza zasięgiem słuchu funkcjonariuszy, a także poza zasięgiem ich wzroku, chyba że lekarz w danej sprawie zgłosił zastrzeżenie przeciwne”.

11.5. Prawo osoby zatrzymanej do żądania powiadomienia osób bliskich o sytuacji prawnej, w której się znajduje

Zgodnie ze Zbiorem zasad mających na celu ochronę wszystkich osób poddanych jakiegokolwiek formie aresztowania bądź uwięzienia: *niezwłocznie po zatrzymaniu oraz po każdym przeniesieniu z jednego miejsca aresztowania lub uwięzienia do innego, osoba aresztowana lub uwięziona będzie uprawniona powiadomić, bądź też domagać się od właściwego organu powiadomienia członków jej rodziny lub innych właściwych osób według swojego wyboru, o jej zatrzymaniu, aresztowaniu lub uwięzieniu, bądź o przeniesieniu i o miejscu, w którym jest przetrzymywana* (Zasada 16.1 Rezolucji Zgromadzenia ONZ 43/173 z dnia 9 grudnia 1988). W wizytowanych placówkach (PdOZ Gorzów Wlkp., PdOZ Grudziądz, PdOZ Drawsko Pomorskie) KMP stwierdził, że powiadomienie, o którym mowa w powyższej zasadzie, wykonywane jest wyłącznie przez funkcjonariuszy Policji. **Krajowy Mechanizm Prewencji każdorazowo podkreśla, że w pierwszej kolejności należy rozważać możliwość samodzielnej realizacji przysługującego zatrzymanym prawa do powiadomienia osoby trzeciej, zaś tylko w sytuacjach szczególnych prawo to realizować za pośrednictwem funkcjonariuszy Policji.** Na podkreślenie zasługuje natomiast praktyka stosowana w PdOZ w Bydgoszczy, polegająca na umożliwianiu osobie zatrzymanej powiadomienia osoby bliskiej o fakcie zatrzymania i umieszczenia w Izbie. Rozmówcy potwierdzili taką możliwość dodając, iż mogli samodzielnie przeprowadzić w tym celu rozmowę telefoniczną z osobami bliskimi.

12. Izby Zatrzymań Żandarmerii Wojskowej

W trzecim kwartale 2011 r. wizytacje Krajowego Mechanizmu Prewencji objęły jedną izbę zatrzymań Żandarmerii Wojskowej⁴⁵ (dalej IZZW, Izba). Ustalenia dokonane w trakcie tych wizytacji zostaną przedstawione w kolejnej informacji kwartalnej. Poniżej natomiast omówiono wnioski z wizytacji IZZW w Ustce, przeprowadzonej przez Krajowy Mechanizm Prewencji w drugim kwartale 2011 r.

12.1. Legalność pobytu

Czas pobytu w Izbie zatrzymanych w 2010 r. żołnierzy nie przekroczył dopuszczalnego przepisami prawa okresu.

⁴⁵ Izba Zatrzymań Żandarmerii Wojskowej w Krakowie (19.09.2011 r.)

12.2. Personel

Żołnierze pełniący służbę w wizytowanej jednostce, biorą udział w organizowanych raz na kwartał szkoleniach z zakresu pierwszej pomocy przedmedycznej. Szkolenia te odbywają się na podstawie porozumienia zawartego z Szefem Wydziału Służby Zdrowia 6 Wojskowego Oddziału Gospodarczego w Ustce. Ponadto, każdy z żołnierzy przechodzi comiesięczne szkolenie z zakresu pełnienia służby w wojskowej Izbie Zatrzymań. W razie potrzeby umieszczenia w Izbie kobiety-żołnierza, w czynnościach z tym związanych bierze udział przeszkolona w tym celu kobieta z Wydziału Żandarmerii Wojskowej w Ustce.

12.3. Warunki bytowe

Warunki bytowe wizytowanej jednostki należy ocenić jako dobre. Jedynie stan podłóg wszystkich pomieszczeń wymaga niezwłocznej naprawy z uwagi na ich znaczne ubytki powodujące niestabilność podłoża. By zniwelować skutki ubytków, podłogi pokryto gumową wykładziną, lecz takie rozwiązanie ma charakter jedynie doraźny. Nadto, przesłony zamontowane w natryskach, ze względu na ich niskie umiejscowienie, nie zapewniają w sposób dostateczny intymności osób korzystających z prysznicy.

Na podstawie dokonanego oglądu jednostki, Krajowy Mechanizm Prewencji rekomendował: wymianę wyeksploatowanych podłóg w pomieszczeniach Izby; uzupełnienie brakujących elementów wyposażenia jednego z pomieszczeń dla zatrzymanych; wyposażenie okien w pomieszczeniach dla osadzonych w urządzenia sygnalizujące ich otwarcie oraz zapewnienie odpowiedniej wentylacji pomieszczeń dla zatrzymanych żołnierzy. Komendant Wydziału Żandarmerii Wojskowej w Ustce poinformował Mechanizm, że zaplanowany został całkowity remont Izby, który przeprowadzony zostanie w latach 2012 – 2013.

12.4. Traktowanie

Analiza książki skarg i wniosków nie ujawniła żadnych skarg złożonych przez żołnierzy zatrzymanych w Izbie.

12.5. Prawo do informacji

Podczas osadzania w Izbie każdy żołnierz jest ustnie informowany o prawach i obowiązkach, które przysługują mu w placówce. W każdym pomieszczeniu

przeznaczonym dla osób osadzonych znajduje się Porządek dnia Izby i Obowiązki osoby osadzonej w Izbie.

12.6. Prawo do opieki medycznej

W Izbie nie zostało wydzielone pomieszczenie lekarskie – wszystkie badania osadzanych żołnierzy odbywają się w ambulatorium znajdującym się na terenie Wydziału Żandarmerii Wojskowej w Ustce.

Opracował: Marcin Kusy

Część 3

Wybór spraw indywidualnych

ZESPÓŁ II

RPO-666767-II/11

Do Rzecznika wpłynęła skarga Pana Jakuba T., przebywającego w Areszcie Śledczym w R. W piśmie tym osadzony podniósł m.in. zarzut dotyczący niepoinformowania go przez administrację jednostki penitencjarnej o identyfikatorze numerycznym funkcjonariusza działu ochrony. Na podstawie art. 12 pkt. 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jednolity Dz. U. z 2001 r. Nr 17, poz. 147, z późn. zm.), zwrócono się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w W. o zbadanie zasadności wspomnianego zarzutu, jak również poinformowanie Rzecznika o wynikach dokonanych ustaleń. Przeprowadzone w sprawie postępowanie wyjaśniające potwierdziło, iż osadzony w dniu 10 stycznia 2011 r. zwrócił się z prośbą do Dyrektora Aresztu Śledczego o podanie numeru służbowego funkcjonariusza Służby Więziennej. Niemniej jednak nie uzyskał w tym zakresie informacji.

Biorąc pod uwagę powyższy stan faktyczny należy stwierdzić, iż działania administracji jednostki penitencjarnej były nieprawidłowe. W związku z powyższym, skarga Pana Jakuba T. w części dotyczącej wspomnianego zarzutu została uznana za zasadną.

RPO-662535-II/10

Do Rzecznika skierował skargę Pan Paweł B. Skarżący zali się na decyzję Dyrektora Zakładu Karnego w W. o odmowie wpisania na listę osób odwiedzających szwagra skazanego. Oznacza to, że jest on osobą bliską dla wnioskodawcy, a w świetle przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego należy zaliczyć go do rodziny. Zatem w tym przypadku nie była potrzebna zgoda dyrektora jednostki, bowiem zgodnie z art. 102 pkt. 2 k.k.w. skazany ma prawo do utrzymywania więzi z rodziną i innymi osobami bliskimi. Przepisy odnoszące się do rodziny i osób najbliższych w Kodeksie karnym wykonawczym mają szerszy zakres niż definicja osoby najbliższej zawarta w art. 115 § 11 Kodeksu karnego. Stanowisko takie prezentuje nie tylko Rzecznik, ale również Ministerstwo Sprawiedliwości.

Mając powyższe na uwadze skargę należało uznać za zasadną.

RPO-669714-II/11

Do Rzecznika skierował skargę Pan Andrzej C. przebywający w Zakładzie Karnym w P. Autor skargi zalił się na naruszenie jego prawa do intymności w związku z tym, iż przebywa w celi dwuosobowej, w której kąciek sanitarny nie jest w pełni zabudowany. Z uzyskanych informacji od Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej wynika, iż w związku z wyposażeniem celi mieszkalnej, w której przebywa skarżący w monitoring

wizyjny osłona kącika sanitarnego została obniżona do 1 metra, co pozwala zgodnie z obowiązującymi przepisami na obserwację zachowania osadzonego w kąciku sanitarnym. Rzecznik stoi zaś na stanowisku, że urządzenia sanitarne w celach wieloosobowych powinny być wydzielone w sposób zapewniający intymność przy wykonywaniu czynności higienicznych i załatwianiu potrzeb fizjologicznych. Tym samym tylko pełna i trwała zabudowa kącika sanitarnego tj. od podłogi do sufitu z zapewnieniem niezbędnej wentylacji grawitacyjnej, oddzielnej dla węzła sanitarnego i celi daje gwarancję niekrępującego użytkowania urządzeń sanitarnych i jest zgodna z ideą humanitarnego wykonania kary. Stanowisko to zostało wyrażone w wystąpieniu generalnym z dnia 17 marca 2011 r., jakie zostało skierowane przez Rzecznika do Ministra Sprawiedliwości.

W związku z powyższym, skarga osadzonego została uznana za zasadną.

RPO-601020-II/08

Do Rzecznika wpłynęła skarga Pana Mateusza U. W piśmie tym osadzony podniósł zarzut, dotyczący sposobu realizacji widzeń w Areszcie Śledczym w P. Na podstawie art. 12 pkt. 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jednolity Dz. U. z 2001 r. Nr 17, poz. 147, z późn. zm.) zwrócono się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w P. o zbadanie zasadności zarzutu podniesionego w piśmie i poinformowanie Rzecznika o wynikach dokonanych ustaleń. Przeprowadzone postępowanie wyjaśniające wykazało, iż widzenia odbywają się przy stolikach wyposażonych w przegrody z przezroczystego tworzywa sztucznego (o wysokości 33,34 cm).

Biorąc pod uwagę powyższy stan faktyczny, jak również stanowisko Rzecznika przedstawione w wystąpieniu generalnym do Dyrektora Generalnego Służby Więziennej (RPO-661621-II/10) należy uznać skargę pana Mateusza U. za zasadną.

RPO-664693-II/11

Skazany, przebywający w Zakładzie Karnym w N. W., podniósł m.in. zarzut nieudzielania mu widzeń z kuzynem. Wskazane przez wnioskodawcę fakty znalazły potwierdzenie w toku podjętych czynności. Z wyjaśnień udzielonych przez Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w K. wynika, iż prośba skarżącego została załatwiona odmownie z uwagi na utożsamianie przez administrację więzienną „osoby bliskiej” z art. 105 a § 4 k.k.w. z „osobą najbliższą” z art. 115 §11 k.k., oraz przyjęcie, że widzenie skazanego z taką osobą uzależnione jest od zgody dyrektora zakładu.

Zarówno Rzecznik, jak również Dyrektor Generalny Służby Więziennej, prezentowali w tym zakresie pogląd rozgraniczający osoby „bliskie” od „najbliższych”. Mając na uwadze powyższe skargę należało uznać za uzasadnioną.

RPO-583602-II/08

Do Rzecznika wpłynęła skarga Pana Leszka K., przebywającego w Zakładzie Karnym w K. Osadzony w swym piśmie podniósł zarzut niewłaściwego sposobu przeprowadzania widzeń w nowym pawilonie zakładu karnego. Na podstawie art. 12 pkt. 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jednolity Dz. U. z

2001 r. Nr 17, poz. 147, z późn. zm.), zwrócono się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w O. Przeprowadzone w sprawie postępowanie wykazało, iż sposób realizacji widzeń jest sprzeczny z wykładnią językową przepisu art. 105a § 5 k.k.w. Sala widzeń została podzielona na dwie części (po jednej stronie - szerokiego stołu - znajdują się osadzeni, a po drugiej osoby odwiedzające). Rozwiązanie to nie daje możliwości nawiązania bezpośredniego kontaktu, w szczególności z dziećmi (niemożliwym jest przytulenie ich, czy wzięcie na kolana). Wspomniany wyżej przepis wyraźnie stanowi, iż widzenia odbywają się pod nadzorem funkcjonariusza, w sposób umożliwiający bezpośredni kontakt skazanego z osobą odwiedzającą, przy oddzielnym stoliku.

W związku z powyższym, skarga ta została uznana za zasadną.

RPO-665943-II/11

Do Rzecznika zwrócił się skazany Pan Michał O., wskazując na złe warunki bytowe w jakich przebywa w Zakładzie Karnym w N. Skarżył się między innymi na panujące przeludnienie, zły stan podłogi, stolarki okiennej oraz brak pełnej zabudowy kącika sanitarnego. W związku ze skargą Rzecznik zlecił przeprowadzenie postępowania wyjaśniającego właściwemu Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej. Z uzyskanych informacji wynika, iż kącik sanitarny w wieloosobowej celi mieszkalnej, w której przebywa skarżący nie jest w pełni zabudowany. W związku z tym skarga, w części odnoszącej się do formy zabudowy kącika sanitarnego, została uznana za zasadną. Rzecznik stoi bowiem na stanowisku, że urządzenia sanitarne w celach wieloosobowych powinny być wydzielone w sposób zapewniający intymność przy wykonywaniu czynności higienicznych i załatwianiu potrzeb fizjologicznych. W swoim wystąpieniu z dnia 17 marca 2011 r., jakie skierował do Ministra Sprawiedliwości, Rzecznik podkreślił, iż tylko pełna zabudowa kącika sanitarnego tj. od podłogi do sufitu, z zapewnieniem wentylacji grawitacyjnej, daje gwarancję niekrepującego użytkowania urządzeń sanitarnych i jest zgodna z ideą humanitarnego wykonywania kary.

W odniesieniu do pozostałych zarzutów przedstawionych przez osadzonego, nie stwierdzono nieprawidłowości.

RPO-674487-II/11

Do Rzecznika wpłynęła skarga Pana Mariana B. przebywającego w Areszcie Śledczym w S. Ze skargi wynikało, że podczas pobytu w tym areszcie został osadzony w celi, która była przeznaczona do odbywania kary dyscyplinarnej umieszczenia w celi izolacyjnej na okres do 28 dni (art. 143 § 1 pkt. 8 kodeksu karnego wykonawczego). Na wniosek Rzecznika zarzuty przedstawione w skardze Pana Mariana B. zbadał Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w G. W trakcie czynności wyjaśniających ustalono, że w dniu 26 października 2010 r. o godzinie 17.20 Pan Marian B. został przyjęty do Aresztu Śledczego w S. w związku z udziałem w czynnościach procesowych. Z uwagi na to, że deklarował on „nie używanie wyrobów tytoniowych” oraz mając na uwadze potrzebę realizowania przesłanek z art. 108 § 1 kodeksu karnego wykonawczego (zapewnienie skazanemu bezpieczeństwa osobistego) Pan Marian B. został zakwaterowany w celi nr 239. W celi tej skarżący przebywał do dnia 27 października 2010 r. Cella 239 figurowała w

wykazie pomieszczeń jednostki jako cela izolacyjna. Mimo, iż powyższa cela jest wyposażona jak każda inna cela mieszkalna - to zarzut w tym zakresie Dyrektor Okręgowy w G. uznał za zasadny, ze względu na obowiązujące przepisy. Cele bowiem określone mianem cel izolacyjnych mogą być wykorzystywane wyłącznie do wykonywania kary określonej w art. 143 § 1 pkt. 8 kodeksu karnego wykonawczego.

RPO-583602-II/08

Do Rzecznika wpłynęła skarga Pana Leszka K., przebywającego w Zakładzie Karnym w K. Osadzony w swym piśmie podniósł zarzut niewłaściwego sposobu przeprowadzania widzeń w nowym pawilonie zakładu karnego. Na podstawie art. 12 pkt. 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jednolity Dz. U. z 2001 r. Nr 17, poz. 147, z późn. zm.), zwrócono się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w O. Przeprowadzone w sprawie postępowanie wykazało, iż sposób realizacji widzeń jest sprzeczny z wykładnią językową przepisu art. 105a § 5 k.k.w. Sala widzeń została podzielona na dwie części (po jednej stronie - szerokiego stołu - znajdują się osadzeni, a po drugiej osoby odwiedzające). Rozwiązanie to nie daje możliwości nawiązania bezpośredniego kontaktu, w szczególności z dziećmi (niemożliwym jest przytulenie ich, czy wzięcie na kolana). Wspomniany wyżej przepis wyraźnie stanowi, iż widzenia odbywają się pod nadzorem funkcjonariusza, w sposób umożliwiający bezpośredni kontakt skazanego z osobą odwiedzającą, przy oddzielnym stoliku.

W związku z powyższym, skarga ta została uznana za zasadną.

RPO-662208-II/10

Do Rzecznika wpłynęła skarga Pana Grzegorza Sz. Wnioskujący podniósł, iż przebywając w Pomieszczeniach dla Osób Zatrzymanych w B. nie miał zapewnionego prawa do dokonywania zakupów. Przeprowadzone w tej sprawie postępowanie wyjaśniające potwierdziło w/w zarzut. Z wyjaśnień Komendanta Miejskiego Policji w B. wynikało, iż „w pomieszczeniach nie funkcjonuje kantyna, co wyklucza żądania skarżącego”. Biorąc to pod uwagę, zostało skierowane stosowne pismo do Komendanta Wojewódzkiego Policji w K. wskazując m.in. na zapis § 11 ust. 1 pkt. 8 oraz ust. 2 regulaminu pobytu osób umieszczonych w pomieszczeniu dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia, stanowiącego załącznik do rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 13 października 2008 r. w sprawie pomieszczeń w jednostkach organizacyjnych Policji przeznaczonych dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia oraz regulaminu pobytu w tych pomieszczeniach (Dz. U. z 2008 r. Nr 192, poz. 1187). Komendant Wojewódzki Policji wydał stosowne polecenia do wszystkich Komendantów jednostek policji województwa śląskiego, przy których znajdują się Pomieszczenia dla Osób Zatrzymanych, w celu wyeliminowania w przyszłości podobnych sytuacji i zapewnienia właściwego poszanowania praw osób zatrzymanych. Reasumując należy podkreślić, iż w okresie ok. 3 dni pobytu w PdOZ w B. – możliwym było przedsięwzięcie odpowiednich działań celem umożliwienia zatrzymanemu skorzystania z przysługującego mu uprawnienia.

Skarga pana Grzegorza Sz. w części opisanej powyżej została uznana za zasadną.

RPO-677002-II/11

Do Rzecznika zwrócił się osadzony Pan Marek K. przebywający w Zakładzie Karnym w K. Wskazał on, iż ubiegał się o udzielenie mu przepustki losowej na udział w I Komunii Św. syna w trybie art. 141a Kodeksu karnego wykonawczego. Zarządzenie sędziego penitencjarnego nie wyrażające mu takiej zgody zostało jednakże wydane dwa dni po terminie tej uroczystości. Tymczasem wnioski o udzielenie takiej przepustki losowej osadzony złożył 46 dni kalendarzowe przed datą I Komunii Św. Ponadto, sędzia penitencjarny w uzasadnieniu swojego zarządzenia powołał się na okoliczności nie mające związku z wnioskiem skarżącego. Skargę osadzonego przesłano właściwość do Przewodniczącego Wydziału Penitencjarnego Sądu Okręgowego w Z., który był właściwy do rozpoznania tego rodzaju sprawy. Po zapoznaniu się z treścią odpowiedzi uznano, iż potwierdziły się wszystkie podnoszone przez skarżącego zarzuty. Przewodniczący Wydziału argumentował to zbyt dużym obciążeniem pracą sędziego, który wydał zaskarżone zarządzenie. W rezultacie doszło do zbyt późnego rozpatrzenia wniosku osadzonego o udział w I Komunii Św. syna oraz do oczywistych błędów w sporządzeniu uzasadnienia zarządzenia.

W związku z powyższym, skargę osadzonego uznano za zasadną.

RPO-646305-II/10

Do Rzecznika zwrócił się Pan Piotr G. przebywający w Zakładzie Karnym w W. Żalił się on, że podczas stosowania środka przymusu bezpośredniego w postaci pasa trzyczęściowego nie miał możliwości załatwienia potrzeb fizjologicznych. W toku postępowania wyjaśniającego, w oparciu o nagranie z pobytu osadzonego w celi zabezpieczającej, ustalono, że Panu Piotrowi G. nie umożliwiono załatwienia potrzeb fizjologicznych mimo, iż zwracał się on o to do funkcjonariuszy Służby Więziennej kontrolujących celę. Ponadto, mimo powzięcia przez funkcjonariuszy informacji o oddaniu moczu przez osadzonego i widocznej plamy na materacu, nie podjęto decyzji o wymianie materaca i nie wydano mu nowej, suchej odzieży. Przez pozostały czas stosowania środka osadzony przebywał w mokrej odzieży i na mokrym materacu. Z dokonanych ustaleń wynika ponadto, że na czas pobytu w celi zabezpieczającej nie otrzymał on pantofli i każdorazowo podczas wychodzenia z celi poruszał się bosy. Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w W., któremu Rzecznik przedstawił poczynione ustalenia, poinformował, iż podjął stosowne działania w celu wyeliminowania w przyszłości stwierdzonych nieprawidłowości i uchybień. W ramach tych działań zdecydowano o poddaniu funkcjonariuszy działu ochrony Zakładu Karnego w W. przeszkoleniu w zakresie praworządnego stosowania środków przymusu bezpośredniego wobec osadzonych oraz sprawowania należytego nadzoru nad stosowaniem i dokumentowaniem ich użycia.

Wobec winnych zaistniałych nieprawidłowości wszczęto postępowanie dyscyplinarne.

RPO-629292-II/09

Do Rzecznika wpłynęła skarga Pana Jacka M., przebywającego w Areszcie Śledczym w W. W piśmie tym osadzony podniósł m.in. zarzut dotyczący niezabudowanego kącika sanitarnego, w celi mieszkalnej, w której przebywa. Na podstawie art. 12 pkt. 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jednolity Dz. U. z 2001 r. Nr 17, poz. 147, z późn. zm.), zwrócono się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w W. o zbadanie zasadności m.in. wspomnianego zarzutu, jak również poinformowanie Rzecznika o wynikach dokonanych ustaleń. Przeprowadzone w sprawie postępowanie wyjaśniające wykazało, iż kącik sanitarny jest oddzielony od pozostałej części celi 2 metrowym parawanem z materiału płóciennego, zamontowanym na metalowym stelażu (sanitariat nie posiada pełnej i trwałej zabudowy tj. od podłogi do sufitu).

Biorąc pod uwagę powyższy stan faktyczny, jak również stanowisko Rzecznika przedstawione w wystąpieniu generalnym z dnia 17 marca 2011 r. w sprawie braku właściwej zabudowy kącików sanitarnych w jednostkach penitencjarnych (RPO – 658709-II-702/10/MM), skarga Pana Jacka M. w części dotyczącej zarzutu przebywania w celi mieszkalnej z niezabudowanym kącikiem sanitarnym została uznana za zasadną.

RPO-605904-II/08

Do Rzecznika skierował skargę Pan Damian U., w której podnosił, iż Dyrektor Aresztu Śledczego w R. odmówił mu wydania jednego z zarządzeń Dyrektora Generalnego Służby Więziennej. Dyrektor Aresztu decyzję swoją uzasadnił faktem, iż na stronie Biuletynu Informacji Publicznej Służby Więziennej przedmiotowe zarządzenie nie jest udostępnione. Dyrektor Okręgowy Służby Więziennej w W., który badał przedmiotową sprawę, uznał, że administracja w/w jednostki nie miała obowiązku udostępnienia wnioskodawcy tekstu zarządzenia, bowiem nie reguluje ono praw i obowiązków osadzonych, lecz jest aktem wewnętrznym, skierowanym do funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej. Rzecznik nie zgodził się z powyższym stanowiskiem. Zgodnie bowiem z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U z 2001 r. Nr 112, poz. 1198) każdemu przysługuje, z zastrzeżeniem art. 5, prawo dostępu do informacji publicznej. Natomiast w myśl art. 10 ust. 1 ustawy udostępnieniu na wniosek podlega informacja publiczna, która nie została udostępniona w Biuletynie Informacji Publicznej. Mając powyższe na uwadze Rzecznik zwrócił się do Centralnego Zarządu Służby Więziennej z prośbą o zajęcie stanowiska w sprawie.

Kierownik Zespołu do spraw Skarg Osób Pozbawionych Wolności Centralnego Zarządu Służby Więziennej podzielił stanowisko Rzecznika i uznał skargę skazanego za uzasadnioną, wskazując, że w myśl obowiązujących przepisów wniosek skazanego o udostępnienie zarządzenia Dyrektora Generalnego Służby Więziennej powinien zostać załatwiony pozytywnie.

RPO-669040-II/11

Do Rzecznika wpłynęła skarga Pana Roberta K., przebywającego w Zakładzie Karnym w R. Osadzony w swym piśmie podniósł, iż transport, do którego został

zgłoszony, nie został zrealizowany w terminie, czego następstwem było niezapewnienie mu suchego prowiantu na nieplanowany drugi dzień podróży. Na podstawie art. 12 pkt. 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jednolity Dz. U. z 2001 r. Nr 17, poz. 147, z późn. zm.), zwrócono się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w P. Przeprowadzone w sprawie postępowanie wyjaśniające potwierdziło przedstawiony przez osadzonego stan faktyczny. Jak ustalono, w dniu 11 sierpnia 2010 r. osadzony wyruszył w transport z Zakładu Karnego w R. do Zakładu Karnego w W. Z dokonanych ustaleń wynika, iż transport realizowano etapowo (konwój z Zakładu Karnego w R. wyruszył o godzinie 10.00 i realizował transport do Aresztu Śledczego w P., skąd o godzinie 13.00 zabrał go konwój z Zakładu Karnego B.). Z zebranej dokumentacji wynika, iż do Aresztu Śledczego w B. dotarł o godz. 16.00 i w tej jednostce penitencjarnej korzystał z noclegu. W dniu 12 sierpnia 2011 r. o godzinie 16.30 Pan Robert K. został dowieziony do Zakładu Karnego w W. Zgodnie z Instrukcją nr 7/2010 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 13 sierpnia 2010 r. w sprawie transportowania skazanych, funkcjonariusz odpowiedzialny za transportowanie osadzonych w Okręgowym Inspektoracie Służby Więziennej w P., po uzgodnieniu trasy przejazdu ze swym odpowiednikiem w Okręgowym Inspektoracie Służby Więziennej w B. wydał dyspozycję transportową, w której błędnie określił ilość norm transportowych.

Biorąc pod uwagę powyższe należy uznać, że skarga Pana Roberta K. w przedmiocie ilości wydanych norm transportowych jest w pełni zasadna.

RPO-678849-II/11

Do Rzecznika skierował skargę Pan Piotr P. przebywający w Zakładzie Karnym w P. Autor skargi żalił się, że zbyt długo oczekuje na wykonanie zleconego przez lekarza badania rtg stawu barkowego. W związku ze skargą Rzecznik zlecił przeprowadzenie postępowania wyjaśniającego Dyrektorowi Okręgowemu Służby Więziennej w Ł. Po przeprowadzeniu czynności sprawdzających polegających na przeanalizowaniu dokumentacji medycznej skarżącego oraz dokumentacji ogólnej prowadzonej przez służbę zdrowia zakładu karnego okazało się, że wykonanie osadzonemu badania rtg lekarz zlecił 18 kwietnia 2011 r. a zlecenie zrealizowano w dniu 18 lipca 2011 r. Jednocześnie służba zdrowia zakładu nie wskazała żadnych obiektywnych przesłanek uzasadniających tę zwłokę.

W związku z powyższym zarzut skazanego został uznany za uzasadniony, a dyrektorowi jednostki penitencjarnej zwrócono uwagę na stwierdzone uchybienie i wnioskowano o podjęcie działań w celu wyeliminowania wystąpienia w przyszłości podobnych zaniedbań.

RPO-673768-II/11

Do Rzecznika wpłynęła skarga Pana Marcina B. W piśmie tym osadzony podniósł, iż administracja Aresztu Śledczego w K. uniemożliwiła mu w dniu 14 kwietnia 2011 r. telefoniczne skontaktowanie się z adwokatem. Ponadto, Pan Marcin B. wskazał, że ponad

tydzień nie miał dostępu do łaźni. Na podstawie art. 12 pkt. 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jednolity Dz. U. z 2001 r. Nr 17, poz. 147, z późn. zm.) Rzecznik zwrócił się do Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej w O. Przeprowadzone w sprawie postępowanie wyjaśniające potwierdziło powyższe zarzuty. Jak ustalono, osadzony nie został doprowadzony do samoinkasującego aparatu telefonicznego w celu skontaktowania się z adwokatem, ponieważ administracja jednostki uznała, że takie sprawy należy załatwiać w czasie przewidzianym w grafiku. Odnośnie drugiego zarzutu ustalono, że w dniu 31 marca 2011 r. osadzony przybył do Aresztu Śledczego w K. Z uzyskanych informacji wynika, iż tego dnia Pan Marcin B. złożył prośbę o umożliwienie mu dostępu do łaźni. Z wyjaśnień administracji Aresztu wynika, że funkcjonariusz Służby Więziennej odmówił osadzonemu dostępu do łaźni, ponieważ grupa, do której został zakwalifikowany nie była przewidziana w grafiku kąpieli w dniu 31 marca 2011 r. W związku z powyższym, osadzony zrealizował prawo do kąpieli dopiero w dniu 5 kwietnia 2011 r. Obowiązujące przepisy prawa, gwarantują osadzonemu co najmniej raz w tygodniu ciepłą kąpiel. Słowo „co najmniej” oznacza „nie mniej niż”. Natomiast z zebranej dokumentacji wynika, że Pan Marcin B. ponad tydzień nie miał możliwości skorzystania z ciepłej kąpieli. Zdaniem Rzecznika z powodu braku dobrej organizacji w jednostce penitencjarnej w K. nie zapewniono osadzonemu możliwości skorzystania z przysługującego mu prawa.

Biorąc pod uwagę powyższe, skarga osadzonego została uznana za zasadną.

ZESPÓŁ IV

RPO-667534-IV/11

Do Rzecznika zwrócił się z prośbą o pomoc Pan Andrzej S. zamieszkały w K. w sprawie kłopotów w uzyskaniu lokalu mieszkalnego z zasobu gminy K. Pan Andrzej S. wyjaśnia, że przez wiele lat zamieszkiwał na terenie gminy K. następnie w roku 1995 opuścił gminę K. i wyprowadził się wraz z rodziną do miejscowości G. Po rozpadzie małżeństwa w roku 2009 powrócił do swojej rodzinnej miejscowości K., gdzie mieszkał z matką. W krótkim czasie trafił do Zakładu Karnego, który opuścił w grudniu 2010 roku. W korespondencji do Urzędu Miasta K. zwrócił się o przyznanie mu lokalu z mieszkaniowego zasobu gminy K. Otrzymał odpowiedź odmowną. Pan Andrzej wskazuje, iż jest osobą bezrobotną, a brak stałego miejsca zamieszkania bardzo destruktywnie wpływa na jego psychikę, ponieważ opuszczając Zakład Karny miał głęboką nadzieję rozpocząć nowe życie i założyć rodzinę. Pismem z dnia 18 marca 2011 r. Rzecznik zwrócił się do Burmistrza Miasta K. z prośbą o nadesłanie informacji i wyjaśnień dotyczących stanu faktycznego i prawnego omawianej sprawy oraz wskazanie przesłanek jakie Pan Andrzej S. musiałby spełnić, aby mógł ubiegać się o przyznanie mu lokalu mieszkalnego. W odpowiedzi Burmistrz Miasta K., pismem z dnia 5 kwietnia 2011 r. poinformował, iż wniosek Pana Andrzeja S. o przyznanie mu lokalu mieszkalnego został rozpatrzony negatywnie, a Komisja do Spraw Społecznych Rady Miejskiej w K. po rozpatrzeniu podań, nie zakwalifikowała Pana Andrzeja S. do grupy osób oczekujących na wynajem

lokalu. W uzasadnieniu odmowy przydziału lokalu komunalnego, władze Miasta K. powołały się na zapis załącznika do uchwały Nr XXVII/178/02 Rady Miejskiej w K. z dnia 30 sierpnia 2002 r. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy Korsze (Dz. Urz. Woj. Warmi. Z 2002 r. Nr 115, poz. 1707 z późn. zm.), gdzie w § 3 ust. 1 wskazano, iż pierwszeństwo do wynajęcia lokalu na czas nieoznaczony przysługuje osobom zamieszkałym i posiadającym stałe zameldowanie na terenie Gminy K. przez okres 5 lat poprzedzających złożenie wniosku o wynajem. Pismem z dnia 9.05.2011 r. Rzecznik poinformował Pana Andrzeja S. o możliwości skorzystania ze ścieżki sądowej poprzez złożenie skargi do Wojewódzkiego Sadu Administracyjnego, w której mógłby podnieść, iż jego uprawnienie zostało naruszone poprzez wątpliwe z punktu widzenia prawa postanowienie zawarte w załączniku do uchwały Rady Miasta K. powołane w uzasadnieniu odmowy zakwalifikowania do przydziału lokalu mieszkalnego. Jednocześnie, Rzecznik zwrócił się do Przewodniczącego Rady Miejskiej w K. z prośbą o zmianę postanowień załącznika do uchwały Nr XXVII/178/02 Rady Miejskiej w K. z dnia 30 sierpnia 2002 r. dotyczących zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy K. poprzez usunięcie zapisu uzależniającego przydział lokalu mieszkalnego od spełnienia przesłanki 5-letniego okresu zameldowania na terytorium gminy. Rzecznik wskazał, że mieszkańcem gminy jest każda osoba fizyczna, która ma miejsce zamieszkania na terenie danej gminy, dlatego też dla stwierdzenia przynależności do wspólnoty gminnej nie mają znaczenia okoliczności natury administracyjnoprawnej, w szczególności fakt zameldowania na terytorium gminy. Uzależnienie wynajęcia lokalu mieszkalnego z zasobu gminy od zameldowania na pobyt stały, w sposób istotny narusza prawo materialne, a szczególnie art. 7 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591 ze zm.). W myśl tego przepisu zaspokajanie potrzeb mieszkaniowych członków wspólnoty samorządowej jest zadaniem własnym gminy. Natomiast stosownie do art. 1 ust. 1 ustawy o samorządzie gminnym, wspólnotę samorządową tworzą mieszkańcy gminy. W odpowiedzi z dnia 27 maja 2011 r. Przewodniczący Rady Miejskiej w K. poinformował, że Burmistrz Miasta K. podziela poglądy i sugestie przedstawione w piśmie Rzecznika i zobowiązał się do wprowadzenia zmian do uchwały w sprawie ustalenia zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Gminy K.

Idąc dalej, w piśmie z dnia 7 lipca 2011 r. Przewodniczący Rady Miejskiej w K. przedstawił nową uchwałę, z której usunięto zapis dotyczący wymogu okresu zameldowania na terenie Gminy K. jako przesłanki umożliwiającej ubieganie się o przydział lokalu i zastąpioną go kryterium zamieszkiwania na terenie Gminy K.

RPO-663847-IV/10

Do Rzecznika zwrócił się z prośbą o pomoc Pan Wiesław Ł., zamieszkały w S., działając w imieniu swojej córki Anety Ł., zamieszkałej w S. Wnioskodawca w nadesłanych pismach poinformował o odmowie podjęcia przez Zakład Gospodarki Komunalnej Sp. z o. o. w S. działań zmierzających do poprawy bardzo złego stanu sanitarno - technicznego lokalu mieszkalnego zajmowanego przez jego córkę. Pan Wiesław Ł., wyjaśnia, że przed zamieszkaniem w lokalu córka przeprowadziła remont.

Jednakże, w krótkim okresie czasu na ścianach pomieszczeń zaczęła pojawiać się wilgoć i grzyb, które doprowadziły do deformacji i rozszczelnienia okien. W złym stanie technicznym pozostawała także instalacja elektryczna oraz komin wymagający, według zaleceń kominiarza, natychmiastowej renowacji. Pan Wiesław Ł. skarży się, że pomimo poinformowania Zakładu Gospodarki Komunalnej Sp. z o. o. w S. o zaistniałych nieprawidłowościach oraz fatalnym stanie sanitarno – technicznym lokalu mieszkalnego, nie zostały podjęte jakiegokolwiek działania w kierunku poprawy warunków mieszkaniowych córki Pana Wiesława Ł. Ponadto, Pan Wiesław Ł. wyraził głęboką obawę o zdrowie i życie swojej córki Anety Ł. oraz swojego wnuka. Pismami z dnia 16 marca 2011 r. oraz 7 czerwca 2011 r., Rzecznik zwrócił się do Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w G.W. z prośbą o zbadanie sprawy i podjęcie stosownych działań prawnych w razie stwierdzenia, iż stan lokalu uniemożliwia zamieszkiwanie w nim osób fizycznych. W odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika Państwowy Inspektor Sanitarny w G. W. pismem z dnia 24 czerwca 2011 r. poinformował, że sprawa Pani Anety Ł. była przedmiotem zainteresowania kilku organów administracji i władz samorządowych. Kontrola sanitarna przeprowadzona została przez Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w M. w obecności zarówno Pani Anety Ł., jak i Zakładu Gospodarki Komunalnej Sp. z o. o. w S. i potwierdziła występowanie zawilgocenia i korozji biologicznej na ścianach i suficie oraz brak skutecznej wentylacji w kuchni i łazience tego lokalu. Biorąc pod uwagę stwierdzony niewłaściwy stan sanitarno-techniczny powyższego lokalu mieszkalnego, a w związku z tym potencjalne zagrożenie dla zdrowia i życia rodziny Pani Anety Ł., Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w M. zobowiązał Zakład Gospodarki Komunalnej Sp. z o. o. w S. do podjęcia natychmiastowych działań zmierzających do przywrócenia w omawianym lokalu właściwego stanu sanitarno-technicznego, celem usunięcia stanu zagrożenia życia i zdrowia jego mieszkańców. W odpowiedzi na powyższe – Zakład Gospodarki Komunalnej Sp. z o. o. w S. poinformował, że nieprawidłowości w stanie techniczno-sanitarnym przedmiotowego lokalu zostały usunięte; wykonano wentylację w pomieszczeniach łazienki i kuchni, usunięto przebicie prądu na ścianę i elementy metalowe, zaś w najbliższym czasie zapowiedziano przeprowadzenie remontu łazienki, mającego na celu likwidację powstałych zawilgoczeń, zacieków i korozji biologicznej oraz zamontowanie ogrzewania elektrycznego i automatycznego nawiewnika w oknie.

Dnia 13 czerwca 2011 r., Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny w M. przeprowadził kontrolę, która potwierdziła wykonanie powyższych prac, do których Pani Aneta Ł. nie wniosła żadnych uwag.

RPO-660770-IV/10

Do Rzecznika zwrócił się Pan Piotr W. zamieszkały w S., najemca lokalu mieszkalnego w S. Wnioskodawca poinformował, iż pomimo, zawarcia umowy najmu lokalu na czas nieokreślony, a także terminowego regulowania należności czynszowych otrzymał wypowiedzenie umowy najmu lokalu. Pan Piotr W. wyjaśnia, iż ma na utrzymaniu trzyosobową rodzinę, w związku z powyższym zaistniała sytuacja jest dla niego dużym zaskoczeniem oraz generuje poważny problem ze znalezieniem nowego

mieszkania. Pismem z dnia 28 listopada 2010 r. Rzecznik zwrócił się do Wójta Gminy S. z prośbą o nadesłanie informacji i wyjaśnień dotyczących stanu faktycznego i prawnego sprawy oraz o wskazanie przyczyn wypowiedzenia Panu Piotrowi W. umowy najmu lokalu mieszkalnego. W odpowiedzi Wójt Gminy S. pismem z dnia 14 grudnia 2010 roku poinformował, iż w budynku oprócz lokalu zajmowanego przez Pana Piotra W. znajduje się lokal wynajęty na prowadzenie działalności gospodarczej oraz przedszkole. Zgodnie z Uchwałą Nr XVI/85/08 Rady Gminy S. z dnia 30 kwietnia 2008 r. Wójt Gminy S. uzyskał zezwolenie Rady na zbycie przedmiotowej nieruchomości, po przejęciu ze Starostwa K. Ośrodka Zdrowia w S., po wyremontowaniu I piętra i przeniesieniu tam przedszkola. W związku z powyższym, aneksem z dnia 9 grudnia 2010 r. do umowy najmu lokalu zawartej z Panem Piotrem W. dokonano zmiany umowy najmu poprzez wskazanie, iż ww. umowa została zawarta na czas określony do dnia 31 marca 2011 r., czyli terminu adaptacji pomieszczeń w budynku. W piśmie skierowanym do Wójta Gminy S. w dniu 10 lutego 2011 r. Rzecznik wskazał, iż podstawy wypowiedzenia umowy najmu lokalu komunalnego są enumeratywnie wyliczone w art. 11 ust. 2-12 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego i w przedmiotowej sprawie nie zachodzą. Ponadto, zapis ww. aneksu do umowy najmu lokalu zawartej z Panem Piotrem W. z dnia 9 grudnia 2010 r. wskazujący na czasowy charakter umowy najmu lokalu jest sprzeczny z art. 20 ust. 2 u. o. l., w myśl którego lokale stanowiące mieszkaniowy zasób gminy, z wyjątkiem lokali socjalnych i lokali wynajmowanych na czas trwania stosunku pracy, mogą być wynajmowane tylko na czas nieoznaczony. Biorąc powyższe pod uwagę Rzecznik zwrócił się z prośbą o wyeliminowanie wskazanego naruszenia. W odpowiedzi z dnia 8 marca 2011 r. Wójt Gminy S. poinformował, iż w umowie najmu lokalu mieszkalnego zawartej z Panem Piotrem W. znajdował się zapis, iż za zgodną wolą stron, można wypowiedzieć umowę najmu za 3-miesięcznym okresem wypowiedzenia. Ponieważ w trakcie trwania stosunku najmu doszło do uchwalenia Uchwały Rady Gminy Nr XVI/85/08, która zezwoliła na zbycie nieruchomości, w której znajdował się lokal zajmowany przez Pana Piotra W., Urząd Gminy S. wypowiedział umowę najmu ze skutkiem prawnym na dzień 31 listopada 2010 r. Jednakże, na pisemną prośbę Pana Piotra W. o przedłużenie umowy najmu, Urząd Gminy S. anulował swoje wcześniejsze wypowiedzenie i zawarł z Panem Piotrem W. kolejną umowę najmu lokalu, na czas określony do dnia 31 marca 2011 r., co według Urzędu Gminy S. pozostawało zgodne z art. 5 ust. 2 ustawy o ochronie praw lokatorów. W związku z tym, Rzecznik pismem z dnia 18 kwietnia 2011 r. ponownie zwrócił się do Urzędu Gminy w S. z prośbą o powtórny analizę materiału sprawy, ponawiając swoje uwagi i zastrzeżenia. Wskazał, iż Gmina niesłusznie powołuje się w uzasadnieniu swojego stanowiska na art. 5 ust. 2 u. o. l., ponieważ jego treść pozostaje w sprzeczności z zaistniałym stanem faktycznym sprawy. Wolą Pana Piotra W. nie było zawarcie umowy najmu na czas określony, lecz sytuacja nakreślona przez Władze Gminy S. zmusiła Go do podpisania umowy na czas określony. Rzecznik podkreślił, że, aby zgodnie z literą prawa doprowadzić do opuszczenia lokalu przez Pana Piotra W. i jego rodzinę, Gmina S. powinna skorzystać, ze ścieżki jaką przewiduje art. 11 ust. 10 ustawy o ochronie praw lokatorów. Wskazuje on, iż z ważnych przyczyn innych niż określone w ust. 2, właściciel

może wytoczyć powództwo o rozwiązanie stosunku prawnego i nakazanie przez sąd opróżnienia lokalu, jeśli strony nie osiągnęły porozumienia co do warunków i terminu rozwiązania tego stosunku.

Wójt Gminy S. w piśmie z dnia 9 maja 2011 r. poinformował Rzecznika, iż po ponownym przeanalizowaniu sprawy najmu lokalu przez Pana Piotra W. został przygotowany projekt uchwały Rady Gminy S. na mocy której nastąpi uchylenie Uchwały Nr XVI/85/08 z dnia 30 kwietnia 2008 r. w sprawie sprzedaży budynku, w którym znajduje się przedmiotowy lokal. Następnie, dnia 13 lipca 2011 r. do Rzecznika wpłynęło pismo Urzędu Gminy S., w którym Wójt informuje Rzecznika o unieważnieniu ww. uchwały oraz o zakończeniu spornej sprawy najmu lokalu przez rodzinę Pana Piotra W. poprzez obietnicę zawarcia nowej umowy najmu lokalu na czas nieoznaczony.

RPO-652740-IV/10

Do Rzecznika zwróciła się Pani Marzena Ch., żaląc się na opóźnienia w realizacji prawomocnego wyroku eksmisyjnego dotyczącego jej byłego męża, Pana Sławomira Ch. Z powodu jego rażąco nagannego zachowania w miejscu zamieszkania, w tym psychicznego i fizycznego znęcania się nad rodziną, został zobowiązany do opróżnienia mieszkania prawomocnym wyrokiem sądowym z dnia 25 czerwca 2008 r. Sąd nie przyznał mu prawa do lokalu socjalnego. Pani Marzena Ch. nie dysponowała pomieszczeniem tymczasowym dla dłużnika, Wójt Gminy M. wskazywał, że Gmina również nie posiada tymczasowego pomieszczenia. W pismach kierowanych do Wójta Gminy M. Rzecznik podkreślał, że z przepisu art. 1046 § 4 k.p.c. wynika ustawowy obowiązek stworzenia przez gminę zasobu pomieszczeń tymczasowych w celu wskazywania ich dłużnikom w sytuacjach określonych w tym przepisie. W razie niedopełnienia tego obowiązku, gmina może ponosić wobec właściciela lokalu odpowiedzialność na podstawie art. 417 § 1 k.c. za szkodę wyrządzoną niewskazaniem pomieszczenia tymczasowego. Ponadto Rzecznik wskazywał, że pomieszczenie tymczasowe nie jest lokalem w rozumieniu ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego i może mieć o wiele niższy standard niż lokal socjalny; w związku z tym wygospodarowanie takiego pomieszczenia przez gminę nie powinno przekraczać jej możliwości.

Wreszcie, po upływie roku od podjęcia sprawy, Wójt Gminy M. w odpowiedzi na wystąpienia Rzecznika poinformował, że pozyskano dla dłużnika pomieszczenie tymczasowe odpowiadające kryteriom określonym w przepisach prawa. Pismem z dnia 16 sierpnia 2011 r. Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w Ostródzie poinformował, że eksmisja Pana Sławomira Ch. wyznaczona na dzień 30 czerwca 2011 r. doszła do skutku.

RPO-638114-IV/10

Rozpoznając sprawę ze skargi Pani Moniki P., zamieszkałej w P., która żaliła się na swoją trudną sytuację lokalową, Rzecznik zwrócił uwagę na niezgodność przepisu § 15 ust. 2 uchwały Rady Miasta P. z dnia 13 października 2009 r. w sprawie zasad wynajmowania lokali wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu miasta z przepisem art. 24 ustawy z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym

zasobie gminy i o zmianie kodeksu cywilnego. Rzecznik w piśmie z dnia 25 marca 2010 r. skierowanym do Przewodniczącego Rady Miasta P. wskazał, że przepis uchwały w zakresie, w jakim wyłącza możliwość zawarcia umowy najmu lokalu socjalnego z osobą, która samowolnie zajęła lokal i wobec której sąd nakazał opróżnienie lokalu jest sprzeczny z przepisem ustawy, który umożliwia zawarcie z taką osobą umowy najmu, jeśli w świetle zasad współżycia społecznego jest to szczególnie usprawiedliwione. Przepisy uchwały Rady Miasta P. z dnia 12 października 2010 r. zmieniającej uchwałę z dnia 13 października 2009 r. nie uwzględniały stanowiska Rzecznika dotyczącego niezgodności z prawem przepisu § 15 ust. 2. Ponadto, w toku rozpatrywania tej sprawy, Rzecznik zwrócił uwagę na fakt, iż uchwała zmieniająca nie wprowadziła w życie wytycznych zawartych w wyroku Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w P., podtrzymanego przez Naczelny Sąd Administracyjny wyrokiem z dnia 25 czerwca 2010 r. Sprawa była rozpatrywana na skutek skargi Rzecznika, w której zarzucono niezgodność przepisu § 2 ust. 8 uchwały Rady Miasta P. z dnia 13 maja 2008 r. (uchwałą z dnia 13 października 2009 r. uchwała ta została derogowana, nowa uchwała powtarzała treść zaskarżonego przepisu w § 2 ust. 7 pkt. 1-3) z przepisem art. 21 ust. 3 pkt. 3 ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego. W związku z tym, Rzecznik zwrócił się do Wojewody W. z wnioskiem o rozważenie możliwości złożenia skargi do sądu administracyjnego na postanowienia przepisów uchwały z dnia 13 października 2009 r. i uchwały zmieniającej z dnia 12 października 2010 r. Rzecznik zwrócił Wojewodzie uwagę na to, że w świetle oczywistej i niewątpliwej niezgodności z prawem postanowień uchwał Rady Miasta P., rzetelność wykonywania przez Wojewodę nadzoru nad działalnością uchwałodawczą Rady Miasta budzi wątpliwości Rzecznika. Dnia 17 marca 2011 r. Wojewoda Wielkopolski wniósł do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w P. skargę na uchwałę Rady Miasta z dnia 12 października 2010 r. zmieniającą uchwałę z dnia 13 października 2009 r. i wniósł o stwierdzenie jej nieważności w części dotyczącej przepisu § 1 ust. 2 (przepis wprowadzający rozdział 2a, który zastąpił § 2 ust. 7 pkt. 1-3 uchwały z dnia 13 października 2009 r., ale nie był zgodny z wytycznymi sądów administracyjnych) oraz skargę na uchwałę z dnia 13 października 2009 r., wnosząc o stwierdzenie jej nieważności w części dotyczącej przepisów § 2 ust. 7 pkt. 1-3 oraz § 15 ust. 2.

Wyrokami odpowiednio z dnia 27 lipca 2011 r. oraz z dnia 10 sierpnia 2011 r. Wojewódzki Sąd Administracyjny w P. stwierdził nieważność wymienionych wyżej uchwał w częściach zaskarżonych przez Wojewodę W.

Biuro Pełnomocnika Terenowego w Katowicach (Zespół XVIII)

RPO-655011-XVIII/10

Sprawa podjęta na wniosek Stowarzyszenia Wzajemnej Pomocy z K. dotyczyła niewłaściwego funkcjonowania Biuletynów Informacji Publicznej w gminach na obszarze województwa. Wójt Gminy K. wskazał, że uwidocznione uchybienia, określone przez to Stowarzyszenie, zostały usunięte, i w tym celu utworzono nową stronę internetową, na

której wymagane dokumenty są umieszczane sukcesywnie i w terminie. Nowa strona jest też o wiele bardziej przejrzysta i w znacznie większym stopniu ułatwiająca znalezienie konkretnych informacji.

Na skutek interwencji Rzecznika nastąpiła poprawa sytuacji w kilku gminach.

RPO-672780-XVIII/11

Sprawa wszczęta na wniosek Pana Edmunda G., który złożył skargę na czynności Prokuratury Rejonowej w W.-Ś. Podczas badania sprawy Rzecznik przeprowadził analizę akt w/w sprawy. Mając na uwadze ustalenia dokonane w toku badań aktowych skierowano do Prokuratora Okręgowego w G. wystąpienie w trybie art.14 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2001r. Nr 14, poz.147 z późn. zm.). Podjętą decyzję merytoryczną przez Prokuraturę Rejonową w W.-Ś. uznano za przedwczesną i wskazano na konieczność wykonania dalszych czynności dowodowych, a wobec referenta sprawy polecono przeprowadzić postępowanie służbowe. Nadto zarządzono lustrację akt w celu kontroli prawidłowości wydawania decyzji kończących postępowanie przygotowawcze oraz decyzji o odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego w Prokuraturze Rejonowej w W.- Ś.

Prokurator Okręgowy w G. pismem z dnia 18 lipca 2011 r. podzielił stanowisko przedstawione w wystąpieniu Rzecznika.

RPO-665458-XVIII/11

Sprawa wszczęta na wniosek Pani Marii S., która złożyła skargę na czynności Prokuratury Rejonowej w K. W toku postępowania wyjaśniającego Rzecznik przeprowadził analizę akt w/w sprawy. Mając na uwadze ustalenia dokonane w toku badań aktowych skierowano do Prokuratora Apelacyjnego w K. wystąpienie w trybie art.14 pkt. 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2001r. Nr 14, poz.147 z późn. zm.). Prokurator Apelacyjny w K. pismem z dnia 1 września 2011 r. podzielił stanowisko przedstawione w wystąpieniu Rzecznika. W szczególności wskazał, iż postanowienie Prokuratora Rejonowego w K. z dnia 31 sierpnia 2009 r., o umorzeniu śledztwa było przedwczesne z uwagi na to, iż zgromadzony w chwili wydania decyzji materiał dowodowy był niepełny. W sprawie za konieczne uznano uzyskanie uzupełniającej opinii biegłego z zakresu medycyny sądowej. Prokurator Apelacyjny w K. nadto poinformował Biuro, iż mając na uwadze stwierdzone w toku postępowania przygotowawczego uchybienia, Prokurator Okręgowy w K. skierował do Prokuratorów Rejonowych w K. stosowne pisma instrukcyjne, jak również polecił skierować wystąpienie do Komendanta Komisariatu VII Policji w K. w związku ze stwierdzonymi zaniechaniami funkcjonariuszy Policji w trakcie czynności wykonywanych przez nich na miejscu zdarzenia.

RPO-584811-XVII/08

Sprawa podjęta na wniosek interesantki Pani Ilony H., która w kolejnym wątku sprawy poskarżyła się na przewlekłość postępowania prowadzonego przez Głównego Inspektora Nadzoru Budowlanego. W sprawie zwrócono się o wyjaśnienia do Głównego Inspektora Nadzoru Budowlanego w W. Pismem z dnia 16 maja 2011 r. Dyrektor Departamentu Prawno – Organizacyjnego Głównego Urzędu Nadzoru Budowlanego przyznał, że w sprawie istotnie doszło do przewlekłości postępowania, przy czym, jako przyczynę uzasadniającą zwłokę, która spowodowała niezakończenie sprawy w terminie zgodnie z przepisami k.p.a., wskazał zmiany kadrowe w GUNB. Mając na uwadze powyższe wyjaśnienia organu oraz zasadę szybkości postępowania administracyjnego wyrażoną w art. 12 § 1 k.p.a., terminy załatwiania spraw określone w art. 35 § 3 k.p.a., w tym miesięczny termin załatwienia sprawy w postępowaniu odwoławczym, oraz niewystarczające, w świetle orzecznictwa i doktryny, wskazane przyczyny, które miały usprawiedliwić przewlekłość postępowania, należy stwierdzić, że w analizowanej sprawie nastąpiła przewlekłość postępowania. W związku z powyższym, wobec stwierdzenia przewlekłości postępowania, Rzecznik na podstawie art.14 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tj. Dz. U. z 2001 r. Nr 14 poz.147 z późn. zm.), skierował do organu stosowne wystąpienie.

Pismem z dnia 10 sierpnia 2011 r. Dyrektor Departamentu Prawno – Organizacyjnego GUNB złożyła podziękowania za przesłane wystąpienie oraz zapewniła, że uwagi wniesione przez Rzecznika zostaną wykorzystane w pracach GUNB.

RPO-655713-XVIII/11

Sprawa wszczęta na wniosek Pani Haliny S., która złożyła skargę na czynności Prokuratury Rejonowej w Cz. W toku postępowania wyjaśniającego przeprowadzono analizę akt w/w spraw. Mając na uwadze ustalenia dokonane w toku badań aktowych skierowano do Prokuratora Okręgowego w Cz. wystąpienie w trybie art.14 pkt. 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987r.o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2001r. Nr 14, poz.147 z późn. zm.). Prokurator Okręgowy w Cz. pismem z dnia 15 września 2011 r. podzielił stanowisko przedstawione w wystąpieniu Rzecznika w części dotyczącej jednego z postępowań. Wskazał on, iż za zasadną uznać należy opinię przedstawioną przez Rzecznika, iż zgromadzony w toku postępowania materiał dowodowy jest niekompletny. W szczególności uznano, iż zachodzi potrzeba procesowego zweryfikowania informacji zebranych w toku przesłuchania świadków oraz podjęcia czynności procesowych celem zabezpieczenia stosownej dokumentacji. Wskazano także, iż zachodzi potrzeba dokonania dalszych ustaleń w toku postępowania. Dopiero tak zgromadzony materiał dowodowy umożliwi dokonanie prawidłowej karnoprawnej oceny czynu stanowiącego przedmiot postępowania.

Prokurator Okręgowy w Cz. poinformował Rzecznika, iż do Prokuratora Rejonowego zostanie skierowane pismo zalecające przeprowadzenie wskazanych wyżej czynności celem uzupełnienia zebranego materiału dowodowego.

Biuro Pełnomocnika Terenowego we Wrocławiu (Zespól XX)

RPO-616040-XX/09

Do Rzecznika zwróciła się Pani Wanda K., która zarzuciła, iż w wynajmowanym przez nią lokalu komunalnym od 13 lat nie ma ogrzewania, zaś kwoty otrzymywane przez nią w ramach świadczeń z pomocy społecznej są zbyt niskie, aby pokryć koszty ogrzewania elektrycznego, które proponowała jej w ubiegłych latach Gmina.

W odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika Dyrektor Zakładu Budynków Mieszkalnych poinformował, iż Gmina zaoferowała Interessantce montaż pieca grzewczego stałopalnego rezygnując jednocześnie z ogrzewania elektrycznego i obecnie oczekuje wyłącznie na wyznaczenie przez Interessantkę terminu podłączenia pieca.

RPO-671024-XX/11

Do Rzecznika wpłynęło pismo Pana Leonarda G. w którym podniósł m.in., iż w związku z wydanym przez Sąd Rejonowy w D. wyrokiem nakazującym opróżnienie, opuszczenie i wydanie Gminie Miejskiej D. lokalu oraz przyznającym uprawnienie do otrzymania od Gminy propozycji najmu lokalu socjalnego, otrzymał taką propozycję najmu lokalu. Jak podał Zainteresowany lokal ten zajmował jedynie 8,49 m², był zdewastowany, brak było w nim dostępu do wody, odprowadzenia ścieków, kuchenki. W odpowiedzi na wystąpienia Rzecznika, wpłynęły pisma od Zastępcy Burmistrza i Burmistrza D. Z ich treści wynikało, iż organy Gminy D. złożyły Panu Leonardowi G. kolejną, aktualną propozycję zawarcia umowy najmu lokalu socjalnego, spełniającego tym razem kryteria lokalu socjalnego wyznaczone przez polskie prawo. Z uwagi na fakt, że organy Gminy D. potwierdziły zasadność zarzutu Pana Leonarda G. i szybko podjęły działania usuwające wymienione naruszenie zakończono prowadzenie sprawy, informując o tym Petenta.

RPO-673375-XX/11

Do Rzecznika wpłynęła skarga Stowarzyszenia „W.”, którego przedstawiciele zarzucili, iż Wojewoda wymierzył karę pieniężną za rzekome prowadzenie przez Stowarzyszenie placówki zapewniającej całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym bez wymaganego zezwolenia. Podkreślili, iż od prawie dwudziestu lat członkowie Stowarzyszenia tworzą grupę wspólnotową ludzi sprawnych i niepełnosprawnych, działających na zasadach samopomocowych właściwych dla ośrodków Camphill działających w większości krajów europejskich. Od dziewięciu lat Stowarzyszenie, w ramach zadania zleconego, prowadzi Środowiskowy Dom Samopomocy, którego uczestnikami są również wszystkie osoby niepełnosprawne. Ośrodek działa na zasadzie jednostek rodzinnych, tj. jedna rodzina opiekunów mieszka z osobami niepełnosprawnymi, zwanymi współmieszkańcami oraz ewentualnymi wolontariuszami. Cała działalność prowadzona jest charytatywnie. Nigdy zatem nie była to działalność gospodarcza czy polegająca na świadczeniu całodobowej opieki nad osobami niepełnosprawnymi. Wszystkie osoby mieszkające w pomieszczeniach Stowarzyszenia czynią to na własny

rachunek, utrzymują się za własne pieniądze, na podstawie umowy o najem pokoi, korzystają we własnym zakresie ze świadczeń opieki zdrowotnej w publicznych przychodniach i szpitalach.

W odpowiedzi na wystąpienia Rzecznika poinformowano, iż Minister Pracy i Polityki Społecznej uchylił decyzję Wojewody i umorzył postępowanie w sprawie wymierzenia kary.

RPO-673605-XX/11

Do Rzecznika zwrócił się Pan Tomasz K. Skarżył się na działania Prokuratury Rejonowej w Z., która odmówiła mu statusu pokrzywdzonego w postępowaniu przygotowawczym. W wyniku analizy akt postępowania przygotowawczego Rzecznik ustalił, że Skarżący został poinformowany przez prokuraturę o wszczęciu postępowania jako pokrzywdzony, w takim też charakterze został przesłuchany. Natomiast po złożeniu przez Skarżącego wniosku o doręczenie mu odpisu postanowienia o umorzeniu postępowania, prokuratura poinformowała go, że nie może on otrzymać żądanego postanowienia, gdyż wbrew jego twierdzeniom nie jest on pokrzywdzonym. Rzecznik skierował wystąpienie do Prokuratora Okręgowego w Z., w którym wskazał, iż ten sam organ prokuratury w tym samym postępowaniu, przy niezmiennych okolicznościach, zajął dwa odmienne stanowiska. Takie działanie ocenić należy jako nieposzanowanie prawa obywateli do należytego traktowania przez organy Państwa. Obywatel zostaje bowiem poinformowany przez te organy o posiadaniu pewnych praw, a później, gdy chce z nich skorzystać, te same organy twierdzą, że ich nie posiada.

W odpowiedzi Prokurator Okręgowy w Z. podzielił argumentację Rzecznika, w wyniku czego Skarżącego uznano za pokrzywdzonego i doręczono mu odpis postanowienia o umorzeniu postępowania.

RPO-673792-XX/11

Do Rzecznika zwrócił się Pan Mirosław B., który zarzucił liczne nieprawidłowości i zaniedbania, do których doszło po wykupieniu przez niego mieszkania znajdującego się uprzednio w zasobach PKP S.A. Skarżący podniósł między innymi, iż do dnia dzisiejszego nie została wyjaśniona kwestia legitymacji PKP S.A. do sprawowania zarządu nieruchomością, mimo iż sposób wyłonienia zarządcy został określony w akcie notarialnym dotyczącym sprzedaży mieszkania (odesłanie do ustawy 24 czerwca 1994 r. o własności lokali w § 9 umowy). Zarzuty skarżącego odnosiły się również do braku współpracy PKP S.A. z członkami Wspólnoty Mieszkaniowej w zakresie rozliczeń finansowych nieruchomości oraz całkowitego braku reakcji na próbę zmiany zarządcy. Interesant zarzucił także, że podczas spotkania członków Wspólnoty wraz z przedstawicielami PKP S.A. zaproponował przejęcie przez siebie zarządu przedmiotową nieruchomością. Pisemna odpowiedź PKP S.A. w tej kwestii miała być sporządzona do dnia 17 marca 2011 r., jednak nie wpłynęła ona do końca kwietnia 2011 r., czyli dnia złożenia przez Interesanta wniosku do Rzecznika .

W odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika PKP S.A. poinformowała, iż relacje we Wspólnocie Mieszkaniowej uległy unormowaniu, zaś zarząd został przekazany Interessantowi, zgodnie z wyrażoną przez niego wcześniej wolą.

RPO-673795-XX/11

Radna Rady Miejskiej przesłała do wiadomości Rzecznika wnioski o zbadanie zgodności z prawem uchwały Rady Miejskiej w sprawie ustalenia cen urzędowych za usługi przewozowe w publicznym transporcie zbiorowym na terenie Gminy – w zakresie różnicowania cen biletów komunikacji miejskiej w zależności od tego, czy zakupiono je u kierowcy w autobusie, czy też w innym miejscu sprzedaży. Rzecznik wystąpił w tej sprawie do Dyrektora Wydziału Nadzoru i Kontroli Urzędu Wojewódzkiego.

W wyniku postępowania nadzorczego, Wojewoda podzielił stanowisko Rzecznika. Organ Nadzoru wydał orzeczenie stwierdzające nieważność w/w zapisów uchwały Rady Miejskiej i uznał, iż zostały one wydane z rażącym naruszeniem art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 5 lipca 2001 r. o cenach (Dz.U. z 2001 r. Nr 97, poz. 1050 ze zm.) w związku z art. 7 i art. 94 Konstytucji RP. Kwestionowane zapisy uchwały Rady Miejskiej zostały przyjęte bez podstawy prawnej. Żaden przepis rangi ustawowej nie upoważnia bowiem Rady Miasta do ustanawiania cen za usługę zakupu biletu u kierowcy.

RPO-674267-XX/11

Do Rzecznika wpłynęła sprawa byłej abonentki firmy V. S.A. w związku z wezwaniem jej do zapłaty – po rozwiązaniu umowy abonenckiej i mimo braków zaległości płatniczych. Zagrożono „dłużnicze”, iż jej dane mogą zostać przekazane do Krajowego Rejestru Dłużników. W wyniku złożonej reklamacji, Skarżąca otrzymała informacje z V. S.A., że w „systemie” nie ma informacji o rozwiązaniu wspomnianej umowy. Reklamacja była rozpoznawana od listopada 2010 r. do maja 2011 r., ale nadal nie została wyjaśniona i załatwiona. W celu dochodzenia swych praw i przywrócenia dobrego imienia Skarżąca występowała do firmy windykacyjnej oraz do KRD. Firma windykacyjna poinformowała „dłużniczkę”, iż po wyjaśnieniu problemu przez V. S.A., sprawa została wycofana. Za zaistniałą sytuację przeprosiła firma windykacyjna. Odpowiedzi z V. S.A. Zainteresowana nie otrzymała. Rzecznik wystąpił z pismem do Centrum Obsługi Klienta V. S.A. o udzielenie wyjaśnień w tej sprawie, kierując również pismo do wiadomości Departamentu Rynku Detalicznego Komunikacji Elektronicznej Urzędu Komunikacji Elektronicznej. Odpowiedzi Rzecznikowi udzielił Prezes Zarządu V. S.A., który wyjaśnił, iż niniejsza sprawa była przedmiotem wystąpienia Urzędu Komunikacji Elektronicznej. W związku z tym wystąpieniem, V. S.A. skierowała do byłej abonentki pisemną odpowiedź, której jednak nie odebrała w terminie (korespondencja wróciła). Kopię tej korespondencji otrzymał Rzecznik i stwierdził, iż wysłano ją pod niewłaściwy adres. W piśmie V. informowała była abonentkę, iż potwierdziły się nieprawidłowości w toku załatwiania jej sprawy. Po uwzględnieniu faktur korygujących stan konta, wykazano nadpłatę. Prezes stwierdził, iż pracownicy nie wywiązali się właściwie z powierzonych im obowiązków i

dlatego wobec winnych będą wyciągnięte odpowiednie konsekwencje. Jednocześnie przeproszono byłą abonentkę za zaistniałą sytuację.

RPO udzielając Skarżącej odpowiedzi na jej skargę, załączył również niedoreczone jej pismo z V. S.A.